

“สักขาลาย” อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน
กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุตรดิตถ์ มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนวิจัยและสร้างสรรค์
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประจำปีงบประมาณ 2560

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง“สักขาลาย” อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน : กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสักขาลาย ความเชื่อในการสักขาลาย และการเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน พบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีรอยสักขาลาย รวม 33 คน แบ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท 27 คน กลุ่มไทลาว 3 คน กลุ่มกะตาค กลุ่มญ้อ และกลุ่มกะเลิง กลุ่มชาติพันธุ์ละ 1 คน

ผลการวิจัยพบว่า รอยสักขาลายของ 5 กลุ่มชาติพันธุ์แตกต่างกันใน 2 ประเด็นคือความยาวของรอยสักขาลาย แบ่งได้ 2 กลุ่มคือกลุ่มที่มีรอยสักขาลายตั้งแต่ช่วงโคนขาด้านบนยาวลงมาถึงบริเวณใต้หัวเข่า ลักษณะคล้ายกางเกงขาสั้นส่วน เป็นรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและไทลาว อีกกลุ่มหนึ่งมีรอยสักตั้งแต่ช่วงโคนขาด้านบนอาจยาวเลยขึ้นไปถึงเอวหรือขึ้นไปถึงพุง แต่รอยสักจะอยู่เหนือหัวเข่าขึ้นมาประมาณ 1 คืบ ลักษณะคล้ายกางเกงขาสั้น เป็นรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์กะตาค ญ้อ และกะเลิง ส่วนรูปแบบรอยสักขาลายพบว่ากลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มี“รูปตัวมอม”หันหน้าสลักกัน หางขึ้น-ลง“รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม”อยู่ตรงหัวเข่า “รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมากรุก”เป็นตั้งอยู่ตรงบริเวณด้านหน้าของหัวเข่าด้านใดด้านหนึ่งหรือมีอยู่ที่หัวเข่าทั้งสองด้าน “รูปเขี้ยว/เขี้ยวหมาตาย”เป็นรูปสามเหลี่ยมโปร่งๆอยู่บริเวณขาด้านหลังเหนือข้อพับทั้งสองข้าง และ“รูปนกน้อย รูปดอกบัวเครือ รูปดอกไม้/ดอกบัว”เป็นลายที่อยู่สลักกันคนละแถวกับรูปตัวมอม

รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวพบว่า มีทั้งรูปแบบเหมือนรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทตามกล่าวไปข้างต้น ส่วนรูปแบบที่ต่างไป เช่น ไม่มีเขี้ยว/เขี้ยวหมาตายอยู่ตรงบริเวณด้านหลังเหนือข้อพับที่ขาทั้งสองข้าง

รอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์กะตาคพบว่า มีรูปดอกบัวและรูปดอกบัวเครืออยู่ด้านหน้า ตัวมอมหันหน้าไปทางเดียวกัน ไม่ได้หันหน้า-หลังสลักกันเหมือนกลุ่มผู้ไท และมีลายสักตรงปลายสุดที่ขอบด้านล่างเรียกว่า เขี้ยว/เขี้ยวหมาตาย เป็นชื่อเรียกแบบเดียวกับกลุ่มผู้ไท แต่รูปต่างกันและอยู่ในตำแหน่งต่างกัน

รอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อพบว่า มีรูปตัวมอม รูปดอกไม้ มีลวดลายรูปสามเหลี่ยมอยู่บริเวณเอวและบริเวณขอบด้านล่าง ไม่มีรูปดอกบัวเครือ ไม่มีรูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมากรุก และไม่มีรูปเขี้ยว/เขี้ยวหมาตาย

รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงพบว่า มีรูปดอกไม้และรูปสามเหลี่ยมลักษณะเหมือนเลื่อยหรือฟันปลาตรงขอบด้านบนบริเวณเอวมีรอยสักเป็นซี่ๆเป็นเส้นถี่ๆลักษณะเหมือนเป็นขอบกางเกง ด้านล่างรอยสักเป็นสามเหลี่ยมลักษณะเป็นริ้วๆ มีตัวมอมอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมด้านล่าง

ความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลายแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มคือ สักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย สักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน สักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย สักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง และสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม

การเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานพบว่ามี 4 ประการได้แก่การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม วัฒนธรรม การเมือง ความเจ็บปวดจากการสักขาลาย ข้างสักอาชีพที่ไม่มีผู้สืบทอดต่อและค่านิยมเกี่ยวกับรอยสักขาลายเปลี่ยนไป

กิตติกรรมประกาศ

การทำงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยรู้สึกประทับใจในอัยยาศัยไมตรีที่ได้รับเป็นอย่างยิ่ง แม้ว่าทุกครั้งที่ลงพื้นที่ได้รับรู้ถึงความสูญเสียและรู้สึกเสียดายว่า “เรามาช้าไป” จึงต้องทำงานแข่งกับเวลาเพื่อเก็บข้อมูลรอสักขาลายไว้เท่าที่จะทำได้ ผู้วิจัยได้รับเมตตาจากพ่อใหญ่ที่มีรอยสักขาลาย ได้รับน้ำใจพี่น้องชาวบ้านในพื้นที่ ได้รับความช่วยเหลือ ได้ความร่วมมือจากบุคลากร หัวหน้าส่วนราชการในพื้นที่ที่ได้กรุณาช่วยหาข้อมูล ประสานงาน พา ลงพื้นที่ และเป็นล่ามแปลภาษาถิ่นให้ ทุกการเดินทางที่เกิดขึ้นจึงเป็นความทรงจำที่มีคุณค่า มีความหมาย และยังคงระลึกถึงมิตรภาพที่ได้รับเสมอ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ คุณวุฒิศักดิ์ รัตนโรจน์ รองปลัด อบต.นาบุง และ คุณบุตร บุตรอินทร์ รองนายก อบต.นาบุง อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี คุณสมศรี จันทร์ศรีจักร นายก อบต.บ้านหนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี คุณสายสุณี ภูไชยแสง ปลัดเทศบาลตำบลแสงบาดาล อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์ และคุณทรงฤทธิ์ สุรรันนา คุณสมพงษ์ สุทธิโย รองปลัดเทศบาลตำบลโพน คุณภัทรพร โพนะทา รักษาการหัวหน้าสำนักปลัด เทศบาล ตำบลโพน คุณประทีน พันทะลี พนักงานพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ คุณอนงค์พร แสงภักดี นักบริหารงานทั่วไป และคุณพรพิมล ศรีศรีรินทร์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน อบต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ คุณนุชจิรา สารจิต นักวิชาการศึกษานาญการ อบต.บ้านหนองข้าง และ คุณไพโรจน์ ทะวงษ์ชา นักจัดการงานทั่วไป อบต.สำราญใต้ อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ คุณวิราภรณ์ หาญญา รองปลัด อบต.นาฝาย อ.ภูผาม่าน จ.ขอนแก่น และคุณจิรณรงค์ ช่วงทิพย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร.ฤกษ์รัตน์ ปักกันต์ธร และครอบครัวที่ได้ช่วยหาข้อมูลในพื้นที่จ.กาฬสินธุ์ ขอขอบคุณ คุณชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ รุ่นน้องคณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ช่างภาพผู้หลงใหลรอยสักและเดินทางบันทึกภาพรอยสักขาลายทางภาคเหนือมาแล้ว จากภาพรอยสักขาลายรูปแรกที่ได้เห็นเมื่อ 2 ปีก่อนเป็นจุดเริ่มต้นของวิจัยเรื่องนี้ร่วมกัน และขอขอบคุณนายวิกรม นันทวิโรจน์สิริ ที่ช่วยลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณอาจารย์ผู้ทรงคุณทั้ง 2 ท่าน อาจารย์สุรียา สมุทคุปดี และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ราชันย์ นิลวรรณภา ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์เพื่อให้งานวิจัยเรื่องนี้เสร็จสมบูรณ์เท่าที่ผู้วิจัยจะสามารถเขียนเรียบเรียงได้

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะวิทยาการจัดการที่ได้สนับสนุนเงินวิจัยจากกองทุนวิจัยและสร้างสรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2560 เป็นจำนวน 100,000 บาท ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทำงานวิจัยเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ่อใหญ่ที่มีรอยขาลายทุกคนที่เมตตาเสียสละเวลาให้ข้อมูลทั้งในส่วนการสัมภาษณ์และบันทึกภาพถ่ายรอยสัก และขออุทิศคุณประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ให้กับผู้ที่มีรอยสักขาลายที่ล่องลับทุกคน จากการทำงานวิจัยเรื่องนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจัยเชื่อว่า “โลกนี้ไม่มีความบังเอิญ”

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
กิตติกรรมประกาศ	ข
บทที่	
1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
สมมติฐานของการวิจัย	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ขอบเขตของการวิจัย	9
วิธีการดำเนินการวิจัย	9
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	11
ข้อจำกัดในการวิจัย	11
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์	12
แนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ.....	17
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับบรอยลัค	26
ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวมอม.....	38
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
งานวิจัยเกี่ยวกับการสักรายของกลุ่มชาติพันธุ์.....	42
งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการสักของคนกลุ่มต่างๆ	44
งานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์และชาติพันธุ์วรรณา.....	47

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 รูปแบบสักรายของของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน	53
รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท	57
รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว	77
รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะตาค	83
รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ	88
รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง	90
รอยสักนกน้อย	95
อุปกรณ์และหมึกที่ใช้สัก	98
4 ความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลาย	102
สักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย	102
สักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน	103
สักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย	103
สักขาลายมีผลกับการเลือกคู่ครอง	107
สักขาลายเกี่ยวกับตัวมอม	112
5 การเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน	117
การเปลี่ยนแปลงของบริบท สังคม วัฒนธรรม และการเมือง	117
ความเจ็บปวดจากการสักขาลาย	122
ช่างสักอาชีพที่ไม่มีผู้สืบทอดต่อ	124
ค่านิยมเกี่ยวกับรอยสักขาลายเปลี่ยนแปลงไป	125
6 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	130
สรุปผลการวิจัย	130
อภิปรายผล	133
ข้อเสนอแนะ	139
บรรณานุกรม	140
ประวัติผู้วิจัย	146

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพลิมวัดป่าเรไร.....	53
2	ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าเรไร.....	54
3	ภาพจิตรกรรมฝาผนังรอยสักขาลายที่วัดป่าเรไร.....	55
4	ภาพหลวงพ่อแพน โสภโณ เจ้าอาวาสวัดวัดโสภณพัฒนาราม.....	56
5	ภาพคุณตารุ่น ปัสสะ.....	56
6	ภาพถ่ายที่ระลึกผู้เฒ่าขาลาย ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์.....	57
7	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาคุณ คะมิชม.....	58
8	ภาพรอยสักรูปตัวมอม.....	58
9	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเมย ไชยราช.....	59
10	ภาพรอยสักรูปดอกบัวเครือ.....	59
11	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาไคร บุตรอินทร์.....	60
12	ภาพรอยสักรูปดอกไม้.....	60
13	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเลี่ยน พันทะรี.....	61
14	ภาพรอยสักรูปนกน้อย.....	61
15	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาจุม บุญลาศี.....	62
16	ภาพรอยสักรูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม.....	62
17	ภาพรอยสักขาลายของคุณตานวล พันชะรี.....	63
18	ภาพรอยสักรูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมาก.....	63
19	ภาพรอยสักรูปแห้ว/เขี้ยวหมาตาย.....	64
20	ภาพรอยสักรูปแห้ว/เขี้ยวหมาตาย.....	64
21	ภาพรอยสักขาลายของคุณตารุ่น ปัสสะ.....	66
22	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาหนา ทะวังษ์ษา.....	66
23	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาลา สายสินธุ์.....	67
24	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาดี ยุระตา.....	67
25	ภาพรอยสักขาลายของคุณตารอด บุญลาศี.....	68
26	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาจุม บุญลาศีและคุณตารอด บุญลาศี.....	68
27	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเครื่อง ศิลาพจน์.....	69
28	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาสวาย ภูมิศาสตร์.....	69

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
29	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเสย หาระทา.....	70
30	ภาพรอยสักขาลายของคุณตามุน บุตรอินทร์.....	70
31	ภาพรอยสักขาลายด้านหน้าของคุณตาจวง ค่ายศ.....	71
32	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาจวง ค่ายศ.....	71
33	ภาพรอยสักขาลายด้านหน้าของคุณตาแผน คำมงคล.....	72
34	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาแผน คำมงคล.....	72
35	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาฟอง บุตรอินทร์.....	73
36	ภาพรอยสักขาลายด้านหน้าของคุณตาฟอง บุตรอินทร์.....	73
37	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาฟอง บุตรอินทร์.....	74
38	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเจ้ย สันประภา.....	75
39	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเจ้ย สันประภา.....	75
40	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเทิม สุรินทร์.....	76
41	ภาพรอยสักขาลายด้านหน้าของคุณตาชอย มังครัตน์.....	77
42	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาชอย มังครัตน์.....	77
43	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาปูน ตู้สมบัติ.....	79
44	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาปูน ตู้สมบัติ.....	79
45	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาเวส บุคดาสาร.....	80
46	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาสิม ราชวงศ์.....	81
47	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาสิม ราชวงศ์.....	81
48	ภาพรอยสักของหลวงปู่มี.....	83
49	ภาพรอยสักขาลายด้านซ้ายของหลวงปู่มี.....	84
50	ภาพรอยสักขาลายด้านขวาของหลวงปู่มี.....	85
51	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของหลวงปู่มี.....	86
52	ภาพรอยสักยันต์และรอยสักขาลายของหลวงปู่มี.....	87
53	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาบัวศรี ผลาจันทร์.....	88
54	ภาพรอยสักขาลายของคุณตาบัวศรี ผลาจันทร์.....	89
55	ภาพรอยสักขาลายด้านข้างของคุณตาบัวศรี ผลาจันทร์.....	89
56	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาบัวศรี ผลาจันทร์.....	89

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
57	ภาพรอยสักขาลายของหลวงตากลม ปากโกร.....	90
58	ภาพรอยสักขาลายของหลวงตากลม ปากโกร.....	92
59	ภาพรอยสักขาลายด้านหลังของหลวงตากลม ปากโกร.....	93
60	ภาพรอยสักขาลายด้านขวาของหลวงตากลม ปากโกร.....	93
61	ภาพรอยสักขาลายด้านซ้ายของหลวงตากลม ปากโกร.....	93
62	ภาพรอยสักนกน้อย.....	96
63	ภาพรอยสักต่างๆบริเวณใบหน้าของหลวงตากว้าง อุตตานุรักษ์โช.....	96
64	ภาพพระอาจารย์สัมพันธ์ วัดบูรพาคุ่มใหม่ อ.เขาวง จ.ภาพสินธุ์.....	98
65	ภาพพีจัรัญ วิชาติ.....	109
66	ภาพคุณตาห่ม วิชาติ.....	109
67	ภาพประเพณีลงข่วง.....	111
68	ภาพพระอาจารย์สัมพันธ์อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับตัวมอม.....	114
69	ภาพแผนที่การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน.....	115
70	ภาพวิหารเชียงแสน วัดคูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี.....	115
71	ภาพคุณตาปี่และคุณยายหัน.....	123
72	ภาพคุณยายส่อง บัวชะตา.....	123
73	ภาพปู่เจ้าหรือนายศึก ศรีบ้านโพน.....	126
74	ภาพยามลายมอม.....	128
75	ภาพยามลายมอม.....	128
76	ภาพเครื่องมือเหลาไม้ไผ่แบบเดิม.....	136
77	ภาพเครื่องมือเหลาไม้ไผ่แบบใหม่.....	136
78	ภาพตึกตาชุดพื้นเมืองของกลุ่มภูไทบ้านหนองแก่นทราย.....	137
79	ภาพแนวต่อนหรือของที่ระลึกตึกตาชุดพื้นเมืองของกลุ่มภูไทบ้านหนองแก่นทราย.....	138
80	ภาพโม่แป้งน้อยกระปุกอมสิน.....	138

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญของปัญหา

วัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับผูกพันกับวิถีชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่ในยุคโบราณซึ่งมีหลักฐานปรากฏอยู่หลายแห่ง ดังที่ ซนิตร ภูภาณูจน์ (2539) เขียนบทความเรื่อง “ตำนานแห่งรอยสัก ศิลปะบนเรือนร่างของมนุษย์” สรุปความได้ว่า การสักหรือรอยสัก (TATOO) เป็นประวัติศาสตร์ของทุกเผ่าพันธุ์ไม่ว่าจะอยู่ในซีกใดของโลก รอยสักในยุคโบราณคือการวาดสัญลักษณ์ที่แสดงออกให้เห็นถึงพัฒนาการของเผ่าพันธุ์เป็นการผสมผสานเรื่องราวให้ปรากฏออกมาเชื่อมโยงกันระหว่างธรรมชาติและชีวิตในยุคอียิปต์โบราณ เทพธิดาที่มีชื่อว่า TASSILI N'AJER มีรอยสักอยู่เกือบทั่วทั้งตัวคือที่บริเวณหัวไหล่ หน้าอก โคนขา และน่อง อุปกรณ์สำคัญในยุคนั้นที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวาดรอยสักเอามาจากออคไซด์ของเหล็กและสารอื่นๆ ที่มีสีเหลืองอ่อนและสีส้มซึ่งมีอยู่ในดิน HERODOTUS ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งประวัติศาสตร์โบราณ กล่าวว่าชาวยุโรปโบราณกลุ่มชาวบริตัน กอลส์ เยอรมัน และกรีก นิยมการสักมานานแล้วและการสักน่าจะมียุคนานกว่า 8,000 ปี นอกจากนี้ จากหลักฐานต่างๆ เชื่อกันว่า รอยสักมีที่มาจากชาวเกาะตาฮีเตียน เนื่องจากคำว่า TATOO มาจากรากศัพท์ในภาษาของชาวตาฮีเตียนที่เขียนว่า TATAN ในยุโรปรอยสักมีแพร่หลายมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 เมื่อชาวยุโรปเดินเรือไปพบกับชาวตาฮีเตียนและได้นำวิธีการสักมาเผยแพร่หรือในอีกด้านหนึ่งความแพร่หลายของรอยสักเกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ.1593 มีนักเดินเรือชื่อ จอห์น สมิธ เดินทางไปถึงทวีปอเมริกา ได้พบกับชาวท้องถิ่นที่เรียกกันว่า อินเดียนแดงซึ่งมีรอยสักอยู่เต็มตัว จึงเกิดความประทับใจและได้นำรอยสักกลับมาเผยแพร่ในยุโรป ในส่วนของทวีปเอเชียนั้นการสักถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมพื้นเมืองเช่นเดียวกับโลกตะวันตก การสืบทอดวัฒนธรรมรอยสักมีปรากฏให้เห็นอยู่ในหลายกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น เขมรโบราณ พม่า จีน ลาว มอญ ไทย ในประเทศญี่ปุ่นนั้น นักวิชาการชาวญี่ปุ่นเชื่อว่า การสักเริ่มต้นในศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาลมีหลักฐานปรากฏอยู่ในรูปปั้นที่เรียกกันว่า ฮานิวา ซึ่งเป็นรูปปั้นดินเหนียวขุดพบจากหลุมฝังศพคนโบราณและมีรอยสักอยู่บนใบหน้า ในทวีปเอเชียส่วนใหญ่ความเชื่อถือเกี่ยวกับรอยสักถูกผูกโยงเข้ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ไสยศาสตร์ และพิธีกรรมทางศาสนา

นอกจากนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักของมนุษย์ในแต่ละซีกโลกนั้นมีความหมายแตกต่างกันออกไปตามวัฒนธรรมและประเพณีด้วย เช่น อียิปต์โบราณเชื่อว่าเมื่อวิญญาณออกจากร่างไปแล้ว อีกวันหนึ่งดวงวิญญาณจะกลับมาอีกครั้ง รอยสักจึงเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งเพื่อบันทึกว่าวิญญาณของผู้นั้นได้เคยอาศัยอยู่ในร่างนี้ คนเผ่าเมารี ในประเทศนิวซีแลนด์ มีความเชื่อว่ารอยสักบ่งบอกถึงการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กมาเป็นวัยผู้ใหญ่ที่สามารถจะมีครอบครัวได้ เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงสถานะที่มีความอดทนแล้ว การสักของชาวเมารีจึง

เป็นรอยสักเฉพาะตัวบุคคลหรือของครอบครัวนั้นๆ ไม่มีรูปแบบตายตัว แต่นิยมลายสักเป็นรูปโค้งหรือเถาเลื้อย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้า ในประเทศญี่ปุ่นค้นพบการสักจากรูปปั้น ดินเหนียวซึ่งบนหน้ามีลายสักอายุเก่าแก่ประมาณ 5,300 ปีก่อนคริสตกาล คนเผ่าที่มีการสักคือ เผ่า Ainu รอยสักที่ปรากฏนั้นส่วนใหญ่เป็นรูปสัตว์ต่างๆแสดงออกถึงความมีอำนาจ มีความว่องไว และกล้าหาญ เช่น รูปมังกร สิงโต ปลา และเสือซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงให้เห็นว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่พร้อมจะออกไปต่อสู้กับโลกภายนอกได้แล้ว เป็นต้น (ชลพรรษ ดวงนภา, 2559 : 4-6)

การสักลายในดินแดนแถบสุวรรณภูมิที่มีชื่อเรียกว่า“สักขาลาย”เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่บอกความแตกต่างทางชาติพันธุ์ที่มีอยู่ในแถบนี้ ดังที่ ดีก แสนบุญ (2553) เขียนบทความเรื่อง “สักขาลาย สัญลักษณ์แห่งความเป็นชายอายุลาว” สรุปความได้ว่า ในแถบสุวรรณภูมินักวิชาการชาวจีนตีความว่า พวกเขาสมัยโบราณนับถือกบเป็นเทพให้ความคุ้มครองป้องกันให้รอดพ้นอันตราย พวกเขาจึงนิยมสักลายกบไว้ตามตัวชาวจ้วงทางภาคใต้ของมณฑลกว่างสี ชาวหลีที่เกาะไหหลำและกลุ่มชาติพันธุ์ตระกูลไท-ลาวบางกลุ่มล้วนนิยมสักตามตัว เรียกว่า สักหมึก เพราะเป็นสีดำหรือสักลายขาบ เพราะลายเหล่านั้นคล้ายกับลายที่ขาบ ในคติพุทธมีเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมการสักในตำนานพุทธประวัติกล่าวไว้ว่า เมื่อตอนพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานและถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้วได้มีการแจกจ่ายพระบรมสารีริกธาตุเพื่อนำไปบรรจุในสถูปเจดีย์ แต่มีปัญหาว่ากษัตริย์เมืองยูนนาน หนองแส และแคว้นสิบสองจุไทยไม่ได้รับแจกจึงนำแต่พระอังคารธาตุกลับเมือง เมื่ออธิษฐานพระอังคารธาตุจึงแทรกซึมเข้าตามเนื้อตัวกษัตริย์ทำให้อยู่คงกระพันชาติรึมีกำลังเหมือนช้างสาร สามารถกระโดดได้สูงถึง 100 องคาพยพ จึงทำให้ไทยยูนนาน สิบสองจุไทย น่านเจ้า ไทยใหญ่ ไทยเข ไทยยาง ไทยลื้อ ไทยเขิน นิยมการสักลาย ส่วนวัตถุประสงค์ของการสักนั้นมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ ได้แก่ 1) การสักเพื่อความสวยงาม เรียกร้องความสนใจจากเพศตรงข้าม และต้องการการยอมรับตามกระแสความนิยมของสังคมที่มีต่อการสร้างสรรค์รอยสัก 2) การสักเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจผ่านพิธีกรรมและคาถาอาคมของครูบาอาจารย์ที่นับถือ 3) การสักเพื่อแสดงความมีตัวตนในสังกัดทางโครงสร้างสังคมแบบเก่า 4) การสักเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน และ 5) การสักเพื่อรักษาโรคภัยไข้เจ็บเป็นการสักน้ำมันและไม่ปรากฏสี ในทางตรงกันข้ามการสักยังถูกใช้ในแง่ลบเนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ของการประจานผู้กระทำความผิด ส่วนเอกลักษณ์ของลายสักแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) สักรูป เช่น รูปสัตว์ โดยเฉพาะตัวมอมหรือสิงห์ดำเป็นที่นิยมมากที่สุดซึ่งเน้นเรื่องความสวยงามมากกว่าเรื่องคาถาอาคม แต่ถ้าเน้นเรื่องคาถาอาคมก็จะเป็นรูปเสือ นกอินทรี หนุมาน ลิงลม และมังกร 2) สักลายเป็นการสักที่เน้นความสวยงามมีทั้งลายบัวเครือ ลายแข่งหมาตาย ลายใบหมากขาม และลายดอกผักแว่น 3) สักอักขระเป็นที่นิยมมากที่สุดและเน้นเรื่องคาถาอาคมเป็นรูปยันต์ประเภทต่างๆ สำหรับรูปแบบการสักขาลายนั้นนักวิชาการตะวันตกเรียกว่า การสักรูปกางเกงหรือการสักรูปกางเกงขาสั้นและเชื่อว่าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของพม่าโดยเฉพาะกลุ่มไทยใหญ่ กล่าวได้ว่า วัฒนธรรมการสักขาลายน่าจะเป็นอีกหนึ่งลักษณะร่วมของคนสุวรรณภูมิในอดีตไม่ว่าจะเป็นไทยน้อยในแถบลุ่มน้ำโขงอัน

หมายถึง กลุ่มคนไทยในกลุ่มแม่น้ำโขงทางตะวันออกที่เลยเข้าไปในลาวและเวียดนามซึ่งได้อพยพเคลื่อนย้ายลงมาเป็นชาวล้านนา ล้านช้าง และสุโขทัย

คำพูน บุญทวี (2544 : 126-127) เขียนบทความเรื่อง “ตำนานการสักรายตามตัว” สรุปความได้ว่า มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ใช้วิธีการป้องกันสัตว์ร้ายด้วยการใช้สีต่างๆ ทาตามตัว เช่น สีดำ สีแดง สีน้ำเงิน ยุคต่อมานิยมการสักรายตามตัว เพราะไม่ต้องหาสีมาทาบ่อยๆ ลายที่สักมักเป็นรูปสัตว์ทรงพลังมีอิทธิฤทธิ์ เช่น เสือ สิงโต พญานาค และพญานกอินทรี ในจีนยุคนานนิยมสักเป็นรูปมังกรหรือเป็นตัวอักษรจีน ต่อมาหลังพระพุทธเจ้าเสด็จสู่ปรินิพพานไป 100 ปี การสักรายตามตัวเริ่มขยายลงมายังอาณาจักรล้านนา ล้านช้าง ลาว พม่า และไทยอีสาน ไทยอีสานโบราณนอกจากชอบสักเป็นรูปต่างๆ แล้วยังสักเป็นตัวอักษรตามข้อมือ ท้องมือ หน้าอก และขาสองข้าง เมื่อนิยมการสักรายตามตัวมากขึ้นจึงมีคำกล่าวว่า “ไทยพุงขาว ลาวพุงดำ” กล่าวคือ ไทยพุงขาวมักสักแต่โคนขาลงไปถึงข้อเท้า 2 ข้าง ส่วนไทยพุงดำ หมายถึง คนลาวหรือคนไทยอีสานที่ชอบสัก ตั้งแต่ข้อมือขึ้นไปถึงคอหอย เครื่องมือที่ใช้สักเป็นเหล็กปลายแหลม 5-6 ซี่ มีดรวมกัน จุ่มหมึกสีดำทำจาก เขม่าขี้ดินหม้อปนกับไขมันสำปะหลัง ครูสักบางคนใช้ดีหมี ดีหมู ดีวัวควาย หรือดีปลาช่อน เพราะลอบอกยาก ผู้หญิงไทยอีสานโบราณมักเลือกผู้ชายที่มีลายสักตามตัวเป็นคู่ครอง ดังมีคำกล่าวว่า “ขาลายแล้วทางแหวตั้งข้อมือ ตั้งข้อมือแล้วทางแหวดอกทอง” หมายความว่า อ้ายขาลายแล้ว ควรสักรอบแหวเป็นรูปช่อดอกไม้ ส่วนพินก็ควร ออกทองคำบ้าง เวลายิ้มหัวจะชวนดูกว่าพินธรรมดา หรือที่กล่าวว่า “สิบฝืนผ้าขาวฝืนผ้า บ่ท้อขาลายอ้าย ขึ้นกาย ขาลายกายแล้วพอบานผ้าหมื่นฝืน” หมายความว่า หม่มผ้า 10 ฝืน 20 ฝืน ก็ไม่เท่ากับขาลายของพี่กาย เกยตัวน้องสักเลย เพราะขาลายของพี่เหมือนหม่มผ้าหมื่นฝืน โดยทั่วไปผู้หญิงชอบผู้ชายสักลาย แต่ผู้หญิงไม่นิยมสัก ถ้าผู้หญิงมีรอยสักที่ต้นขาสองข้างหรือที่หน้าอก ฝ่ายชายชอบนัก เพราะแสดงว่าผู้หญิงคนนั้นไฟแรง นอกจากนี้ ผู้ชายไทยอีสานขาลายเมื่อเดินทางไปภาคอื่นมักจะไม่มีการอวยยศ เพราะคนส่วนใหญ่กลัวคนสักขาลายเรียนคาถาอาคมแก่กล้าจนกลายเป็นผีปอบ

ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือและภาคอีสานของไทยก็นิยมการสักขาลาย ดังตัวอย่างข้อความต่อไปนี้

ชายชาวล้านนาในอดีตนิยมการสักขาลายมาก เมื่อมีอายุย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะทำการสักแทบทุกคน การสักชนิดนี้ใช้หมึกสีดำไม่มีการเสกคาถากำกับแต่อย่างใด เพราะเป็นการสักเพื่อความสวยงามตามจารีตประเพณีนิยม เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเข้มแข็งของลูกผู้ชาย ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตคนส่วนใหญ่จะนิยมอาบน้ำในแม่น้ำหรือลำห้วย โดยแบ่งกลุ่มเป็นกลุ่มผู้ชายและกลุ่มผู้หญิง ในสมัยนั้นผู้ชายที่มีรอยสักหมึกตามร่างกาย โดยเฉพาะที่ขาต้องสักขาลายด้วยจึงถือว่าเป็นผู้ชายเต็มตัว หากชายคนใดไม่ได้สักขาลาย ถ้าไปอาบน้ำก็จะถูกล้อเลียนว่าขาลาวเหมือนผู้หญิงควรจะไปอยู่กับกลุ่มผู้หญิงทำให้ชายผู้นั้นได้รับความอับอายมากและผู้หญิงก็ไม่ชอบผู้ชายขาลาวถือว่าเป็นคนอ่อนแอไม่สมควรเอามาเป็นคู่ครอง ด้วยเหตุนี้ ผู้ชายในสมัยนั้นจึงนิยมสักขาลายแทบทุกคน การสักขาลายทุกครั้งนั้น จำเป็นต้องใช้เวลาและความอดทนต่อการเจ็บปวดที่ได้รับ จากการสัก บางคนบอกว่าเจ็บพอทนได้

บางคนบอกว่าเจ็บเหลือประมาณ โดนหลักสักแทงไม่กี่ครั้งก็บอกเลิกกลางคันก็มี การสักนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะใช้หลักสักซึ่งเป็นเหล็กแหลม ทำจากเหล็กทั้งแท่งตรงปลายแหลมมาก และข้างในเป็นรูกลวงมาตามยาวเพื่อใส่สี ซึ่งมีความยาวตั้งแต่ 30-50 เซนติเมตรส่วนหัวหล่อทองเหลืองเป็นรูปต่างๆ เทวดาบ้าง สิ่งหีบ้าง แตกต่างกันไปออกไป เพื่อให้มีน้ำหนักในการกระแทกเหล็กสัก จิ้มให้เป็นลวดลายต่างๆ ลงไปได้ผิวหนังในเนื้อขาซึ่งมีความเจ็บปวดมาก ฉะนั้นผู้ที่ถูกสักจะต้องดื่มเหล้า สูบฝิ่น หรือสูบกัญชา เพื่อให้เมาและมึนเสียก่อน เพื่อระงับความเจ็บปวด ลักษณะการสักหมึกบนร่างกาย มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันไปดังนี้ หมึกขาต้นคือการสักหมึกที่สักจนดำเป็นพืดทั้งขา หมึกขาลาย คือสักลายสัตว์ต่างๆในกรอบไว้ห่างๆ พอเห็นเนื้อหนังได้บ้าง หมึกขายาว คือสักลายจากเอวถึงกลางน่อง และหมึกขาก้อม คือ สักลายจากเอวถึงต้นขา

(ลายสักล้านนา, 2559)

ก่อน สวัสดิ์พาณิชย์ (2546 : 258-261) อธิบายไว้ในหนังสือ “อีสานเมื่อวันวาน” สรุปความได้ว่า วัฒนธรรมการสักขาลายคงจะได้รับมาจากเจ้าของถิ่นเดิมคือพวกขอมและละว้าโบราณ เพราะชาวขอมนิยมนุ่งผ้าที่เรียกว่า ถกเขมร และเมื่อชาวอีสานรับเอาวัฒนธรรมการแต่งกายแบบขอมโบราณมาก็คงรับเอาวัฒนธรรมการสักขาลายมาด้วยจึงทำให้การสักขาลาย เป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ผู้ชายไทยอีสานสมัยก่อนแทบทุกคนจะต้องสักด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ การสักเพื่อความสวยงาม เนื่องจากผู้ชายไทยอีสานนุ่งผ้า ถกเขมรอย่างขอมโบราณจึงเป็นโอกาสได้อวดลวดลายที่สักบนขาทั้งสองข้าง ผู้ที่ได้สักขาลายแล้วก็จะสามารถเข้าสังคมในหมู่ผู้ชายด้วยกันได้ และการสักเพื่อเป็นเครื่องทดสอบความอดทนของผู้ชายไทยอีสาน กล่าวคือ ถ้าสามารถสักขาลายได้ครบทั้งสองข้างก็ถือว่าเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นต่อความเจ็บปวดได้เป็นอย่างดี สามารถเป็นผู้นำครอบครัวได้ในอนาคต ผู้หญิงก็จะรับคบค้าสมาคมด้วย ดังที่มีคำกล่าวที่ว่า “ขาบขาเขียดยังลาย ขาผู้ชายปลายนาคคือเพื่อน ช่วยปมกัเจ้าดอก” ส่วนของร่างกายที่จะต้องสักขาลายก็บริเวณใต้หัวเข่าขึ้นไปจนถึงบั้นเอว ไม่นิยมสักเลยขึ้นไปถึงพุงอย่างชาวไทยภาคเหนือ ชาวไทยอีสานจึงถูกเรียกว่าลาวพุงขาว ส่วนไทยภาคเหนือถูกเรียกว่า ลาวพุงดำ อุปกรณ์ที่ใช้สักขาลาย ประกอบด้วยเหล็กสักซึ่งเป็นเหล็กแหลม ปลายสองแฉกคล้ายๆ ปลายปากกาคอแฉ้ง ทำด้วยทองแดง มีด้ามยาวประมาณ 60-70 เซนติเมตร ปลายด้ามมีโลหะทองแดงหรือตะกั่วหุ้มเพื่อให้เกิดแรงกดที่ปลายเหล็กแหลมมากๆ เวลาสักจะได้ไม่ต้องออกแรงมาก และใช้หมึกจีนเป็นน้ำหมึกสัก ทั้งนี้ ก่อนที่จะสักต้องมีการยกครูหรือที่ภาษาพื้นเมืองเรียกว่า “ตั้งคาย” เงินค่าครูเรียกว่า “เงินใส่คาย” ขาละ 1 บาท พิธียกครูก็มีขั้นตอนไม่ยุ่งยากคือ ให้นำดอกไม้สีขาวกลิ่นหอมที่สาว ๆ ชอบ มา 5 คู่ รูปเทียนอย่างละ 5 คู่ เรียกว่าขันห้า พร้อมด้วยเงิน 2 บาท ใส่บนขันที่สานด้วยไม้ไผ่รูปร่างเหมือนพานทั่วไป เรียกว่า “ขันกะหย่อง” ช่วงสักขาลายก็จะกล่าวคำน้มนัสการบูชาครูผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาที่เป็นอันว่าเสร็จพิธี ที่สำคัญก็คือ การสักขาลายนี้จะไม่สักในวันเดือนดับคือ วันแรม 14 ค่ำหรือ 15 ค่ำ และวันที่มีคนตายในหมู่บ้าน ส่วนมากนิยมสักกันในวันอังคารกับวันพฤหัสบดี ในสมัยก่อนไม่มียาชา ผู้ที่จะสักขาลายต้องกินฝิ่นให้เมาเพื่อจะได้บรรเทาความเจ็บปวด ลวดลายที่สักส่วนมากเป็นลายสิงห์อยู่ในกรอบหลายตัวติดๆกัน

ที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในอดีตการสักขาลายเป็นวัฒนธรรมที่มีอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ที่
แถบนี้และเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่บอกความแตกต่างทางเชื้อชาติระหว่างคนสยามกับคนลาว อีกทั้ง การสัก
ขาลายยังเป็นสัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายที่แสดงออกถึงความเป็นชายชาติตรีและเสน่ห์ของผู้ชาย ดังตัวอย่าง
ข้อความในผญาอีสานโบราณต่อไปนี้

“สักขาลาย เผ่าไทยอีสานลาว”

ขาลายแล้วทางแอดตั้งข้อ
แอดตั้งข้อแล้วทางแข่งดอกทอง
ขาลายแล้วแอดปลายกะบ่คอง
คันปลักกนน้อยงอยแก้มกะบ่คือ
ลับฟันผ้าขาวฟันผ้าบ่ทอขาลายเคืออ้ายขันก่าย
ขาลายเคืออ้ายขันก่ายแล้วปานผ้าหมื่นแสน
ขาลายป้อจำเหมาย่างหวังเอาลูกสาวเพิ่น
ขาลายป้อจำเหมาย่างขันเลี้ยงแม่ผู้สาว
ชาขาว นุ่งผ้าฝ้าย ขาลายมอม นุ่งผ้าเข็นก้อม
ขาลาย ขันขันฟ้า ชาขาวนั้น เกือกขัดม
ชาขาวมานั่งใกล้หมื่นควาฮากสือออก
ขาลายมานั่งใกล้พ้อปานอ้มหมื่นแสน
ขาลายนอนในส่วม (ห้องนอนลูกสาว
ในเฮือนอีสานโบราณ)
ชาขาวนอนฮักโก้ (คิดจากผญาอีสานโบราณ)

ภาพวาดลายผ้าขาลาย

“การสักขาลายเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่ผู้ชายไทยอีสานสมัยก่อนแทบทุกคนจะต้องสัก แต่ปัจจุบัน
ความนิยมการสักขาลายของชาวไทยอีสานหมดไปแล้ว ยังมีให้เห็นแต่ขาลายของคุณรุ่นปู่รุ่นทวดเท่านั้น”
(ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์, 2446 : 261) และ “วัฒนธรรมการสักไม่ว่าจะในบริบทอดีตหรือปัจจุบันล้วนมีเงื่อนไข
ตัวแปรอื่น ๆ ที่มีความซับซ้อนทางสังคมที่ต่างกัน” (ตึก แสนบุญ, 2553 : 53) ถึงแม้ในปัจจุบันมีผู้นิยมสักขาลาย
ลดน้อยลง แต่ร่องรอยเกี่ยวกับสักขาลายที่มีให้เห็นจากหลักฐานต่างๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ได้บันทึกวิถีชีวิต
ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้

ผลงานภาพถ่ายสารคดีชื่อว่า “ก่อนหมดสิ้น ...สับขาลาย” ของชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ ซึ่งได้รับ
รางวัลรองชนะเลิศอันดับ 2 และรางวัล Popular Vote จาก National Geographic Thailand Photography
Contest 2016 เป็นหลักฐานอีกอย่างที่บ่งบอกได้ว่า ในปัจจุบันสักขาลายมีให้เห็นเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ
เท่านั้น ดังภาพประกอบภาพด้านล่างนี้

หากไม่เปิดเปลือกจะไม่รู้ว่ามีความงามใดซ่อนอยู่ .. หากไม่สังเกตอาจหลงเข้าใจว่าบุรุษนั่งเตี้ยวัยนกลาง
 ลำธารใสเย็น .. ผมเดินทางมาที่ “อมก๋อย” อำเภอริมสุดด้านใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ด้วย “ความเชื่อ” จากพื้นราบ
 สู่เส้นทางคดโค้ง หลายสิบยอดดอย หลายสิบห้วย่อมชุมชน ของชาวกะเหรี่ยง 2 ทั้งกลุ่ม ที่ตั้งถิ่นฐานมายาวนาน
 หวังทำความเข้าใจ ใน “คติความเชื่อ” ใน “ราก” ทางความคิด ใน “ศิลปะเฉพาะ” ที่กำลังจะสาบสูญในอีกไม่กี่สิบ
 ปี..ในอดีตทุกชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บุรุษเมื่ออย่างเข้าสู่วัยฉกรรจ์ล้วนอยากเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอด
 ลวดลายโบราณที่มีแบบแผนคล้ายคลึง แต่ต้องอดทนต่อความเจ็บปวดที่อาจต้องแลกด้วยชีวิต จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่
 ในทุกสิบคนจะมีคนเสียชีวิตสองถึงสามคนเสมอ แต่คนส่วนใหญ่ถือว่าคุ้มค่า เป็นความภาคภูมิใจที่จะปรากฏอยู่บน
 เรือนร่างและคงอยู่ตราบลมหายใจสุดท้ายของชีวิตสิ่งนี้คือความงามรูปแบบเฉพาะที่ถือเป็นตัวแทน ของศิลปะของ
 ชายชาวกะเหรี่ยง เราเรียกสิ่งนี้ว่า “หมึกขาลาย” หรือ “การสับขาลาย” คือ การสักจากใต้หัวเข่าขึ้นมาจนถึงบริเวณ
 เหวเหนือสะดือ ขาทั้งสองข้างมีรอยสีกะหลี่มหรือกรอบวงกลมเว้นช่องว่างให้เห็นเนื้อหนังบางส่วน ภายใน เป็นภาพ
 สัตว์ต่างๆ หมึกดำที่บิที่ใช้ มีส่วนผสมจากดีของสัตว์หลายชนิดผสมรวมกับขี้เถ้า ปัจจุบันความภาคภูมิใจเหล่านี้
 กลายเป็นเพียงสิ่งตกค้างจากวันเวลา ชาวกะเหรี่ยงอายุน้อยกว่า 50ปี ในพื้นที่อำเภออมก๋อย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่
 กว่า 80% คือ ชาวกะเหรี่ยงโป และกะเหรี่ยงสะกอ แทบไม่ปรากฏคนที่สับขาลายอีกแล้ว จึงเป็นจุดเริ่มต้น เป็น
 แรงบันดาลใจให้สร้างสรรค์ การบันทึกภาพประวัติศาสตร์ของศิลปะบนเรือนร่าง

(“ก่อนหมดสิ้น...สับขาลาย” ของ ชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ , 2559)

นอกจากการเดินทางไปบันทึกภาพรอยสักขาลายของชาวกะเหรี่ยงที่จังหวัดเชียงใหม่แล้วนั้น ชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ (2559) ได้บันทึกภาพรอยสักขาลาย ไว้เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2559 และเขียนบรรยายความไว้สั้นๆ ว่า “หลวงปู่มี มหาปัญญา อายุ 104 ปี - แข็งแรง - ใจดี - มีเมตตา-พระสงฆ์รูปแรก - ชาวอีสานคนแรก - สักขาแบบอีสานคนแรก - ลายสักวงกลมทั้งหน้าและหลังบนลำตัว” ดังภาพด้านล่างนี้

MY SPACE - SAKON NAKHON - THAILAND - 10 SEPTEMBER 2016

ทั้งนี้ จากการรวบรวมข้อมูลในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทราบว่า ในกลุ่มชาติพันธุ์อย่างกะเลิง ญ้อ และภูไท ยังคงมีสักขาลายหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างในกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวอย่างเช่น

กะเลิงเป็นชนกลุ่มน้อยที่เป็นชาติพันธุ์ทางภาษากลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับชนกลุ่มญ้อ โส้ แสก ภูไท และเวียดนามซึ่งมีอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครพนม กะเลิงมีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ชนกลุ่มกะเลิงได้อพยพมาตั้งแหล่งอยู่ในประเทศไทยเมื่อประมาณ 100 ปีเศษ ตั้งแต่มีการปราบเจ้าอนุวงศ์ในรัชกาลที่ 3 และมีการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเกิดศึกกบฏฮ่อในปี พ.ศ. 2416 ปัจจุบันมีชนกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงในประเทศไทยที่จังหวัดนครพนม สกลนคร กาฬสินธุ์ มุกดาหาร สมัยก่อนชาวกะเลิงนิยมสักเป็นรูปนกที่แก้มดังผลญาว่า “สักนกน้อยอยแก้มตอดขี้ตา สักนกน้อยอยแก้มจ้งงาม” ปัจจุบันยังพบชายชาวกะเลิง สักลายที่ขา และตามตัวบ้าง (ไทกะเลิง, 2559)

จากความเป็นมาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของคำถามการวิจัยเกี่ยวกับการสักขาลาย 2 ข้อ คือกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานมีรูปแบบและความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักขาลายเหมือนหรือต่างกัน อย่างไร และกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานยังคงสืบทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมนี้ไว้หรือไม่ อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาความเชื่อในการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานในพื้นที่กาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ

3. กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้กรอบแนวคิดการวิเคราะห์อัตลักษณ์และเรื่องเล่าที่มาจากประสบการณ์ ความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลที่มีรอยสักขาลายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการสักขาลายเป็นแนวทางในการศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน เพื่อจะได้เข้าใจความคิด ความเชื่อ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆว่ามีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับบริบทสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ รวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์ เจตบันทึกลง และสัมภาษณ์เชิงลึก

4. สมมติฐาน

- 4.1 กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลายไม่ต่างกัน แต่มีรูปแบบการสักขาลายแตกต่างกันเพื่อแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์
- 4.2 ถึงแม้ว่าปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานไม่นิยมสักขาลายหรือมีการสักขาลายลดน้อยลง แต่น่าจะมีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์ออกมาในรูปแบบอื่นเพื่อบ่งบอกถึงตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

สักขาลาย หมายถึง รูปแบบลวดลายรอยสักบนร่างกายของผู้ชายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ไทลาว กะตาค ญ้อ และกะเลิง ที่มีรอยสักตั้งแต่บริเวณหัวเข่าเรื่อยไปถึงบริเวณเอวหรือโคนขาด้านบน หรือสักตั้งแต่บริเวณเอวขึ้นไปถึงพุงและยาวลงมาถึงช่วงใดช่วงหนึ่งของขา

6. ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านพื้นที่มี 6 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ
ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษาความเชื่อ รูปแบบการสักขาลาย และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ไทลาว กะตาค ญ้อ และกะเลิง

ขอบเขตด้านระยะเวลา งานวิจัยเรื่องนี้ใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย 1 ปี คือตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2560 ถึง มิถุนายน 2561

7. วิธีการดำเนินการวิจัย

7.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ที่มีรอยสักขาลายและบุคคลแวดล้อม เช่น คนในครอบครัว คนในชุมชน ประชาชนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ

งานวิจัยเรื่องนี้ลงพื้นที่ในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนพฤศจิกายน 2560 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีรอยสักขาลาย รวมทั้งหมด 33 คน และสัมภาษณ์บุคคลแวดล้อม เช่น คนในครอบครัว คนในชุมชน ประชาชนท้องถิ่น และผู้นำชุมชน รวม 16 คน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ลงพื้นที่วิจัยครั้งที่ 1 วันที่ 30 มิถุนายน ถึงวันที่ 2 กรกฎาคม 2560 ลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่วัดกกโด้ บ้านกปลาซิว อ.ภูพาน จ.สกลนคร วัดโสภณพัฒนารามหรือที่เรียกกันอีกชื่อหนึ่งว่าวัดภูปูนในฝัน อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์ และที่บ้านโนน ต.โนน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 2 คน คือ หลวงปู่มี วัดกกโด้ และคุณตารุ่น ปัสสะ บ้านโนน อ.คำม่วง บุคคลแวดล้อมคือ พระญาณลักขิต (หลวงพ่อแผน โสภโณ) รองเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าอาวาสวัดภูปูนในฝัน

ลงพื้นที่วิจัยครั้งที่ 2 วันที่ 16 – 21 กรกฎาคม 2560 เดินทางไปที่ ต.นายาง และ ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 7 คนคือคุณตาไคร บุตรอินทร์ คุณตามอญ ไชยราช คุณตาเมย ไชยราช คุณตาแผน คำมงคล คุณตาเครื่อง ศิลาพจน์ คุณตาฟอง บุตรอินทร์ และคุณตามุน บุตรอินทร์ บุคคลแวดล้อม 7 คน คือ คุณลุงเส้น ไชยราช คุณลุงสมาน บุตรอินทร์ คุณลุงเจริญ คำมงคล คุณตาหนาม บุตรอินทร์ นายวุฒิศักดิ์ รัตน์โรจน์ รองปลัด อบต.นายาง อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี นายบุตร บุตรอินทร์

รองนายก อบต. นายง อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี และนายสมศรี จันทร์ศรีจักร นายก อบต.บ้านหนองนกเขียน ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

ในพื้นที่ ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย จำนวน 14 คนคือ คุณตาหนา ทะวังษ์ษา คุณตาเจ้ย สันปะภา คุณตาจวง ค่ายศ คุณตาบ่อ เขยชมศรี คุณตาดี ยุระตา คุณตาบาง ศรีศิริรินทร์ คุณตالا สายสินธุ์ คุณตาเลียน พันธะรี คุณตาคุ่น คะมิชม คุณตานวล พันธะรี คุณตาศรีจันทร์ ศรีบัว คุณตาทา โพนทะนา คุณตาสวย ภูมิศาสตร์ และคุณตาหุ่น ศรีบัว บุคคลแวดล้อม 3 คน คือ คุณยายส่อง บัวชะตา ปู่จำหรือนายศึก ศรีบ้านโพน และนายสมพงษ์ สุทธิโย รองปลัดเทศบาลตำบลโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ลงพื้นที่วิจัยครั้งที่ 3 วันที่ 28 กันยายน ถึง 1 ตุลาคม 2560 เดินทางไปที่ ต.แขงบาดาล อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์ พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 1 คน คือ คุณตาชอย มังครัดน์ ที่ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 4 คน คือ คุณตารอด บุญลาดี คุณตาจุ่ม บุญลาดี คุณตาเทิม สุรินทร์ และคุณตาเสย หาระทา และที่ต.นาเชือก อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 1 คน คือ คุณตาสิม ราชวงศ์ บุคคลแวดล้อม 4 คน คือ คุณยายใส เปาวลี พระอาจารย์สัมพันธ์ วัดบูรพาคุ้มใหม่ ต.สงเปือย อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ นายจรัญ วิชาติ และหลวงตาเงิน (พระครูประจักษ์สันติคุณ) วัดหนองเลา อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม

ลงพื้นที่วิจัยครั้งที่ 4 วันที่ 17- 21 พฤศจิกายน 2560 เดินทางไปที่บ้นทีกภาพอุปแต้ม วัดป่าเรไร บ้านหนองพอก ต.ดงบัง อ.นาตุณ จ.มหาสารคาม พบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 5 คนคือ หลวงปู่กลม ปภากรโ อติต เจ้าอาวาสวัดป่ามงคลวิรุฬห์ ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร คุณตาบัวศรี ฝนจันทร์ ต.หนองปลิง อ.นิคม-น้ำอุม จ.สกลนคร หลวงตากว้าง อุตตานุรักษ์โช วัดบ้านคำเพิ่ม ต.โคกภูมิ อ.ภูพาน จ.สกลนคร คุณตาทาบุ้น ตูสมบัติ ต.นาผาย อ.ภูพาน จ.ขอนแก่น และคุณตาเวส บุตดาสาร อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ บุคคลแวดล้อม 4 คน คือ ผู้ใหญ่จิรณงค์ ช่วงทิพย์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร ผู้ใหญ่ชูชาติ ทองพรหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร อ.ประดิษฐ์ คิอินธิ และคุณตาก้อน กลิ่นหลาย

7.2 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ใช้การลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการบันทึกข้อมูลจากผู้ที่มีรอยสักขาลายและบุคคลแวดล้อม เช่น คนในครอบครัว ปราชญ์ท้องถิ่น และผู้นำชุมชนที่มีความรู้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องสักขาลาย ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิใช้ข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร เว็บไซต์ และสื่อออนไลน์ต่างๆ เพื่อประมวลความรู้ความเข้าใจในเบื้องต้นเกี่ยวกับการสักขาลายและเพื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วนของข้อมูลอีกครั้ง หลังจากเก็บข้อมูลภาคสนามแล้ว เพื่อจะเข้าใจบริบทวัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆได้ครอบคลุมมากขึ้น

7.3 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางของงานวิจัยเชิงคุณภาพและการพรรณนาวิเคราะห์ที่มีกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและข้อมูลภาคสนาม นำมาจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์ อธิบาย ตีความ และเรียบเรียงเนื้อหาสาระผ่านมุมมองของนักวิจัยเพื่อให้ได้องค์ความรู้และข้อสังเกตในประเด็นต่างๆ เพื่อตอบคำถามงานวิจัย

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคอีสาน

8.2 ได้เป็นส่วนหนึ่งในการบันทึกเรื่องราวและอนุรักษ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคอีสาน

9. ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดในการวิจัยมีอยู่ 2 เรื่องหลักคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีรอยสักขาลายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งมีอายุตั้งแต่ 83-106 ปี บางคนมีปัญหาสุขภาพ เช่น หลงๆ ลืมๆ หรือที่ลูกหลานบอกว่าหลงหน้าหลงหลัง บางคนป่วย บางคนหูไม่ค่อยได้ยิน บางคนหูตึงจึงทำให้การสื่อสารค่อนข้างมีปัญหา ต้องอาศัยบุคคลในครอบครัว และผู้ที่อยู่ใกล้ชิดช่วยเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร รวมถึงช่วยแปลภาษาถิ่นให้บ้างเป็นบางครั้ง การรวบรวมข้อมูลนอกจากใช้วิธีการพูดคุยซักถามเรื่องราวต่างๆ แล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการเปรียบเทียบรูปแบบลวดลายรอยสักจากภาพถ่ายที่บันทึกไว้ว่า รอยสักขาลายของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไรเพื่อนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงเนื้อหาสาระตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ข้อจำกัดอีกประการหนึ่งคือ พื้นที่วิจัยอยู่ค่อนข้างไกล ก่อนที่ลงพื้นที่ภาคสนามจำเป็นต้องมีหลักฐานมีข้อมูลยืนยันแน่นอนว่า ในพื้นที่นั้นๆ ยังมีคนสักขาลายอยู่จริงซึ่งเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลาค่อนข้างมากในการประสานงานกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อให้จัดสรรเวลาลงภาคสนามแต่ละครั้งให้ได้ประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด จากเดิมที่กำหนดพื้นที่วิจัยไว้ 5 จังหวัด คือ นครพนม สกลนคร มุกดาหาร กาฬสินธุ์ และหนองคาย เป็นหลักก่อน หากพบว่าในพื้นที่จังหวัดอื่นมีผู้เฒ่าสักขาลายอยู่แน่นอน ผู้วิจัยจึงได้เก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้วยเพื่อรวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ในท้ายที่สุดแล้ว งานวิจัยเรื่องนี้มีขอบเขตด้านพื้นที่รวม 6 จังหวัด คือ กาฬสินธุ์ สกลนคร อุดรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “สักขาลาย” อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน: กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุตรดิตถ์ มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ” มีสาระสำคัญ 5 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์
2. แนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ
3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรอยสัก
 - 3.1 ความรู้ ความเชื่อ และอัตลักษณ์เกี่ยวกับรอยสัก
 - 3.2 ข้อห้ามเกี่ยวกับการสัก
 - 3.3 เรื่องเล่าเกี่ยวกับสักขาลาย
4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวมอม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยว
 - 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสักลายของกลุ่มชาติพันธุ์
 - 5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการสักของคนกลุ่มต่างๆ
 - 5.3 งานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์และชาติพันธุ์วรรณา

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ศึกษาเรื่อง “อัตลักษณ์ identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด” งานวิจัยที่มุ่งศึกษาความหมายของมโนทัศน์และทบทวนความหมายของมโนทัศน์และวรรณกรรมอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อทบทวนการเปลี่ยนแปลงความหมายในทางทฤษฎีของมโนทัศน์ “อัตลักษณ์” และเพื่อจะเน้นความสำคัญของมโนทัศน์อัตลักษณ์ในการทำ ความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในสังคมสมัยใหม่ สรุปสาระสำคัญในแต่ละ ประเด็นได้ตามลำดับดังนี้

อัตลักษณ์ในแนวคิดหลังสมัยใหม่ มีลักษณะสำคัญดังนี้ 1) การตั้งข้อสงสัยกับเหตุผลใน ฐานะเป็นเครื่องมือให้เข้าถึงความเป็นจริงซึ่งแนวคิดหลังสมัยใหม่อาจเรียกได้ว่าเป็นช่วงวิกฤตของ เหตุผลโดยก่อนหน้านี้นี้มีความเชื่อว่าเหตุผลจะไม่เข้าไปปิดเปิดหรือเข้าไปแทรกแซงสิ่งที่จะถูกศึกษา เหตุผลเข้าไปทำหน้าที่เพื่ออธิบายและทำความเข้าใจสิ่งนั้นๆ ในขณะที่ตัวเหตุผลเองไม่เคยถูกตั้ง

คำถาม ไม่เคยถูกสงสัย และที่สำคัญก็คือทำให้มนุษย์เรามองไม่เห็นว่าคุณผลนั้นมีส่วน “สร้าง” สิ่งที่ถูกศึกษาขึ้นมาได้อย่างไร แนวคิดหลังสมัยใหม่จึงได้เสนอให้มีการทบทวน ตรวจสอบโมทัศน์ต่างๆที่เป็นกรอบพื้นฐานในการมองความจริง เนื่องจากจุดบอดของคุณผลก็คือ ไม่อาจเข้าใจกระบวนการทางสังคมที่ทำให้ตัวมันเองกลายมาเป็นฐานของความรู้ทั้งหมด ฟูโกต์ (Foucault) ได้ชี้ให้เห็นถึงการผูกโยงของคุณผลกับอำนาจ โดยเฉพาะการผูกโยงระหว่างคุณผล อำนาจ และความรู้ ซึ่งถูกสร้างขึ้นหรือที่ฟูโกต์อธิบายว่าคุณผลความรู้ในแต่ละยุคสมัยอยู่ภายใต้กรอบและมุมมองแบบหนึ่งที่เรียกว่า วาทกรรม (discourse) ซึ่งเป็นกรอบในการนิยามความเป็นจริงที่ประกอบไปด้วยกระบวนการและปฏิบัติการทางสังคมที่มารองรับชุดความจริงนั้นๆ 2) การเปลี่ยนแปลงฐานะและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกศึกษาหรือปัญหาญาณวิทยาที่ว่าด้วยการเข้าถึงความจริง กล่าวคือ แนวคิดหลังสมัยใหม่ปฏิเสธความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์และสังคมที่อาจมีสารัตถะที่เป็นจิตหรืออาจอยู่ในระดับจิตสำนึกหรือจิตใต้สำนึกก็ได้ตามแนวคิดของเดอริค ฟอร์ด และเลวี-สเตราส์ หรืออาจเป็นวัตถุตามแนวคิดของมาร์กซ์ ส่วนแนวคิดหลังสมัยใหม่มองว่า ความจริงไม่ต่างอะไรกับอุดมการณ์ซึ่งให้อิทธิพลกับฐานะของผู้วิจัยทำให้สามารถอยู่เหนือกว่าผู้ถูกวิจัยได้ ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการดูรูปภพนั้นพิจารณาได้ 2 ส่วนคือ พิจารณาจากเราในฐานะของความเป็นผู้ดูและผู้ที่ถูกดูซึ่งสถานะระหว่างสองบทบาทนั้นสามารถสลับกันได้ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับว่าคนอ่านภาพจะเลือกอ่านภาพนั้นออกมาอย่างไร เลือกวางตำแหน่งของตนเองไว้ตรงไหน มุมมองเป็นอย่างไรซึ่งนั่นก็คือกรอบวาทกรรมที่ฟูโกต์อธิบายว่าวาทกรรมเป็นตัวกำหนดการจัดวางตำแหน่งของตัวประธาน ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ในฐานะของผู้เฝ้าดูย่อมมีขอบเขตอันจำกัด ไม่สามารถให้รายละเอียดต่างๆ ได้ครบถ้วนไม่ว่าจะเป็นท่วงท่าการวาดภาพ ไม่ได้เห็นคนที่เป็นแบบ เราจึงไม่อาจมองเห็นตัวการการสร้างภาพความจริงได้หมดทุกซอกทุกมุม ดังนั้น ในฐานะของคนดูภาพเราจึงจำเป็นต้องเป็นส่วนหนึ่งของภาพด้วยการวิพากษ์วิจารณ์ และการวิพากษ์วิจารณ์นั้นก็มาจากพื้นที่ภายในตัววาทกรรมนั่นเอง นอกจากนี้ แนวคิดหลังสมัยใหม่ยังมีความเห็นว่า มโนทัศน์ปัจเจกภาพเป็นเพียง“ผล” (effect) ของชุดวาทกรรมต่างๆ โดยมีตัวเราในบทบาทแบบที่แตกต่างกันไปตามทิวาทกรรมหยิบยื่นให้เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ สิ่งที่มีอยู่จริงมีแต่ตัวเราในสถานการณ์เท่านั้นหรือกล่าวได้ว่าความเป็นตัวเรามีลักษณะคล้ายเหรียญสองด้านที่ซ้อนทับกันอยู่ วาทกรรมจะหยิบยื่น “ภาพตัวแทน” (representative) ในลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความเป็นหญิง ความเป็นชาย หรือความเป็นไทย อัตลักษณ์เหล่านี้จะหล่อหลอมและยึดเหนี่ยวตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมและบ่งบอกถึงประสบการณ์ “ความเป็นตัวเรา” ในแง่มุมต่างๆ หรือในทางปฏิบัติที่นั่นอัตลักษณ์และปัจเจกภาพเป็นสิ่งที่ซ้อนทับกันอยู่ ความเป็นตัวเราเป็นเหมือนรอยตะเข็บที่เย็บแผลให้สมานเป็นเนื้อเดียวกัน คุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของ “ความเป็นตัวเรา” ก็คือ การโยกย้ายตำแหน่งแห่งที่ (dislocation) ซึ่งหมายถึงการไม่สามารถถูกตรึงติดกับคุณสมบัติบางอย่างที่ตายตัวหยุดนิ่งได้หรือในอีกด้านหนึ่งนั้น

การให้นิยามอัตลักษณ์ของสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นจากกระบวนการจำแนกแยกแยะสิ่งนั้นออกจากสิ่งนี้และการปฏิเสธคุณสมบัติที่ไม่ใช่ตัวเองออกไป เช่น ความดีไม่ใช่ความชั่ว สีดำไม่ใช่สีขาว ฉะนั้น เมื่อมองในแง่นี้ความหมายของอัตลักษณ์ก็ไม่ได้มีรากฐานอยู่ภายในตัวมันเอง แต่จำเป็นต้องอาศัยความหมายของด้านตรงข้ามมาเปรียบเทียบ “ความเป็นอื่น” ที่ถูกปฏิเสธจึงทำให้กระบวนการดังกล่าวไม่อาจหยุดนิ่งตายตัวได้ เพราะจำเป็นต้องอ้างอิงหรืออาศัยความหมายคู่ตรงข้ามในบริบทต่างๆ อยู่เสมอ

ส่วนอัตลักษณ์กับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในบริบทโลกาภิวัตน์สำคัญประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตของระบบทุนนิยมส่งผลให้มิติของพื้นที่ถูกบีบให้แคบลง แต่กลับเร่งให้มิติของเวลาหมุนเร็วขึ้นจึงทำให้พื้นที่โลกหดแคบลงหรือกล่าวได้ว่านำไปสู่การละลายเรื่องเวลาและพื้นที่ สินค้าประเภทบริการ เช่น ธุรกิจการขนส่ง การศึกษา สุขภาพ ความบันเทิง และอาหารเมนูจานด่วนได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การปฏิวัติระบบการสื่อสารยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อประสบการณ์ในเรื่องเวลาและพื้นที่ที่หดแคบลง ระบบดาวเทียมสื่อสารทำให้คนที่อยู่กันคนละมุมโลกรับรู้เหตุการณ์ต่างๆ ได้พร้อมกัน โลกทั้งโลกดูแคบลง เทคโนโลยีสามารถเอาชนะความแตกต่างในเรื่องเวลาและสถานที่ได้ การปฏิวัติการสื่อสารที่เกิดขึ้นจึงทำให้โลกกลายเป็น hyperspace และความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อประสบการณ์ของปัจเจกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของพลังทางวัฒนธรรมในระนาบต่างๆ ทำให้เห็นได้ว่าโลกาภิวัตน์ทำให้ปัจเจกได้ตระหนักรู้เกี่ยวกับตำแหน่งของตัวเองมากยิ่งขึ้นในโลกปัจจุบัน ซึ่งมีพื้นที่อยู่ 4 ระนาบที่ทับซ้อนกันอยู่ กล่าวคือ พื้นที่ประสบการณ์ของตัวฉันในระดับปัจเจก ตัวฉันในฐานะที่เป็นสมาชิกของรัฐ-ชาติ ตัวฉันที่เป็นสมาชิกของประชาคมโลก และตัวฉันในฐานะที่เป็นสมาชิกของมนุษยชาติในส่วนรวม ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ โลกาภิวัตน์ทำให้การตระหนักรู้เชิงสัมพัทธ์ (relativization) เข้มข้นมากขึ้นและมีอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเราทุกคน เช่น กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกลุ่มกรีนพีซ กลุ่มนี้นิยมตนเองไว้กับข้ามมนุษยชาติ ปฏิบัติการของกลุ่มนี้จึงขัดแย้งกับผลประโยชน์ของรัฐชาติและค่านิยมการบริโภคนิยมในระบบทุนนิยม หรือในบางกรณีการตระหนักรู้เชิงสัมพัทธ์อาจแสดงออกในเรื่องเล็กๆ ที่ดูเป็นเรื่องส่วนตัว เช่น เด็กหนุ่มสาวที่นิยมรอยสัก พื้นที่ส่วนตัวบนร่างกายแสดงถึงอัตลักษณ์ส่วนบุคคลที่สวนทางกับค่านิยมกระแสหลักของสังคมที่เรียกร้องความเป็นเด็กเรียบร้อย รอยสักจึงแสดงออกถึงความตึงเครียดระหว่างปัจเจกและสังคม จากตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า เราทุกคนต่างนิยามตัวเองกับชั่วต่างๆ ได้หลากหลายในบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ระนาบต่างๆ ของจิตสำนึกจึงสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงและอาจขัดแย้งกันเองได้เช่นกัน

การแสวงหาตัวเชื่อมในกระบวนการปะทะประสานกันระหว่างอัตลักษณ์ส่วนบุคคลและอัตลักษณ์ทางสังคม กล่าวได้ว่าเป็นโจทย์ทางทฤษฎีที่ผู้ศึกษาในประเด็นวัฒนธรรมต่างพยายามหาคำตอบให้เกี่ยวข้องกับเรื่องอัตลักษณ์ ประเด็นสำคัญที่นำมาพิจารณาก็คือ การกระทำของคนใน

ประสบการณ์ชีวิตประจำวันมีลักษณะของการกระทำไปโดยไม่ตระหนักหรือไม่ตั้งคำถามว่ามีอะไรที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจของเรา การกระทำหลายๆอย่างเป็นผลมาจากความเคยชิน และความเคยชินเป็นพฤติกรรมซ้ำๆที่เป็นผลมาจากการบ่มเพาะจากค่านิยมของสังคมจึงทำให้เราทำไปอย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่ตั้งคำถาม ไม่ถามถึงกรอบที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมนั้นๆ เมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์ใหม่ๆคนเราก็จะดึงเอาประสบการณ์เดิมมาเป็นต้นทุนในการแก้ไขปัญหาและมีการตีความเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่จึงทำให้เห็นได้ว่า การศึกษาการกระทำในชีวิตประจำวันทำให้เห็นการปะทะสังสรรค์ของกฎเกณฑ์ค่านิยมต่างๆ ที่มีผลกับการตัดสินใจเลือกกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของปัจเจก ทั้งนี้ในบรรดาพฤติกรรมและปฏิบัติการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันนั้น “การเล่าเรื่อง” เป็นกิจกรรมหนึ่งที่คนเรากระทำเสมอในกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นๆ เรามักจะผสมผสานสิ่งที่เราอยากเป็นอยากทำ สิ่งที่เราชอบ และสิ่งที่เราไม่ชอบลงในเรื่องเหล่านั้น การเล่าจึงเป็นกระบวนการผลิตซ้ำตัวตนของเราในชีวิตประจำวันเป็นกระบวนการที่เราแสดงอัตลักษณ์ของเราออกมาในปริมณฑลสาธารณะ

กระบวนการทางวัฒนธรรมมีทั้งมิติระดับจุลภาคและมหภาคที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มโนทัศน์ “วัฒนธรรม” เป็นหัวใจสำคัญที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์กับอำนาจ แนวคิดหลังสมัยใหม่ทำให้ความหมายของวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่เป็นพลังยึดเหนี่ยวร่วมของสังคมมีทั้งด้านที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งก่อสร้างหรืองานศิลปะต่างก็สะท้อนถึงบรรทัดฐาน ค่านิยม จักรวาลวิทยาของผู้คนในสมัยนั้นๆ วัฒนธรรมจึงเชื่อมโยงปัจเจกเข้ากับสังคม การถูกหล่อหลอมเข้าไปภายในวัฒนธรรมหนึ่งๆทำให้ปัจเจกสามารถกำหนดตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมของตนเองและกำหนดทิศทางพฤติกรรมของตนเองภายในสังคมได้ แต่สิ่งที่แนวคิดหลังสมัยใหม่เพิ่มเติมเข้ามาก็คือ มโนทัศน์วัฒนธรรมคือเครื่องมือของอำนาจซึ่งมีที่มาจากกรอบแนวคิดเรื่องการจำแนก เช่น สังคมที่มีระดับวิวัฒนาการสูงกว่าก็จะมีระดับวัฒนธรรมที่เหนือกว่า วิทยาศาสตร์จึงอยู่เหนือกว่าไสยศาสตร์ เป็นต้น ผลที่ตามมาก็คือ กระบวนการทางวัฒนธรรมจึงเชื่อมโยงแนบแน่นกับการเมืองเรื่องอัตลักษณ์ อัตลักษณ์ก็กลายมาเป็นการผสมผสานองค์ประกอบวาทกรรมของกลุ่มอำนาจต่างๆไม่ว่าจะเป็นกลุ่มที่พยายามสถาปนา “ความเป็นจริง” ทางสังคม และกลุ่มที่ต้องการทำลายอาณาจักรแห่ง “ความเป็นจริง” เหล่านั้นจึงทำให้วัฒนธรรมกลายเป็นเรื่องปฏิบัติการทางสังคมในการสถาปนา “ความเป็นจริง”

รัตนา อรุณศรี (2547) ได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์หรือตัวตนไว้สรุปสาระสำคัญได้ว่า อัตลักษณ์ (Identity) คือ ความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเป็นความรู้สึกที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการปะทะสังสรรค์กันระหว่างตัวเรากับบุคคลอื่น ความสำคัญของการแสดงตัวตนคือการมีอัตลักษณ์เหมือนกับคนกลุ่มหนึ่ง แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีความแตกต่างกับคนกลุ่มอื่น ลักษณะที่สำคัญของอัตลักษณ์คือสัญลักษณ์ (symbol) ที่ใช้แสดงตัวตน เช่น ภาษา การแต่งกาย เครื่องหมาย

ของโรงเรียนหรือหน่วยงาน อัตลักษณ์เป็นผลผลิตที่สำคัญของสังคมที่เราอยู่ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่างเรากับบุคคลอื่น อัตลักษณ์จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างตัวเรากับโลกหรือสิ่งแวดล้อมที่เราอาศัยอยู่ อัตลักษณ์ไม่สามารถเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่ต้องถูกสร้างขึ้น ก่อตัวขึ้นผ่านการปฏิสังสรรค์ระหว่างบุคคลในสังคมนั้นๆ อัตลักษณ์ของเราจึงถูกจัดแต่ง ปรับเปลี่ยน และยึดโยงเข้ากับโครงสร้างทางสังคมซึ่งเราทุกคนต่างเข้าไปมีส่วนร่วมในการก่อตัวและในการสร้างอัตลักษณ์ของตัวเองด้วย

ศิริพร ภัคดีผาสุข (2561) ได้อธิบายแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในประเด็นต่างๆ สรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้ อัตลักษณ์ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Identity” มาจากรากศัพท์ว่า “Idem” แปลว่า “the same” (เหมือนเดิม/คงเดิม) การใช้คำว่า “Identity” ในความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ปรากฏครั้งแรกในปี ค.ศ.1596 และจากการที่นักวิชาการหลายคนได้ให้นิยามความหมายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ไว้นั้นแสดงให้เห็นว่าอัตลักษณ์มีสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ เป็นต้นว่า อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และความเข้าใจตัวตนว่าเราเป็นใคร อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับการนิยามหรือให้ความหมายว่าแก่ตัวตนว่า เราเป็นใคร โดยคำนึงถึงความเหมือนและความแตกต่างระหว่างเราและผู้อื่น อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับการจัดหมวดหมู่ของกลุ่มทางสังคมและการเลือกว่าเราจะอยู่ในกลุ่มทางสังคมใด รวมถึงอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่เรานำเสนอในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือที่ผู้เขียนได้ให้นิยามความหมายว่า อัตลักษณ์คือการนิยามความหมายของตัวตนและการจัดวางตำแหน่งแห่งหนให้แก่ตัวตนซึ่งเกี่ยวข้องกับความเข้าใจของเราว่า “เราเป็นใคร” และ “ผู้อื่นเป็นใคร” อีกทั้งในทางกลับกันก็เกี่ยวข้องกับความเข้าใจของผู้อื่นในสังคมที่มีต่อตัวเขาเองและตัวตนของเราด้วย ดังนั้น อัตลักษณ์จึงเกี่ยวข้องกับการต่อรองความหมายเกี่ยวกับตัวตนของคนในสังคมและเป็นกระบวนการที่มีสหสัมพันธ์ (intersubjective) ซึ่งหมายความว่า ความหมายของตัวตนขึ้นอยู่กับการต่อรองระหว่างตัวเราและสังคม นอกจากนี้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) กลุ่มที่ศึกษาอัตลักษณ์ในฐานะการสร้างตัวตนของบุคคลเป็นแนวคิดที่มองว่าปัจเจกบุคคลเป็นผู้ที่มีความคิดเป็นตัวของตัวเอง สามารถใช้เหตุผลในการคิดพิจารณา ตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ ได้ด้วยตนเอง หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์เป็นปัจเจกบุคคลที่เกิดมาพร้อมกับแก่นแท้ภายในและตัวตนที่อยู่ภายในนั้นเป็นสิ่งที่จะยังคงอยู่กับบุคคลนั้นตราบเท่าที่ยังคงมีชีวิตอยู่ โดยเฉพาะการศึกษาตามแนวทางจิตวิทยาซึ่งเป็นการศึกษาอัตลักษณ์ที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับตัวตนและเป็นที่มาของตัวตนที่แท้จริง (authentic self) 2) กลุ่มที่ศึกษาอัตลักษณ์ในฐานะผลผลิตของสังคมเป็นการศึกษาที่เปลี่ยนจากกระบวนทัศน์เดิมจากที่เคยมองว่าอัตลักษณ์เป็นเรื่องของตัวบุคคลนั้นๆ (subjective) มาเป็นการมองว่าอัตลักษณ์มีลักษณะที่ขึ้นอยู่กับทั้งตัวบุคคลและผู้อื่นในสังคม (intersubjective) ที่สำคัญก็คือนักคิดในกลุ่มนี้มองว่า ปัจจัยภายนอกหรือสังคมเป็นสิ่งที่มอิทธิพล

ต่อการสร้างตัวตน ความรับรู้เกี่ยวกับตัวตนไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง หากแต่ขึ้นอยู่กับจินตนาการ การรับรู้ และการยอมรับของบุคคลอื่นในสังคม และ 3) กลุ่มที่ศึกษาอัตลักษณ์ในมุมมองภาษา/วาทกรรม เป็นการศึกษิตตามแนวทางของนักสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม กล่าวคือ เป็นการศึกษิตอัตลักษณ์ในมุมมองที่เกี่ยวกับกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมในการประกอบสร้างความหมายให้แก่ตัวตนซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม การศึกษิตอัตลักษณ์ในแง่มุมนี้ได้เปลี่ยนจากการวิเคราะห์เพื่อหาคำตอบว่าอัตลักษณ์คืออะไรมาเป็นการวิเคราะห์ว่าอัตลักษณ์ถูกประกอบสร้างความหมายขึ้นมาได้อย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ วัฒนธรรมมีการทำงานลักษณะคล้ายภาษา เนื่องจากวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับการสร้างและการสื่อความหมาย ดังนั้น การศึกษิตวัฒนธรรมคือการศึกษิตความหมายของสิ่งต่างๆที่ถูกประกอบสร้างโดยการให้ความหมาย สิ่งต่างๆในวัฒนธรรมจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ที่สื่อความหมายบางอย่างได้ซึ่งมีกระบวนการทำงานเช่นเดียวกันกับภาษา

จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์เป็นเรื่องของการให้นิยามความหมาย อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่ง ไม่ตายตัว อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ผ่านมุมมองความคิด ความเชื่อ ความรู้สึก และการกระทำของเรา ในฐานะที่เป็นสมาชิกในสังคมวัฒนธรรมนั้นๆ ที่ต้องการนำเสนอตัวตนของตนเองให้แตกต่างกับกลุ่มบุคคลอื่นในสังคมเพื่อบ่งบอกว่า ตัวเราเป็นใครมีลักษณะที่เหมือนและต่างกับคนกลุ่มอื่นอย่างไร

2. แนวคิดเกี่ยวกับเพศสภาพ

ศิริพร ภักดีผาสุข (2561) อธิบายถึงเรื่องภาษากับอัตลักษณ์เพศสภาพไว้สรุปได้ว่า เพศสภาพ/เพศภาวะ/เพศสถานะ (gender) หมายถึง การแสดงลักษณะหรือบทบาททางเพศซึ่งประกอบสร้างและกำหนดขึ้นโดยคนในสังคมวัฒนธรรมที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับความเป็นผู้หญิงและความเป็นผู้ชายว่าคืออะไรและควรมีลักษณะเป็นอย่างไร เพศสภาพเกี่ยวข้องกับการแสดงออกทางสังคม เช่น การตั้งชื่อ การใช้ภาษา การแต่งกาย การเลือกอาชีพ และการแสดงบทบาทในสังคม นอกจากนี้ อัตลักษณ์ทางเพศสภาพยังมีวิธีการปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน มีสมมติฐานเบื้องต้นว่า ผู้ชายและผู้หญิงมีวิธีการปฏิบัติต่างกัน เติบโตมาต่างกันซึ่งพัฒนามาจากการศึกษาของนักมานุษยวิทยาเกี่ยวกับแบบแผนพฤติกรรมของผู้หญิงและผู้ชายที่ต่างกัน กล่าวคือ สภาพทางกายภาพของผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายตั้งครรรภ์ ผู้หญิงต้องดูแลครัวเรือน ส่วนการประกอบอาชีพนอกครัวเรือนเป็นหน้าที่ของผู้ชาย เมื่อมีลูก ลูกผู้ชายกับลูกผู้หญิงก็มีพัฒนาการต่างกัน การเติบโตของเด็กผู้หญิงเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแม่ ส่วนเด็กผู้ชายจะแยกตัวออกไปเล่นกับเพื่อนผู้ชายนอกบ้าน เมื่ออยู่ในกลุ่มของเด็กผู้ชายด้วยกันก็มักจะเปรียบเทียบกันว่าใครมีกำลัง มีอำนาจมากกว่ากัน วิธีดังกล่าว

จึงทำให้ผู้ชายและผู้หญิงมีวิถีคิดและมีแนวทางการปฏิสัมพันธ์แตกต่างกันทำให้ความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวนั้นกลายเป็นวาทกรรมที่มีอิทธิพลการประกอบสร้างความหมายและการแสดงพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม สอดคล้องกับบทบาทตามนิยามของอัตลักษณ์เพศสภาพ เป็นต้น วาทกรรมว่าด้วยความเป็นผู้หญิง วาทกรรมว่าด้วยความเป็นผู้ชาย วาทกรรมผู้หญิงที่พึงประสงค์ และวาทกรรมผู้ชายที่พึงประสงค์ เมื่อคนในสังคมยอมรับหรือซึมซับความคิดดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่จะนำไปปฏิบัติให้เป็นผลในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น การปฏิบัติตามวาทกรรมที่กำหนดเพื่อให้มีอัตลักษณ์เพศสภาพที่พึงประสงค์หรืออาจจะเกิดทัศนคติหรือเกิดปฏิกิริยาในเชิงลบต่อผู้ที่มีลักษณะหรือพฤติกรรมที่ถูกลินิยามว่าไม่พึงประสงค์ ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากตัวบทต่างๆในสังคมไทย เช่น สุภาชิตสอนหญิง สุภาชิตสอนชาย แบบเรียน นิตยสาร ละคร และภาพยนตร์ เป็นต้น

นฤพนธ์ ต้วงวิเศษ (2559) เขียนบทความเรื่อง “การรื้อสร้างมายาคติ “ความเป็นชาย” ในสังคมไทย มีรายละเอียดเนื้อหาสาระในบางประเด็น ดังต่อไปนี้

การทำความเข้าใจเพศภาวะของผู้ชายกับการแสดง “ความเป็นชาย” มีพรหมแดนที่เหลื่อมซ้อนกันและแต่ละพรหมแดนก็เกี่ยวข้องกับเพศสรีระ /อวัยวะที่บ่งบอกถึง “เพศชาย” ดังนั้น การศึกษาความเป็นชาย (Masculinity) เพศภาวะชาย (Male Gender) และเพศชาย (Biological Male) จึงเป็นเรื่องที่ต่างกันแต่มีจุดเชื่อมและจุดแยกไม่เหมือนกัน การศึกษาที่ผ่านมา เมื่อมีการพูดถึง “ผู้ชาย” นักวิชาการส่วนใหญ่มักจะมองดูปัจจัยทางร่างกายและชีววิทยาเป็นฐานในการที่จะตัดสินหรือชี้วัดว่า “ผู้ชาย” คือใคร และจะแสดงพฤติกรรมทางเพศ พฤติกรรมทางสังคมอย่างไร เมื่อการมองผู้ชายจากปัจจัยทางชีววิทยากลายเป็นแม่แบบหรือเป็นรากเหง้าของสมมุติฐานเกี่ยวกับความเป็นชายที่เกิดขึ้น ผลที่ตามมาก็คือ เรามักจะติดกรอบความคิดที่ว่า “เพศภาวะ” (Gender) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ตั้งแต่กำเนิด หรือมองว่าเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างมาให้แล้ว เป็นความจริงที่ไม่ต้องพิสูจน์หรือไม่ต้องตั้งคำถามกับมันอีก ความคิดในแนวนั้นส่งผลให้การศึกษบทบาทผู้ชายและความเป็นชายในทางสังคมศาสตร์ ติดกับดักวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ โดยโจทย์การศึกษาและการวิจัยจะถูกสร้างขึ้นภายใต้กระบวนทัศน์ที่นำ “เพศภาวะ” ไปเป็นอันเดียวกับ “เพศสรีระ” และปล่อยให้เหตุผลแบบธรรมชาตินิยมเป็นตัวตัดสินความเป็นชายแบบสำเร็จรูป

“ความเป็นชาย” จึงเป็นพรหมแดนที่ยังสร้างไม่เสร็จและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา คุณลักษณะดังกล่าวนี้มักจะขาดหายไปจากการศึกษบทบาทผู้ชายในสังคม เนื่องจากสมมุติฐานเดิมเชื่อว่าผู้ชาย/เพศชาย/ความเป็นชาย คือสิ่งเดียวกันและดำรงอยู่ในเอกลักษณ์ทางเพศที่ถาวรไม่เปลี่ยนแปลง สมมุติฐานนี้ทำให้ความเข้าใจเรื่องความเป็นชายวนเวียนอยู่กับการทำหน้าที่ทางสังคมของผู้ชาย ไม่ว่าจะเป็นการเป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นสามี เป็นผู้นำ เป็นพ่อ เป็นผู้ที่เข้มแข็งอดทน กล้าหาญและไม่อ่อนแอ ซึ่งเป็นบทบาทตรงข้ามกับผู้หญิงอย่างสิ้นเชิง การมองความเป็นชายผ่านความมีเอกลักษณ์เชิงเดี่ยวในลักษณะนี้เป็นผลมาจากทฤษฎี “บทบาททางเพศ” และนำไปสู่การสร้างมายาคติว่าผู้ชาย/เพศชาย เป็นเพศที่แข็งแกร่ง และจะต้องแสดงอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง/เพศหญิง มายาคติดังกล่าวส่งผลให้การศึกษความเป็นชายมุ่งที่จะตอบโจทย์ความไม่เท่าเทียมทางเพศและอำนาจที่ผู้ชายใช้ควบคุมสังคม สมมุติฐานเรื่องเพศตรงข้ามและอำนาจที่ไม่เท่ากันระหว่างชายหญิงได้บังคับความเข้าใจเรื่องความเป็นชายในมิติอื่นๆ และมองไม่เห็นคุณลักษณะเฉพาะที่เพศชายสามารถแสดงออกได้มากกว่าความ

เข้มแข็งอดทน เช่น ผู้ชายแสดงความอ่อนโยนหรือความปรวนแปรทางอารมณ์ การมองไม่เห็นความซับซ้อนและความหลากหลายในความเป็นชายมาจากอคติที่เชื่อว่า “ผู้ชาย” จะต้องไม่อ่อนแอและอ่อนหวานเหมือนผู้หญิง อคติและมายาคตินี้มีอิทธิพลทำให้การศึกษาความเป็นชายวนเวียนอยู่กับเรื่องเพศซึ่งตรงข้ามและการแบ่งแยกพรมแดน “ความเป็นชาย” ออกจาก “ความเป็นหญิง” อย่างสิ้นเชิง ดังนั้น การศึกษาความเป็นชายจึงมิใช่การตอกย้ำถึงเพศภาวะชายและเพศวิถีรักต่างเพศที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง หากแต่เป็นการตั้งคำถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ผู้ชายมีต่อคนอื่นๆโดยไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้เพศตรงข้ามและบรรทัดฐานรักต่างเพศ เมื่อมองความเป็นชายในแว่นนี้เราจะเห็นว่า “ความเป็นชาย” ไม่ได้ผูกติดกับเพศภาวะ เพศวิถีและเพศสรีระ แต่ดำรงอยู่ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การทบทวนความหมายของ “ความเป็นชาย” ยังทำให้เห็นว่า เพศชาย/ผู้ชาย/ความเป็นชาย ไม่ได้ดำรงอยู่เป็นด้านตรงข้ามกับ เพศหญิง/ผู้หญิง/ความเป็นหญิง ตามสมมุติฐานของทฤษฎีเพศศาสตร์และบทบาททางเพศ ความเป็นชายเป็นสิ่งที่ซับซ้อน มีทั้งความเป็นชายตามอุดมคติรักต่างเพศและสวนทางกับอุดมคตินั้น ความเป็นชายไม่ได้บ่งบอกถึงความเป็นแก่นแท้ตามธรรมชาติหรือความเป็นปกติวิสัยของการเป็นผู้ชายในสังคม แต่ความเป็นชายเป็นพยานหลักฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ก่อตัวขึ้นบนวิธิตัดเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีที่แต่ละสังคมจะนิยามและสร้างกฎเกณฑ์แตกต่างกัน ในประเด็นนี้คอนเนลล์(2005) อธิบายว่าผู้ชายที่ได้ประโยชน์และมีสิทธิพิเศษในสังคมแบบปิตาธิปไตยนั้น ไม่ได้หมายความว่าผู้ชายทุกคนจะประสบความสำเร็จในการเข้าถึงอำนาจทางสังคม ความรู้สึกว่าตนเองมีอำนาจจึงเป็นเพียงประสบการณ์ของผู้ชายที่มาจากชนชั้นสูงหรือชนชั้นปกครอง ดังนั้น “ความเป็นชาย” จึงไม่ได้เท่ากับ “การมีอำนาจ” ตามสมมุติฐานของทฤษฎีสตรีนิยมหรือจิตเวชศาสตร์ หากแต่ “ความเป็นชาย” เป็นพื้นที่ที่ผู้ชาย (รวมทั้งผู้หญิง) จากชนชั้นต่างๆเข้ามาบริหารตัวตนของตัวเองภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ความเป็นชายจะถูกสร้างขึ้นให้เป็นรูปเป็นร่างภายใต้สถานการณ์ต่างๆ และความหมายใหม่เกี่ยวกับความเป็นชายก็จะถูกสร้างขึ้นมาทำลายความหมายเก่าๆ

จากความเข้าใจเรื่อง “ความเป็นชาย” ที่มีเอกภาพคงที่ ไปสู่การมอง “ความเป็นชาย” ที่หลากหลาย (Multiple Masculinities) มิใช่การเปลี่ยนวิธีการทำความเข้าใจเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีของผู้ชายเท่านั้น แต่ยังเป็น การเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการมองความเป็นชายในฐานะเป็นสิ่งที่อยู่นอกเงื่อนไขทางชีววิทยา ทฤษฎีเพศคู่ตรงข้าม และอุดมการณ์รักต่างเพศ เท่าที่ผ่านมามีการศึกษาความเป็นชายมักจะนำเงื่อนไขเหล่านี้มาเป็นตัวตั้งและเชื่อไปตามนั้นว่า “ความเป็นชาย” คือสิ่งที่มีอยู่ในร่างกายของเพศชายตั้งแต่กำเนิด เชื่อว่าผู้ชายเกิดมามีเพศวิถีแบบรักต่างเพศในสายเลือด และเชื่อว่าความเป็นชายเป็นด้านตรงข้ามกับความเป็นหญิง เมื่อการศึกษาความเป็นชายเริ่มต้นด้วยความเชื่อเหล่านี้ก็นำไปสู่การตอกย้ำว่าผู้ชายเป็นเพศที่แข็งแกร่งตามธรรมชาติ มีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง และจะต้องแสดงอารมณ์ปรารถนาทางเพศต่อเพศตรงข้ามเพียงอย่างเดียว ความเชื่อเหล่านี้ได้มองข้ามความซับซ้อนและความหลากหลายของความเป็นชายที่ถูกสร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ทางสังคม /เชิงอำนาจที่ต้องเข้าใจจากบริบททางประวัติศาสตร์มากกว่าจะตัดสินจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์

เมื่อนึกถึง “ความเป็นชาย” ในสังคมไทย เราจะเริ่มต้นจากจุดไหน ในช่วงเวลาใด และในสถานการณ์ใด หลายคนอาจสงสัยว่าความเป็นชายในสังคมไทยก็คงเหมือนกันไม่ว่าจะอยู่ในยุคใดสมัยใด บางคนอาจคิดว่าความเป็นชายในสังคมไทยดูได้จาก “ร่างกาย” ของผู้ชาย โดยเฉพาะนักมวย ทหาร นักรบ หรือนักเลง ภาพตัวแทนเหล่านี้กลายเป็นคำตอบที่ทำให้เราเชื่อว่า “ความเป็นชาย” ในสังคมไทยมีเอกภาพและดำรงอยู่อย่างถาวรไม่ว่ากาลเวลาจะ

เปลี่ยนไปแค่นั้น นอกจากนั้น เรายังเชื่อว่า “ความเป็นชาย” ของไทยเกิดขึ้นบนบรรทัดฐานของรักต่างเพศและเพศสรีระที่ผู้ชายไทยทุกคนจะต้องแสดงความเข้มแข็ง อดทน กล้าหาญ เป็นผู้นำในครอบครัว ทำหน้าที่พ่อและสามี ตามที่สังคมคาดหวัง มายาคติเหล่านี้ได้บดบังการความเข้าใจเกี่ยวกับ “ความเป็นชาย” ในสังคมไทย กลายเป็นเรื่องสูตรสำเร็จที่อยู่บนภาพตัวแทนต่างๆ ซึ่งวิธีคิดเรื่องความเป็นชายที่ผูกติดกับสรีระและบรรทัดฐานรักต่างเพศก็ยังคงบดบังวิธีคิดเรื่องเพศแบบอื่นๆ ทั้งนี้ การแบ่งแยกความเป็นชายออกจากความเป็นหญิงโดยอาศัยเหตุผลทางร่างกาย เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาในสังคมไม่นานมานี้ แต่เรามากจะคิดว่าวิธีคิดการแบ่งแยกเพศในลักษณะนี้มีอยู่ในสังคมอยู่แล้ว และไม่เกี่ยวกับยุคสมัยหรือบริบททางประวัติศาสตร์ อาจเป็นเรื่องล่อแหลมและอันตรายมาก หากเรานำวิธีคิดเรื่องเพศแบบตะวันตกมาอธิบายความเป็นชายในสังคมไทย เช่นเดียวกันการมองข้ามบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ที่มีผลต่อการสร้างความเป็นชายไม่เหมือนกัน เพราะสังคมไทยไม่ใช่สังคมของคนที่พูด “ภาษาไทย” เท่านั้น หากแต่ยังประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีการสร้างความหมายเกี่ยวกับ “ความเป็นชาย” ต่างกัน ดังนั้น เมื่อมองดูสังคมไทยจึงไม่ควรเหมารวมว่าคนไทยมีเอกภาพทางภาษาและวัฒนธรรม แต่ต้องมองทะลุให้เห็นว่าดินแดนที่เป็นประเทศไทยถูกสร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ ที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาไม่เหมือนกัน ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจว่า “ความเป็นชาย” ในสังคมไทยมิได้เป็นสูตรสำเร็จและมีเอกภาพตามที่เราคิด

การทบทวนตรวจสอบความหมายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับ เพศชาย /ผู้ชาย/ ความเป็นชาย ในสังคมไทยจึงต้องเป็นการพิจารณาเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มคนกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกัน เราไม่สามารถเข้าใจ “ความเป็นชาย” จากมุมมองของผู้ปกครองประเทศ หรือชนชั้นสูงได้ แต่เราจะต้องมองเห็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนที่มีความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา รวมทั้งอิทธิพลของระบบการเมืองแบบรัฐชาติสมัยใหม่ ระบบทุนนิยม และอุดมการณ์รักต่างเพศที่เข้ามาควบคุมพฤติกรรมทางเพศของพลเมืองเพื่อที่จะทำให้เห็นว่าความหมาย “ความเป็นชาย” มีความหลากหลายอย่างไร นอกจากนั้นจะต้องทำความเข้าใจว่าวิธีคิดเรื่องเพศภาวะและเพศวิถีแบบตะวันตกที่เข้ามาในช่วงรัตนโกสินทร์เป็นสิ่งที่สังคมไทยรับเข้ามาและในขณะเดียวกันความคิดเรื่องเพศจากพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีก็ยังคงดำรงอยู่และดำเนินควบคู่ไปกับการคิดเรื่องเพศแบบอื่นๆ ความซับซ้อนของการทำความเข้าใจ “ความเป็นชาย” ในสังคมไทยจึงอยู่ที่การมองเห็นปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันของผู้ชายเป็นผู้ใกล้ชิด ปรับแต่ง และสร้างสรรค์ความเป็นชายของตัวเองผ่านวิธีคิดเรื่องเพศที่มีมากกว่าหนึ่งแบบ

การแสวงหา “ความเป็นชาย” ในสังคมไทยจึงมิใช่การหาความบริสุทธิ์/ความเป็นกลาง /ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของความเป็นชาย เราไม่ต้องการหา “คุณสมบัติพิเศษ” ของความเป็นชายในสังคมไทย แต่เราต้องการทำความเข้าใจคุณลักษณะของความเป็นชายที่สัมพันธ์กับบริบทต่างๆที่เปลี่ยนแปลงและคลี่คลายไปตามสถานการณ์ ดังนั้น การทบทวนตรวจสอบ “ความเป็นชาย” ในสังคมไทยจะต้องระมัดระวังการตอบคำถามแบบสำเร็จรูปและการเชื่อในมายาคติว่าความเป็นชายเท่ากับเพศสรีระ เท่ากับการเป็นรักต่างเพศและเท่ากับการอยู่ตรงข้ามกับความเป็นหญิง เมื่อเราไม่นำมายาคติเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการศึกษา เราก็อาจเห็นลักษณะ “พหุลักษณะ” ที่เกิดขึ้นในความเป็นชาย และความเป็นไปได้ที่จะเห็นผู้ชายในสังคมไทยเป็นผู้ที่ไม่หยุดนิ่งที่จะต่อรองความหมายเกี่ยวกับความเป็นชายผ่านอัตลักษณ์ พฤติกรรม ร่างกาย และอารมณ์ปรารถนาทางเพศ

ความเป็นชายในสังคมไทย ไม่ได้ปรากฏอยู่อย่างคงที่ถาวรบนร่างกายของเพศชาย และไม่สามารถตัดสินได้จากภาพตัวแทนความคิดและการสร้างวาทกรรมของชนชั้นปกครอง หากแต่ความเป็นชายเป็นสิ่งที่ถูกสร้างผ่านความสัมพันธ์เชิงการเมืองและอำนาจระหว่างคนกลุ่มต่างๆ แต่การศึกษาความเป็นชายในสังคมไทยมักจะดำเนินไปบนตรรกะที่ว่าเพศชายและผู้ชายคือพยานหลักฐานของการปรากฏอยู่ของ “ความเป็นชาย” และเราก็จะมองว่ารูปธรรมนี้จากพฤติกรรม อารมณ์และการปฏิบัติทางสังคมที่ผู้ชายแสดงออกมา การศึกษาในแนวนี้ไม่ได้ทำให้เราเข้าใจความเป็นชายที่มีพลวัตและไร้เสถียรภาพ แต่เราพยายามแสวงหา “แก่นแท้” บางอย่างที่ดำรงอยู่ในความเป็นชาย

ชนชั้นปกครองในยุคสยามคือผู้มีบทบาทชี้้นำสังคมในการที่จะกำหนดว่าผู้ชายจะต้องทำหน้าที่อย่างไร แนวคิดเรื่อง “สุภาพบุรุษ” ที่ปรากฏอยู่ในวาทกรรมของชนชั้นสูงสะท้อนให้เห็นว่า “ความเป็นชาย” เป็นสิ่งที่มีลักษณะพิเศษและจะต้องถูกควบคุมจัดระเบียบเพื่อให้ผู้ชายอยู่ในสังคมได้อย่างสง่างาม คือ ต้องมีมารยาท เคารพและให้เกียรติผู้หญิง รู้จักกาลเทศะ มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน สิ่งต่างๆเหล่านี้คือความคาดหวังที่ชนชั้นสูงต้องการทำให้ผู้ชายกลายเป็นคนที่ต้องระมัดระวังตัวมากขึ้นในการที่จะติดต่อสัมพันธ์กับผู้หญิง ความหมายของ “สุภาพบุรุษ” จึงไม่ใช่การทำให้ผู้ชายเป็นคนที่ไม่เสถียร เห็นใจ หรือเข้าใจผู้หญิงมากขึ้น แต่เป็นการทำให้ผู้ชายฝึกที่จะควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมทางเพศของตัวเองเมื่ออยู่ในพื้นที่สาธารณะ ความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชายในพื้นที่สาธารณะจะกลายเป็นสิ่งที่ถูกควบคุมมากขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์แบบเพศคู่ตรงข้าม /แบบรักต่างเพศ ค่อยๆสำแดงตัวเองในพื้นที่สาธารณะมากขึ้น ความคิดเรื่อง “สุภาพบุรุษ” จึงมีใช่แค่การบอกว่าผู้ชายจะมีบทบาททางเพศอย่างไร แต่ยังเป็นการสถาปนาบรรทัดฐานรักต่างเพศให้มีความแข็งแรง และแทรกซึมเข้าไปอยู่ในชีวิตประจำวันของราษฎรมากขึ้น

การศึกษาเรื่องความเป็นชายสมัยใหม่ในสยาม มักจะมีข้อถกเถียงหลักอยู่ที่เรื่องการตอบโต้กับลัทธิอาณานิคมและการทำให้ประเทศทันสมัยเจริญก้าวหน้าเพื่อที่ชาวตะวันตกจะไม่เข้ามามีอิทธิพลเหนือพระราชวงศ์และราชอาณาจักร ข้อถกเถียงของนักวิชาการพยายามมอง “ความเป็นชาย” ในฐานะเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ชนชั้นปกครองได้ปรับตัวและนำเอาวิธีคิดเรื่องเพศแบบวิกตอเรียมาใช้ในสยาม รวมทั้งมองว่าผู้นำสยามได้พยายามสร้าง “เพศภาวะ” ของผู้ชายภายใต้ลัทธิชาตินิยม เมื่อมาถึงการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม การศึกษาความเป็นชายจะเป็นการถกเถียงว่าผู้นำชาติได้สร้างกฎระเบียบเกี่ยวกับเพศภาวะหญิงชายเพื่อให้ประชาชนยึดถือปฏิบัติตาม ตามอุดมการณ์ “รัฐนิยม” ซึ่งเป็นรัฐที่พยายามแยกบทบาทหญิงชายออกจากกัน ในการศึกษาของก้องสกุล กวินรวีกุล(2545) ก็ชี้ให้เห็นว่าความเป็นชายสมัยใหม่ของรัฐไทยเป็นเรื่องเชิงการเมืองที่ผู้นำชาติต้องการนำความคิดเรื่องศิวิไลซ์และความมีอารยะมาไว้บนร่างกายของประชาชน กล่าวคือ ร่างกายของผู้ชายจะถูกสร้างใหม่ผ่านได้อุดมการณ์และบรรทัดฐานรักต่างเพศ รวมทั้งความคิดเรื่องสุขภาพอนามัยที่ดี ผู้ชายจะต้องทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวและออกกำลังเป็นประจำเพื่อให้มีสุขภาพแข็งแรง ในช่วงสมัยนี้ ผู้ชายไทยจะเริ่มสร้างร่างกายของตนให้มีกล้ามเนื้อใหญ่โตเหมือนชาวตะวันตก แนวคิดเรื่องสุภาพบุรุษ และการมีสุขภาพแข็งแรงทำให้ผู้ชายไทยมองดูร่างกายของตัวเองในเชิงชีววิทยาและกามารมณ์มากขึ้น กล่าวคือ ร่างกายของผู้ชายถูกประเมินจากเพศสรีระ/อวัยวะเพศ และกล้ามเนื้อผู้ชายต้องออกกำลังกาย เล่นกีฬา หรือฝึกกายบริหารเพื่อทำให้ตนเองมีสุขภาพแข็งแรงและมี “ทรงงาม” (ก้องสกุล, 2545:103) ผู้ชายเริ่มมองดูร่างกายของตนต่างไปจากผู้หญิง และมองเห็นร่างกายของเพศชายเป็นด้านตรงข้ามกับผู้หญิงภายใต้วิธีคิดแบบรัก

ต่างประเทศ ผู้ชายจะหันเข้าสถานกายนบริหารภายใต้แนวคิด “ผู้ชายต้องเป็นชายให้สมชาย” ความหมายของความเป็นชายในสมัยจอมพล ป. จึงต่างไปจากยุคก่อนหน้านั้น โดยมุ่งไปสู่เรื่องสุขภาพอนามัย หรือกล่าวได้ว่าความเป็นชายคือการเป็น “พ่อพันธุ์” (ก้องสกุล, 2545 :110) เป็นผู้ที่จะต้องทำหน้าที่สืบทายาท เป็นพ่อ และเป็นสามีพ่อพันธุ์ในอุดมคติต้องกำยำลำสัน สูงใหญ่ ไม่พอมแห้ง รูปร่างได้สัดส่วน รัฐจึงส่งเสริมให้มีการประกวดชายฉกรรจ์ในวันปีใหม่ และได้รับความนิยมจากประชาชน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือความเป็นชายจะถูกเทียบเคียงและเปรียบเทียบกับความเป็นรักต่างเพศซึ่งร่างกายของผู้ชายจะเป็นพื้นที่ดึงดูดทางเพศที่มีไว้สำหรับผู้หญิง การฝึกร่างกายของผู้ชายไทยในสถานบริหารร่างกายสมัยใหม่ จึงเป็นการตอกย้ำความคิดเรื่องความแข็งแรงของสุขภาพที่จำเป็นต่อการสืบพันธุ์และการมีบุตร

หากพิจารณาถึงร่างกายของ “เพศชาย” ในมิติทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะในสังคมศักดินา ชนชั้นไพร่ที่เป็นเพศชายคือกรณีศึกษาที่น่าสนใจ เพราะความเป็นชายที่อยู่ในชนชั้นล่าง/ชนชั้นแรงงานมักจะถูกกลืนโดยนักวิชาการส่วนใหญ่จะเห็นไพร่เหล่านี้ในฐานะเป็น “แรงงาน” หรือเป็น “ทรัพย์สิน” ของเจ้าขุน-มูลนาย ภาพตัวแทนของไพร่ในสังคมสยามจึงถูกลดทอนให้เหลือเพียงมิติเชิงการเมือง การปกครอง กฎหมาย และเศรษฐกิจ ซึ่งไพร่จะต้องเป็นแรงงานรับใช้งานต่างๆของราชการ งานหลวง และงานตามคำสั่งของเจ้าขุนมูลนายภายใต้โครงสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ดังนั้น การค่อยๆแกะรอยและสืบหาร่องรอยความเป็นชายที่อยู่ในวัฒนธรรมไพร่จำเป็นต้องมองชนชั้นไพร่ในฐานะเป็น “กลุ่มคน” ที่มีการใกล้ชิดต่อรองในโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และไพร่ที่เป็นเพศชายซึ่งจะถูกเกณฑ์แรงงานไปรับใช้หลวงและเจ้านายคือกลุ่มคนที่มืบทบาทสำคัญที่จะชี้ให้เห็นว่า “ความเป็นชาย” ของชนชั้นล่างถูกสร้างและถูกให้ความหมายต่างไปจากชนชั้นปกครองอย่างไร

บทบาทของไพร่เพศชายอาจเป็นสิ่งที่ชนชั้นเจ้านายให้ความสำคัญมากที่สุด แต่การตีความจากกฎหมายตราสามดวงหรือประกาศจากราชการต่างๆ อาจทำให้เห็นเพียงอำนาจของผู้ปกครองที่ออกบทลงโทษและควบคุมให้ไพร่ปฏิบัติตามกฎที่วางไว้ แต่ในอีกแง่หนึ่งจะเห็นว่าไพร่เพศชายคือผู้ที่ทำงานหนักและไม่ค่อยมีเวลาใช้ชีวิตอยู่ในครัวเรือนของตน แต่จะไปเป็นแรงงานให้เจ้านายหรือออกไปรับในสงคราม ไพร่เพศชายจึงมีความใกล้ชิดกับเพื่อนไพร่เพศชายด้วยกันซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งของ “สังคมผู้ชาย”(Homosocial) และ “ความผูกพันของเพศชาย”(Male Bonding)คุณลักษณะนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไพร่ซึ่งยังไม่มีการศึกษา หากเราวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างไพร่เพศชายเราก็อาจเห็นประสบการณ์เกี่ยวกับการแสดงความเป็นชายของชนชั้นแรงงานซึ่งมาจากการทำงานหนัก และการใช้แรง ความเป็นชายในลักษณะนี้จะถูกให้ความหมายผ่านร่างกายและเพศสรีระอย่างชัดเจน ดังนั้น ร่างกายของไพร่ชายจะมีความสำคัญในโครงสร้างของเจ้าขุนมูลนาย ร่างกายของไพร่ชายจึงถูกเรียกว่า “ฉกรรจ์” หมายถึงร่างกายที่อยู่ในวัยหนุ่มซึ่งกำลังเจริญเติบโตมีความแข็งแรงเหมาะที่จะใช้แรงในงานหนักๆ ร่างกายไพร่ชายจะได้รับการฝึกฝนผ่านวิชามวย และการต่อสู้ด้วยกระบี่กระบอง การฝึกฝนทางร่างกายนี้มีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดความแข็งแรง ทรวดอดทน และความคล่องแคล่วว่องไว ร่างกายของไพร่เพศชายจึงมีกลิ่นเนื้อที่แข็งแรงโดยเฉพาะบริเวณแขน ขา แผ่นหลัง และหน้าท้อง

ร่างกายของไพร่เพศชายจะถูกใช้เป็นเครื่องหมายเพื่อแสดงความเป็นชายที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น การมีรอยสักในสมัยโบราณ ผู้ชายเกือบทุกคนจะมีรอยสักบนร่างกายเพื่อบ่งบอกว่าเป็น “ลูกผู้ชาย” หรือ “ชายชาตรี” โดยเฉพาะในเขตวัฒนธรรมไทใหญ่ วัฒนธรรมล้านนาและวัฒนธรรมอีสาน ผู้ชายจะสักหมึกสีดำบริเวณขาตั้งแต่เอวถึงหัวเข่าเรียกว่า “สักขาลาย”หรือ “สักขายาว” (สักเตี้ยวก้อม หรือสักขาก้อม) บางคนสักลงมาถึงกลางขา

ลวดลายที่สักจะเป็นลายสัตว์ ลายใบไม้ ตัวเลข อักษรและตัวอักษร (สังคีต จันทนะโพธิ, 2552:93) รอยสักบนร่างกายผู้ชายล้านนา/อีสาน จะทำหน้าที่แตกต่างกัน เช่น การสักข้อมอง เพื่อ “การอยู่ยงคงกะพัน” “หนังเหนียว” การสักข้อมือเพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์มีพิษมาทำร้าย และการสักขาลาย เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของ “ความแข็งแรง” “ความกล้าหาญ” และเป็นเครื่องหมายบ่งบอกว่าผู้ชายคนนั้นเติบโตเป็น “ผู้ชายเต็มตัว” ผู้ชายคนใดไม่มีรอยสักที่ขา (ขาขาว) จะถูกอธิบายว่าเป็นคนขี้ลาดอ่อนแอ รอยสักจึงเป็นการแสดงออกทางสังคมที่ผู้ชายมีไว้เพื่อประกาศความเป็นชายที่สมบูรณ์ ในแง่อีกหนึ่งจะเห็นว่าการสักลายทำให้เกิดการแบ่งว่าใครคือ “ผู้ชาย” และใครที่ไม่ใช่ “ผู้ชาย” รอยสักจึงเป็นดัชนีที่ผู้ชายมีไว้สำหรับตรวจสอบความเป็นชายของกันและกัน ในวัฒนธรรมล้านนาและอีสาน “ความเป็นชาย” ก็กับการมีรอยสักหมึกบนร่างกายจึงเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงก็มีรอยสักได้ เช่น สักแขน สักข้อมือ เพื่อป้องกันมิให้งูและสัตว์มีพิษมากัด (สังคีต, 255:94)

ถึงแม้ว่า การสักขาลายจะเป็นวัฒนธรรมร่วมที่พบได้ทั้งในเขตล้านนา และอีสาน แต่คุณค่าและความหมายของการสักในวัฒนธรรมอีสานต่างไปจากล้านนา เป็นต้นว่า ความเป็นชายแบบล้านนาจะสัมพันธ์กับการมีรอยสักที่เอวถึงขา วัฒนธรรมสักลายของล้านนา/อีสานมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมสยาม หลังจากที่ตั้งคมสยามรับเอาธรรมเนียมการสักมาจากล้านนา/อีสาน ความหมายของความเป็นชายก็ค่อยๆ ต่างไปจากวัฒนธรรมล้านนา กล่าวคือ วัฒนธรรมสยาม การสักร่างกายของเพศชายยังโยงกับเรื่องคาถาอาคมและไสยศาสตร์ด้วย การสักทุกครั้งจะต้องมีอาจารย์ทำหน้าที่สัก ถ้าเป็นรอยสักที่มีคาถากำกับ เช่น การสัก “นะ” บนร่างกายตามส่วนต่างๆ การสัก “นะ” มีหลายลักษณะ แต่ละลักษณะจะมีความหมายและการให้คุณที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังมีการสักยันต์ซึ่งเป็นอักษรในภาษาบาลีและภาษาเขมร และผูกประกอบเข้าเป็นรูปทรงต่างๆ เชื่อว่า “ยันต์” จะมีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ลายยันต์มีหลายรูปแบบ แต่ละแบบให้คุณและการให้พลังอำนาจไม่เหมือนกัน เช่น ยันต์มหาอุดช่วยคุ้มครองป้องกันอันตราย

ผู้ชายที่มีการสัก “นะ” หรือ “ยันต์” จะต้องปฏิบัติตามข้อห้ามเพื่อไม่ให้คาถาประจำตัวเสื่อม เช่น ไม่ลอดราวตากผ้า ไม่ให้ผ้าขึ้น/ผ้าถุงของสตรีโดนศรีษะ ห้ามลอดใต้ถุนบ้าน ห้ามมิให้สตรีขึ้นมานั่งทับหรือนอนทับบนตัว ไม่สักขโมย ไม่กล่าวคำหยาบคายต่อผู้อื่น เป็นต้น เมื่อรายสักมีการลงอาถรรพ์ ร่างกายของเพศชายก็จะเป็นสัญลักษณ์ของ “ความศักดิ์สิทธิ์” และเป็นเครื่องหมายเตือนใจว่าผู้ชายคนนั้นจะต้องไม่ทำสิ่งที่ไม่ดี ถ้ามีการถือศีลด้วยก็จะยิ่งทำให้ลายสักยันต์หรือ “นะ” มีอนุภาพ ข้อน่าสังเกตอย่างหนึ่งคือ เมื่อการสักผนวกรวมเข้ากับการลงคาถาอาคมแล้ว ความเป็นชายจะเกี่ยวข้องกับสตรีเพศในลักษณะคู่ตรงข้าม ในขณะที่เดียวกันร่างกายของผู้หญิงหรือสิ่งของที่ผู้หญิงใช้ก็จะกลายเป็น “อันตราย” ต่อความศักดิ์สิทธิ์ของลายสักที่อยู่บนร่างกายของผู้ชาย อย่างไรก็ตาม ในประเด็นนี้มีสิ่งที่น่าสนใจที่จะตั้งคำถามต่อไปว่าการลวดลายบนร่างกายของเพศชายสัมพันธ์อย่างไรกับการจัดแบ่งเพศภาวะและสถานะทางเพศของบุคคล สิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาหรือไม่

หากไม่ติดกรอบความคิดแบบปิตาธิปไตยที่เฟมินิสต์มักจะใช้อ้างความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมระหว่างหญิงชาย เราก็อาจเห็น “ความเป็นชาย” ที่ไม่ได้มีไว้เพื่อการสร้างอำนาจเพียงอย่างเดียว แต่ความเป็นชายยังถูกใช้เพื่อการสร้างกลุ่ม การวิเคราะห์วัฒนธรรมการสักลายของเพศชายในสังคมล้านนา/อีสาน/สยาม ชี้ให้เห็นว่าความหมายของ “ความเป็นชาย” ไม่ได้มีเพียงแบบเดียวและก็ได้สะท้อนอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ชาย หากแต่ “ความเป็นชาย” ถูกแสดงออกบนลวดลายสักเพื่อที่จะบอกว่า “ใครคือผู้ชาย” (สักขาลายของล้านนา) หน้าที่ในอุดมคติของผู้ชายคืออะไร (การสักยันต์และการสัก “นะ”) ผู้ชายจะต้องแข็งแรงและทรหดอดทนอย่างไร (สักลวดลายของอีสาน)

วัฒนธรรมการสักร่างกายของเพศชายเป็นวัฒนธรรมร่วมที่พบเห็นได้ในชนกลุ่มต่างๆในดินแดนเอเชียอาคเนย์ซึ่งมีการนำความเชื่อทางศาสนาหลายๆแบบมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่ได้เป็นอิทธิพลของศาสนาหนึ่งศาสนาใดเพียงอย่างเดียว การสักร่างกายของเพศชายในดินแดนประเทศไทยอาจช่วยขยายความเข้าใจว่า “เพศชาย” เป็นเพศที่ถูกคาดหวังสูงจากสังคมค่อนข้างมาก และอาจจะมากกว่าเพศหญิงเสียด้วยซ้ำเพราะสังคมเกษตรกรรมจะสนใจความชัดเจนในเพศภาวะของเพศชายที่จะต้องออกไปทำงานที่เสี่ยงอันตราย เช่น ไปรบ ไปสงครามจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาวิธีการบ่งชี้ว่าใครคือผู้ชาย บ่งชี้ว่าผู้ชายจะต้องแข็งแกร่งอดทน อยู่ยงคงกระพัน หนักหนียว และจะต้องทำหน้าที่ทางสังคม เช่น เป็นทหาร เป็นแม่ทัพ ฯลฯ และวิธีการสักร่างกายของเพศชายก็เป็นวิธีการบ่งชี้สิ่งเหล่านี้ได้ง่ายและดีที่สุดในอดีต อาจกล่าวได้ว่า “ความเป็นชาย” ในวัฒนธรรมที่เพศชายต้องสักร่างกายของตัวเอง เป็นสิ่งที่ “เปราะบาง” มาก เพราะเพศชายจะถูกทำลายตลอดเวลาจากความสัมพันธ์ทางสังคมในรูปแบบต่างๆทั้งจากเพศชายด้วยกัน และเพศหญิง การเชิดชูความแข็งแกร่งหรือความหนักหนียวของเพศชายจึงเป็นภาพสะท้อนที่ว่า “ความเป็นชาย” พร้อมทั้งจะถูกทำลายลงไปเมื่อไหร่ก็ได้ การยืนยัน “ความเป็นชาย” ด้วยการสักร่างกายจึงเปรียบเสมือนการสร้าง “ความมั่นใจ” ให้กับเพศชายที่มีพื้นที่ทางสังคมที่ชัดเจน

สถานะความไม่มั่นคงและความเปราะบางแห่ง “ความเป็นชาย” ยังเห็นได้จากวัฒนธรรมมวยและศิลปะป้องกันตัวที่ต้องใช้ความแคล่วคล่องว่องไวในการเคลื่อนไหวซึ่งร่างกายของผู้ชายจะถูกควบคุมอย่างเข้มงวด แม้ว่าวาทกรรมเกี่ยวกับการฝึกมวยไทยจะวนเวียนอยู่กับคำว่า “ลูกผู้ชาย” แต่ความคิดนี้เกิดจากลูกผสมของวิถีคิดแบบรักต่างเพศและเพศคู่ตรงข้ามที่เกิดขึ้นในช่วงรัฐชาติสมัยใหม่ เราจะต้องระมัดระวังที่จะไม่นำเอาความคิดเรื่อง “ลูกผู้ชาย” ไปตัดสินการแสดงพฤติกรรมทางเพศของไพร่ชายในอดีต และไม่ควรคิดว่ามวยไทยเป็นสิ่งที่มีความพิเศษในเรื่องความเป็นชายที่มีเหมือนกันทุกยุคทุกสมัย เราควรจะมอง “มวยไทย” ในฐานะเป็นการแสดงออกเชิงสังคมเพื่อยืนยันว่า “ความแข็งแกร่งอดทน” ของเพศชายเป็นเรื่องที่เปราะบางต่อการถูกทำลายซึ่งอาจไม่ใช่สิ่งเดียวกับความมีเสน่ห์หรือความเข้ายวนทางเพศ หรือแม้แต่เรื่อง “สุภาพบุรุษ” เมื่อไพร่ชายมาอยู่รวมกันก็จำเป็นต้องมีการแสดงออกถึงความเป็นชายในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ในวัฒนธรรมศักดิ์ดินของอยุธยา การแสดงออกด้วยการสักร่างกาย การชกมวยหรือฝึกกระบี่กระบองก็เป็นวิธีการหนึ่งที่เพศชายคุ้นเคยมาตั้งแต่เยาว์วัยจะมีสำนักเรียนมวยเกิดขึ้นจำนวนมาก ทั้งสำนักหลวงและสำนักราษฎร์ สำนักเรียนมวยบางแห่งอยู่ในวัดและครูมวยก็เป็นพระสงฆ์ (เขตร ศรียาภย์, 2550:16) ในช่วงว่างจากศึกสงคราม ชายไทยวัยฉกรรจ์จะต้องเข้าฝึกวิชามวยและกระบี่กระบอง รวมถึงศิลปะป้องกันตัวแบบอื่นๆเพื่อพร้อมจะออกรบก่อนที่จะฝึกมวย ผู้ชายไทยจะต้องฝึกการอาบน้ำ กระเด็ดน้ำ ต่ำข้าวและผ้าฟืน เพื่อทดสอบความแข็งแรงของหัวไหล่ (เขตร ศรียาภย์, 2550:38) จากนั้น ครูมวยก็จะถ่ายทอดวิชามวย เมื่อมีงานวัดหรือเทศกาลต่างๆ จะมีการประลองมวย สำนักเรียนมวยต่างๆก็จะส่งนักมวยของตนเข้าประลองเพื่อพิสูจน์ฝีมือ สิ่งที่มาพร้อมกับการฝึกฝนร่างกายของเพศชายคือการสักร่างกาย และการลงคาถาอาคมด้วยพุทธมนต์ เช่น ผ้าประเจียด มงคล กำไลพิรอด เป็นต้น (เขตร ศรียาภย์, 2550:62) เพราะวิชามวยเป็นวิชาที่อาศัยการฝึกทั้งร่างกายและขัดเกลาเชิงศีลธรรม วิชามวยจึงเป็นการฝึกให้เพศชายมีความแข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ความอดทนของร่างกายจะต้องมาพร้อมกับสมาธิ ไหวพริบและปฏิภาณ เพื่อที่จะต่อสู้กับข้าศึกศัตรูได้

การเอาความคิดเรื่องความแข็งแกร่งอดทนมาผนวกรวมกับความเชื่อไสยศาสตร์และศีลธรรมแบบพุทธศาสนา ทำให้ “ความเป็นชาย” ในวัฒนธรรมศักดินาแบบอยุธยาเกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบกลุ่มคนที่เป็นเพศชาย ซึ่งร่างกายของเพศชายจะถูกควบคุมอย่างเคร่งครัด สังคมศักดินาซึ่งต้องการจัดกลุ่มคนตามช่วงชั้น คนแต่ละคนจะต้องมีสังกัด และชนชั้นไพร่/ทาสก็ต้องทำงานรับใช้เจ้านาย โครงสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะแนวตั้งนี้ต้องการ “ระเบียบ” ที่ชัดเจนที่สามารถสั่งการให้คนที่อยู่ในลำดับชั้นที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงสามารถรู้ว่าหน้าที่ของตนเองคืออะไร และจะแสดงความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่นที่อยู่ในช่วงชั้นต่างกันอย่างไร สังคมที่ต้องการระเบียบและการควบคุมจำเป็นต้องทำให้ “เพศชาย” เข้าสู่กระบวนการสร้างความแข็งแกร่งอดทน และต้องมีวินัยในตนเองเพื่อที่จะเชื่อฟังคำสั่งของเจ้านาย หรือคนที่อยู่ในฐานะที่สูงกว่าเพศชายในสังคมศักดินาจึงถูกจัดระเบียบให้มี “ความเป็นชาย” ด้วยอุดมการณ์บางอย่าง ซึ่งในวัฒนธรรมเกษตรกรรมแบบอยุธยาได้นำความเชื่อพุทธ พราหมณ์ และไสยศาสตร์เข้ามาใช้ร่วมกัน ความเชื่อเหล่านี้มีผลทำให้ความเป็นชายไม่ได้มีอยู่บนเรือนร่างเท่านั้น แต่ขยายไปสู่เรื่องศีลธรรมที่เพศชายจะต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนและปฏิบัติตามกฎ เห็นได้จากชนชั้นเจ้านายในสมัยอยุธยามักจะมีผู้ชายเป็นคนรับใช้ส่วนตัว หรือรู้จักในนาม “ทนาย” ผู้ชายเหล่านี้จะถูกคัดเลือกมาจากนักมวยที่มีฝีมือดีเพื่อทำหน้าที่คุ้มกันอันตรายต่างๆที่จะมาถึงตัวเจ้านาย นอกจากนั้น กษัตริย์อยุธยาได้มีการตั้งกองทหารอารักขาส่วนพระองค์ขึ้นมา เรียกว่า “กองทนายเลือก” ซึ่งประกอบด้วยชายฉกรรจ์ที่มีทักษะด้านมวยและการต่อสู้ต้องเป็นผู้แข็งแรง อดทน มีไหวพริบและซื่อสัตย์ (ประยูรทอ ลีทิพันธ์ 2520) ผู้ชายที่ทำหน้าที่ “ทนาย” นอกจากจะอารักขาเจ้านายแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เป็นครูฝึกสอนวิชามวยให้กับเด็กชายที่อาศัยอยู่ในพระราชวังด้วย ทนาย เหล่านี้คือภาพสะท้อนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมแบบช่วงชั้นที่ต้องการ “ความเป็นชาย” มาช่วยสร้างความมั่นคงให้กับช่วงชั้นสังคมศักดินาจึงใช้ความเป็นชายเพื่อรองรับเสถียรภาพของชนชั้นเจ้านาย/ชนชั้นปกครอง

“ความเป็นชาย” ในสังคมช่วงชั้น (Stratified Society) จึงไม่ได้มีไว้เพื่อการแสดงความเป็นสภาพบุรุษ ความมีเสน่ห์ทางเพศ และการมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง หากแต่ความเป็นชายจะเกี่ยวข้องกับการดำรงรักษากฎระเบียบของช่วงชั้นให้คงอยู่และดำเนินต่อไป ประเด็นนี้อาจทำให้เข้าใจว่าสังคมศักดินาของสยามมองเรื่องเพศภาวะในฐานะเป็นเครื่องมือที่จะรักษาโครงสร้างของช่วงชั้นมากกว่าจะทำให้เกิดการแยกชัดตรงข้ามชายหญิงแบบสังคมตะวันตก ในขณะที่เดียวกันเพศภาวะ/บทบาทหน้าที่ของผู้ชาย ก็เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการยืนยันว่าสังคมศักดินานั้นยังคงเข้มแข็งและมีพลังที่จะควบคุมคนให้อยู่ในสังกัดของเจ้านาย ในแง่นี้ “ความเป็นชาย” จึงเป็นเครื่องมือสำหรับการควบคุมทางสังคม เราจะเห็นว่าไพร่ชายในสังคมศักดินาผูกพันกับการ “ออกแรง” ไปกับการฝึกมวยซึ่งถ้าเขามีฝีมือดีก็จะถูกคัดเลือกให้ไปเป็น “ทนาย” รับใช้ชนชั้นเจ้าต่อไป ไพร่ชายจึงมอง “ความเป็นชาย” ของตนเองภายใต้ความสัมพันธ์แบบช่วงชั้น ซึ่งถ้าเขามีความแข็งแกร่งอดทนมากเท่าใด ความเป็นชายของเขาก็จะได้รับการยกย่องจากชนชั้นปกครองมากขึ้นเท่านั้น ในงานเทศกาลประเพณีที่จัดขึ้นตามวัด จึงเป็นพื้นที่พิเศษที่ไพร่ชายจะได้แสดงออกถึงความแข็งแกร่งของตนเอง เช่น เข้าแข่งขันชกมวย ซึ่งเป็นโอกาสที่ไพร่ชายจะพิสูจน์ว่าร่างกายของตนเองมีความแข็งแกร่งอดทนมากแค่ไหน

ความสัมพันธ์ระหว่างการเป็นไพร่ชาย เป็นนักมวย และเป็น “ทนาย” วางอยู่บนวิถีคิดเรื่อง “แข็งแกร่งอดทน” ดังนั้น การแสดงออกทางเพศของไพร่ชายจึงเป็นการยืนยันถึง “ความแข็งแกร่ง” เพศภาวะในลักษณะนี้ไม่จำเป็นต้องใช้คู่ตรงข้ามที่เป็นเพศหญิงมาเปรียบเทียบ หากแต่ตัวเปรียบเทียบจะอยู่ในกลุ่มของผู้ชายด้วยกันเองจะเห็นว่าสังคมของไพร่ชายจะเต็มไปด้วยเพศชายที่เป็นกระเจกเงาสะท้อน “ความแข็งแกร่ง” ของกันและกันไพร่ชาย

จำเป็นต้องเปรียบเทียบความเป็นชายของตนกับไพร่ชายคนอื่น ซึ่งคนเหล่านั้นก็ล้วนฝึกฝนความแข็งแรงอดทนของร่างกายด้วยการฝึกมวยและฝึกศิลปะการป้องกันตัวชนิดต่างๆสังคัมของไพร่ชายจึงเป็นสังคัมที่มีการตรวจสอบ “ความเป็นชาย” อยู่ตลอดเวลา

การศึกษา “ความเป็นชาย” ที่วางอยู่บนสมมุติฐานเรื่องอำนาจและความไม่เท่าเทียม มักจะมีปัญหาในการตรวจสอบเรื่องตัวตนทางเพศ (Sexual Subject) เพราะนักวิชาการมักจะเชื่อไปเองว่าเพศชายเป็นเพศที่มีความแข็งแรงโดยธรรมชาติ และความเป็นชายก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับ “เพศชาย” แต่สมมุติฐานนี้มาจากระบบเหตุผลแบบสารัตถะนิยม (Essentialism) ซึ่งถูกวิจารณ์ว่าเป็นการทำให้ “ความเป็นชาย” เป็นเรื่องทางวัตถุที่ก่อเป็นรูปเป็นร่างอยู่ในยีนส์หรือโครโมโซม มากกว่าจะมองเป็นอุดมการณ์และปฏิบัติการทางสังคัมของผู้คน การข้ามพ้นไปจากสมมุติฐานนี้จะช่วยให้เราเห็น “ความเป็นชาย” ที่ถูกจัดระเบียบ ถูกต่อรองไกล่เกลี่ยผ่านความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องและคลี่คลายไปในบริบทที่ต่างกัน คอร์นเนลล์และเมสเซอร์ซิมิตต์ (2005) ได้พูดถึงประเด็นนี้ว่าเพศชายแต่ละคนไม่ได้เป็นกลุ่มเป็นก้อนและไม่ได้เป็นตัวแทนของความเป็นชายแบบอุดมคติ หากแต่เพศชายคือผู้ที่ต่อรองกับวาทกรรมเรื่อง “ความเป็นชาย” ภายใต้ปฏิบัติการทางสังคัม เพศชายจึงไม่ได้มี “ความเป็นชาย” มาตั้งแต่กำเนิดและไม่ได้เกิดมาเพื่อที่จะรวมกลุ่มกันกดขี่ข่มเหงเพศหญิง แต่ “ความเป็นชาย” สะท้อนวัฒนธรรมและสังคัมที่เพศชายได้สร้างกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานว่าตนเองจะมีบทบาทและสถานะทางเพศอย่างไร โดยที่ “ตัวตน” ทางเพศของผู้ชายจะถูกสร้างขึ้นบนเรือนร่าง (Male Body) และจินตนาการ การปรากฏขึ้นของ “ความเป็นชาย” จึงเป็นกระบวนการของปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพศสรีระและจินตนาการซึ่งถูกถ่ายทอดออกมาบนปฏิบัติการทางสังคัม

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เพศสภาพที่แตกต่างกันเป็นผลมาจากวาทกรรมที่ถูกประกอบสร้างขึ้นตามวิถีปฏิบัติในสังคัมวัฒนธรรมที่มีความคิด ความเชื่อ และความคาดหวังต่อเพศชายและเพศหญิงต่างกันจึงทำให้ “ความเป็นหญิง” และ “ความเป็นชาย” กลายเป็นเครื่องหมายที่แสดงออกเพื่อบ่งบอกถึงตัวตนของตนเองผ่านเงื่อนไขต่างๆไม่ว่าจะเป็นความอดทน การใช้ภาษา การประกอบอาชีพ และการสักราย เป็นต้น

3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับรอยสัก

3.1 ประวัติความเป็นมา ความเชื่อ และอัตลักษณ์เกี่ยวกับรอยสัก

ชนิตร์ ภูภาณจณ์ (2540) เขียนบทความเรื่อง “ความหมายของรอยสักศรัทธาแห่งวิญญาณ และศิลปะ” สรุปความได้ว่า รอยสักเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งในความเชื่อของมนุษย์ที่บันทึกเครื่องหมายเอาไว้ในร่างกายเพื่อเป็นหลักฐานว่าครั้งหนึ่งวิญญาณของเขาผู้นั้นเคยได้อาศัยอยู่ในร่างนี้ ดังความเชื่อของชาวอียิปต์โบราณที่ว่า เมื่อวิญญาณออกจากร่างแล้ว ในวันข้างหน้าวิญญาณจะกลับมาอีกครั้ง ชาวอียิปต์โบราณเคยใช้สัญลักษณ์ของแมลงปีกแข็งชนิดหนึ่งเป็นเครื่องหมายของการสักและมีความเชื่อว่าสัญลักษณ์ดังกล่าวคือความคงทนที่จะมีชีวิตเป็นนิรันดร์ ส่วนชนเผ่าเมารีในประเทศนิวซีแลนด์มีความเชื่อว่ารอยสักหมายถึงความเป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ เยาวชนที่จะโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่สามารถที่จะมีครอบครัวได้นั้นจะต้องผ่านการสักมาก่อน ชนเผ่า Ainus ในประเทศญี่ปุ่น ใช้

การสักที่เป็นสัญลักษณ์รูปสัตว์ต่างๆ เช่น รูปปลา รูปมังกร รูปสิงโต รูปเสือ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจ ความว่องไว กล้าหาญ รอยสักจึงเป็นเครื่องหมายของความเป็นผู้ใหญ่ที่พร้อมจะออกไปต่อสู้กับโลกภายนอก ที่เกาะ PELAN มีความเชื่อว่า ผู้หญิงทุกคนสามารถจะเรียกร้องความสนใจจากสามีได้ด้วยการสักไว้ที่อวัยวะเพศและถือว่ารอยสักเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของผู้หญิง ผู้หญิงที่เกาะโซโลมอน หากว่าร่างกายของผู้หญิงคนใดไม่มีรอยสักรูปใดรูปหนึ่งเลยก็จะมีโอกาสได้แต่งงาน ชาวเอสกีโมก็มีความเชื่อว่า ผู้หญิงที่มีรอยสักแล้วเท่านั้นจึงจะแต่งงานมีครอบครัวได้ ในประเทศอิรัก ผู้หญิงคนใดมีรอยสักก็เป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความอดทน สำหรับในประเทศไทยความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักมีอยู่หลายแง่มุม เช่น การสักเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ การสักเพื่อความมีเสน่ห์ การสักเพื่อความเป็นสิริมงคล และการสักเพื่อให้เกิดความน่าเกรงขาม โดยมีหลายรูปแบบ เช่น สักรูปเสือเผ่น สักรูปหนุมาน สักรูปนะขุนแผน หน้าทอง เป็นต้น ส่วนในปัจจุบันกล่าวได้ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการสักถูกตัดแปลงและแปรเปลี่ยนให้เป็นเรื่องของงานศิลปะมากขึ้น รอยสักที่เคยเป็นไปตามประเพณีนิยมเริ่มกลายเป็นความหมายเฉพาะตัว เป็นการสร้างสรรค์ให้เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เป็นต้นว่าสักกำไลไว้ที่ข้อมือ สักสร้อยคอไว้รอบคอ และสักแหวนไว้ที่ข้อมือ เพื่อใช้รอยสักเป็นเครื่องประดับบนร่างกาย

อังคาร ปัญญาศิลป์ (ม.ป.ป.) เขียนหนังสือเรื่อง “รอยสักเอเชีย ญี่ปุ่น-ยุโรป” สรุปความได้ว่า จากการค้นพบปิรามิดอียิปต์โบราณที่มีอายุกว่า 4,000 ปี นอกจากทรัพย์สมบัติข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ แล้วพบว่ามียอยสักสลัสปรากรูอยู่ “มัมมี่” ด้วย อีกทั้งยังมีความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักปรากฏอยู่อย่างแพร่หลาย เช่น คนเผ่าเมารีซึ่งเป็นชนพื้นเมืองของประเทศนิวซีแลนด์เชื่อว่าการสักจะช่วยให้ร่างกายกระฉับกระเฉง แข็งแรง สุขภาพดี อีกทั้งรอยสักรยังช่วยรักษาความเป็นหนุ่มสาวไว้เนิ่นนาน ชาวเม็กซิโกโบราณก็นิยมสักตามร่างกายทั้งผู้ชายและผู้หญิงเพื่อเป็นเครื่องหมายแสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์ วงศ์ตระกูล ชาวอินเดียนแดงในทวีปอเมริกาก็นิยมการสักและเมื่อนักเดินเรือชาวยุโรปเดินทางไปพบเข้าก็นำการสักกลับมาเผยแพร่ในทวีปยุโรป ในสมัยพระเจ้าเอ็ดเวิร์ดที่ 7 แห่งประเทศอังกฤษการสักก็เป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย มีร้านรับสักเกิดขึ้นมากมายในกรุงลอนดอน

ในขณะที่นักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ชาวญี่ปุ่นสันนิษฐานว่า รอยสักที่พบในประเทศญี่ปุ่นน่าจะกำเนิดขึ้นมาตั้งแต่ 300 ปีก่อนคริสต์ศตวรรษหรืออย่างน้อยก็เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 2,300 ปี หลักฐานที่เป็นเครื่องยืนยันก็คือ ตุ๊กตาปั้นดินเหนียวที่ชาวญี่ปุ่นเรียกว่า “ฮานิวา” รูปลักษณะของตุ๊กตาฮานิวาที่ค้นพบในหลุมศพโบราณของจักรพรรดิที่เมืองเกียวโตนั้นรูปร่างคล้ายนักรบโบราณ ที่สำคัญคือที่ใบหน้าของตุ๊กตาเหล่านั้นมียอยสักปรากฏอย่างชัดเจน แม้ว่าจะไม่สามารถหาเหตุที่ชัดเจนได้ว่าการสักนั้นทำไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด หลักฐานส่วนหนึ่งก็บ่งบอกว่า การสักกระบวนลงโทษอย่างหนึ่งที่สังคมต้องการประจานให้รู้โดยทั่วกันว่าบุคคลผู้นั้นกระทำความผิดด้วยการสักไว้ที่ใบหน้า ในปี พ.ศ.2220 เป็นช่วงที่สังคมญี่ปุ่นมีความเชื่อว่าการสักเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจและไม่คู่ควร

กับสังคมชนสูง เนื่องจากการสักมีแพร่หลายมากในกลุ่มโสเภณี หญิงขายบริการ นักเที่ยว นักพนัน และอันธพาล จึงทำให้กลุ่มผู้ที่มีรอยสักต้องดำเนินไปอย่างเสียบๆ และมักแสดงออกถึงการต่อต้าน และเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐบาล แต่บอกถึงความเป็นกลุ่มเดียวกัน เช่น กลุ่มนักดับเพลิงแห่งเมือง เอโดซึ่งเคยเป็นนักเลงหรือเคยทำความผิดมาก่อน ต่อมาทางราชการได้ว่าจ้างให้คนกลุ่มนี้มาเป็นนักดับเพลิง เนื่องจากเป็นคนที่มีความกล้าหาญ ไม่เกรงกลัวอันตราย และคนกลุ่มนี้ชื่นชอบสักมากเป็นพิเศษ โดยเฉพาะการสักลายทั้งตัวเป็นรูปต่างๆ เช่น มังกร ปลาการ์ฟ นก เสือ ราชาสีห์ และเทพเจ้าองค์ต่างๆ ด้วยมีความเชื่อว่า การสักเป็นการสร้างเอกลักษณ์ แสดงออกถึงความเป็นพวกเดียวกันคือเป็นกลุ่มนักดับเพลิงผู้กล้าหาญ ลวดลายจากการสักยังเป็นเกราะป้องกันความร้อน ป้องกันภัยอันตรายให้พวกเขาแคล้วคลาดและสามารถทำภารกิจได้สำเร็จทุกครั้งไป จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รอยสักได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ต่อมาในปี พ.ศ.2373-2387 เรียกว่าเป็นยุคสมัยแห่งการทำลายจริยธรรมของสังคม ในยุคนี้อิทธิพลต่างๆ ได้รับการสนับสนุนฟื้นฟูขึ้นเป็นอย่างมาก รวมทั้งการสักก็ได้รับการยอมรับและมีการจัดประกวดอยู่มิได้ขาด จึงทำให้การสักเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นไม่เฉพาะในกลุ่มผู้ชายแต่ยังเป็นที่น่าสนใจในกลุ่มเยาวชนและผู้หญิงด้วย ที่สำคัญเมื่อชาวตะวันตกเดินทางมาค้าขายกับชาวญี่ปุ่นเพิ่มมากขึ้นจึงน่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้รอยสักของคนญี่ปุ่นแพร่หลายไปในวงกว้างและพัฒนาเป็นรอยสักที่มีความงดงามเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลก นอกจากนี้ กลุ่มยาสูบก็ถือว่าเป็นกลุ่มที่สืบทอดเรื่องราวเกี่ยวกับรอยสักในญี่ปุ่นเอาไว้ได้อย่างชัดเจนและเป็นที่ยอมรับ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มยาสูบทุกคนต้องมีรอยสักซึ่งเป็นกฎข้อบังคับข้อแรกของการสมัครเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อแสดงออกถึงความกล้าหาญ ความอดทน และสามารถเผชิญกับความเจ็บปวดได้เป็นอย่างดี กล่าวกันว่ายังมีรอยสักมากเท่าใดก็ยิ่งได้รับความเคารพนับถือจากคนรอบข้างมากเท่านั้น ยาสูบส่วนใหญ่นิยมสักรูปเหมือนต่างๆ ไว้บนร่างกาย เช่น รูปมังกร นก งู ปลา รอยสักที่มีความคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่จะเป็นเสมือนตราประทับบอกถึงถิ่นกำเนิดและการเป็นศิษย์สำนักเดียวกัน ในอีกด้านหนึ่งนั้นรอยสักยังเป็นเครื่องหมายแทนความภาคภูมิใจที่ทำงานทำสำเร็จ รวมทั้งเป็นเครื่องเตือนใจจากการทำงานผิดพลาดเพื่อจะได้ไม่กระทำความผิดซ้ำเช่นนั้นอีก การที่กลุ่มยาสูบนิยมแต่งตัวมิดชิดด้วยสูทสีดำหรือสีเข้ม ตัดเย็บอย่างประณีต และมักจะใส่แว่นตาดำเพื่อปิดบังอำพรางใบหน้า การแต่งตัวในลักษณะนี้ส่วนหนึ่งเชื่อว่าเป็นการปกปิดรอยสัก เพราะบางคนมีรอยสักทั่วร่างกาย แขน ขา ยกเว้นเพียงใบหน้าและศีรษะเท่านั้น

รอยสักในประวัติศาสตร์ของชาวตะวันตกนั้น กล่าวได้ว่า รอยสักกลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้งในยุคล่าอาณานิคม การเดินเรือออกไปยังภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลกไม่ว่าจะเป็นทวีปอเมริกาและทวีปเอเชียก็น่าจะเป็นส่วนหนึ่งที่นักเดินเรืออาจนำเอารอยสักไปเผยแพร่ด้วย ดังที่มีบันทึกระบุไว้ว่าในปี ค.ศ.1593 กัปตันจอห์น สมิธ ได้เดินเรือไปทวีปอเมริกาและได้พบชาวอินเดียนแดงซึ่งเป็นชนพื้นเมือง

ที่มีรอยสัก แสดงให้เห็นว่ารอยสักของคนอเมริกันถือกำเนิดจากชนเผ่าอินเดียนแดงก่อนที่จะเป็นประเทศสหรัฐอเมริกาจากข้อสันนิษฐานของนักมานุษยวิทยาและนักประวัติศาสตร์ยุโรปเชื่อว่าต้นกำเนิดของรอยสักในยุโรปน่าจะมีที่มาจากหมู่เกาะแห่งใดแห่งหนึ่ง เช่น หมู่เกาะนิวซีแลนด์ หมู่เกาะทะเลใต้ หมู่เกาะตาสิตี เรือโยไปจนถึงชนเผ่าเอสกีโมที่อาศัยอยู่ที่ขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้มากกว่าที่จะเกิดขึ้นบนแผ่นดินใหญ่

ส่วนประวัติความเป็นมาของรอยสักในประเทศแถบเอเชียอาคเนย์นั้นนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า รอยสักในประเทศแถบแหลมทองนี้ น่าจะได้รับอิทธิพลมาจากแหล่งเดียวกันคือ “ขอม” เนื่องจากว่าตัวอักษรและอักขระที่ปรากฏในรอยสักนั้นมีพื้นฐานมาจากภาษาขอม ถึงจะมีการแยกเชื้อชาติและดินแดนออกเป็นประเทศต่างๆ เช่น ไทย ลาว เขมร พม่า เวียดนาม แต่พื้นฐานทางด้านวัฒนธรรม สังคม และรอยสักมีลักษณะเหมือนกัน เป็นต้นว่า รอยสักของคนไทยในภาคอีสานเชื่อกันว่า ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากรอยสักในประเทศลาว รอยสักของคนไทยในภาคเหนือเชื่อว่า ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศพม่าหรือคนไทยในอดีตแถบจังหวัดสุรินทร์ สระแก้ว ปราจีนบุรี ได้รับเอาวัฒนธรรมการสักของเขมรติดตัวมาด้วย คนพม่านิยมการสักที่เรียกว่า สักขาลาย ด้วยมีความเชื่อว่าใครไม่สักจะถือว่าเป็นชายสมชายอย่างแท้จริง สำหรับลายสักของคนในภูมิภาคเอเชียมีความคล้ายคลึงกันอยู่คือ นอกจากจะสักด้วยการลงอักขระ ยันต์ นะ ต่างๆแล้วรูปภาพขนาดใหญ่ที่ปรากฏตามหลัง ไหล่ และหน้าอกส่วนใหญ่จะเป็นรูปสัตว์ เช่น เสือ สิงห์ หมูป่า ควายป่า นกอินทรี และมีความเชื่อคล้ายคลึงกันว่ามีอิทธิฤทธิ์ในการปกป้องรักษาร่างกายและชีวิตได้

จีระเดช ดิสกะประกาย (2553) เขียนเกี่ยวกับ “รอยสักสุวรรณภูมิ” ไว้ในหนังสือคนสุวรรณภูมิ สรุปความได้ว่า คำว่า Tatoo หรือ การสัก มาจากคำภาษาตาสิตีซึ่งเป็นภาษาโพลินีเซียนสายหนึ่งที่เรียกการสักว่า tatau กับต้นเจมส์คูกเป็นคนแรกที่เรียกคำนั้นว่า tattow เมื่อครั้งที่เขาได้เห็นการสักที่หมู่เกาะตาสิตีเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2312 กล่าวกันว่ามนุษย์เริ่มมีการสักบนร่างกายมากกว่า 5,000 ปีแล้ว โดยอาศัยหลักฐานทางโบราณคดีและมีหลักฐานในแต่ละ ได้ดังนี้ ยุคสัมริด ได้มีการขุดพบซากศพชายที่มีรอยสักบนร่างกายอายุกว่า 5,000 ปี แถบเทือกเขาระหว่างประเทศออสเตรเลียและอิตาลี สภาพศพค่อนข้างสมบูรณ์เพราะถูกแช่แข็ง บนผิวหนังมีรอยสัก 57 แห่ง เป็นลักษณะเส้นตรง ยาวเส้นละประมาณ 15 เซนติเมตรทั้งแนวตั้งและแนวนอนอยู่บริเวณเหนือไตและข้อเท้าทั้งสอง ทำให้น่าเชื่อว่าจะเป็นการสักเพื่อรักษาโรค ยุควัฒนธรรมพาสทริก ได้มีการขุดพบหลุมศพกลุ่มหนึ่งห่างจากชายแดนรัสเซียจีนไปทางเหนือราว 200 กิโลเมตร ในเทือกเขาอัลไต ตอนใต้ของไซบีเรีย พบซากมัมมี่ที่มีอายุกว่า 2400 ปีมาแล้ว รอยสักที่ปรากฏเป็นรูปสัตว์ในเทพนิยาย เช่น กริฟฟิน และสัตว์ประหลาดซึ่งเป็นความเชื่อด้านเวทย์มนต์ ยุคอารยธรรมอียิปต์ พบซากมัมมี่ที่ขุดพบที่มีรอยสักซึ่งสามารถย้อนหลังไปถึงยุคต้นๆของราชวงศ์ที่11 รูปแบบรอยสักเป็นลายเส้น เป็นจุด

และเป็นรอยสักที่พบผิวหนังของนักบวชผู้หญิง ส่วนกรีก โรมันโบราณ เรียนการสักมาจากชาวเปอร์เซียแล้วโรมันก็เรียนรู้จากกรีกอีกต่อหนึ่ง คนเผ่านี้เขียนสีน้ำเงินลงบนผิวหนังของตนเองด้วยสีที่ล้างไม่ออก เป็นลายกันหอยและปมเชือกอันหมายถึงความต่อเนื่องของชีวิต ทวีปอเมริกาและอเมริกาใต้ ในประเทศเปรูได้ขุดพบมัมมี่เผ่าอินคาที่มีรอยสักอายุเกือบพันปี และมัมมี่ของเผ่ามายาในประเทศเม็กซิโก มีรอยสักอายุกว่า 400 ปี รอยสักในแถบนี้แสดงออกถึงความกล้าหาญและการบูชาภูตผี ในทวีปอเมริกาเหนือ อินเดียแดงบางเผ่า กลุ่มนักรบนิยมการสักไว้ตามตัว ผู้หญิงชาวอินูจะสักไว้ที่คางเพื่อบอกว่ามีสามีแล้ว ทางตะวันตกกลาง ในคัมภีร์ไบเบิลได้กล่าวถึงประเพณีการสักของกลุ่มชาวยิว ในหมู่เกาะญี่ปุ่นนั้นรอยสักยุคแรกๆ มีปรากฏอยู่บนตุ๊กตารูปคนที่มีการเขียนสีบนใบหน้าหรือแกะเป็นรอยเหมือนลายสัก มีอายุกว่า 3,000 ปี รอยสักญี่ปุ่นเน้นสีสันสวยงามซึ่งอาจมีความหมายถึงสถานะอำนาจของรูปนั้นๆ เช่น รูปนกระเรียน ในประเทศจีนพบว่า เริ่มต้นจากจีนตอนใต้แผ่ขยายไปตามเส้นทางสายไหมและไปสู่ทวีปยุโรป ในประเทศอินโดนีเซียพบว่า ยังมีรอยสักอยู่ที่บอร์เนียวซึ่งสืบทอดกันมาเป็นเวลาพันปีจากชนเผ่าพื้นเมืองในอินเดียน พม่า และไทยนั้นกล่าวได้ว่าความเชื่อเรื่องการสักของคนสุวรรณภูมิได้รับอิทธิพลมาจากลัทธิดั้งเดิมผนวกกับอิทธิพลของพุทธศาสนา วัฒนธรรมขอมเป็นวัฒนธรรมร่วมของคนสุวรรณภูมิที่หล่อหลอมให้เป็นหนึ่งเดียวกันมาแต่โบราณ การทำศึกสงครามระหว่างเผ่าพันธุ์จึงเป็นเหตุให้การสักยันต์กลายเป็นอาวุธสำคัญทางด้านกำลังใจ ความเชื่อที่ศักดิ์สิทธิ์ และความเชื่อเรื่องเวทย์มนต์คาถาที่มีรูปแบบเป็นของตนเองไม่ซ้ำกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ทฤษฎีนี้ มาประณีต (2555) เขียนบทความเรื่อง “การสัก...จากความเชื่อของผู้ใหญ่สู่กระแสนิยมของเยาวชน” สรุปความได้ว่า วัฒนธรรมการสักมีมาตั้งแต่โบราณกาลโดยเฉพาะการพบร่องรอยการสักมาตั้งแต่ในสมัยอียิปต์โบราณ ในแต่ละสังคมมีความเชื่อเกี่ยวกับการสักแตกต่างกันไป เช่น บางสังคมเชื่อว่าการสักเป็นการลงโทษ บางสังคมเชื่อว่าการสักบ่งบอกถึงสถานภาพหรือชนชั้น และบางสังคมก็เชื่อว่าการสักเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ สำหรับในประเทศไทยนั้นสันนิษฐานว่า วัฒนธรรมการสักได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มชนชาติมอญ ลาว เขมร พม่า ยูนานจากแคว้นสิบสองจุไทย และพบหลักฐานตั้งแต่ในสมัยสุโขทัยว่า มีการสักหมึกที่หน้าผากว่า “เจ้านายไม่รับเลี้ยง” ใช้กับผู้ต้องโทษหนีศึก ส่วนการสักเพื่อคุณประโยชน์ทางด้านไสยศาสตร์นั้นถือว่ามีอิทธิพลต่อความเชื่อของคนไทยเป็นอย่างมากและเป็นที่ยอมรับในหมู่ผู้ชายที่มีความเชื่อเรื่องคงกระพันชาตรี แคล้วคลาดจากอาวุธมีคม อุบัติเหตุ หรืออันตรายทั้งปวงจึงนิยมสักเลขยันต์ ยันต์แก้ภัย ยันต์เกราะเพชร หรือจะสักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ที่เป็นตัวแทนความดุร้าย ความปราดเปรียว ความสง่างาม และความกล้าหาญ เช่น สักลายเสือเผ่น สักลายหนุมานคลุกฝุ่น สักลายสิงห์ และสักลายปลาไหลเผือก ส่วนผู้หญิงนิยมสักเพื่อต้องการดึงดูดเพศตรงข้ามหรือไม่ก็ให้มีเสน่ห์ในการพูดจา การค้าขายเจริญก้าวหน้าจึงนิยมสัก

ลานหน้าทองและสาริกาลิ้นทอง ทั้งนี้ การสักที่มีความเชื่อด้านทางไสยศาสตร์จำเป็นต้องสักโดยครูอาจารย์ที่มีวิชาอาคมศักดิ์สิทธิ์และตำแหน่งที่นิยมสัก ได้แก่ บริเวณหลัง หน้าอก คอ ศีรษะ ไหล่ แขน ชายโครง หน้า มือ และหัวเข่า ส่วนการสักในปัจจุบันพบว่า มีจุดประสงค์เพื่อความสวยงามมากกว่าความเชื่อทางไสยศาสตร์หรือเมตตามหานิยมเท่านั้น การสักถูกมองว่าเป็นการสร้างสรรคงานศิลปะ บ่งบอกจินตนาการบนเรือนร่าง และยังเป็นการสักเพื่อความทรงจำเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง การสักเพื่อความสวยงามจึงเป็นแฟชั่นอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความรู้สึกนึกคิดและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล

นิติ ภาวครพันธ์ (2541) เขียนบทความเรื่อง “รอยสักกับการสร้างตัวตน” โดยศึกษาเกี่ยวกับการสัก/รอยสักบนร่างกายของคนสองกลุ่มคือ ชาวเมารีในประเทศนิวซีแลนด์และชาวไทยใหญ่ซึ่งเรียกตัวเองว่า “ไต” ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน สรุปความได้ว่า ในอดีตชาวเมารีเชื่อว่าการสักและรอยสักเป็นเครื่องหมายแสดงสถานภาพทางสังคม (social status) ถ้าเป็นคนที่มั่งคั่ง เช่น เป็นหัวหน้าเผ่า รอยสักก็จะมีลวดลายสลับซับซ้อน ส่วนใหญ่รอยสักของชาวเมารีมักจะเป็นเส้นวงกลมและลายกันหอย รอยสักบนใบหน้าของบุคคลแต่ละคนไม่เหมือนกันซึ่งเป็นเสมือนเครื่องหมายแห่งอัตลักษณ์ (mark of identity) ของเจ้าของรอยสักนั้น โดยเฉพาะผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงเท่านั้นจึงจะมีรอยสักที่สมบูรณ์ครบถ้วน ครอบครัวของคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นนักรบหรือเป็นหัวหน้าเผ่า แต่ละครอบครัวมีรูปแบบรอยสักเป็นของตัวเอง ฉะนั้น เมื่อเห็นลวดลายรอยแกะสลักบนใบหน้าก็จะรู้ว่าผู้ที่มีรอยสักนั้นเป็นใคร มาจากวงศ์ตระกูลไหน มีตำแหน่ง สถานภาพอะไร รอยสักจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ที่ทำให้บุคคลนั้นอ้างอิงตัวเองกับครอบครัวและบรรพบุรุษ นอกจากนี้ ชาวเมารียังถือว่ารอยสักเป็นความศักดิ์สิทธิ์แห่งมนุษย์ ในช่วงที่ถูกสัก ผู้ถูกสักต้องถือข้อห้าม เพราะการสักเป็นกระบวนการที่มีเลือดตกยางออก มีความเสี่ยงเช่นเดียวกันกับการออกรบและความตาย การสักจึงต้องทำในที่กลางแจ้งซึ่งอาจสร้างเพิงชั่วคราวบังแดดบังฝนได้ แต่ต้องไม่ใช่บ้านหรือโรงเรือนถาวรไม่เช่นนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการฝ่าฝืนข้อห้าม หลังจากเสร็จสิ้นการสักเจ้าภาพหรือครอบครัวของผู้ที่สักต้องจัดเลี้ยงอาหารแก่เพื่อนบ้านและคนในชุมชน รอยสักของชาวเมารีไม่ใช่เป็นเพียงอัตลักษณ์ของปัจเจกชนและครอบครัวเท่านั้น แต่รอยสักรยังปรากฏอยู่บนส่วนของร่างกายที่สูงสุดและสำคัญที่สุดคือ รอยสักบนใบหน้า ลวดลายของรอยสักที่ถึงมีลักษณะเป็นกันหอยบ่งบอกถึงจิตวิญญาณของเผ่า ซึ่งเชื่อมโยงกับระเบียบของโลกของชาวเมารี โดยลวดลายที่สักอยู่ทางด้านซ้ายต้องสมดุลกับลวดลายบนใบหน้าด้านขวา มีเขตแบ่งอยู่ตรงกลางใบหน้าและจมูก ลวดลายด้านซ้ายขวาเป็นดังภาพสะท้อนของการแบ่งเป็นสองจักรวาลคือ โลกและท้องฟ้า รอยสักบนใบหน้าจึงสะท้อนความคิดเรื่องจักรวาลวิทยาของชาวเมารี ทั้งนี้ การสักบนใบหน้าเริ่มเสื่อมความนิยมลงไป เมื่อได้รับอิทธิพลจากมิชชันนารีผิวขาวที่เข้ามาเผยแผ่ศาสนาคริสต์และเมื่อรัฐบาลนิวซีแลนด์ออกกฎหมายที่เรียกว่า Tohunga

Suppression Act ในปี ค.ศ. 1906 ชาวเมารีก็เลิกสับใบหน้า และที่สำคัญก็ทำให้การค้าศีรษะที่มีรอยสักหมดไปด้วยเช่นกัน เพราะเป็นสิ่งที่ขัดต่อความเชื่อทางศาสนาคริสต์และไม่ใช้ลักษณะที่มนุษย์ที่ดีควรปฏิบัติ

ส่วนคนไทยใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนนั้นเป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากคนไตที่อพยพมาจากรัฐฉาน ประเทศพม่า ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 รอยสักของคนไตไม่ได้มีไว้เพื่อป้องกันตัวเองจากภัยอันตรายต่างๆ เท่านั้น แต่ยังเป็นการสักเพื่อให้คนอื่นนิยมชมชอบ ทำมาค้าขายคล่อง และเพื่อแสดงออกถึงความเป็นผู้ใหญ่ เป็นชายเต็มตัว รอยสักของคนไตหากแบ่งตามสีหมึกมีอยู่ 2 ประเภทคือ สีแดงกับสีน้ำเงินเข้มหรือสีดำ แต่ถ้าจำแนกตามคุณสมบัติหรือคุณประโยชน์แบ่งได้ 3 ประเภทคือ 1) รอยสัก“อะจุน” มักสักด้วยหมึกสีแดง เป็นรอยสักที่เชื่อกันว่าทำให้มนุษย์และภูติผีเกิดความรักใคร่ นิยมชมชอบ หรือที่เรียกว่าเมตตามหานิยม และยังใช้ป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ เคราะห์ร้ายต่างๆ ได้ด้วย รอยสักแบบอะจุนที่มีอาณาพามากที่สุดมีชื่อเรียกว่า “พระนางสุ” เชื่อกันว่าผู้ชายเท่านั้นที่สามารถมีรอยสักแบบนี้ได้ ผู้ที่สักต้องปฏิบัติตามข้อห้ามอย่างเคร่งครัด และต้องถือศีลห้าเป็นอย่างน้อย หากทำผิดตามที่สาบานไว้เชื่อกันว่าน้ำมนต์ที่ดื่มเข้าไปนั้นจะทำให้ผู้นั้นเสียชีวิต รักษาไม่หาย สิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้ที่จะสัก“พระนางสุ”ได้นั้นต้องนับถือศาสนาพุทธเท่านั้น2) รอยสัก“ยาเปีย” มักสักด้วยหมึกสีแดง เป็นรอยสักที่สัมพันธ์กับคำหรือคำพูด มีอยู่ 2 ประเภทย่อยๆ คือ “สระสะติ”เชื่อว่าทำให้ผู้สักมีความทรงจำเรื่องคำ หรือคำพูด และช่วยให้ประสบความสำเร็จเรื่อง การสอบ ส่วน “อะนาชิ” จะช่วยให้ผู้สักมีทักษะการพูดดีขึ้น ทำให้ฟังคนว่าเกรงขามสามารถโน้มน้าวจิตใจผู้อื่นได้ ที่สำคัญก็คือผู้ที่สักมักจะพูดจาตรงไปตรงมา ไม่เกรงกลัวใคร และทำให้เป็นคนใจร้อน จึงไม่เหมาะสำหรับผู้หญิง เพราะผู้หญิงควรเป็นคนใจเย็น มีความอดทน ไม่ควรใจร้อน และโผงผาง 3) รอยสักประเภท “กัต/ปิต” มักสักด้วยหมึกสีน้ำเงินเข้มหรือสีดำ เป็นรอยสักเพื่อป้องกันภัยอันตราย แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือรอยสักชนิดที่ป้องกันพิษจากสัตว์ร้ายนานาชนิด และรอยสักชนิดที่ป้องกันร่างกายจากอาวุธซึ่งมีอาณาพามากกว่าการป้องกันเขี้ยวหรือพิษจากสัตว์ร้าย ส่วนใหญ่ผู้ที่มีรอยสักประเภทนี้มักเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน นอกจากรอยสักทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวแล้ว ผู้ชายไตจะไม่ มีทางเป็นผู้ใหญ่เต็มตัวได้หากยังไม่มีรอยสัก บางครั้งจะสักบนขาข้างเดียวด้วยหมึกสีน้ำเงินเข้ม แต่ปกติจะสักบนขาทั้งสองข้างตั้งแต่บริเวณหัวเข่าขึ้นไปบนต้นท่ายผ่านขึ้นไปถึงเอวหรือบางคนก็มี รอยสักตั้งแต่เอวลงไปถึงข้อเท้า การสักบนขาในลักษณะดังกล่าวเป็นเรื่องของการตกแต่งร่างกาย เป็นเครื่องหมายของความเป็นผู้ชาย หากชายใดไม่มีรอยสักสีน้ำเงินบนขาทั้งสอง หญิงสาวชาวไตก็ไม่ คิดจะแต่งงานด้วย

รอยสักของชาวเมารีและชาวไตถึงแม้จะมีลักษณะแตกต่างกันในหลายด้าน ต่างก็มีความหมายในการสร้างอัตลักษณ์ทั้งอัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) และอัตลักษณ์ส่วนตัว

หรือปัจเจกชน (personal or individual identity) การมีรอยสักทำให้ปัจเจกชนต้องมีความสัมพันธ์กับกลุ่มหรือสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ถูกยึดโยงเข้ากับ ความหมายและอำนาจหรือพลังของรอยสักที่ตนมีอยู่กับอดีตผ่านพิธีกรรมการสัก รวมทั้งพฤติกรรมของตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อห้ามของรอยสักแต่ละประเภท

3.2 ข้อห้ามเกี่ยวกับการสัก

อังคาร ปัญญาศิลป์ (ม.ป.ป. : 129 - 136) อธิบายข้อห้ามเกี่ยวกับรอยสักของไทยไว้ว่า รอยสักของคนไทยส่วนมาก คือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือและมีความศรัทธาไม่ต่างอะไรกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อย่างพระเครื่องตะกรุด และผ้ายันต์ รอยสักเป็นเครื่องหมายเตือนใจ เตือนสติ หรืออีกนัยหนึ่งก็เนื่องจากอาจารย์ที่เป็นผู้สักไม่ว่าจะเป็นฆราวาสหรือพระสงฆ์ต่างก็เป็นผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลในธรรม ผู้ที่จะสักจึงต้องเป็นมีศีลธรรมและเป็นคนดี จะใช้รอยสักไปในทางที่ผิดไม่ได้เป็นอันขาด ข้อห้ามส่วนใหญ่อาศัยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์มาเป็นแนวปฏิบัติ ดังรายละเอียดใน 20 ข้อต่อไปนี้

1. ห้ามประพฤตินิคมศีลธรรม เช่น ผิดลูกเมียคนอื่น ลักขโมย
2. ไม่กล่าวคำหยาบคายต่อหน้าผู้อื่นหรือด่าบิดา มารดา บุพการี และมีพระคุณ
3. ห้ามบริโภคเนื้อสัตว์ 10 ชนิด ได้แก่ เสือโคร่ง เสือเหลือง ช้าง ม้า สุนัข แมว หนู ลิง หมู และเนื้อมนุษย์
4. ห้ามกินของเหลือเดน เช่น อาหารเหลือจากพระ อาหารเหลือจากคนอื่น หรืออาหารที่แจกเลี้ยงในงานศพ
5. ห้ามกินกล้วยทุกชนิดด้วยวิธีกัดจากปากกินโดยตรง ให้ใช้มือหักออกมาก่อนแล้วกินทีละคำไปจนหมดลูก
6. ห้ามข้ามสะพานที่ทอดข้ามแหล่งน้ำที่ไม่มีน้ำ
7. ห้ามลอดสะพานหัวเดียว สะพานท่อน้ำ
8. ห้ามมองลงไปบ่อที่ไม่มีน้ำ
9. ห้ามแหงนหน้ามองดูท้องฟ้า
10. ห้ามลอดใต้รั้วบ้าน
11. ห้ามลอดใต้ถุนบ้าน
12. ห้ามลอดใต้บันไดบ้านและบันไดต่างๆ
13. ห้ามลอดไม้ค้ำต้นกล้วย
14. ห้ามลอดราวตากผ้า
15. ห้ามลอดผ้าถุงสตรี

16. ห้ามลอดใต้ต้นมะเฟือง
17. ห้ามนั่งทับครกที่ทำจากไม้คั่ง ไม้มะลุง และไม้มะค่า
18. ห้ามบัวหน้าลายลงที่ต่ำ (ในกรณีสักที่ลื่น)
19. ห้ามกินผัก แพง แดง มะเฟือง มะพร้าว และน้ำเต้าไฟ
20. ห้ามมิให้สตรีขึ้นมานั่งทับหรือนอนทับบนตัวเป็นอันขาด

3.3 เรื่องเล่าเกี่ยวกับการสักขาลาย

มีนักวิชาการและผู้สนใจได้เขียนบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับการสักขาลายไว้ในแง่มุมต่างๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วิศัลย์ โฆษิตานนท์ (2557) ได้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับสักขาลายไว้ความว่า

สมเด็จพระมหาสมณเจ้าพรหมเทพราชานุภาพฯ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทรงบันทึกในหนังสือ นิทานโบราณคดีเรื่องที่ 10 “ความเข้าใจที่เมืองเพชรบูรณ์” เมื่อคราวเสด็จมาตรวจราชการที่มณฑลเพชรบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2447 ไว้ว่า “...ราษฎรจังหวัดหล่มสักเป็นไทยล้านช้างที่เรียกกันแต่ก่อนว่าลาวพุงขาว เหมือนอย่างชาวมณฑลอุดร...” ลาวพุงขาวคือใคร? ทำไมถึงเรียกว่าลาวพุงขาว? แล้วมาเกี่ยวข้องกับไทหล่มได้อย่างไร?

ลาวพุงขาว เป็นคำเรียกกลุ่มคนที่สักขาตั้งแต่ใต้เข่าหรือเหนือเข่าขึ้นไปถึงต้นขาหรือขาส่วนบน แต่ไม่สักเลยขึ้นมาถึงพุงหรือเอว จึงยังคงมองเห็นผิวหนังส่วนพุงเป็นเนื้อขาวอยู่ เพราะไม่มีรอยสักซึ่งเป็นวัฒนธรรมการสักของคนลาวล้านช้างที่อยู่ 2 ฝั่งตามลำน้ำโขง ส่วนลาวพุงดำก็เป็นคำเรียกกลุ่มคนที่นิยมสักขาจากขาท่อนล่างขึ้นมาจนถึงบริเวณพุงหรือเอว จึงมองเห็นเป็นพุงดำหรือท้องดำ ลาวพุงดำส่วนใหญ่จะอยู่ทางตอนเหนือของไทยเป็นคนไทยใหญ่ ล้านนา โยนก แพร่ น่าน ดังเช่นภาพจิตรกรรมฝาผนังรูป ปู่มานย่ามานที่ วัดภูมินทร์ จ.น่าน ก็แสดงให้เห็นรอยสักว่าเป็นแบบลาวพุงดำ

คนสยามสมัยก่อนไม่ได้แยกผู้คนทางหัวเมืองว่าเป็นคนล้านช้างหรือคนล้านนา หากแต่เรียกรวมกันทั้งหมดว่าลาว ซึ่งเป็นคำเรียกในเชิงเหยียดหยามเพราะกลุ่มคนเหล่านี้ ถึงแม้จะนับถือศาสนาพุทธ แต่กลับเชื่อถือองมงายนับถือผีจะทำอะไรก็ต้องถามผีก่อนทุกอย่าง ผีบอกอะไรให้ทำอะไรจะทำตามทั้งหมด จากนั้นได้จำแนกกลุ่มคนลาวออกจากกันโดยแบ่งออกไปตามลักษณะสีของพุงตามที่ปรากฏให้เห็น จึงเป็นที่มาของคำเรียกลาวพุงขาวและลาวพุงดำ เมื่อครั้งพ.ศ. 2434 ได้มีการแบ่งพื้นที่ตามเขตชายแดนของสยามออกเป็นหัวเมืองต่างๆคือหัวเมืองลาวพุงขาวมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่หลวงพระบางหัวเมืองลาวเฉียง(เดิมชื่อลาวพุงดำ ศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่เชียงใหม่) หัวเมืองลาวกาวและหัวเมืองลาวพวนซึ่งก็เป็นการแบ่งพื้นที่ตามลักษณะของกลุ่มผู้คนในพื้นที่ต่างๆนั่นเอง ฉะนั้น คำว่า ลาวพุงขาว ลาวพุงดำ ฯลฯ จึงเป็นคำเรียกของคนสยามที่เคยใช้เรียกคนลาวในสมัยก่อน แต่คนลาวเองไม่ได้เรียกตนเองหรือไม่รับรู้รับทราบการเรียกกลุ่มตนเองตามแบบสยามนี้เลย

จากหลักฐานทางโบราณคดีในศิลาจารึกตั้งแต่สมัยสุโขทัยหลายหลักคือ หลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 2 วัดศรีชุม หลักที่ 8 เขาสุมนกูฏ และจารึกวัดบูรพาราม ได้กล่าวถึงเมืองลุ่ม เมือง

ลุมบาจาย เป็นเมืองที่อยู่ทางตะวันออกของสุโขทัย ซึ่งนักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ก็ให้ความเห็นตรงกันว่า น่าจะเป็นเมืองหล่มนี้เอง หลักฐานเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าเมืองหล่มนั้น ได้ตั้งเป็นชุมชนเป็นเมือง มีหลักฐานมั่นคงมาช้านานหลายร้อยปีตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว.. ฉะนั้น จึงสามารถสันนิษฐานได้ว่า ไทหล่มได้อยู่อาศัยในแถบเมืองหล่มนี้ (ดินแดนหล่มสักหล่มเก่าในปัจจุบัน) เป็นหลักแหล่งกันมาช้านานแล้ว ไม่ได้อพยพหรือถูกกวาดต้อนมาจากที่ไหน หากแต่เป็นการเข้ามาอยู่อาศัยลงหลักปักฐานทำมาหากินแบบแผ่ขยายกันออกมาเรื่อยๆ จากแถวหลวงพระบาง ไชยะบุรี.. อย่างไรก็ตาม อาจจะพบว่ามีคนลาวบางกลุ่มได้อพยพหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาในพื้นที่ในภายหลังบ้าง อย่างเช่น ในสมัยกรุงธนบุรีและสมัยรัชกาลที่ 3 นั้น ก็เป็นการนำคนลาวจากเวียงจันทน์และที่อื่นๆ ที่ถูกกวาดต้อนมานั้นให้กลับเข้ามาอยู่ผสมกับไทหล่มในพื้นที่เดิมซึ่งอยู่อาศัยมาเนิ่นนานแล้ว

ไทหล่มซึ่งมีพื้นฐานรากเหง้าส่วนใหญ่เป็นคนที่สืบเชื้อสายมาจากลาวหลวงพระบางผู้ขายบรรพบุรุษของไทหล่มจึงนิยมสักขาแค่ส่วนขาที่อ่อนบ่น ไม่สูงขึ้นไปถึงพุงและเอวอย่างที่คนสยามเรียกคนกลุ่มที่สักแบบนี้ว่า ลาวพุงขาว ต่างจากคนแถบล้านนา แพ้ น่าน ที่นิยมสักเลยสูงขึ้นไปถึงพุงและเอวที่คนสยามเรียกคนกลุ่มนี้ว่า ลาวพุงดำจึงอาจกล่าวได้ว่าเมืองหล่มเป็นพื้นที่ที่ลาวพุงขาวอยู่อาศัยมาแต่ดั้งเดิม ส่วนที่อาจจะมิได้พบเห็นลาวพุงดำในเขตเมืองหล่มข้างนั้น สันนิษฐานว่าอาจเป็นการอพยพเข้ามาอยู่ในภายหลังซึ่งเป็นไปตามรายบุคคลหรือรายครอบครัว แต่ไม่ได้อยู่อาศัยมาแต่ดั้งเดิมอย่างลาวพุงขาว

การสักขาลายของผู้ชายคนลาวสมัยก่อน มีวัตถุประสงค์นอกจากจะเป็นเครื่องรางของขลังแล้ว ก็ยังเพื่อต้องการรอดความเป็นชาย เป็นคนกล้า อวดความแข็งแรงให้ผู้หญิงเห็น ว่าตนเป็นผู้ที่มีความอดทน แข็งแกร่ง สามารถเป็นผู้นำครอบครัวในการทำมาหากินได้ ดังคำสืบทอดโบราณในภาษาลาวที่ว่า “คันว่าขาลายแล้ว แอวปลายนันบ่คอง คันว่าสักกนน้อยงอยแถมจั่งค้อยงาม” “ถ้าบ่สักขา ผู้สาวลืบยอมให้อาบน้ำห่มวัง” “ขาบ่มีลาย ผู้สาวบ่ให้กาย” “ขาบ่ลาย อยากรายผู้สาว”... เล่ากันว่า ผู้ชายในสมัยโบราณใครที่มีรอยสัก เวลาไปจีบสาวจะต้องถลกโสร่งขึ้นสูงเพื่อให้สาวๆ เห็นรอยสักอย่างเด่นชัด และผู้ชายที่ไม่ได้สักขาลาย ผู้หญิงจะไม่ให้อาบน้ำร่วมท่าด้วยเพราะถือว่าไม่ได้เป็นชายชาติรื้ออย่างเต็มตัว ผู้หญิงสมัยก่อนจะดูการสักขาของผู้ชาย ถ้ายิ่งสักมาก ลวดลายละเอียดมาก และยิ่งสักสูงขึ้นไปถึงเนื้ออ่อนๆ ตรงขาหนีบ แสดงว่าผู้ชายคนนั้นยังมีความแข็งแรง มีความอดทนสูงมาก

ลาวพุงขาวจะสักทั้ง 2 ขา เป็นลายรูปสัตว์ตามความเชื่อในเทพนิยาย เช่น ตัวมอม ลิงลม นก ร้าย ซึ่งมีความเชื่อว่า สักตัวมอมจะทำให้มีพลังมีความแข็งแรง สักลิงลมจะทำให้แคล้วคล่องว่องไว สักนก ร้ายจะทำให้เก่งกล้าสามารถ ส่วนลักษณะการสักนั้น จะมีการสักขาเป็น 2 แบบคือ สักตั้งแต่ใต้เข่า คลุมเข่าขึ้นมาถึงขาส่วนบน เรียกว่า สักขายาว... ส่วนอีกแบบหนึ่งคือ การสักเพียงแค่นือเข่าขึ้นมาจนถึงขาส่วนบน เรียกการสักแบบนี้ว่า สักขาถอม ... การสักขาลายเริ่มเสื่อมความนิยมลงเมื่อดินแดนลาวตกอยู่ใน การปกครองของสยามและมีข้าราชการจากสยามขึ้นไปปกครองตามหัวเมืองต่างๆ และได้ปลูกฝังค่านิยมใหม่ๆ ไปด้วย

ในสมัยโบราณผู้ชายชาวอีสานแทบทุกคนจะต้องสัก มีวัตถุประสงค์หลัก 2 ประการ คือ

- 1) สักเพื่อทดสอบความอดทนของตนเอง เนื่องจากถ้าผู้ใดสามารถสักขาลายได้ครบทั้งสองข้างแล้ว

จะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความอดทนเป็นเลิศ เนื่องจากเป็นผู้มีความอดทนอดกลั้นต่อความเจ็บปวดได้เป็นอย่างดี และสามารถที่จะเป็นผู้นำของครอบครัวได้ในอนาคต ส่วนถ้าผู้ชายคนใดสักได้เพียงข้างเดียวหรือไม่สักเลยนั้น ก็จะได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีจิตใจไม่เข้มแข็ง และ 2) สักเพื่อความสวยงามซึ่งในสมัยนั้นถือว่าเป็นรสนิยมที่สูงมากเนื่องจากผู้ชายต้องนุ่งผ้าถกเขมรอย่างขอมโบราณ ทำให้มีโอกาสที่จะอวดลวดลายที่สักบนขาได้เป็นอย่างดี และผู้ใดที่สักขาลายแล้วก็จะทำให้เป็นที่ยอมรับและเข้าสังคมในหมู่ผู้ชายด้วยกันได้ การสักขาลายนั้นจะต้องสักขาลายตั้งแต่บริเวณใต้หัวเข่าขึ้นไปจนถึงใต้บั้นเอว แต่ไม่นิยมสักขึ้นไปจนถึงพุง ผู้ชายไทยอีสานจึงถูกเรียกว่า “ลาวพุงขาว” ส่วนบริเวณต่างๆ ของร่างกายจะมีสักบ้างเล็กน้อย เช่น ที่แขน และที่แก้ม เป็นต้น ส่วนอุปกรณ์การสักประกอบด้วย เหล็กสักซึ่งเป็นเหล็กแหลมปลายสองแฉกคล้ายปลายปากกาคอแรง ทำด้วยทองแดง มีด้ามยาวประมาณ 60 - 75 ซม. ปลายด้ามมีโลหะทองแดงหรือตะกั่วหุ้มเพื่อให้เกิดแรงกดที่ปลายเหล็กแหลมหลายๆ เวลาช่างสักจะได้ไม่ต้องออกแรงมากเมื่อเวลาสัก และใช้หมึกจีนเป็นน้ำหมึกสัก โดยก่อนที่จะสักจะต้องมีการยกครู ซึ่งภาษาอีสานเรียกว่า ตั้งคาย เป็นเงินค่ายกครู หรือค่าแรงของคนสักนั่นเอง เงินค่ายกครูนี้เรียกว่าเงินใส่คาย ขาละ 1 บาท ถ้าสักสองขา ก็เสียค่ายกครู 2 บาท ผู้ที่จะทำการสักขาจะต้องนำดอกไม้สีขาวที่มีกลิ่นหอมมา 5 คู่ รูปเทียนอย่างละ 5 คู่ หรือเรียกว่าขัน 5 พร้อมกับเงิน 2 บาท ใส่มาในขันที่สานด้วยไม้ไฟให้มีรูปร่างเหมือนพานทั่วไป เรียกว่า ขันกะหย่อง ช่างสักขาลายจะกล่าวคำบูชาครูผู้ให้วิชานี้มา การสักขาลายจะไม่กระทำกันในวันเดือนดับ คือ วันแรม 14 ค่ำหรือ 15 ค่ำ และวันที่มีคนตายในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่มักจะนิยมสักในวันอังคารกับวันพฤหัสบดี เนื่องจากสมัยก่อนยังไม่มียาชา ดังนั้น ผู้ที่จะได้รับการสักขาลายจะต้องกินฝิ่นให้เมาเพื่อจะได้บรรเทาความเจ็บปวด ส่วนกรรมวิธีการสักนั้นจะทำแบบง่ายๆ คือ ให้ผู้ที่จะสักขาลายนอนลง โดยมีลูกมือของช่างสักลายจะจัดท่าให้ ช่างสักจะใช้ปลายไม้แหลมๆ จุ่มน้ำหมึกร่างลวดลายลงบนขาให้เรียบร้อยก่อน แล้วช่างสักก็จะเริ่มสักโดยใช้เหล็กสักจุ่มลงในน้ำหมึกซึ่งฝนไว้เรียบร้อยแล้ว และใช้ปลายเท้าขวากดผิวหนังของอวัยวะส่วนที่จะสักให้ตึง แล้วลงมือสักเมื่อปลายเหล็กหมัดน้ำหมึก ก็จะจุ่มหมึกในกระบอกน้ำหมึกใหม่มาสักต่อจนเสร็จโดยจะเริ่มสักบริเวณใต้หัวเข่าก่อนและสักขึ้นไปจนถึงปลายบั้นเอว บริเวณที่เจ็บปวดมากที่สุดได้แก่บริเวณต้นขาและหน้าท้อง เมื่อช่างสักสักขึ้นไปจนถึงต้นขา ลูกมือของช่างสักก็จะใช้กะลามะพร้าวมาครอบอวัยวะเพศไว้เพื่อกันอายและให้ช่างสักทำงานได้สะดวก ในการสักขาลายปกติจะสักได้วันละหนึ่งขาเป็นอย่างมาก ลวดลายที่สักมักจะเป็นลายสิงห์อยู่ในกรอบหลายๆ ตัวติดกันซึ่งตัวสิงห์และตัวลายลงสีทึบ ส่วนลายตรงปลายหัวเข่าและปลายบั้นเอวจะเป็นลายกาบต่างๆ เมื่อสักลายเสร็จเรียบร้อยแล้วส่วนที่เป็นลายจะนูนขึ้นเนื่องจากผิวหนังบริเวณนั้นอักเสบและจะยุบประมาณ 6-7 วันก็จะหายเป็นปกติ ในระยะนี้คนที่ร่างกายมีความต้านทานน้อยมักจะมีไข้ จะต้องพักผ่อนร่างกายแข็งแรงขึ้น แล้วจึงนุ่งผ้าถกเขมรไปอวดสาวๆ ได้

(สัปดาห์ของชาวอีสานสมัยโบราณ, 2560)

นอกจากนั้น การสักลายมักจะเกี่ยวข้องกับพระหรือผู้ที่บวชเรียน ดังจะเห็นได้จากเรื่องเล่าชีวประวัติของหลวงปู่ชอบ ฐานสโม ซึ่งครูบากล้าย อดีตพระเลขาอุปฐาก ท่านได้เขียนบันทึกไว้ตอนหนึ่งความว่า

หลวงปู่ชอบท่านจะสักลายที่ข้างซ้าย ส่วนข้างขวานั้นท่านจะสักรูปขึ้นร่างได้เพียงเล็กน้อยตรงข้อพับขวา แต่ท่านต้องหยุดเอาไว้เพียงแค่นี้ เพราะท่านทนต่อความเจ็บปวดไม่ไหว หลวงปู่ชอบท่านจึงมีขาลายแค่เพียงข้างเดียว ท่านเสียค่ายครูสักลายจำนวน 50 สตางค์ คนสมัยนั้น ถ้าฐานะทางบ้านไม่มีอันจะกินแล้ว เขาจะไม่มีเงินไปเสียค่ายสักลายมากมายได้ถึงขนาดนี้ ท่านบอกว่าเงินห้าสิบบาทในสมัยนั้นสามารถซื้อควายตัวใหญ่ได้หนึ่งตัว เพราะค่าเงินสมัยนั้นมีความมากกว่าค่าเงินสมัยนี้ หลวงปู่ชอบท่านเล่าตอนที่ท่านสักลายให้ฟังว่า "เจ็บเกือบตาย จนขาตัวเองออกร้อนออกรุนไปหมด เจ็บหลายจนไข้แตกออก กะว่าจะเอาตัวมอมซกสองตัวก็เอากับเขาไปได้ มันอดเจ็บไม่ได้นี่สิ หมู่เพื่อนที่สักลายด้วยกันพวกมันพากันกินยาฝิ่นมันเลยทนเจ็บได้ ตัวเราไปได้กินฝิ่นกับเขาเลยทนเจ็บได้ เกิดมาชาตินี้ได้ขาลายกับเขาแค่นี้ก็เอาแล้วละ เช็ดจนถึงวันตายชาตินี้บ่ขอสักลายกับเขาอีกแล้วละ" ตัวมอมตามที่หลวงปู่ท่านเล่าให้ฟังนี้จะมีลักษณะคล้ายกับตัวละมั่งผสมกับราชสีห์ คนอีสานในสมัยนั้นจะนิยมสักตัวมอมกันเป็นอย่างมาก หนุมอีสานสมัยนั้นจะชอบสักตัวมอมกันมาก ถ้าถามหนุมสาวสมัยนี้ว่าลายตัวมอมคือลายตัวอะไร ส่วนมากเขาจะไม่รู้จัก กาลเวลาเปลี่ยนยุคเปลี่ยนสมัย ค่านิยมชมชอบของคนก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลา สมัยนั้นไอ้หนุมซุ่มชนคนไหนที่สักลายแล้ว เขาจะสักตัวมอมไว้รอดสาวๆด้วย ยิ่งชายใดมีรอยสักตัวมอมมากเท่าไร สาวน้อยสาวใหญ่ทั้งหลายก็จะให้ความสนใจพ่อยอดชายคนนั้นเป็นพิเศษ คนนั้นจะเป็นผู้ที่มิเสนห์ต่อเพศตรงข้ามเป็นอย่างมาก ลายตัวมอมนี้เป็นที่นิยมของคนหนุมสาวภาคอีสานสมัยนั้นมาก จนคนโบราณเขามีคำผญากล่าวถึงเรื่องขาลายเอาไว้ว่า "ขาเจ้าปลาย บ่ได้กายแอมลูกสาวเผิน หากว่าขาลายแล้วแอมปลายกะบ่ต้องสักนกเต็นน้อยอยแถมตอดซี้ตา" หมายความว่า เกิดเป็นลูกผู้ชายถ้าขาไม่มีลายสัก สาวๆจะไม่ให้ความสนใจ เป็นคนที่ไม่มิเสนห์ต่อเพศตรงข้าม โอกาสที่จะมีเมียกับเขานั้นก็จะยาก เพราะคนอีสานสมัยนั้นเขาถือกันว่า ถ้าเป็นชายชาติจริงจะต้องมีลายสัก ชายใดที่ไม่มีรอยสักตามตัวเขาถือว่าชายคนนั้นไม่ใช่ชายชาติจริง เมื่อสักลายแล้วก็ต้องสักรอบๆเอาไว้ให้ลายพร้อยไปด้วย ผู้เขียนเคยเห็นคนเฒ่าคนแก่บางคนเขามีรอยตั้งแต่รอบเอวลงมาถึงขาทั้งสองข้าง พอถอดกางเกงออกแล้วถ้ามองดูแต่ไกลๆจะเห็นเหมือนกับใส่กางเกงอยู่เลย ท้ายสุดนั้นจะต้องสักรูปนกกระเต็นน้อยไว้ที่บริเวณโหนกแก้มใกล้ๆกับขอบหางตา ตัวนกกระเต็นน้อยจะสักหนึ่งหรือสองตัวก็ได้ แต่ถ้าใครสักรูปนกกระเต็นน้อยไว้ที่ขอบหางตาทั้งสองข้างด้วยแล้ว ถือได้ว่าคนๆนั้นเป็นผู้ที่มีเสนห์แท้ที่สุดๆแล้วในสมัยนั้น

(ชีวประวัติ พระคุณเจ้าหลวงปู่ชอบ ฐานสโม, 2560)

จากเอกสารข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การสักเป็นวัฒนธรรมที่มีอยู่คู่กับมนุษยชาติหลายเผ่าพันธุ์หลายถิ่นกำเนิดมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล รอยสักเป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นเครื่องหมายแสดงออกถึงความอดทนเข้มแข็ง และยังเกี่ยวเนื่องกับความเปลี่ยนแปลง ความเจริญก้าวหน้าในวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อในบริบทสังคมวัฒนธรรมต่างๆ

ไม่ว่าเหตุผลหรือเงื่อนไขใดที่ทำให้บริบทสังคมวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไปนั้นสิ่งนั้นย่อมมีส่งผลต่อความคิด ความเชื่อ และรูปแบบการสักด้วยเช่นกัน แต่ถึงกระนั้นรอยสักยังคงทำหน้าที่ในการประกอบสร้างความหมายและสร้างอัตลักษณ์ให้กับตัวตนของผู้ที่มีรอยสักและสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่มสังคมนั้นๆ ได้ท่ามกลางสภาวะการณ์และบริบทสังคมวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวมอม

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับตัวมอมเป็นประเด็นที่มีผู้ศึกษาไว้ไปในแนวทางเดียวกันคือ ส่วนใหญ่มอมมีปรากฏอยู่ในวัดทางภาคเหนือ มอมเป็นสัตว์ป่าหิมพานต์มีรูปร่างหน้าตาประหลาดคล้ายสัตว์หลายชนิดผสมผสานกัน และเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

วีระพงศ์ มีสถาน (2545) เขียนบทความเรื่อง “มอม” สรุปสาระสำคัญได้ว่า วัดตามล้านนามักจะมีตัวมอมปรากฏอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นที่เสาประตูทางเข้าวัด หน้าต่างโบสถ์ หน้าต่างวิหาร ผนังและหน้าบัน มอมเป็นสัตว์ในวรรณคดีหรือสัตว์ป่าหิมพานต์ รูปร่างคล้ายนกกินปลา มีหัวและเล็บคล้ายสิงโต มีสีขา เลี้ยงลูกด้วยนม รูปร่างลักษณะที่แตกต่างกันไปนั้นขึ้นอยู่กับช่างที่ประดิษฐ์ตัวมอมว่าจะสร้างสรรค์ออกมาในรูปแบบใด เช่น ช่างบางคนทำมอมให้มีแผงขนที่หลัง ผิวหนังเป็นเกล็ดคล้ายปลา บางคนก็ทำหางเหมือนวัว อีกทั้งยังพบว่ามอมอยู่ในลายสักทั้งในภาคเหนือและภาคอีสาน ความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมเป็นสิ่งที่หาหลักฐานพิสูจน์ได้ยากเพราะเชื่อกันว่ามอมเป็นสัตว์ป่าหิมพานต์และป่าหิมพานต์ก็เป็นอุดมคติของชาวพุทธและมีสัตว์อยู่หลายชนิด อีกความเชื่อหนึ่งก็คือ การใช้มอมขอฝน เพราะมอมเป็นสัตว์ที่เกี่ยวข้องกับเทวดาปักษุณนะหรือเป็นสัตว์ที่คอยรับใช้เป็นพาหนะของเทวดา การขอฝนโดยผ่านทางสัตว์พาหนะอย่างมอมถือว่าเป็นวิธีหนึ่งโดยเชื่อกันว่ามอมจะนำเรื่องเดือดร้อนของชาวบ้านและคำขอของมนุษย์ไปแจ้งให้เทวดาปักษุณนะได้ทราบเพื่อจะได้อธิษฐานให้ฝนตกตามคำขอ นอกจากนี้ก็พบว่า มอมเป็นสัตว์มงคลและเป็นสัญลักษณ์ของการมีอิทธิฤทธิ์ จากความศรัทธาที่มีการสักรูปมอมไว้ตามร่างกายและมอมยังมีปรากฏอยู่ในศาสนสถานต่าง ๆ นั้นก็เป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่า มอมย่อมไม่ใช่สัตว์ธรรมดาโดยทั่วไป

สินรี จ้อยรักษา (2548) ศึกษาเรื่อง “ตัวมอม : ที่มาของรูปแบบหน้าที่ในงานประดับวัดในเชียงใหม่” ผลการศึกษาสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า ในงานศิลปกรรมแบบล้านนาโดยเฉพาะในงานประติมากรรมที่ประดับอยู่ตามหน้าบัน โถงค้ำ ชุ่มประตูโถง และตามราวบันไดโบสถ์วิหารนั้นมักจะมีตัวมอมประดับอยู่เสมอ รูปลักษณะของมอมจึงเกิดจากจินตนาการความคิดสร้างสรรค์ของสล่าหรือช่างพื้นบ้านล้านนาที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเชื่อต่างๆ เนื่องจากมอมมีหน้าตาประหลาดจึงถูกจัดให้เป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา การจินตนาการถึงรูปร่างหน้าตาของสัตว์ต่างๆ ในป่าหิมพานต์จึงเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของช่างเป็นสำคัญ และ

เชื่อว่ามอมเป็นสัตว์พาหนะของปักษุณนทเวบุตรซึ่งเป็นเทพแห่งฝนอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิก หากเกิดปัญหาความแห้งแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล เทพปักษุณนทเวบุตรจะได้รับการบวงสรวงเพื่อ บันดาลให้ฝนตก จากความเชื่อนี้จึงทำให้ชาวล้านนามีพิธีกรรมขอฝนด้วยการแห่มอม พิธีขอฝนของ ชาวล้านนาส่วนใหญ่มีอยู่ 3 วิธีคือ ขอฝนจากเทวดาปักษุณนทเว ขอฝนด้วยการแห่มอม และขอฝนด้วย การแห่พญาคางคก จากการที่มอมเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างหน้าตาประหลาดที่เกิดจากการผสมผสานกัน ของสัตว์หลายชนิด รูปร่างหน้าตาและท่าทางที่คล้ายสัตว์อื่นนั้นจึงแบ่งกลุ่มมอมออกได้เป็น 4 ลักษณะสำคัญคือ 1) มอมที่มาจากกลุ่มสิงห์หรือสิงโต มอมในกลุ่มนี้มี 4 ขา มีแผงคอคล้ายสิงโต ลำตัวมีขั้วยวน ที่ขาทั้ง 4 มีแผงขน เล็บเท้าแหลมคม หางเหมือนหางโค คติความเชื่อเกี่ยวกับสร้าง มอมให้มีลักษณะเหมือนกับสิงโตนั้นมีความเชื่อมาจากชาวจีนที่นิยมสร้างรูปปั้นสิงโตไว้เฝ้าสุสาน เชื่อว่าสิงโตเป็นสัตว์ที่น่าเกรงขาม กล้าหาญ มีอำนาจ ที่สำคัญคือสิงโตของจีนสุภาพ อารมณ์ดี และ เชื่อว่าจะปกป้องคุ้มครองคนที่อยู่ในสถานที่นั้นให้ร่มเย็น ปราศจากสิ่งชั่วร้าย 2) มอมที่มีรูปร่าง หน้าตาคล้ายกิเลน มอมในกลุ่มนี้มีรูปร่างไม่ต่างกับสิงโตมากนัก แต่จะมีเขาซึ่งเป็นข้อแตกต่าง ระหว่างสิงโตกับกิเลน คติความเชื่อเกี่ยวกับการสร้างตัวมอมให้มีลักษณะบางเหมือนกิเลนก็คือ กิเลน เป็นสัญลักษณ์ของคุณความดี มีอายุยืน อีกทั้ง กิเลนยังเป็นหนึ่งในสี่ของสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ ได้แก่ หงส์ เต่า มังกร และกิเลน 3) มอมที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายลิง มอมในกลุ่มนี้จะมีเขี้ยวคล้ายงู คางแหลม และ 4) มอมในกลุ่มเบ็ดเตล็ดอื่นๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มได้ เนื่องจากมีรูปร่างหน้าตา แปลกประหลาดและมักเป็นมอมที่ทำขึ้นมาภายหลัง มีลำตัวยาว และมักปรากฏอยู่ตามราวบันได หน้าตามีลักษณะผสมผสานของสัตว์หลายชนิด เช่น มังกร และสิงโต ส่วนบทบาทความสำคัญของ มอมสรุปได้ว่ามีอยู่ 4 ลักษณะตามท่าทางที่แตกต่างกันไป ได้แก่ มอมที่อยู่ตัวเดียว เป็นมอมที่ประดับ อยู่ตามส่วนประกอบต่างๆของหน้าบันและเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องทำยันต์ว่าเป็นเครื่องคุ้มภัยและ เป็นสิริมงคล มอมที่เป็นสัตว์พาหนะของเทวดาสื่อความหมายถึงความร่มเย็นเป็นสุขของครอบครัว มอมคู่ที่สลับทิวทัศน์ เป็นมอมตัวผู้กับตัวเมียอาจจะเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นสิริมงคลใน ลักษณะเดียวกับหยินหยางของจีน และมอมที่อยู่ล้อมกันเป็นวงเป็นลักษณะของมอมล้อมวงเล่นทาง กัน มีความเชื่ออยู่ 2 กลุ่มคือ เชื่อว่าเป็นแสงสว่างให้กับผู้เสียชีวิต เป็นพลังของแสงอาทิตย์ ความเชื่อ เกี่ยวกับจักรวาลและชมพูทวีป เป็นการเดินทางสู่จักรวาลและมีป่าหิมพานต์ซึ่งเป็นป่าแห่งความอุดม สมบูรณ์ การได้เดินผ่านป่าหิมพานต์มีนัยยะถึงการไปสู่ภพภูมิที่ดี

เอกพงศ์ ประดิษฐ์พงษ์ (2560) เขียนบทความเรื่อง “มกร-มอมสัตว์จินตการเฝ้าพุทธสถาน : ท่องไปในแดนธรรม” สรุปได้ว่า มอมเป็นสัตว์ประเภทหนึ่งที่คอยเฝ้าอยู่หน้าวิหารหรือศาสนสถาน โดยเฉพาะทางภาคเหนือ มีลักษณะแปลกตา ไม่ใคร่ได้เห็นกันบ่อยนัก มักปั้นจากปูน หรือแกะด้วยไม้ บางครั้งยังพบเป็นภาพจิตรกรรมตามฝาผนัง หรือทำเป็นลายปูนปั้นในวัดบางแห่ง บางแห่งทำเป็นรูป

แมวมผสมสิงโต บางที่ทำหน้าตาคล้ายสุนัขพันธุ์ปักกิ่งหรือมีกระตังหางเป็นปลาโลมา ลำตัวเป็นเกล็ด ตะปุ่มตะป่ำคล้ายหนังกิ้งก่า มอมเป็นสัตว์ในจินตนาการซึ่งผสมจากสัตว์ต่างๆ มี สีขา เข้าใจว่าได้รับอิทธิพลทางด้านศิลปะจากจีน ก่อนที่จะมาผสมผสานกับศิลปะพื้นเมือง

ราม วัชรประดิษฐ์ (2560) เขียนบทความเรื่อง “ตัวมอม หรือ สิ่งห่มอม ผู้เฝ้าศาสนสถาน” อธิบายไว้ความว่า

ตัวมอมจะปรากฏบทบาทเบื้องต้นแรกในตำนานทางเหนือเกี่ยวกับการขอฝน โดยทำหน้าที่เป็นพาหนะของเทวบุตรองค์หนึ่ง ชื่อ เทพปักษุณเทวบุตร ซึ่งเป็นเทพเจ้าแห่งเมฆและฝน ปรากฏในคัมภีร์มหาสมัย-สูตร ระบุว่า เป็นเทพในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา โดยเป็นทเวะบริวารของพระวรุณ ในคราวที่แคว้นโกศลเกิดความกันดาร พระพุทธองค์ทรงเปล่งพุทธโอการให้พรชั้นยะเทวบุตรหรือปักษุณเทวบุตร นำฝนให้มาตกหรือในมัจฉาขาด ตัวมอม หรือสิ่งห่มอม เมื่อพระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นมัจฉาเทพองค์นี้ก็มีบทบาททำให้ฝนตกลงมา ชาวล้านนาจึงมีประเพณีขอฝนโดยนำตัวมอมที่แกะสลักจากไม้ นำขึ้นเสลี่ยงแห่ขอฝน แล้วใช้น้ำสาดให้ตัวมอมเปียกชื้นอยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นพิธีกรรมเพื่อความอุดมสมบูรณ์ สมัยก่อนตามวัดทางเหนือจะแกะตัวมอมจากไม้ตั้งแต่ขนาดเล็กจนถึงขนาดเท่าแมว แล้วลกรักทาด้วยขาดแดงอย่างสวยงาม นอกจากนี้ ตัวมอมยังปรากฏในลายสักตามต้นขาและท้องของกลุ่มลาวพุงดำที่กระจายตัวอยู่ทางตอนเหนือของไทย โดยเชื่อว่าจะทำให้เกิดความน่าเกรงขามแก่ผู้อื่น และยังปรากฏเป็นงานปั้นปูนในภาคอีสาน โดยคนอีสานจะเรียกว่า "สิ่งห่มอม" โดยมีความเชื่อว่า มอมเป็นสัตว์ที่ทรงฤทธาภาพแข็งแรง ทรงกำลังมหาศาล เป็นเหตุให้ลืมหืมตา เมื่อลงมายังมนุษย์โลกก็แสดงอำนาจไปทั่ว กิเลสดังกล่าวทำให้มอมไม่สามารถกลับขึ้นไปยังสวรรค์อันเป็นที่สถิตของเทวบุตรได้ เทพปักษุณนะจึงสั่งให้มาเฝ้าพุทธสถานเพื่อรับฟังพระธรรมคำสอนเป็นเนืองนิจจนกว่าจะละกิเลสคือความทะนงตน และเข้าใจในพระธรรม จึงจะกลับไปสถิตเป็นเทพพาหนะบนวิมานชั้นฟ้าต่อไป ขณะที่อยู่ในโลกมนุษย์ มอมก็พยายามสร้างประโยชน์สุขให้กับมนุษย์โลก เพื่อเพิ่มบุญเพิ่มกุศลโดยเป็นตัวกลางเพื่อขอให้ฝนฟ้าตกต้องตามฤดูกาล

ทองแถม นาถจำนง (2560) เขียนบทความเรื่อง “ปริศนาตัวมอม” สรุปความได้ว่า ตัวมอมที่มาจากความเชื่อของชาวไท ชาวจ้วง ในหลายท้องถิ่นที่มีนิทานเล่าว่าหมาเป็นตัวนำเมล็ดพันธุ์ข้าวมาถึงมนุษย์ รวมทั้งหมายยังมีบทบาทสำคัญเกี่ยวโยงกับหลายชนชาติในอดีต หมาว่าได้รับการยกย่องเป็นสัตว์บุญชายัญและนับถือกันตั้งแต่ยุคสุวรรณภูมิ เมื่อราว 3,000 ปีมาแล้วมีภาพเขียนสียุคโบราณบนผนังหรือเพิงผาแถบอีสานของประเทศไทยไปจนถึงมณฑลกวางสีในจีนและมีหลายชนชาติในสมัยโบราณที่บูชาหมา ทั้งการฝังศพหมาพร้อมกับคนที่พบในสมัยราชวงศ์ซางทางภาคกลางของจีน การเช่นสังเวทหมา การกินเนื้อหมา เพราะยกย่องและเพิ่มพลัง เรื่องความเชื่อถือเกี่ยวกับหมาของกลุ่มชนชาวจ้วง เป็นต้นว่า ในการเผาหินปูนเพื่อเอามาเป็นปุ๋ยของชาวจ้วง ก่อนจะเริ่มงานต้องฆ่าหมาให้เจ้าภูเขา เพื่อขอให้งานสำเร็จ อย่าให้มีอุปสรรค พอเสร็จพิธีไหว้ก็จะจัดงานกินอาหารร่วมกันที่ข้างเตาเผาเป็นประเพณีชาวจ้วงแถบหลงโจว ในมณฑลกวางสี ไทใต้คง บู้ยี่ ในประเทศจีน ชาวเขาเผ่า

มุเซอที่จังหวัดตาก ชาวเขาเผ่าลีซอ มีนิทานที่เล่าถึงหมาเป็นผู้นำข้าวมาให้มนุษย์ ซึ่งมีโครงเรื่องหลัก คล้ายคลึงกันว่า บนโลกมนุษย์เดิมไม่มีข้าว มีหมา 9 หางตัวหนึ่งไปขโมยพันธุ์ข้าวบนฟ้า โดยเอาหาง ไปจุ่มเมล็ดข้าว มนุษย์ได้พันธุ์ข้าวที่ติดมากับหาง หรือขนหมา มาปลูกกิน หมาจึงมีบุญคุณแก่มนุษย์ เรื่องดังกล่าวนี้จึงเป็นที่เชื่อถือกันในชาวจ้วงหลายกลุ่ม เพราะในพิธีกินข้าวใหม่ของชาวลีซอ หลังจากไหว้ผีแล้วจะเอาข้าวใหม่ และเนื้อที่ปรุงในพิธี ส่งให้หมากินก่อน เช่นเดียวกับชาวไทใต้คงใน ยูนนานก็ให้หมากินข้าวใหม่ ในวันสุนัข เดือนอ้าย ส่วนชาวปู่ไต ในจังหวัดเหวินชาน มณฑลยูนนาน พอถึงเดือน 8 ขึ้น 15 ค่ำ จะมีประเพณีหุงข้าวให้หมากินเพราะเชื่อกันว่าหมาเป็นผู้นำพันธุ์ข้าวมาให้ มนุษย์ อีกทั้ง ในหมู่บ้านบางแห่งของชาวจ้วงในกวางสี ยังนิยมตั้ง “หมาหิน” ไว้หน้าหมู่บ้านหรือ หน้าเรือน ที่สำคัญคือกลุ่มชาว Tay ไต ในจังหวัดกลางจีนในเวียดนามภาคเหนือ จะมี “หมาหิน” ตั้ง ไว้หน้าบ้านทุกบ้าน กล่าวได้ว่า บทบาทของหมาในยุคโบราณจึงไม่ใช่แค่เพื่อนเล่นแก้เหงาอย่างใน ปัจจุบัน แต่มีความสำคัญต่อมนุษย์กลุ่มหนึ่งในฐานะเป็นผู้นำข้าวมาให้รู้จักปลูกกิน และมีพลังหรือ ความศักดิ์สิทธิ์พอที่จะยกย่องเป็นเครื่องส่งเวทย์บูชา ที่สะท้อนออกมาในงานศิลปกรรมและพิธีกรรม ในทัศนะความเชื่อร่วมกันของกลุ่มชนที่เป็นเครือญาติเดียวกัน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงรูปสัตว์ที่เคารพนับถือของทุกชาติพันธุ์มีการเปลี่ยนแปลงตาม ระดับพัฒนาการทางสังคม เช่น การเปลี่ยนแปลงรูปเคารพจาก “หมา” เป็นสัตว์ที่มีลักษณะ ผสมผสานคงจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงมาในระยะ 2,000 ปีจนกระทั่งกลุ่มชนเผ่าไทที่ได้รับวัฒนธรรม จากอินเดีย เปลี่ยน “มอม” เป็น “สิงมอม” – สัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีลักษณะผสมระหว่าง หมา-เสือ- สิงห์-แมว-ค่าง ที่มีฤทธิ์เดชมาก “มอม” ถูกกลายเข้าเป็นวัฒนธรรมพราหมณ์-พุทธ หลังจากวัฒนธรรม จากอินเดียแพร่เข้ามาสุวรรณภูมิ “พุทธ-พราหมณ์” ก็เอาชนะผี วัฒนธรรม “เงือก”(ดั้งเดิม) ก็ กลายเป็น “นาค” วัฒนธรรม “มอม” ก็กลายเป็น “สิงห์” แต่ความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ก็ยังอยู่ เช่น เป็นผู้รักษาพุทธสถาน เป็นลายสักศักดิ์สิทธิ์ป้องกันตัว ในล้านนา “มอม” ถูกเปลี่ยนให้เป็นสัตว์ พาหนะของ “ปักษุณนะเทวบุตร” ผู้ให้ฝน พระพิรุณ ผู้ให้ฝน ทรงพาหนะ “มกร” ซึ่งเทวรูปที่เก่าแก่ ที่สุดในอินเดียทำเป็นรูปจระเข้ ในสายพุทธมีการอ้างอิง “มัจฉาชาตก” เป็นต้น เมื่อฝนแล้งจึงทำพิธี แห่ “สิงมอม” ขอฝน ความเชื่อล้านนานี้แพร่กระจายไปถึง พืชญโลก, บ้านคูบัว ราชบุรี ตามการ เคลื่อนย้ายของชาวล้านนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า มอมเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างหน้าตาประหลาด เป็นสัตว์ใน จินตนาการตามความเชื่อทางพุทธศาสนา มอมเป็นสัตว์มงคลที่นิยมนำมาใช้ในประเพณีขอฝน เป็น เครื่องหมายบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ เป็นสัญลักษณ์ของการมีอิทธิฤทธิ์ จึงมีผู้นิยมสักรูปมอมไว้ ตามร่างกาย และส่วนใหญ่วัดทางภาคเหนือนิยมมีรูปปั้นตัวมอมไว้คอยเฝ้าวิหารและศาสนสถาน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องการสีกลายของกลุ่มชาติพันธุ์

วันดี สันติวุฒิเมธี (2545) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ความเป็นชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ที่หมู่บ้านเปียงหลวงเป็นสำนึกที่ถูกสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านสิ่งต่างๆ เป็นต้นว่า การนิยามตัวตนของตนเองด้วยการเรียกตัวเองว่า “ไตโหลง” เพื่อจำแนกตัวเองให้ต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์ใดอื่นๆ ในรัฐฉาน ประเทศพม่า และในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน ภาษาไตแตกต่างกับภาษาพม่าอย่างชัดเจน แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาไตกลุ่มอื่นในรัฐฉาน ประเทศพม่า และมณฑลยูนนาน ประเทศจีนมากกว่า อีกทั้งรอยสักก็เป็นเครื่องหมายสำคัญอีกประการหนึ่งที่บ่งบอกอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ กล่าวคือ ชาวไทยใหญ่นิยมสักทั้งผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสัก 4 ประเภทคือ 1) การสักยามเป็นรูปสัตว์ รูปยันต์ และอักขระคาถา สักโดยใช้หมึกดำ ชาวไทยใหญ่เชื่อว่าหมึกจะเข้าไปผสมกับเลือดลมในร่างกายก่อให้เกิดอานุภาพเป็นความเข้มแข็งคงกระพัน ทนทานต่ออาวุธและของมีคมต่างๆ 2) การสักมหรานิยมด้วยหมึกสีแดงเป็นการสักโดยใช้แร่ธาตุชนิดหนึ่ง เรียกว่า “หาง” ผสมกับตัวยามหรานิยม สักเป็นภาษาบาลี และรูปสัตว์ เช่น นกยูง กระจ่างยี่ จิ้งจอกสองหาง เพื่อให้เป็นสิริมงคล เป็นที่รักใคร่ของผู้คนโดยทั่วไป ทำมาค้าขายเจริญรุ่งเรือง ชาวไทยใหญ่มักจะสักรูปแบบนี้ที่แขน 3) การสักขาลายคือการสักตั้งแต่เอวช่วงล่างลงมาถึงขาด้วยหมึกดำซึ่งมีส่วนผสมจากเขม่าไฟกับดีหมี ดีงูเหลือม ดีวัวกระทิง โดยไม่จำเป็นต้องผสมตัวยามหรือเสกคาถากำกับ ลายที่สักมักเป็นลายเสือ ตามความเชื่อของคนไทยใหญ่ที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์ของตนเองมีต้นกำเนิดมาจากเสือ ลายสักชนิดนี้มักสักเป็นเส้นทึบหนา แสดงออกถึงความเข้มแข็งอดทน เป็นผู้ชายเต็มตัว หนุมัชาวไทยใหญ่ในอดีตจึงนิยมสักขาลายกันทุกคน และ 4) การสักขามเขี้ยว เป็นการสักเพื่อป้องกันพิษจากสัตว์ร้ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหมา งู แมลงมีพิษ พวกตะขาบ แมงป่อง และผึ้ง มักสักจากน่องไปถึงข้อเท้า สักเป็นรูปแมว เสือ และอักขระคาถาต่างๆ ส่วนการสักของผู้หญิงไทยใหญ่นั้นพบว่า ผู้หญิงที่เป็นทหารมักมีรอยสักหรือเรียกว่า “นางหาญ” ส่วนใหญ่จะสักบริเวณหลังและแขนทั้งสองข้าง นางหาญมักจะสักมหรานิยมเพื่อให้คนรักใคร่เอ็นดู ลายสักที่นิยมสักก็คือลายจิ้งจอกสองหางและอักขระบาลีที่ต้นแขน มีบางคนที่สักยามเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เช่นเดียวกับผู้ชายเพื่อให้อานุภาพของความคงกระพันชาตรี ทนต่ออาวุธของมีคม และยังเป็นเครื่องเสริมสร้างกำลังใจตอนออกรบ ปัจจุบันคนไทยใหญ่ในเมืองไทยและในรัฐฉานของพม่าไม่นิยมสักแล้ว เพราะการมีรอยสักบ่งชี้ถึงที่มาของชาติพันธุ์ที่อยู่บนร่างกายมักจะถูกเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเรียกตรวจค้นและการสักทำให้คนไทยใหญ่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองไทยได้ยากขึ้น

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “อาวุธและศิลปะการป้องกันตัวของผู้ชายล้านนา” มีผลการวิจัยส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการสักขาลายสรุปได้ว่า การสักเป็นค่านิยมอย่างหนึ่งในสังคมของชาวไทใหญ่ ในอดีตนั้นผู้ชายชาวไทใหญ่นิยมสักขาลาย เพราะเชื่อกันว่าเป็นการแสดงเอกลักษณ์ของความเป็นชายเต็มตัว เป็นเครื่องหมายของความอดทน ความกล้าหาญในการศึกสงคราม หากผู้ชายคนไหนไม่ได้สักขาลายก็จะถูกล้อเลียนว่าขาลายเหมือนขาคูหาญ และผู้หญิงชาวไทใหญ่ก็ไม่นิยมผู้ชายขาลาย นอกจากนั้น การสักยังเป็นการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมได้อีกประการหนึ่ง เพราะผู้ที่สักขาลายจะได้รับการยอมรับนับถือจากคนในสังคมว่า ได้ผ่านการขัดเกลามาแล้วจึงทำให้ผู้ชายชาวไทใหญ่นิยมสักกันทุกคน การสักขาลายของชาวไทใหญ่สักตั้งแต่เอวช่วงล่างลงมาถึงขาดด้วยหมึกสีดำ ลวดลายที่สักจะเป็นลายเส้นทึบหนาเพื่อแสดงถึงความอดทน เข้มแข็งอันเป็นเอกลักษณ์ของลูกผู้ชาย การสักขาลายไม่ต้องเสกคาถากำกับ แต่ต้องใส่เงินค่าขันครูจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความยากง่ายของลวดลาย ส่วนใหญ่สักเป็นรูปเหลี่ยมต่างๆ รูปใบไม้ รูปสัตว์ คนไทใหญ่นิยมสักเป็นรูปเสือ เพราะเชื่อกันว่าตนเองมีต้นกำเนิดมาจากเสือ การสักขาลายจะใช้หมึกสีดำเช่นเดียวกับการสักยาขาม แต่ไม่ได้ผสมยาสักและไม่มีคาถา จึงไม่จำเป็นต้องมีข้อห้ามหรือข้อจำกัดแต่อย่างใด ส่วนความแตกต่างระหว่างการสักขาลายของคนไทใหญ่กับคนไทยวนก็คือ คนไทใหญ่นิยมสักตั้งแต่ใต้เอวลงมาถึงเข่า ส่วนคนไทยวนนิยมสักตั้งแต่เอวส่วนล่างลงมาถึงครึ่งขา

โครงการพิพิธภัณฑวัตถุวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์” มีผลการวิจัยส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับการสักซึ่งมีรายละเอียดความว่า ชายไทใหญ่แต่โบราณนิยมสักตามร่างกาย โดยจะสักบริเวณต้นขาดด้วยหมึกสีดำเรียกว่า สักขาถ้อมหรือสักขาเดี่ยวถ้อม บางทีสักลามขึ้นไปถึงบั้นเอว สายสักเป็นรูปสัตว์ต่างๆ ก็มีเช่น สิงห์ มอม หรือเป็นเกล็ดพญานาค การสักขาถือว่าการสักเพื่อแสดงออกถึงความเป็นชายชาตรี เรียกว่าเป็นแพชั่น ใครไม่สักขาถือว่ามีไม่เต็มตัว ผู้หญิงจะไม่เลือกคนที่ไม่สักเป็นคู่ครอง นอกจากจากสักขาแล้ว ชาวไทใหญ่ยังนิยมสักตามร่างกาย บริเวณแขน และลำตัว การสักบริเวณนี้มักจะสักเป็นลายอักขระคาถาอาคมต่างๆ ถือว่าเป็นการข่มหรือการสักยันต์ หรือสักกายะซึ่งเป็นความเชื่อทางไสยศาสตร์ เป็นต้นว่าเพื่ออยู่คงกระพัน ป้องกันภัยจากศาสตราวุธ ที่พิเศษไปกว่านั้นก็คือ พบว่ามีสักด้วยหมึกสีแดงเรียกว่า สักหางแดงใช้หมึกที่ทำจากชาด ทำให้เกิดสีแดง การสักหางแดงมักสักแต่น้อยและสักเป็นคาถาสำคัญ ในปัจจุบันชายไทใหญ่ไม่ได้สักเหมือนในอดีต แต่ยังมีหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างในผู้เฒ่าชาวไทใหญ่ ส่วนผู้หญิงก็พบว่าเคยมีการสักแขนเพื่อป้องกันภัยต่างๆ ด้วย

อาตัม อินดี (2544) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องการสักลายบนร่างกายของชนเผ่ากะเหรี่ยงในเขตอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า กะเหรี่ยงในสมัยก่อนมีความนิยมในการสักลายทั้งเพศชายและเพศหญิง วัฒนธรรมการสักลายนี้มีการกระจายอยู่ทั่วไปในอาณาเขตล้านนาทั้ง

ชาวกะเหรี่ยง คนเมือง พม่าและไทใหญ่ ซึ่งมีความเชื่อเกี่ยวกับการสักที่คล้ายกันแสดงให้เห็น ว่ามีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ ความนิยมสักภายในอดีตนั้นสะท้อนให้เห็นถึงภาพในอดีตที่ผู้ชายต้อง มีความเข้มแข็ง อดทน กล้าหาญ ความดีงาม และคาถาอาคมเพื่อป้องกันตนเองเฉกเช่นนักรบ เพราะในอดีตมีการสู้รบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ และการพยาบาลในอดีตไม่พัฒนาเท่าปัจจุบันจึงมีการสักขามเขี้ยวหรือคาถากันสัตว์มีพิษเพื่อความปลอดภัยในชีวิต นอกจากนี้ผู้ชายกะเหรี่ยงยังเป็นที่หมายตาของผู้หญิงเสมือนหนึ่งเป็นผู้มีวิชาอาคม อดทน กล้าหาญและเป็นที่ยอมรับของสังคมตามค่านิยมในอดีต

จากตัวอย่างงานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า รอยสักตามร่างกายเป็นเครื่องหมายแสดงออกถึงตัวตน ความคิด ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันของเพศชายและเพศหญิง รอยสักเป็นเครื่องรางสำหรับปกป้องคุ้มครอง ที่สำคัญคือรอยสักยังเป็นเครื่องหมายในการจำแนกแยกแยะกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆได้ว่าแตกต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอย่างไร แต่ในขณะเดียวกันเมื่อบริบทการเมืองการปกครองที่ความเปลี่ยนแปลงหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นนั้น รอยสักที่เป็นเคยอัตลักษณ์ที่ภาคภูมิใจของกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มก็ดูจะเป็นเครื่องหมายที่ระบุความเป็นอื่นได้อย่างชัดเจนและก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ จึงทำให้ต้องปกปิดและลบเลือนรอยสักเหล่านั้นออกไปจากร่างกายเพื่อรักษาความเป็นชาติพันธุ์ของตนเองให้ดำรงคงอยู่ในสถานการณ์ที่มีความผันผวนนั้นได้อย่างปลอดภัย ไม่แปลกแยกจากสังคมที่เป็นอยู่ในช่วงเวลานั้น รอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นอัตลักษณ์ที่มีการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย

5.2 งานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการสักของคนกลุ่มต่างๆ

ชนกภรณ์ นรากร (2546) ศึกษาเรื่อง “วิวัฒนาการการสักและวัฒนธรรมมวลชนกับการสัก รอยศิลปะบนเรือนร่าง” งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิวัฒนาการรอยสักบนเรือนร่าง และแรงจูงใจในการนำไปสู่การประกอบธุรกิจ ผลการศึกษาพบว่า รอยสักเกิดขึ้นตามความเชื่อในการดำเนินชีวิตของมวลมนุษยชาติและมีวิวัฒนาการตามยุคสมัยของแต่ละเผ่าพันธุ์ สำหรับในประเทศไทยการสักในอดีตมุ่งเน้นเรื่องความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ของสัญลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นอักขระ คาถา และยันต์ จากความเชื่อและประเพณีนิยมเดิมความหมายของรอยสักแปรเปลี่ยนไปสู่ความเป็นศิลปะ มีความหมายเฉพาะตัวมากขึ้นเพื่อบอกถึงความต้องการของตนเอง แรงจูงใจในการสักรอยศิลปะบนเรือนร่างนั้นผู้ประกอบการมุ่งเน้นเพื่อสร้างรายได้ ส่วนที่ ผู้สักส่วนใหญ่มีแรงจูงใจมาจากการเลียนแบบผู้อื่นและต้องการสักเพื่อความสวยงาม รอยสักส่วนใหญ่ถูกนำมาสร้างความหมายใหม่แสดงออกอย่างเปิดเผย มั่นใจ และเป็นที่ยอมรับของสังคม รอยสักจึงมีปรากฏให้เห็นได้ทั่วไปและ

สามารถจะอยู่ในส่วนใดของร่างกายก็ได้ไม่ว่าจะเป็น รักแร้ ต้นขา และหน้าท้อง โดยเฉพาะผู้หญิงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเรื่องวัฒนธรรมในเรื่องการรักนวลสงวนตัวอย่างที่เคยเป็นมาในอดีต

รัตนา อรุณศรี (2546) ศึกษาเรื่อง “ประวัติศาสตร์สังคมสังเขปเรื่องการสักร่างกายมองในมิติของความสัมพันธ์ทางเพศสภาพ” งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งเพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจของบริบททางเพศสภาพในมุมมองของประวัติศาสตร์สังคมจากการสัก การให้ความหมายกับรอยสักที่มีส่วนในการและสร้างตัวตน โดยเก็บข้อมูลจากผู้มีรอยสักเพศชายและเพศหญิง รวม 6 คน ผลการวิจัยในเรื่องความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจของบริบททางเพศสภาพในมุมมองของมิติประวัติศาสตร์สังคมพบว่า ในสังคมยุคเก่า (primitive) ซึ่งเป็นสังคมนักรบ นักรบนั้นผู้หญิงพร้อมที่จะเข้าไปอยู่ภายใต้อำนาจนั้นโดยไม่ได้ถูกบังคับ และเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจลักษณะของการเป็นเจ้าของหรือการถูกครอบครองโดยผู้มีอำนาจเหนือกว่า ส่วนในสังคมยุคก่อนทันสมัย (Pre-modern) สังคมยุคทันสมัย (Modern) และสังคมยุคหลังความทันสมัย (Post-modern) พบว่า เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะที่ผู้หญิงต่อต้าน ต่อรอง และตอบโต้อำนาจของผู้ชาย ความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจดังกล่าวล้วนมีความเชื่อมโยงกับมิติทางด้านเพศสภาพ เชื้อชาติ ชนชั้น วัฒนธรรม และเพศวิถี ส่วนผลการศึกษาเรื่องการให้ความหมายกับรอยสักที่มีส่วนในการสร้างตัวตนนั้นพบว่า มีลักษณะร่วมกันคือ รอยสักมีนัยยะของความหมายบางอย่างที่มีความสำคัญต่อตัวผู้สักเอง แฝงอยู่ และอำนาจที่แฝงมากับรอยสักก็เป็นสิ่งที่ลื่นไหลและผันแปรไปตามกาลเวลา สำหรับความพึงพอใจในอัตลักษณ์ใหม่ที่เกิดขึ้นนั้นเมื่อเวลาผ่านไปความพึงพอใจลดน้อยลง เนื่องจากเกิดการปะทะสังสรรค์กับบริบทวัฒนธรรมต่างๆ ในโลกแห่งความจริงในสังคม ผู้สักที่เป็นผู้ชายจะมีความพึงพอใจในอัตลักษณ์ใหม่หลังจากการสักเพิ่มมากขึ้นอย่างแท้จริงมากกว่าผู้หญิงซึ่งสังคมบางส่วนอาจจะยังไม่ค่อยยอมรับ

สุขสันต์ กมลสันติโรจน์ (2548) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารและการรับรู้ความหมายของ "รอยสัก" ในสังคมไทยปัจจุบัน” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและวัตถุประสงค์ในการสัก บทบาทในการสื่อสารของรอยสักในระดับต่างๆ ตั้งแต่การสื่อสารภายในตัวเอง การสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารกลุ่ม รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากรกับการรับรู้ความหมายรอยสัก ใช้การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ ก) ผู้ประกอบอาชีพสัก (ช่างสัก)ตามสถานที่ต่างๆรวม 3 แห่ง คือตามท้องตลาดหรือตามบ้านที่ไม่ได้อยู่ในห้างสรรพสินค้า ในห้างสรรพสินค้า และตามวัดหรือสำนักต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน ข) ผู้ที่ได้รับการสักจากแหล่งต่างๆ จำนวน 90 คน และ ค) บุคคลทั่วไปที่พบเห็นรอยสัก จำนวน 150 คน ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้สักริยมไปสักกับกลุ่มเพื่อนมากที่สุด โดยวัตถุประสงค์ในการสักขึ้นกับสถานที่ที่ไปสัก กล่าวคือผู้ที่ไปสักตามวัดหรือสำนักอาจารย์ต่างๆ ต้องการความอยู่ยงคงกระพัน โชคลาภ

และเสนอแนะตามหาญนิมแต่สำหรับผู้ที่สั้กจากหำงสรรพสินค้ำหรือจากสถานทีอื่นๆ ส่วนมำกสั้กเพื่อควมสวญงม แพ้ชั้นและสมัญนิม 2.ปัจจุบันรอยสั้กมีบทพทการสื่อสรในระดบต่งๆคือกรสื่อสรในตนเอง รอยสั้กช่วยสร้งควมม่นใจในเรื่องการอยู่ยงคงกระพ่นและนำโชคลมมมำให้ผู้สั้กและเป็นเครื่องย่ำเตือนควมทรงจำและควมประทบใจต่งๆ ส่วนในการสื่อสรระหว่างบุคคล รอยสั้กมีบทพทในการสร้งอัตลั้กษณในตัวผู้สั้กทั้งในการสร้งอัตลั้กษณที่ผู้สั้กต้องการให้คนอื่นรับรู้และอัตลั้กษณที่ผู้อื่นรับรู้ผ่านทงรอยสั้กที่พบเห็น นอกจกนั้ รอยสั้กยังมีบทพทในการ ดิงดูหรือลดควมสนใจจากเพศตรงข้ำม เพิ่มหรือลดอำนจ และเป็นปัจจัยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น สำหรับในการสื่อสรกลุ่ม รอยสั้กทำหน้ำที่เป็นอัตลั้กษณที่แสดงควมเป็นสมำชิกหรือพวกเดียวกัน 3. กลุ่มตัวอย่างที่มีตัวแปรทงประขกรต่งกันจะรับรู้ควมหมำยของรอยสั้กต่งกัน ทั้งในด้ำนกรรับรู้วัตถุประสงค์ กรวำงตำแหน่งของกรสั้ก และควมเหมำสมของลวดลยกรสั้กแต่ละลวดลย

ภัทรพล ฐิริดำรงกุล (2553) ศึกษารื่อง “ผู้หญิงกับการสั้กยันต์ กระแสแพ้ชั้นหรือกรพยำยมสร้งอัตลั้กษณ” งามวิจัยรื่องนี้ใช้วิธีการทงมำนุษยวิทยกรอบแนวคิตรี่องอัตลั้กษณและแนวคิตสตรีนิมว่าด้วยร้ำงกยและเพศสภพ สื่อและวิถีเพศ เพื่อศึกษารูปแบบกรสั้กยันต์เพื่อสร้งอัตลั้กษณผู้หญิงกับควมสัมพันธ์เชิงอำนจทงเพศสภพ ผลกรวิจัยพบวควมเชื่อและพฤติกรรมกรสั้กยันต์ในสังคมไทยสะท้อนควมสัมพันธ์เชิงอำนจในลักษณะของการกดทับครอบครอง และกรแสดงควมเป็นเจ้ำของของผู้มีอำนจเหนือว้ำซึ่งก็คือผู้ขย ปัจจุบันกรสั้กของผู้หญิงได้กรยอมรับจกสังคมมำกขึ้น แต่ก็มีผู้หญิงส่วนหนึ่ที่ใช้กรสั้กยันต์สร้งอัตลั้กษณเพื่อให้เกิดกรยอมรับ ต่อรอง และตอบโต้กับอำนจของผู้ขย ส่วนสเหตุที่ทำให้กรสั้กยันต์ของผู้หญิงได้กรยอมรับมำกขึ้นส่วนหนึ่้นมำจกกรสั้กกลยเป็นกรค้ำมำกขึ้น มีการปรับเปลี่ยนควมเชื่อและค้ำนิมเกี่ยวกับกรสั้ก บทพททงสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงที่เพิ่มมำกขึ้นทำให้ผู้หญิงมีอำนจในการตัดสินใจและมีกำลังซื้อมำกขึ้น นอกจกนั้ สื่อก็เป็นส่วนสำคัญในการทำให้ผู้หญิงสั้กยันต์มำกขึ้นผ่านการเผยแพร่ในรูปแบบต่งๆ ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

รัฐกานต์ กณพิพัฒน์ (2557) ศึกษารื่อง “พฤติกรรมเลียนแบบกับค้ำนิมกรสั้กของวัยรุ่นในเขตกรุงเทมหนนคร” กรวิจัยรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยทงด้ำนกรเลียนแบบที่มีผลต่อค้ำนิมกรสั้กของวัยรุ่นหญิง โดยเก็บข้อมูลจกกลุ่มวัยรุ่นที่มีอำยุระหว่าง 14– 23 ปี 15 คน ที่อศัยอยู่ในเขตพระนคร เขตจตุจักร และเขตบงกะปี ผลกรศึกษพบว ปัจจัยทงด้ำนกรเลียนแบบที่มีผลต่อค้ำนิมกรสั้กของวัยรุ่นหญิงเกิดขึ้นหล้งจกที่ได้สังเกตพฤติกรรมกรสั้กจกเพื่อนและมีเพื่อนเป็นตัวแบบ สื่อที่มีอิทธิพลส่วนใหญ่คือรยกรโทรทัศน์และสื่อออนไลน์

วรรณนิภา ขวนชม บุญยง ชื่นสุวิมล และนิติ ภาวครพันธุ์ (2559) ศึกษาเรื่อง “ทุนและพื้นที่ : ศึกษากรณีการก่อตัวของกลุ่มสักรยันต์ห้าแถวหนูนดวงในกรุงเทพมหานคร” งานวิจัยเรื่องนี้ใช้แนวคิดเรื่องกลุ่ม เรื่องทุน และพื้นที่ตามแนวทางของ Bourdieu ผลการศึกษาพบว่า การสักรยันต์ห้าแถวหนูนดวงสะท้อนถึงความเชื่อของผู้ศรัทธาในประเด็นต่างๆ ได้แก่ เรื่องความมั่นคงก้าวหน้าในอาชีพหน้าที่การงาน เรื่องการป้องกันภัยอันตรายจากการเดินทาง เรื่องความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และเรื่องความสวยงาม ความเชื่อดังกล่าวกล่าวได้ว่า ถูกทำให้ทันสมัย สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามสภาวะการณ์ของสังคม และสะท้อนให้เห็นทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมที่เกิดจากความเชื่อ ขยายไปสู่การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่หลากหลายและก่อตัวเป็นกลุ่มสักรยันต์ห้าแถวหนูนดวง

พระไพฑูริย์ ปณญาโณ (2559) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียในศิลปะลายสักของนายบุญเลิศ อนุศรี ตำบลบ้านกง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น” งานวิจัยเรื่องนี้ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับรอยสักของนายบุญเลิศ และวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ในศิลปะลายสัก ผลการศึกษาพบว่า ลายสักของนายบุญเลิศ อนุศรี เป็นที่นิยมมากในเขตภาคอีสาน โดยเฉพาะในกลุ่มของดารานักร้องเพลงลูกทุ่ง หมอลำ และนักมวย ส่วนใหญ่มีความเชื่อว่ารอยสักทำให้เกิดความหลัง มีเสน่ห์เมตตามหานิยม ทำให้เกิดความกล้าหาญ มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ลายสักที่เป็นที่ชื่นชอบคือ ลายเสือแผ่นลงอักขระ นกการะเวก มนต์จินดา ลายสิงห์ และลายหงส์

ตัวอย่างการวิจัยงานวิจัยแสดงให้เห็นว่า การสักลายตามร่างกายของมนุษย์ได้มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการสักรยันต์ ลงอักขระ หรือการสักเพื่อความสวยงาม ศิลปะความงดงามของรอยสักที่ต้องแลกมาด้วยความเจ็บปวดและความอดทนบ่งบอกตัวตน แสดงออกถึงความ เป็นกลุ่มเป็นพวกเดียวกัน เป็นการสร้างการยอมรับ และเป็นการสร้างอัตลักษณ์ที่แฝงเป็นด้วยความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจระหว่างผู้ชายกับผู้หญิง อีกทั้งในปัจจุบันการสักลายยังเป็นอาชีพที่สร้างรายได้เป็นธุรกิจอีกประเภทหนึ่งที่รูปแบบรอยสักมีความเป็นแฟชั่นและใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยมากขึ้น กล่าวได้ว่า ไม่ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด แต่รอยสักก็ยังคงอยู่ ยังคงทำหน้าที่สร้างความมั่นใจ สร้างความเชื่อมั่นให้กับปัจเจกบุคคลที่ต้องการมีตัวตนของตนเองแตกต่างกับคนกลุ่มอื่นในสังคม และรอยสักยังช่วยสร้างพลังใจให้ดำเนินชีวิตให้ประสบผลสำเร็จตามที่ต้องการได้ก็สามารถสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นกับชีวิตได้เช่นกัน

5.3 งานวิจัยเกี่ยวกับชาติพันธุ์และชาติพันธุ์วรรณนา

ศิราพร ณ ถลาง (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “มองคติชนเห็นตัวตนชาติพันธุ์” จากการสังเคราะห์ข้อค้นพบจากบทความวิจัยซึ่งนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและจีนในบริบทของประเทศ

ไทยสรุปได้ว่า การแสดงตัวตนทั้งในระดับบุคคลและระดับชาติพันธุ์เกิดจากการเติบโตมาในสังคมที่ผ่านการอบรมเพาะจากครอบครัว จากครอบครัวข้างในสังคม และผ่านการหล่อหลอมทางวัฒนธรรม ปัจจัยเหล่านี้เป็นปัจจัยหล่อหลอมให้เกิดตัวตนของชาติพันธุ์ จากการเปรียบเทียบบริบททางสังคม และพื้นที่การแสดงอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทและกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไทที่จังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายเรียกว่าเป็นบริบทสังคมข้ามพรมแดน (transnationalism) ที่เกิดจากภาวะสงคราม การเมือง และเศรษฐกิจที่ผลักดันให้เกิดการอพยพเข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย ความสัมพันธ์ใกล้ชิดทางประวัติศาสตร์ระหว่างรัฐฉานกับล้านนาหรือล้านช้างกับสิบสองปันนาจึงทำให้คนไทยจากต่างถิ่นสามารถใช้ชีวิตร่วมกับคนไทยหรือคนเมืองในภาคเหนือได้ไม่ยาก ถึงแม้ว่าคนไทใหญ่ คนไทลื้อ และไทเขินจะมีสถานภาพเป็นชนกลุ่มน้อยไม่มีสถานภาพเท่าเทียมกับเจ้าของพื้นที่อย่างคนเมือง แต่ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ก็ได้พยายามแสดง “ตัวตน” ผ่านประเพณีวัฒนธรรมในหลายรูปแบบ เช่น การขับลื้อ การทอผ้า ประเพณีจองพารา และการฉลองปอยปีใหม่โต การแสดงออกเหล่านี้ใช้ “พื้นที่” ในชุมชน ในหมู่บ้าน และวัดเป็นพื้นที่ทางสังคม และเป็นพื้นที่พิธีกรรมในการแสดงออกถึงตัวตนและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อดำรงชาติพันธุ์ในบริบทข้ามพรมแดน ในขณะที่คนจีน/คนไทยเชื้อสายจีนย่านเยาวราชนั้นใช้พื้นที่เมืองหรือพื้นที่เมืองหลวงแสดงออกถึงวัฒนธรรมความเป็นจีนเพื่อต่อสู้กับบริบททางการท่องเที่ยวและบริบททุนนิยมเพื่อรักษาพื้นที่และรักษาความอยู่รอดของชุมชน นอกจากนี้ มีข้อสังเกตว่าทุกกลุ่มชาติพันธุ์เลือกที่จะนำเสนอ “ตัวตนของชาติพันธุ์” ผ่านวัฒนธรรมที่เป็นคติชนในลักษณะต่างๆ เช่น เรื่องเล่า นิทาน วรรณกรรม เพลง การละเล่น ประเพณีพิธีกรรม เครื่องแต่งกาย และอาหาร

สุรียา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา (2544) ศึกษาเรื่อง “ยวนสี่คิ้ว” ในชุมชนทางชาติพันธุ์ : เรื่องเล่า ความทรงจำ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในจังหวัดนครราชสีมา งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มชาติพันธุ์ยวนในชุมชนบ้านโนนกุ่มและบ้านสี่คิ้ว อำเภอสี่คิ้ว จังหวัดนครราชสีมา ในช่วงพ.ศ.2541 – 2544 โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยาและพิจารณากระบวนการนิยามตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ในฐานะที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการต่อรองช่วงชิงภายใต้เงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ผลการศึกษาพบว่าบ้านโนนสี่คิ้วและบ้านโนนกุ่มเป็นเมืองหน้าด่านหรือเรียกว่าเป็น “ชุมทางชาติพันธุ์” เนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มอาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อสายไทยยวนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ และยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ไทโคราช และจีนตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน ส่วนอัตลักษณ์ที่มีอยู่ร่วมกันของกลุ่มไม่ว่าจะเป็นไทโคราช ไทยยวน ลาวอีสาน หรือคนจีนนั้นทุกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างให้ความสำคัญและเชื่อว่าตนเองมีบรรพบุรุษร่วมกันของประชาคมชาวสี่คิ้วที่มีชื่อว่า “พญาสี่เขี้ยว” ซึ่งคนสี่คิ้วแต่ละกลุ่มนั้นต่างให้นิยามความหมายและมีวิสัยทัศน์แตกต่างกันออกไปหลายตำนาน หลายความเชื่อ และหลายศาล เป็นต้นว่า พ่อพญาสี่เขี้ยวในส่วนของคนยวนกลายเป็นผีอารักษ์ชายขอบที่อาศัยอยู่ในศาล

ไม้เก๋าๆ ริมบึงสีคิ้ว ในขณะที่คนจีนในตลาดได้สร้างศาลเจ้าขึ้นมาเรียกว่า “ศาลเจ้าเจ็ก” หรือในส่วนของหน่วยงานราชการก็ได้สร้างอนุสาวรีย์ที่หน้าโรงพยาบาลอำเภอสีคิ้วและมีชื่อว่า “พระยาสีเขี้ยวแดนสยาม” ซึ่งเหล่านี้ต่างเป็นตัวแทนที่บอกเล่าเรื่องราวและสะท้อนให้เห็นถึงการตอรอง การช่วงชิงพื้นที่ความทรงจำรูปแบบต่างๆ ของกลุ่มชาติพันธุ์ประชาคมชาวสีคิ้ว ส่วนอัตลักษณ์หรือตัวตนใหม่ที่เกิดขึ้นใหม่บนร่องรอยวัฒนธรรมไทยวนบ้านโนนกุ่ม กล่าวได้ว่า เกิดจากพลังความเชื่อ ความศรัทธาของสรรพค์ ชาตรี และดวงเดือน จิโรตสังค์ ที่ได้ร่วมกันสร้าง “หลวงปู่โตองค์ใหญ่ที่สุดในโลก” เพื่อพัฒนาวัดบ้านโนนกุ่มให้ทันสมัยจึงส่งผลต่อประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของคนในพื้นที่ ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย แต่ในท้ายที่สุดแล้วโครงการดังกล่าวก็ดำเนินงานมาจนประสบความสำเร็จ และมีชาวบ้านบางคนเรียกวัดบ้านโนนกุ่มว่า “วัดดารา” หรือ “วัดสรรพค์” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของสรรพค์ ชาตรี ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นกำลังสำคัญในการสร้างวัดบ้านโนนกุ่มยุคใหม่ซึ่งเจริญกว่า ทันสมัยกว่าขึ้นมาความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ส่งผลให้ชุมชนบ้านโนนกุ่มสีคิ้วและหมู่บ้านใกล้เคียงกลายเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรมลัทธิพิธีหลวงปู่โตที่สำคัญที่สุดในอำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา นอกจากนี้ ยังส่งผลให้อัตลักษณ์และตัวตนของคนวนในปัจจุบันแตกต่างกับคนวนในอดีตอย่างชัดเจน เนื่องจากคนวนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลายในชุมชนทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่ชื่อว่า “สีคิ้ว” หรือ “โนนกุ่ม” ตัวตนของคนวนไม่ใช่พลังที่โดดเด่นเหนืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอื่นอีกต่อไป แต่ตัวตนของคนวนถูกลดบทบาทลดความสำคัญลงเป็นเพียงคนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งท่ามกลางวัฒนธรรมอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันไม่ว่าจะเป็นไทยภาคกลาง เจ็ก ไทโคราช ลาว และเขมร เป็นต้น

สุรียา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิตติอาษา (2543) ศึกษาเรื่อง “ผ้าขาวม้า ย่อม ว่า : ความเรียงว่าด้วยร่างกาย อัตลักษณ์ และพื้นที่ในวัฒนธรรมไทย” ผลการศึกษาสรุปรายละเอียดในแต่ละประเด็นได้ตามลำดับต่อไปนี้ ผ้าขาวม้ามักใช้กันอยู่โดยทั่วไปในภูมิภาคต่างๆ มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป และถึงแม้ว่าจะเป็นผ้าสารพัดประโยชน์แต่ผ้าขาวม้ามักถูกจัดว่าเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมของคนไทยในท้องถิ่นเป็นของชาวชนบทที่สามารถผลิตและทอใช้เองได้ อีกทั้งยังมีการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไประหว่างคนในเมืองกับชาวบ้านในชนบท กล่าวคือ ในชนบทผ้าขาวผ้าเป็นสิ่งที่คุณทุกคนสามารถใช้ได้ทุกเพศทุกวัย ใช้ได้กับทุกส่วนของร่างกาย ใช้ได้ทั้งในครัวเรือนและที่สาธารณะ แต่ในทางตรงกันข้ามในสังคมเมืองนั้นผ้าขาวม้าถูกจัดให้เป็นของใช้ส่วนตัวและต้องใช้ในพื้นที่ที่เป็นส่วนตัวสำหรับผู้ชายเท่านั้น ไม่ว่าจะมีความพยายามเพียงใดในบริบทสังคม วัฒนธรรม และการเมืองของไทยก็มิได้ทำให้ผ้าขาวม้าได้รับการยอมรับในวงกว้างอาจจะเป็นเนื่องจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการคือ การใช้ประโยชน์หรืองานหลักของผ้าขาวม้าคือ ผ้าที่ใช้ทำความสะอาดสิ่งปฏิกูลต่างๆ ออกจากร่างกาย ไม่ใช่ผ้าที่จะมาใช้เสริมบุคลิกภาพให้ดูภูมิฐานหรือมีสง่าราศี ประการที่สอง ผ้าขาวม้าเป็นผ้า

ที่นิยมใช้ในพื้นที่ส่วนตัว ใช้กับส่วนที่ต่ำหรือส่วนที่สกปรกของร่างกาย ดังนั้น ผ้าสารพัดประโยชน์อย่างผ้าขาวม้าจึงไม่มีสถานภาพที่สูงไปกว่าของใช้ธรรมดาโดยทั่วไป และประการสุดท้ายคือผ้าขาวม้าส่วนใหญ่ใช้เพื่อปกปิดหรือห่อหุ้มร่างกายของคนยากจนในชนบทหรือกลุ่มคนที่ไม่มียศในสังคม ผ้าขาวม้าจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของคนจน ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเหตุผลที่อธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดผ้าขาวม้าจึงไม่ได้รับการสนับสนุน ไม่ได้รับการยอมรับในการให้เป็นส่วนหนึ่งของชุดพระราชทานหรือชุดประจำชาติ เพราะความพยายามดังกล่าวที่เคยเกิดขึ้นเป็นความต้องการที่จะนำเอาวัฒนธรรมของประชามาเป็นวัฒนธรรมของราชการ เอาวัฒนธรรมส่วนตัวมาเป็นวัฒนธรรมสาธารณะ ผ้าขาวม้าจึงกลายเป็นสัญลักษณ์ของชนชั้นแรงงานและคนยากจน ส่วนการใช้ยามในบริบทสังคมวัฒนธรรมไทยนั้นก็เป็นส่วนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ของผู้ใช้ยามกลุ่มต่างๆ เช่น พระภิกษุ นักทำกิจกรรมทางสังคม นักคิด และปัญญาชน กล่าวได้ว่ายามได้ทำหน้าที่ในการสื่อสารบอกกล่าวให้คนโดยทั่วไปรับรู้ถึงโลกทัศน์ รสนิยมของบุคคลนั้นๆ อีกทั้งยังบ่งบอกถึงลักษณะเฉพาะบางอย่างของกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งล้วนแต่มีพื้นฐานสำคัญมาจากงานฝีมือของผู้หญิงวัตถุบิจากธรรมชาติ และวัฒนธรรมการใช้ยามก็มีจุดเริ่มต้นมาจากสังคมชนบทดั้งเดิม ส่วนว่าวิถีของเล่นเป็นงานประดิษฐ์ที่แสดงออกถึงลักษณะการใช้พื้นที่ในบริบทสังคมวัฒนธรรมในแง่มุมต่างๆ ผ่านวรรณคดี บทเพลง และถ้อยคำสำนวน ว่าวจึงทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารหรือที่ผู้วิจัยเรียกว่า “ภาษาว่าว” ได้สะท้อนวาทกรรมออกมาใน 3 มิติสำคัญคือ 1) บทบาททางเพศในพื้นที่ทางอากาศ กล่าวคือ ว่าวไทยถือว่าการละเล่นและเป็นกีฬาพื้นบ้านชนิดหนึ่งที่เป็นผลงานประดิษฐ์เป็นฝีมือ เป็นจินตนาการของผู้ชาย ในวงการว่าวได้เปรียบเทียบว่าวจุฬาว่ามีลีลาท่วงท่าสง่างามเหมือนผู้ชาย ในขณะที่ว่าวปักเป้าถูกมองว่าเป็นตัวแทนของผู้หญิง เพราะมีขนาดเล็กกว่า และมีลีลาการเคลื่อนไหวไปมาในอากาศเหมือนอากัปกิริยาของผู้หญิง ที่สำคัญก็คือ ว่าวเป็นเกมกีฬาของผู้ชาย พื้นที่ทางอากาศในวัฒนธรรมไทยจึงเปิดโอกาสให้ผู้ชายได้แสดงออกมากกว่าผู้หญิง และ 2) บทบาทที่เกี่ยวกับชีวิตและชะตากรรมของมนุษย์ กล่าวคือ สำนวนไทยมีที่มาหรือเกี่ยวเนื่องกับว่าวอยู่หลายสำนวน เช่น ว่าวเหลิง ว่าวติดลม สุดสายป่าน และวังรอกซึ่งสำนวนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงชะตากรรมของชีวิตมนุษย์ และ 3) บทบาทเรื่องเพศสัมพันธ์และการรำพึงรำพันถึงคนรัก กล่าวคือ ถึงแม้ว่าการเปรียบเทียบว่าวกับเพศสัมพันธ์จะไม่มีปรากฏให้เห็นได้มากนักในงานเขียนภาษาไทย แต่ก็มีปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณีซึ่งสุนทรภู่ใช้ว่าวพ่นหรือการขับเคลื่อนระหว่างจุฬาปักเป้าในการเปรียบเทียบ “บทสมพาส” ระหว่างนางผีเสื้อสมุทรกับพระอภัยมณี นอกจากนี้ ว่าวยังมีความหมายและมีความเกี่ยวข้องกับความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของพื้นที่ทั้งในส่วนที่เป็นพื้นที่บนดินและพื้นที่ทางอากาศ เป็นต้นว่าพื้นที่บนดิน สนามว่าวม พุงนา และที่โล่งที่ที่เคยใช้เป็นพื้นที่เล่นว่าวได้กำลังเลือนหายไปในเขตเมือง สนามว่าวถูกเปลี่ยนให้เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจและที่อยู่

อาศัยเกือบทั้งหมด วัฒนธรรมการเล่นว่าวจึงเป็นกีฬาที่ใช้พื้นที่ทางอากาศที่ให้ความหมายให้ ความสำคัญกับจินตนาการของผู้ชายเป็นสำคัญผ่านงานประดิษฐ์กรรมที่เรียกว่าว่าวไทย

สุรัตน์ วรวงค์รัตน์ (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาว ไทย-ชาวโซ่ (ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอพรหมานิคมและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร) ผล การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมในด้านต่างๆ รวม 4 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ ระบบความเชื่อ ทางศาสนา ประเพณีการแต่งงานและระบบเครือญาติ ความเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาล และ ประเพณีการทำศพ สรุปได้ว่า 1)ระบบความเชื่อทางศาสนาของชาวผู้ไทยและชาวโซ่มีความเชื่อ คล้ายกันหลายอย่างคละกันไป โดยเฉพาะความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งก็คือการนับถือผี และวิญญาณ โดยทั่วไปนั้นต่างมีความเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์สามารถให้คุณให้ โทษได้ แต่ในบางกรณีมนุษย์ก็สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เช่น การทำพิธีแห่นางแมวขอฝน หรือ การทำคุณไสยให้โทษต่อบุคคลอื่น เป็นต้น ความเชื่อตามหลักศาสนาพบว่าทั้งชาวผู้ไทยและชาวโซ่ ต่างมุ่งหวังให้พุทธศาสนาเป็นเครื่องนำพาให้พบความสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ต่างกับความเชื่อที่ มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาตินั้นเป็นความมุ่งหวังความสุขในปัจจุบันเป็นหลัก และความเชื่อตามคติ พราหมณ์แบบชาวบ้าน เป็นพิธีกรรมที่ทำให้เกิดความเป็นสิริมงคลในโอกาสต่างๆ เช่น งาน แต่งงาน งานบวช และการทำพิธีสู่ขวัญ ซึ่งผู้ประกอบพิธีกรรมจะต้องนุ่งขาวห่มขาว เป็นผู้ที่มีความรู้ เกี่ยวกับคัมภีร์พระเวทย์ สามารถอ่านบทกลอนตามแบบฉบับได้ 2) ประเพณีการแต่งงานและระบบ เครือญาติ กล่าวคือ การแต่งงานเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดซึ่งมีจุดเริ่มต้นเกี่ยวเนื่องมาตั้งแต่การสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างหนุ่มสาว การทาบทามสู่ขอการหมั้น และนำมาสู่การแต่งงานซึ่งมีความเชื่อใน หลายเรื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องการถือฤกษ์ยามยามดี ความเชื่อในเรื่องขวัญ และในขั้นตอนการประกอบ พิธีกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องมีคำสอนแทรกอยู่ด้วยเสมอ เช่น การให้เจ้าบ่าวเหยียบก้อนหินที่ปูใบตอง หมายความว่า ให้คู่สมรสมีจิตใจเยือกเย็น หนักแน่น หรือโบร่ำที่นำมาผูกกรวมกับเทียนเพื่อขอขมาก็มี ความหมายถึงความรักและความเคารพ นอกจากนี้ ก็ยังคำสอนที่เรียกว่าคำชะหนานามากกล่าวเพื่อ สั่งสอนให้เข้าใจให้เห็นคุณค่าของชีวิตสมรสและจะทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในครอบครัว ความ แตกต่างที่สำคัญระหว่างชาวผู้ไทยกับชาวโซ่ก็คือ ชาวโซ่ให้ความสำคัญกับฝ่ายแม่มากกว่าซึ่งจะเห็น ได้จากหลังจากแต่งงานแล้วฝ่ายผู้ชายจะต้องมานับถือผีของฝ่ายภรรยา แต่ความเชื่อในลักษณะ ดังกล่าวนี้นี้ไม่พบในกลุ่มของชาวผู้ไทยซึ่งแต่ละฝ่ายต่างก็จะมีมุมผีเรือนเป็นของตนเองและห้ามไม่ให้ ผู้อื่นที่ไม่ใช่พี่น้องสายโลหิตเดียวกันเข้าไปในมุมผีเรือนเท่านั้น 3)ความเจ็บป่วยและการ รักษาพยาบาล ถึงแม้การแพทย์แผนปัจจุบันจะเจริญก้าวหน้าและเข้าถึงในพื้นที่ แต่การ รักษาพยาบาลด้วยวิธีการทางไสยศาสตร์ยังคงได้รับความเชื่อถือ โดยเฉพาะการนับถืออำนาจของ สิ่งเหนือธรรมชาติที่เรียกว่า“ผี”ซึ่งสามารถทำให้เจ็บป่วยได้แล้วชาวผู้ไทยและชาวโซ่ก็มีความเชื่อว่า

ความเจ็บป่วยอาจเกิดจากการถูกอาคมของผู้ที่ไม่หวังดีและได้ทำสิ่งที่เรียกว่า เสกของเข้าห้อง หรือเสกคุณ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษากับหมอไสยศาสตร์ที่เชี่ยวชาญ ทั้งนี้เมื่อได้ไปรักษากับหมอคคนใดแล้วนั้นจะต้องขึ้นต่อเจ้าผีผู้นั้นตลอดไปและจำเป็นต้องมีพิธีเลี้ยงผีประจำกลุ่มเป็นประจำทุกปีเพื่อป้องกันไม่ให้คนผู้นั้นเจ็บป่วยขึ้นได้อีก และ 4) ประเพณีการทำศพ เป็นพิธีกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในเรื่องของวิญญาณหรือชีวิตหลังความตาย พิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้องล้วนมีนัยยะความหมายแฝงอยู่ไม่ว่าจะเป็นการอาบน้ำศพให้สะอาด ทาแป้ง ทาขมิ้นถือว่าเป็นการล้างมลทินให้กับผู้เสียชีวิต หรือการแต่งตัวศพให้ผิดแผกแตกต่างกับคนธรรมดา ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่า ผู้ตายไม่ใช่มนุษย์ ความแตกต่างระหว่างพิธีกรรมของชาวผู้ไทยกับชาวโซ่มีอยู่บางส่วน เช่น การโปรยข้าวตอกตามเส้นทางที่เคลื่อนศพไปป่าช้า ชาวผู้ไทยมีความเชื่อว่าการไม่กลับมาอีก แต่ชาวโซ่เชื่อว่าข้าวตอกจะช่วยบอกเส้นทางกลับบ้าน ชาวผู้ไทยทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ผู้ตายไปสู่สุคติ ในขณะที่ชาวโซ่ทำพิธีเรียกวิญญาณผู้ตายให้มาอยู่ที่บ้านเป็นผีเรือนคุ้มครองลูกหลาน

จากตัวอย่างงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อที่มีอยู่ในวัฒนธรรมประเพณีของชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆเป็นส่วนสำคัญที่บ่งบอกได้ถึงการเมืองอยู่และการคงอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ว่าเหมือนหรือต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในแง่ไหน อย่างไร การแสดงออกถึง “ตัวตนของชาติพันธุ์” ผ่านวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ เช่น เรื่องเล่า นิทาน บทกลอน งานบุญประเพณี เครื่องแต่งกาย และอาหารเป็นส่วนสำคัญที่เชื่อมโยงให้เห็นเรื่องราวที่จำเป็นต้องปรับประยุกต์ให้กับเข้ากับบริบทสังคมวัฒนธรรม อาจจะกล่าวได้ว่า ความเป็นตัวตนแบบดั้งเดิมหรือความเดิมแท้ (Authentic) เป็นสิ่งที่ไม่มียุติจริง แต่จำเป็นต้องมีกระบวนการปรับเปลี่ยน เรียนรู้ หลอมหลอมให้รากเหง้าทางความคิดและสำนึกของความเป็นชาติพันธุ์ยังคงยืนหยัด สืบสานจากรุ่นสู่รุ่นด้วยจิตสำนึกแห่งความเข้าใจว่า สิ่งใดคือแก่นแท้ที่ต้องรักษาเพื่อส่งต่อและสิ่งใดคือเปลือกเป็นสัญลักษณ์ที่ต้องปรุงแต่งเพื่อบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เหมาะสมยุคสมัย

บทที่ 3

รูปแบบสักราชของของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน

ฮูปแต้มเป็นคำที่ใช้เรียกงานจิตรกรรมฝาผนังในโบสถ์หรือสิมในภาษาอีสาน คำว่า “สิม” มาจากคำว่า สีมหรือเสมา ฮูปแต้มบนผนังสิมบ่งบอกถึงภูมิปัญญาและสะท้อนความคิดของช่างเขียนภาพฝาผนังหรือช่างแต้มซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วช่างแต้มจะบรรยายเรื่องราวๆ เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรม ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของชาวอีสาน เรื่องราวที่เขียนมากที่สุดเป็นเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนา “ฮูปแต้มจึงเป็นสื่อสะท้อนความคิดและสามารถใช้เป็นหลักฐานที่บันทึกเรื่องราวในอดีตของชุมชน ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนอีสานในอดีตตลอดจนเรื่องราวทางพุทธศาสนา” (ชนาธิป สุวรรณทอง, 2560)

ภาพที่ 1 ภาพสิม วัดป่าเรไร

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ข้อมูลจากภาพประวัติความเป็นมาที่วัดป่าเรไร บ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ระบุว่า อุโบสถ (สิม) วัดป่าเรไร สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2460 ลักษณะเป็นสิมที่ขนาดเล็กก่ออิฐถือปูนเป็นแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีประตูด้านหน้าด้านเดียว หลังคาทรงจั่วชั้นเดียว มีหลังคาปีกนกคลุมเสาไม้โดยรอบ เครื่องบนประดับด้วยโหวงหรือที่เรียกว่า ซ้อฟ้าและหางหงส์ไม้ ส่วนฐานสูงจากพื้นรวม 180 เซนติเมตร เป็นฐานเอวชั้นหรือชุดบัวคว่ำบัวหงาย สูง 100 เซนติเมตรและฐานปัทม์หรือบัวคว่ำสูง 80 เซนติเมตร ผนังด้านทิศเหนือและทิศใต้มีช่องหน้าต่างแคบๆ ด้านละ 2 ช่อง ไม่มีบานหน้าต่าง บันไดทางขึ้นประดับรูปพญานาค ผนังด้านในและด้านนอกของสิม เขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังด้วยสีฝุ่นวรรณะ

สี่เย็น คือ สีฟ้าคราม น้ำเงิน เขียว และขาว เขียนโดยนายสิงห์ บ้านคลองจอก อ.พยัคฆภูมิพิสัย ผนังด้านใน
เขียนภาพพุทธประวัติ พระมาลัย ผนังด้านนอก เขียนเรื่องพระลัก พระลาม (รามเกียรติ์ฉบับลาว)และ
เวสสันดรชาดก อุโบสถวัดป่าเรไร ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 110
ตอน 217 เมื่อวันที่ 22 ธันวาคม 2536 มีพื้นที่ประมาณ 1 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา

วัดป่าเรไร เดิมชื่อวัดบ้านหนองพอก ในปี พ.ศ.2485 พระครูพิสัยนวกการเป็นผู้ริเริ่มเปลี่ยนชื่อเป็น
วัดป่าเรไร สร้างขึ้นเมื่อครั้งพระอธิการเหวยเป็นเจ้าของอาวาส โดยมีพระครูจันทรสรีรัตนคุณ เจ้าคณะอำเภอ
นาตุณเป็นผู้ดำริให้สร้าง ตั้งวัดเมื่อพ.ศ.2224 ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อวันที่4 มิถุนายนพ.ศ.2460
สิ่งสำคัญที่ขึ้นทะเบียนคือ อุโบสถหรือสิมมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง (สำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น,2560)

ภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกของสิมมีหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่า มีภาพชายกลุ่มหนึ่งที่มีรอยสัก
ขาลายอยู่ที่ต้นขาซึ่งบ่งบอกถึงร่องรอยเกี่ยวกับรอยสักขาลายได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนในภาค
อีสานมาตั้งแต่อดีต (ภาพที่ 2 และภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 ภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดป่าเรไร

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ภาพที่ 3 ภาพจิตรกรรมฝาผนังรูปรอยสักขาลาย

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560 ผู้วิจัยได้มีโอกาสไปกราบหลวงพ่อแผน โสภโณ เจ้าอาวาสวัดภูปูน
ในฝันหรือวัดโสภณพัฒนาราม อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์ หลวงพ่อแผนแนะนำให้ไปที่บ้านโพน อ.คำม่วง
จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 4 หลวงพ่อแผน โสภโณ (พระญาณลักขิต รองเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์) เจ้าอาวาส

วัดโสภณพัฒนาราม อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

เมื่อเดินทางไปถึงที่บ้านโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ บรรยากาศโดยทั่วไปที่เห็นก็คือมีร้านค้าขายเสื้อผ้าสินค้าพื้นเมืองผ้าทอแพรวที่บ้านโพนตั้งเรียงรายเต็มสองข้างทาง สอบถามข้อมูลจากร้านค้าในละแวกแถวนั้นด้วยการนำรูปรอยสักขาลายของหลวงปู่มี วัดกกโค่ จ.สกลนคร ให้ดูเป็นตัวอย่างเพื่อตามหาผู้ที่รอยสักขาลาย หลายคนบอกว่าไม่เคยเห็น บางคนบอกว่าเคยเห็น แต่ว่าเดี๋ยวนี้ไม่มีแล้ว ก่อนที่จะตัดสินใจกลับ ผู้วิจัยแวะไปที่ร้านแม่ทรและลองถามข้อมูลอีกครั้ง เจ้าของร้านบอกว่า “ในหมู่บ้านมีคนแก่อีกหลายคนที่มีรอยสักแบบนี้อยู่” เจ้าของร้านช่วยนำทางผู้วิจัยเข้าไปหมู่บ้านและได้พบกับคุณตารุน ปัสสะ เป็นคนแรกของบ้านโพน ต.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 5 คุณตารุน ปัสสะ อายุ 90 ปี บ้านเลขที่ 65 ม.2 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ในวันนั้นนอกจากจะได้พบคุณตารุน ปัสสะ เป็นคนแรกที่มีรอยสักขาลายแล้ว ภาพถ่ายที่ติดอยู่ที่ศาลาที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ก็เป็นหลักฐานชิ้นสำคัญที่ช่วยยืนยันได้เป็นอย่างดีว่าที่บ้านโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ที่มีคนสักขาลายอยู่หลายคน ทางเทศบาลตำบลโพนได้เคยบันทึกภาพผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีรอยสักขาลาย เก็บไว้ที่เป็นระลึกเมื่อปี พ.ศ.2556 (ภาพที่ 6) คุณตารุน ปัสสะ เป็นคนหนึ่งในนั้นอยู่ทางซ้ายสุดของภาพ คนถัดมาคือคุณตาหนา ทะวังษ์ษา และอีก 2 คนถัดไปนั้นเสียชีวิตแล้ว

ภาพที่ 6 ภาพถ่ายที่ระลึกผู้เฒ่ารอยสักขาลาย ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน 2560 ผู้วิจัยพบผู้ที่มีรอยสักขาลาย 5 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มผู้ไท 27 คน กลุ่มไทลาว 3 คน กลุ่มกะตากลุ่มญ้อ และกลุ่มกะเลิง กลุ่มชาติพันธุ์ละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท การอธิบายรายละเอียดรูปแบบการสักขาลาย ผู้วิจัยจึงใช้รอยสักขาลายของชาวผู้ไทเป็นหลักในการอธิบาย และเปรียบเทียบกับรอยขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ดังมีรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทเป็นกลุ่มที่ยังคงมีผู้ที่รอยสักขาลายหลงเหลือให้เห็นอยู่มากที่สุด ในงานวิจัยครั้งนี้ พบกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีรอยสักขาลายที่ ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ที่ ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ และ ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี รูปแบบรอยสักขาลายส่วนใหญ่มีลักษณะเหมือนกัน กล่าวคือ รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีรูปตัวมอม รูปดอกบัว รูปดอกบัวเครือ รูปนกน้อย รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมาก รูปเขี้ยว/เขี้ยวหมาตาย มีบางคนเรียกว่ามนัดหรือหมากนัด และรอยสัก รูปต่างๆ ข้างต้นนั้นส่วนใหญ่อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยม สักเป็นซี่ๆ ล้อมอยู่เพื่อบอกขอบเขตรอยสักแต่ละรูป ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 7 คุณตาคุณ คะมิชม

ภาพที่ 8 รอยสักรูปตัวมอม

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

“รูปตัวมอม” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีรูปตัวมอมอยู่ที่ขา 2 ทั้งสองข้าง ตัวมอมในแต่ละแถวหันหน้าหลังสลับกัน มีทางขึ้น ทางลง บางตัวมีหงอน (ตรงลูกศรชี้) จากตัวอย่างภาพเป็นรอยสักของคุณตาคุณ คะมิชม อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 91 ม.4 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

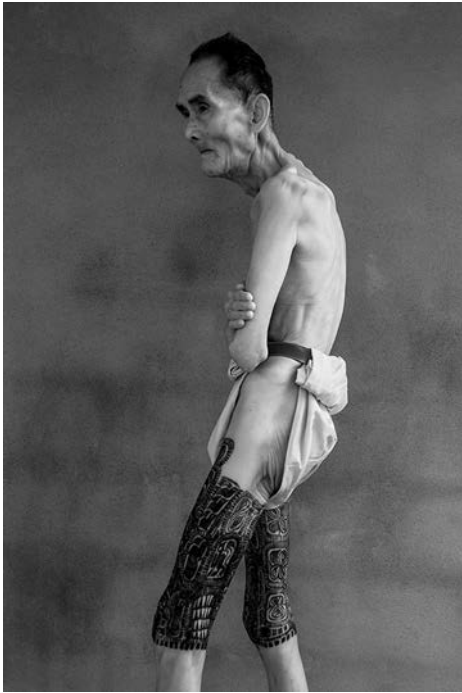
ภาพที่ 9 คุณตาเมย ไชยราช

ภาพที่ 10 ภาพรอยสักรูปดอกบัวเครือ

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

“รูปดอกบัวเครือ” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีลักษณะเป็นเถา เป็นเส้นๆ สักตามความยาวของขา (ตรงลูกศรชี้) จากตัวอย่างเป็นภาพรอยของ คุณตาเมย ไชยราช อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 7 หมู่ 4 บ้านคำม่วง ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

ภาพที่ 11 คุณตาไคร บุตรอินทร์

ภาพที่ 12 รอยสักรูปดอกไม้

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

“รูปดอกไม้” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่บอกว่าดอกไม้ที่วางนี้คือ ดอกบัว ลายสักรูปดอกบัวในรูปนี้อยู่ที่ด้านหลังของขาขวา มีอยู่ 3 ดอกเรียงต่อกัน (ตรงลูกศรชี้) คุณตาไคร บุตรอินทร์ บอกว่า “ลายที่สักอาจจะไม่ตีกรอบสี่เหลี่ยมเป็นตารางก็ได้ ดាំทึบไปทั้งหมดก็มี ที่พอใหญ่มีลายเป็นกรอบสี่เหลี่ยมล้อมรอบก็เพื่อให้เห็นว่า มันลาย ถ้าทึบหมดก็ไม่ลาย ไม่งาม” จากตัวอย่างภาพที่ 11 และ 12 เป็นรอยสักของคุณตาไคร บุตรอินทร์ อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 93 หมู่ 10 บ้านคำม่วง ต.นาบุญ อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

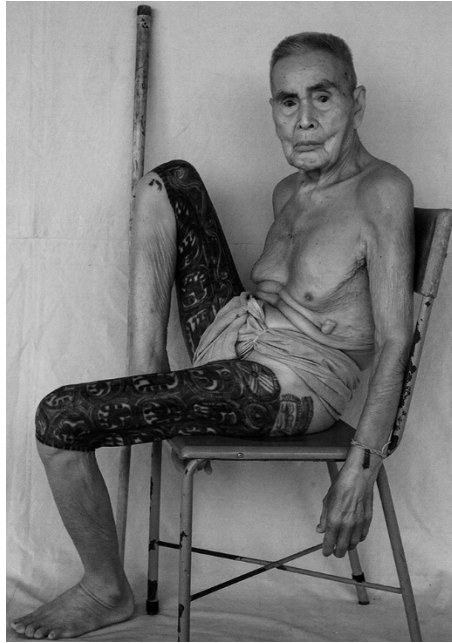
ภาพที่ 13 คุณตาเลี่ยน พันทะรี

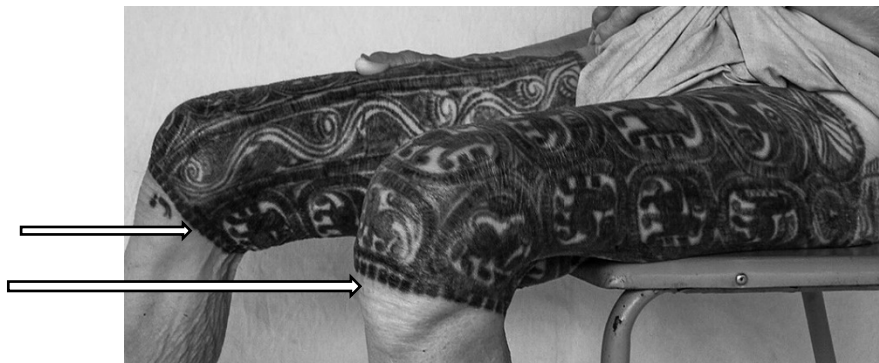
ภาพที่ 14 รอยสักรูปนกน้อย

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

“รูปนกน้อย” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่บอกว่านกน้อยในที่นี้เป็นนกอีแจวหรือไม้กั้นกแซวหางยาว (ตรงลูกศรชี้) จากตัวอย่างเป็นภาพรอยสักของคุณตาเลี่ยน พันทะรี อายุ 87 ปี บ้านเลขที่ 32 ม.5 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 15 คุณตาจุม บุญลาศี

ภาพที่ 16 รอยสักรูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

“รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท เป็นรอยสักที่อยู่ขอบด้านล้าง บริเวณหัวเข่าทั้งสองข้าง (ตรงลูกศรชี้) สักเพื่อประดับตกแต่งให้สวยงาม จากตัวอย่างเป็นภาพรอยสักของคุณตาจุม บุญลาศี อายุ 98 ปี บ้านเลขที่ 18 ม.5 บ.หนองแก่นทราย ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

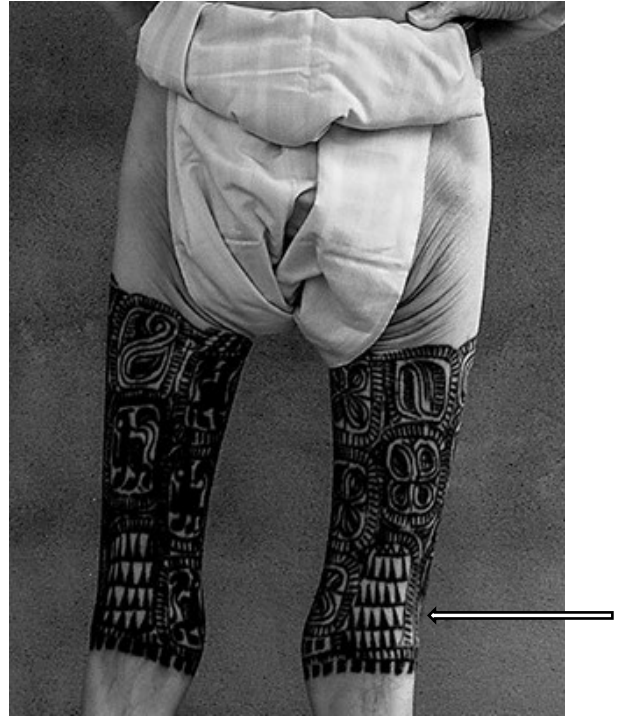
ภาพที่ 17 คุณตานวล พันธะรี

ภาพที่ 18 รอยสักรูปกรรไกร

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

“รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมาก” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท มีชื่อเรียกแตกต่างกัน แต่รอยสักดังกล่าวอยู่ในจุดเดียวกันคือ เป็นดิ่งอยู่ตรงบริเวณด้านล่างขอบรอยสักรูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม รอยสักรูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมากนี้ มีที่อยู่บริเวณหัวเข่าทั้งสองข้างหรือข้างใดข้างหนึ่งก็ได้ แต่ส่วนใหญ่พบว่ามียู่ตรงปลายสุดด้านหน้าหัวเข่าทั้งสองข้าง (ตามลูกศร) จากตัวอย่างเป็นภาพรอยสักของคุณตานวล พันธะรี อายุ 92 ปี บ้านเลขที่ 35 หมู่ 1 ต.โพน อ..คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 19 และภาพที่ 20 รอยสักกรุปแหว่/เขี้ยวหมาตาย

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

“รูปแหว่/เขี้ยวหมาตาย” ในรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท เป็นรูปสามเหลี่ยมอยู่บริเวณด้านหลังเหนือข้อพับและมีอยู่ที่ขาทั้ง 2 ข้าง ภาพที่ 19 เป็นภาพรอยสักของคุณตาเลี่ยน พันทะรี อายุ 87 ปี บ้านเลขที่ 32 ม.5 บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ส่วนภาพที่ 20 เป็นภาพรอยสักของคุณตาไคร บุตรอินทร์ อายุ 89 ปี บ้านเลขที่ 93 หมู่ 10 บ้านคำม่วง ต.นาบุญ อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

รอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทมีลักษณะเด่นที่ปรากฏอยู่ร่วมกัน คือ “รูปตัวมอม” โดยในแต่ละแถวต้องหันหน้าสลับกัน มีทางขึ้น-ลง และบางตัวมีหงอน “เค้าเรียกว่ามอม มอมมีหูมีตา แต่ว่าถ้ามันทางลงเป็นมอมตัวเมีย ถ้าทางขึ้นเป็นมอมตัวผู้ มันมีหงอนอยู่”(รอด บุญลาศรี, 29 กันยายน 2560) “รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม” อยู่บริเวณตรงหัวเข่า เป็นลวดลายประดับตกแต่งให้สวยงาม “รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมาก” เป็นรอยสักตั้งเล็กๆ อยู่ตรงบริเวณด้านหน้าของหัวเข่าจะมีอยู่ทั้งสองด้านหรืออยู่ด้านใดหน้าหนึ่งก็ได้ แต่ส่วนใหญ่มีอยู่มีตรงหัวเข่าทั้งสองด้าน “รอยสักรูปคีมตัดหมากในลักษณะเดียวกันนั้นทางภาคเหนือก็มีอยู่ ความเชื่อทางภาคเหนือเค้าเชื่อกันว่า เวลาตายไปยมทูตจะดูว่ามีคีมตัดหมากหรือเปล่า เป็นเหมือนใบเบิกทางไปนรก-สวรรค์”(ชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 17 กรกฎาคม 2560) “รูปแจ่ว/เขี้ยวหมาตาย” เป็นรูปสามเหลี่ยม อยู่บริเวณขาด้านหลังเหนือข้อพับและอยู่ในตำแหน่งเดียวกันของขาทั้งสองข้าง “รูปนกน้อย รูปดอกบัวเครือ รูปดอกไม้” ส่วนใหญ่สลับคนละแถวกับรูปตัวมอม รอยสักของแต่ละคนอาจจะมีรูปนกน้อย รูปดอกบัวเครือ รูปดอกไม้ครบทั้ง 3 ลวดลายหรือไม่ก็มีเพียงบางลวดลาย ที่สำคัญคือต้องมีรูปตัวมอมปรากฏอยู่ด้วยเสมอ ส่วนลวดลายอื่นกล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับว่าช่างสักจะเลือกสักลวดลายอะไรให้ ดังที่ปู่จ้ำหรือนายศึก ศรีบ้านโพน เล่าว่า “จะเอาลายอะไรก็ใส่เข้าไป เค้าก็ทึมลายมอม ส่วนลายผักแว่น ลายดอกบัว เค้าก็เอามาติดอยู่ตรงขอบ รอบข้างอะไรนี่นะ แต่ว่าส่วนมากทางนี้ก็เป็นตัวมอมเลยละ แล้วเค้าก็ขีดเป็นกลมๆ เป็นวงๆ แล้วก็มาสักเป็นดอกบัว เป็นดอกผักแว่น ถ้าจะเอาเป็นตัวมอมหมดหมดมันไม่สวย ดอกผักแว่นเค้าเอามาประดับเป็นข้อเป็นตมทำนองนี้”(ปู่จ้ำ, 20 กรกฎาคม 2560)

ความแตกต่างของรอยสักขาลายเท่าที่สังเกตเห็นก็คือ ลวดลายแต่ละรูปมีขนาดเล็กใหญ่ต่างกัน แต่ละแถวมีจำนวนไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับผู้สักว่ามีพื้นที่ช่วงขาให้ช่างสักลงลวดลายได้มากน้อยเพียงใด รวมถึงระยะความถี่ความห่างของลายเส้นที่สัก โดยเฉพาะลายสักในส่วนที่เป็นกรอบล้อมรอบลวดลายต่างๆ ถ้ายังมีความถี่มากก็เป็นสิ่งที่บอกได้ว่าผู้ชายคนนั้นมีความอดทนมาก

จากลักษณะรูปแบบลายสักขาลายมอมที่กล่าวไปข้างต้นนี้ รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทในพื้นที่ ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ที่ ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ และ ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี มีตัวอย่างดังต่อไปนี้

ภาพที่ 21 คุณตารุน ปัสสะ อายุ 90 ปี บ้านเลขที่ 65 ม.2 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

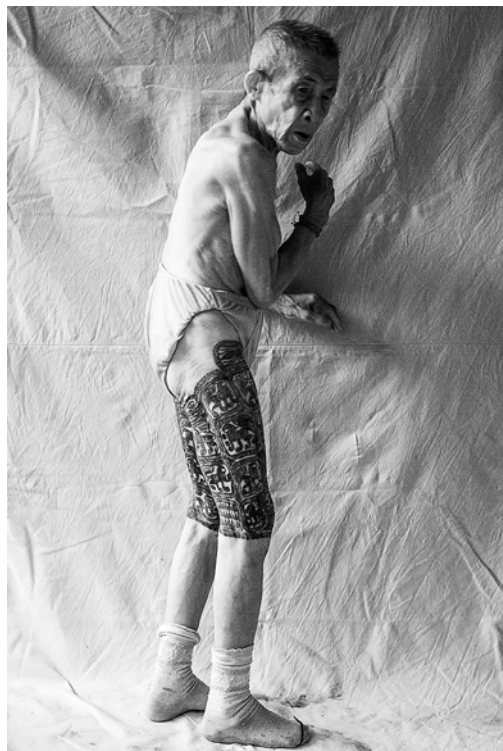

ภาพที่ 22 คุณตาหนา ทะวังษ์ษา อายุ 85 ปี บ้านเลขที่ 7 หมู่ 2 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

ภาพที่ 23 คุณตาลา สายสินธุ์ บ้านหนองซอแมว ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

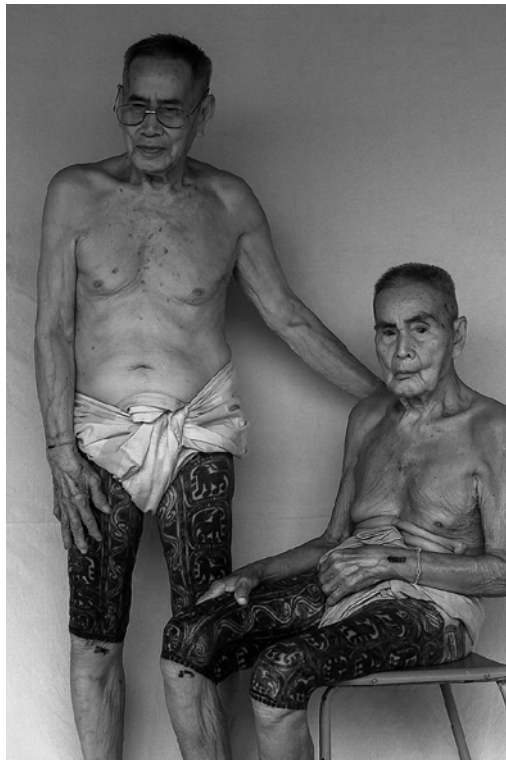

ภาพที่ 24 คุณตาดี ยุระตา อายุ 89 ปี บ้านโพน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

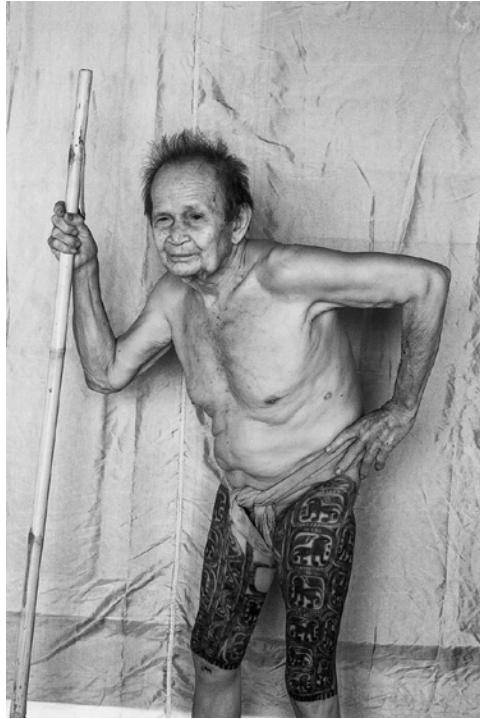

ภาพที่ 25 คุณตารอด บุญลาศี อายุ 92 ปี บ้านเลขที่ 27 ม. 3 ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 26 คุณตาจุม บุญลาศี (นั่ง) อายุ 98 ปี บ้านเลขที่ 18 ม.5 บ.หนองแก่นทราย ต.หนองช้าง
อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ และคุณตารอด บุญลาศี (ยืน) คุณตาทั้งสองคนเป็นพี่น้องกัน

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

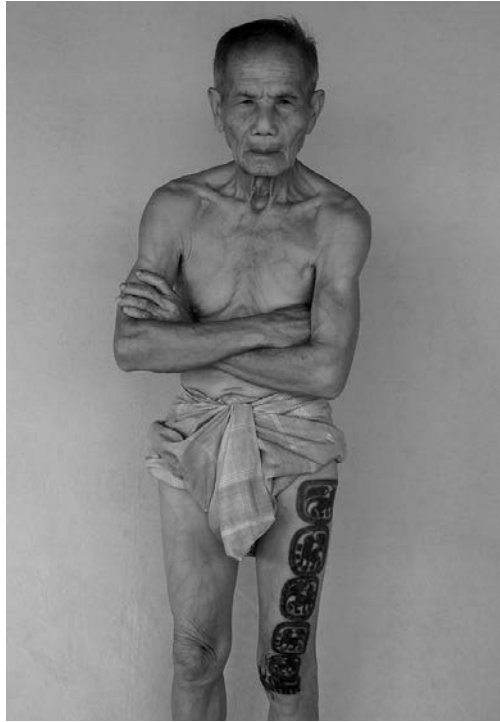

ภาพที่ 27 คุณตาเครื่อง ศิลาพจน์ อายุ 85 ปี บ้านป่อแก้ว หมู่ 7 ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

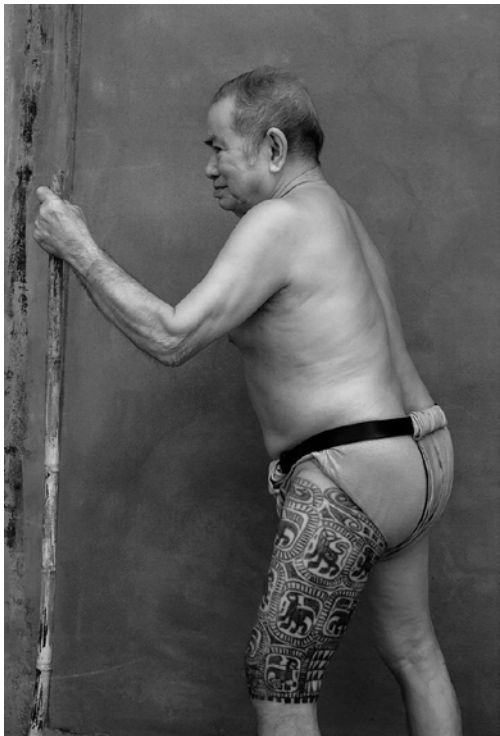

ภาพที่ 28 คุณตาสวาย ภูมิศาสตร์ อายุ 87 ปี บ้านเลขที่ 13 หมู่ 1 ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

ภาพที่ 29 คุณตาเสย หาระทา อายุ 85 ปี บ้านเลขที่ 5 หมู่ 5 บ้านหนองแก้งทราย ต.หนองช้าง
อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

ภาพที่ 30 คุณตามุน บุตรอินทร์ อายุ 84 ปี บ้านหนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

จากภาพที่ 29 คุณตาเสย หาระทา และภาพที่ 30 คุณตามุน บุตรอินทร์ จะเห็นว่ามียรอยสักขาลายเพียงข้างเดียว เพราะทนเจ็บไม่ไหว ดังที่ คุณตามุน เล่าให้ฟังว่า “สักขาได้ข้างเดียว มันเจ็บมาก สักตอนยังเป็นเด็ก10 กว่าขวบนี้แหละ มีลายมอม ลายเขี้ยวหมา ลายนก เพื่อนสักมา อายากได้หน้าเขา”

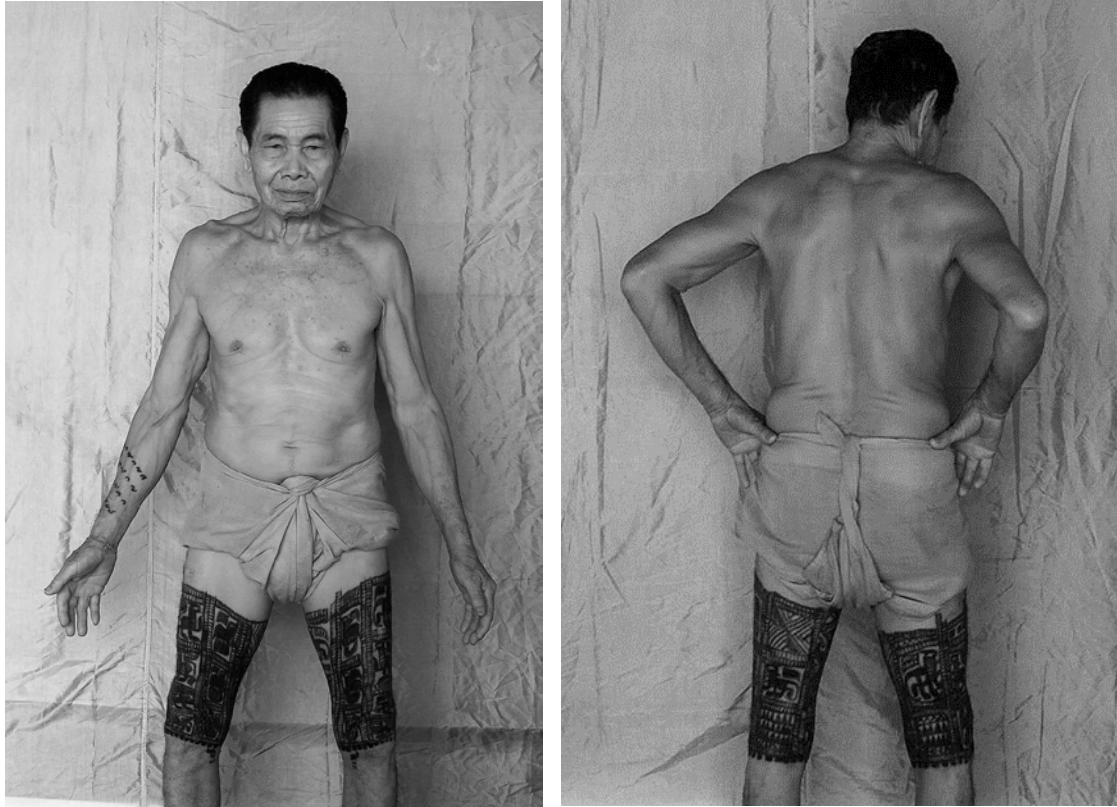
นอกจากจะมีรอยสักขาลายแล้วบางคนสักเป็นรูปสัตว์อย่างมังกร สักยันต์ ลงอักขระต่างๆไว้ตามแขน ลำตัว และคอ หรือไม่ก็มีรอยสักยาวขึ้นไปถึงบริเวณเอวด้านบน รอยสักเหล่านี้เป็นเครื่องหมายว่าผู้ชายคนใดมีความอดทนมากก็จะมีลวดลายรอยสักไม่เหมือนคนอื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ภาพที่ 31 และภาพที่ 32 คุณตาจวง ค่ายศ

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

ภาพที่ 31 และภาพที่ 32 เป็นภาพรอยสักของคุณตาจวง ค่ายศ บ้านเลขที่ 160 ม.9 บ้านหนองซอแงว ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ จะเห็นว่านอกจากรอยสักขาลายแล้วที่แขนขวามีรอยสักเป็นรูปมังกรพันอยู่รอบแขนด้วย คุณตาจวงบอกว่า “สักให้โชคดี เป็นมงคล”

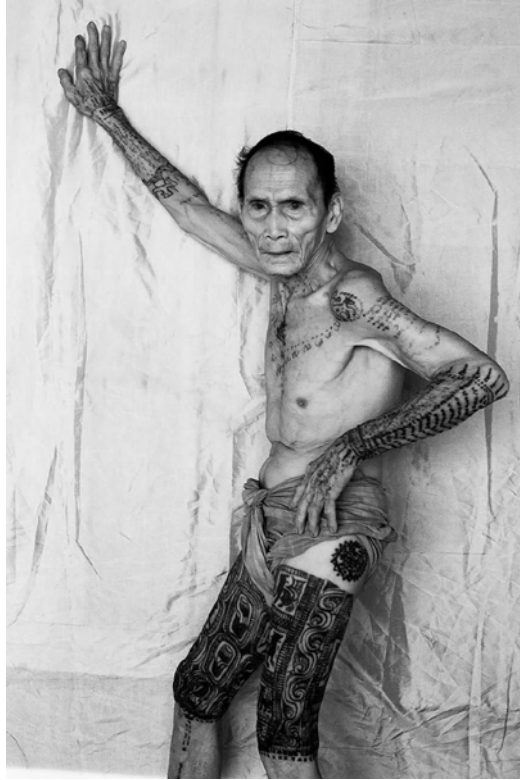

ภาพที่ 33 และภาพที่ 34 คุณตาแผน คำมงคล

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

ภาพที่33 และ 34 เป็นภาพรอยสักของคุณตาแผน คำมงคล อายุ 83 ปี บ้านเลขที่ 47 ม.7 บ้านบ่อแก้ว ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี คุณตาแผนบอกว่า “เลือกลายไปได้ หมูป่าสักเขาก็ สัก” ค่าสักขาข้างละ 5 บาท สมัยนั้นเงิน 5 บาทซื้อวัวได้ 2 นอกจากสักขาลายแล้วคุณตาแผนยังสักอักขระ ตัวหนังสือที่แขนขวาด้วย

พี่เขี้ยวลูกสาวคุณตาแผนบอกว่า “สมัยก่อนพ่อใหญ่เป็นนายฮ้อ ซื้อวัวซื้อควายมาเลี้ยง พี่ได้ยินว่า ถ้าไม่มีลายก็จะไม่มีแฟน ได้ยินเค้าพูดอย่างนั้นนะ ถ้าคนสักลายเยอะก็จะมีแฟนนะ อย่างพ่อใหญ่แผนมีเมีย 5 คน ตอนนี่เฒ่าแล้ว ไม่มีเมียแล้ว ให้อยู่กับลูกกับหลาน”

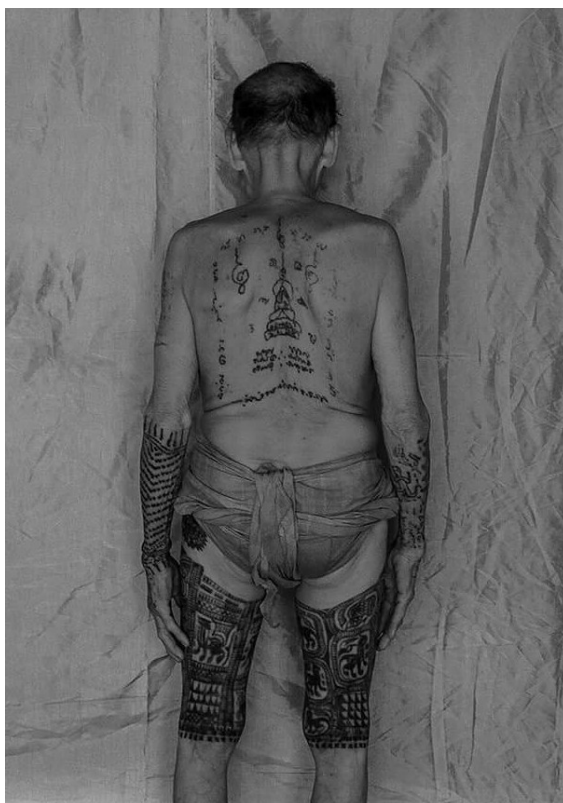

ภาพที่ 35 คุณตาฟอง บุตรอินทร์ อายุ 89 ปี บ้านบ่อแก้ว หมู่ 7 ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี

ภาพที่ 36 รอยสักขาลายด้านหน้าของคุณตาฟอง บุตรอินทร์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

ภาพที่ 37 รอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาฟอง บุตรอินทร์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

คุณตาฟอง บุตรอินทร์ เล่าให้ฟังสรุปได้ว่า คุณตาฟองสักตอนอายุ 15 ปี สักขาทั้ง 2 ข้าง แต่สักกับช่างคนละคน คุณตาฟองสักข้างซ้ายก่อนกับช่างสักชื่อช่างฉิ่ง อยู่ที่บ้านหนองสองแมว ช่างสักเป็นคนกาฬสินธุ์ เป็นคนลาว อายุประมาณ 60 ปี ราคาสักขาข้างซ้าย 4 บาท ส่วนขาข้างขวาสักกับช่างสักชื่อช่างสุ เป็นคนผู้ไทอยู่บ้านหนองนกเขียน อายุประมาณ 70 ปี ราคาสักขาข้างขวา 5 บาท จากการสังเกตรอยสักที่ขาทั้งสองข้างซึ่งสักกับช่างคนละคนนั้นเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าการสักเป็นงานศิลปะ เป็นงานฝีมือเฉพาะตัวของช่างสัก ถึงแม้ว่ารูปแบบเหมือนกัน แต่รายละเอียดความประณีตสวยงามของลวดลายต่างกัน

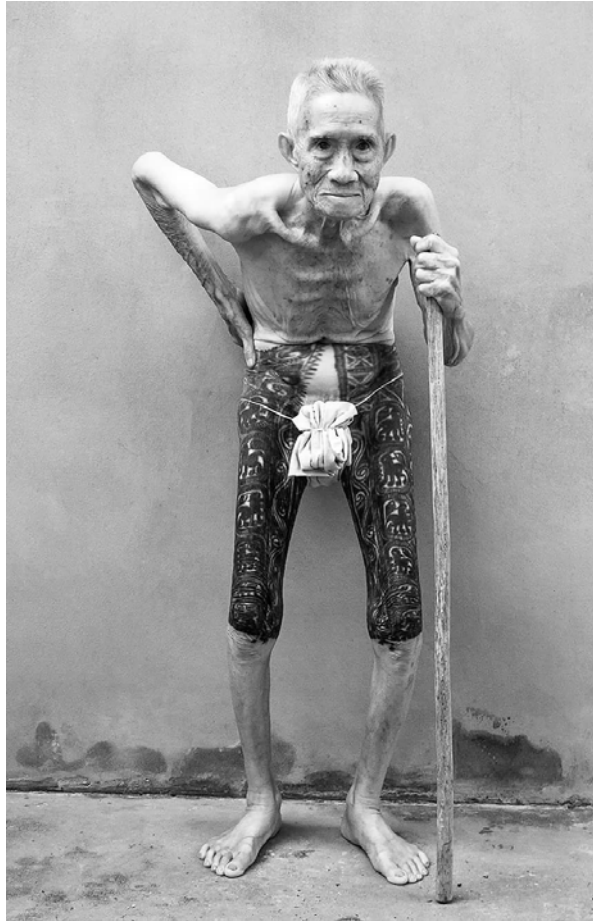
ที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งก็คือ รอยสัก“รูปตะวัน” (ภาพที่35และ37) ซึ่งเป็นรูปกลมๆตรงบริเวณโคนขาซ้ายเป็นรอยสักที่แปลกไปจากรอยสักของคนอื่น นอกจากนี้ คุณตาฟองยังมีรอยสักยันต์และอักขระตามร่างกายด้วย (ภาพที่ 35, 36 และ 37) ผู้วิจัยสังเกตว่าตอนที่จะบันทึกภาพ คุณตาฟองไม่เดินลอดใต้ถุนบ้าน แต่จะเดินอ้อมให้พี่ชายคาบ้านแล้วค่อยเดินขึ้นบันไดมา ตาฟองบอกว่า “เดินใต้ถุนบ้านมันไม่ดี” สมัยหนุ่มๆตาฟองเป็นนายฮ้อยค้าวัวค้าควาย สมัยนั้นวัวตัวละ 500 บาท

ส่วนคุณตาเจ๊ย สันปะภา (ภาพที่ 38 และ 39) เล่าว่า “สักตอนอายุ 14 ปี สักมือละขา คนสักมาจากบ้านโพน ชื่อพ่อเฒ่าจารย์โสม ทุกคนสักคือกัน สักลายมอม ลายนก เขาไว้ว่ามันเป็นนก” ตรงบริเวณเหนือโคนขาที่เป็นรูปตัวมอมจะเห็นว่ามีรอยสักเป็นตารางสี่เหลี่ยมยาวขึ้นไปถึงบริเวณรอบเอวซึ่งลวดลายและสีหมึกแตกต่างกับลวดลายช่วงโคนขาด้านล่างเป็นรูปตัวมอมและเขี้ยวหมาตาย แล้วก็ยังมีรอยสักลงยันต์เต็มแผ่นหลังและที่แขนตาเจ๊ยสักเป็นลายพญานาค

ภาพที่ 38 และภาพที่ 39 คุณตาเจ๊ย สันปะภา อายุ 103 ปี บ้านเลขที่ 108/9 ม.9 บ้านหนองซองแมว
ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

ภาพที่ 40 คุณตาเทิม สุรินทร์ อายุ 95 ปี บ้านเลขที่ 12 ม.2 ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

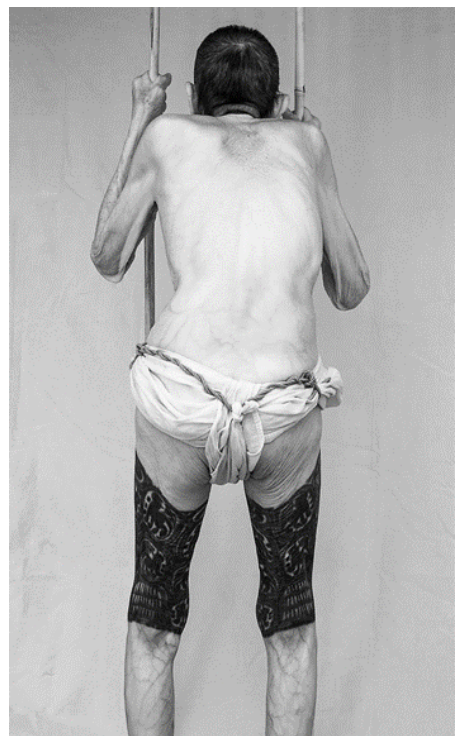
(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

คุณตาเทิม สุรินทร์ เล่าว่า “มันเป็นประเพณี อายุ 15 -16 ปีก็ต้องเริ่มสัก” “สักแล้วทำให้ใจชื่นบาน เวลานุ่งผ้าเช็นก็ต้องเหน็บกะเตี๋ยวขึ้น โข้วขาลาย” “เขาเรียกขาลายมอม มีรูปดอกบัว แล้วเขาว่ามีมีดฉนากที่ปลายหัวเขา” “สักเหม็ดทั้งหมู่บ้าน สักกับเผ่าอ๋มบ้านหนองแมว สักกับตาอ่อนก็มี” “บางคนก็สักเป็นลายแดง สักน้ำหมึกสีแดง ตอนนี้เหม็ดแล้ว” “สักตั้งแต่เข้าจนมีดตีบได้ขาฝ่ายนึง” รอยสักของคุณตาเทิมจะสังเกตเห็นว่า สักขึ้นมาถึงด้านบนบริเวณท้องหรือพุง ยาวต่อเนื่องลงไปถึงบริเวณหัวเข่าซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ น่าจะสอดคล้องกับลักษณะที่เรียกว่า “ลาวพุงดำ” คุณตาเทิมยังเล่าให้ฟังอีกว่า “บางคนก็สักที่เขาเรียกว่าขาลายฉนวน ขาแบบนี้เรียก ขาลายมอม มันบ่เหมือนกัน ขาลายฉนวนมันแหว่เล็กๆตัดกันเป็นหยักๆ เขาเรียกกันสมัยนั้นว่าแหว่เล็บตัด เป็นสามเหลี่ยมๆ”

จากรูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า มีทั้งลักษณะที่เหมือนและต่างกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว ดังรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว

ผู้วิจัยพบผู้ที่มีรอยสักขาลายซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว จำนวน 4 คน คือ คุณตาชอย มังครัตน์ อายุ 94 ปี ม.5 ต.แซงบาดาล อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์ คุณตาบุ่น ตูสมบัติ อายุ 104 ปี หมู่ 3 ต.นาฝาย อ.ภูพาน จ.ขอนแก่น คุณตาเวส บุคดาสาร อายุ 98 ปี ม.7 ต.ทุ่งพระ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ และคุณตาสิม ราชวงศ์ อายุ 99 ปี บ้านหม้อ ต.นาเชือก จ.มหาสารคาม ดังรายละเอียดตามลำดับต่อไปนี้

ภาพที่ 41 และภาพที่ 42 คุณตาชอย มังครัตน์ อายุ 94 ปี ม.5 ต.แซงบาดาล อ.สมเด็จ จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

คุณตาชอย มังครัตน์ เป็นเสี่ยวหรือเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกับหลวงตาพับ อดีตเจ้าอาวาสวัดบ้านหนองแห้ว อายุ 94 ปี ซึ่งมรณภาพไปเมื่อเดือนสิงหาคม 2560 คุณตาชอยเล่าว่า “หลวงตาพับมีรอยสักขาลายเหมือนกัน แต่สักข้างเดียว” “ตอนนั้นใครๆเขาสักกัน ก็ชอบ หมู่เค้าพากันสัก ที่สักขาลายก็เพราะไปจับสาวที่บ้านโนนก็เลยต้องสัก สักอยู่ที่บ้านนี้แหละ สักตอนอายุ 20 ปี คนบ้านสูงเนินเป็นคนสักให้ ไม่มีแบบให้เลือก บ่มีลายอื่น ลายอื่นบ่มี”

สักขาลายหรือสักลายมอมของคุณตาชอย มังครัตน์ เป็นแบบเดียวกันกับรอยสักของคนผู้ไทตามที่อธิบายไปก่อนหน้านี้ คือ มีรูปตัวมอมหันหน้า-หลังสลับกัน มีรูปนกน้อย อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมล้อมรอบ มีรูปใบมะขาม/เม็ดมะขามตรงด้านล่างสุดบริเวณหัวเข่า มีรูปเขี้ยว/เขี้ยวหมาตายอยู่บริเวณด้านหลังเหนือข้อพับ และมีรูปกรรไกรหรือมีดฉนากหรือคีมตัดหมาตรงด้านหน้าหัวเข่า รอยสักขาลายของคุณตาชอยที่มีรูปแบบเหมือนกับรอยสักของคนผู้ไทนั้นอาจจะไปได้ว่า คุณตาไปจับสาวบ้านโพนก็เลยต้องสักลายในแบบที่สาวบ้านโพนชอบเพื่อดึงดูดความสนใจของสาวที่หมายปอง

คุณตาชอยบอกว่า “คนที่ไม่สักก็มี เพราะมันเจ็บมาก คนบ่เก่งอีหลี บ่ได้เน้สักขาลาย บ่ย่านคนบ่ย่านมิด ก็เลยดูเหมือนเป็นน้กเลง บ่ย่านเข็ม บ่ย่านปวด บ่เก่งอีหลี บ่ได้หรอก เวลาสักก็จะสักจากข้างล่างขึ้นมาด้านบน เป็นลายมอม หันหน้าสลับกัน คำเอิ้นว่าเป็นตัวมอม บ่มีตัว บ่มีตัวเปรียบ บ่มีประโยชน์ เราสักรูปมันไว้”

คุณตาบุ่น ตู้สมบัติ (ภาพที่ 43 และ 44) อายุ 104 ปี สักขาลายตอนอายุ 18 ปี ก่อนไปเกณฑ์ทหาร รอยสักขาลายของคุณตาบุ่นมีลวดลายที่เหมือนและต่างกับรอยสักของคนผู้ไท ส่วนที่เหมือนกันคือ มีรูปตัวมอมหันหน้า-หลังสลับกัน มีรูปนกน้อย อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมล้อมรอบ มีใบมะขาม/เม็ดมะขามตรงบริเวณด้านล่างสุดของลาย และมีรูปกรรไกร/มีดฉนาก/คีมตัดหมาตรงด้านหน้าหัวเข่า ส่วนที่ต่างไปคือ รอยสักของคุณตาบุ่น ไม่มีเขี้ยว/เขี้ยวหมาตายอยู่ตรงบริเวณด้านหลังเหนือข้อพับที่ขาทั้งสองข้าง

นอกจากสักขาลายแล้วคุณตาบุ่นยังมีรอยสักอักขระที่ด้านบนหลังเท้าทั้งสองด้าน(ภาพที่ 42) เพื่อกันไม่ให้กันหมากัด และรอยสักรูปนกที่ด้านหลังขาทั้งสองข้างเพื่อความสวยงาม (ภาพที่ 43) แขนขวาคุณตาสักเป็นลายมังกร แขนซ้ายสักเป็นตัวหนังสือ รอยสักที่ขา สักชื่อตาอ่วม อายุ 50-60 ปี เป็นคนอีสาน รอยสักที่แขน“ช่างอี” เป็นคนสักให้ แขนละ 5 บาท

ภาพที่ 43 คุณตาปู่ ตูสมบัติ อายุ 104 ปี หมู่ 3 ต.นาฝาย อ.ภูพาน จ.ขอนแก่น

ภาพที่ 44 รอยสักขาลายด้านหลังของคุณตาปู่ ตูสมบัติ

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

ภาพที่ 45 คุณตาเวส บุคดาสาร อายุ 98 ปี ม.7 ต.ทุ่งพระ อ.คอนสาร จ.ชัยภูมิ

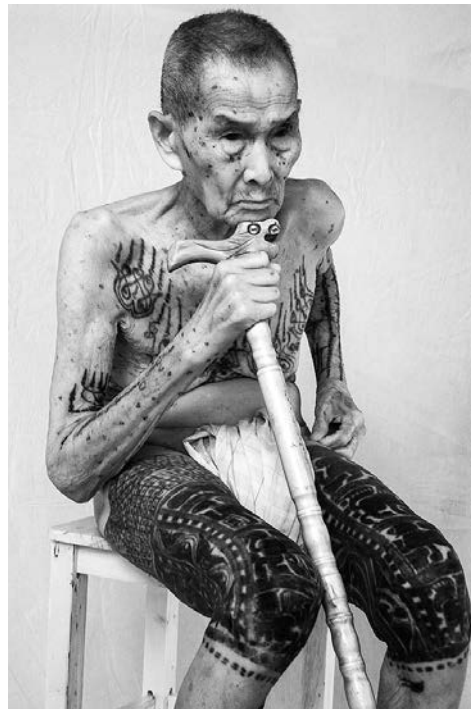
(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

คุณตาเวส บุคดาสาร อพยพมาจากหลวงพระบาง คุณตาบอกรอยสักที่เขา “สักเป็นตัวมอม ตัวมอมมาน เอ็นหน้าเขา” นอกจากมีรูปตัวมอมแล้วคุณตาเวสบอกว่ามีนกร้ายด้วย “นกร้ายคือนกร้าย เขาเอ็นมาก็เอ็นหน้าเขา” จากคำบอกเล่าของคุณตาเวสสอดคล้องกับคำอธิบายที่ว่า “ลาวพุงขาวจะสักทั้งสองขา เป็นลายรูปสัตว์ตามความเชื่อในเทพนิยาย เช่น ตัวมอม ลิงลม นกร้าย ซึ่งมีความเชื่อว่า สักตัวมอมจะทำให้มีพลังมีความแข็งแรง สักลิงลมจะทำให้แคล้วคล่องว่องไว สักนกร้ายจะทำให้เก่งกล้าสามารถ” (วิศัลย์ โฆษิตานนท์, 2557)

คุณตาเวสยังเล่าด้วยว่า “ต้องสักขาให้เสร็จทีละข้างแล้วจึงค่อยสักอีกข้างนึง ไม่งั้นจะตายถ้าสักพร้อมกันทั้ง 2 ข้าง จะเยี่ยวไม่ออก คนที่สักแล้ว ไม่มีใครตายหรอก เจ็บก็ต้องกินยาฝิ่น”

คุณตาเวสชอบอ่านหนังสือเรื่องพระเวสสันดรชาดกและหนังสือธรรมะ ระหว่างที่เก็บข้อมูลคุณตาเวสมักจะท่องคำกลอนอยู่เสมอ เช่น “ขาลายแล้ว แอว์บ่ลาย สักนกน้อยงอยแค้น ลีจั้งคือ” หมายความว่า ถ้าขาลายแล้ว เอว์บ่ลาย ให้สักรูปนกตัวน้อยลงที่แก้มข้างหนึ่งก็จะมีเสน่ห์มากขึ้น “ขาบ่ลาย สาวบให้ขึ้น ก่าย 9 ผืนผ้า 10 ผืนผ้า ยังบ่ปานขาลาย” หมายความว่า ถ้าขา ไม่ลาย ผู้หญิงก็จะไม่ให้ขึ้นก่าย ห่มผ้า 9 ผืน 10 ผืนก็ยังไม่อบอุ่นเท่าขาลาย และ “ขาบ่ลายเขาบให้ขึ้นก่าย ขาลายแล้ว เขาให้ขึ้นก่ายปานผ้าหมื่นผืน” หมายความว่า ถ้าขาไม่ลาย ผู้หญิงจะไม่ให้ขึ้นก่าย แต่ถ้ามีขาลายแล้ว ผู้หญิงก็จะยอมให้ก่าย และขาที่มีรอย

สักให้ความรู้สึกเหมือนมีผ้าห่มเป็นหมื่นๆผืนมาห่มให้ความอบอุ่น แสดงให้เห็นว่า การสักกลายเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นสื่อกลางช่วยสานสัมพันธ์ ดึงดูดความสนใจระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 46 และ ภาพที่ 47 คุณตาสิม ราชวงศ์ อายุ 99 ปี

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

คุณตาสิม ราชวงศ์ บ้านเดิมอยู่ที่บ้านหม้อ อ.นาเชือก จ.มหาสารคาม ปัจจุบันมาอยู่กับลูกหลานที่บ้านเลขที่ 96 ม.5 ต.หนองระเวียง อ.พิมาย จ.นครราชสีมา “ลายเฒ่าเก่า ลายโบราณ เป็นของโบราณ ลายโบราณเว้าบ่ถูก สักตามโบราณว่า เรียกสักขาลาย” คือ คำตอบที่คุณตาสิมพูดซ้ำๆ เมื่อถามถึงรอยสักขาลาย คุณตาสิมบอกว่า “มีตัวสิงโต ตัวหมา” คุณตาสิมสักลายตอนอายุประมาณ 20 ปี ตอนบวชอยู่ที่วัด ช่างที่สักเป็นคนกุลา มาสักให้ที่วัด ไม่ต้องเสียเงิน เมื่อถามถึงความรู้สึกตอนที่สักคุณตาสิมบอกว่า “เจ็บ น้ำตาออก น้ำตาไหล” นอกจากลวดลายที่ขาแล้ว คุณตาสิม ราชวงศ์ ยังมีรอยสักยันต์และอักขระต่างๆตามลำตัวและที่แขนด้วย

รูปแบบลวดลายสักของคุณตาสิมพูดได้ว่ามีลักษณะคล้ายๆกับรอยสักของคนไทย แต่ไม่เหมือนกันเสียทีเดียว กล่าวคือ อย่างแรกที่รับรู้ได้ก็คือ สีน้ำหมึกรอยสักของคุณตาสิมเข้มมาก เกือบจะเป็นสีดำสนิททั้งขา กรอบสีเหลี่ยมที่ล้อมรอบลวดลายรูปมอม รูปดอกไม้ และรูปดอกบัวเครืออยู่นั้นเมื่อเทียบเคียงกับลวดลายของกลุ่มผู้ไทจะเห็นว่าสักเป็นเส้นๆเป็นซี่ๆ แต่จะเห็นเป็นรูปสีเหลี่ยมขาวๆเล็กๆเว้นไว้ไม่มีรอยสัก ส่วนลวดลายด้านล่างตรงบริเวณที่เรียกว่าใบมะขาม/เม็ดมะขาม มีรอยสักเพิ่มขึ้นอีก 1 แถวเว้นช่วงห่างจากรอยสักรูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม และตรงปลายหัวเข่าก็มีรอยสักเป็นรูปกรรไกรในลักษณะเดียวกันกับของคนผู้ไท นอกจากนี้ ลวดลายตรงบริเวณโคนขาด้านบนที่มีลวดลายเป็นตารางสีเหลี่ยมตัดกันนั้นหมึกสีอ่อนกว่าลวดลายที่ช่วงขา รูปแบบนี้ดูคล้ายกับรอยสักของคุณตาเจ๊ย สันปะภา บ้านหนองซองแมว ต.โพธิ์ อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ (ดูภาพที่ 38 และ 39)

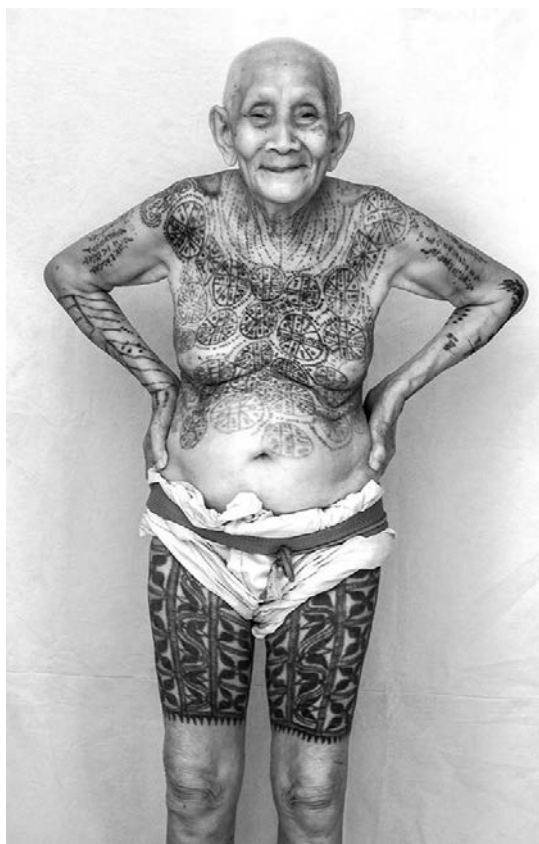
รอยสักลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวที่พบ 4 คน มีทั้งลักษณะที่เหมือนและต่างกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท กล่าวคือ รอยสักของคุณตาชอย มังครรัตน์ และคุณตาเวส บุคตาสาร มีรูปแบบเดียวกับรอยสักขาลายของผู้ไท ในขณะที่รอยสักของคุณตาบุ่น ตูสมบัติ และคุณตาสิม ราชวงศ์ ดูเหมือนจะเป็นลวดลายที่รูปแบบแตกต่างออกไป ในประเด็นนี้น่าจะขึ้นอยู่กับช่างสักเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์อะไร รูปแบบลวดลายก็น่าจะแตกต่างกันไป เนื่องจากผู้ที่สักขาลายส่วนใหญ่ถ้าไม่สักกับช่างในหมู่บ้านเดียวกัน บางคนก็ไปสักในหมู่บ้านอื่นที่อยู่ใกล้กันซึ่งช่างสักจะเป็นชาติพันธุ์เดียวกันหรือไม่ก็ได้ รวมถึงบางครั้งช่างสักจากต่างถิ่นเดินทางมาสักให้ในหมู่บ้าน ไม่มีรูปแบบให้เลือกทุกอย่างช่างสักจะเป็นคนจัดการให้เองทั้งหมดกล่าวได้ว่า รอยสักขาลายบ่งบอกวัฒนธรรมค่านิยมความเชื่อบางอย่างที่มีอยู่ร่วมกันของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในภาคอีสานได้โดยสื่อสารนัยยะความหมายผ่านรอยสักรูปต่างๆ

นอกจากนี้ ในแต่ละพื้นที่ที่ลงภาคสนามเรื่องราวเกี่ยวกับการสักขาลายเป็นสิ่งที่ยังคงอยู่ในการรับรู้และความทรงจำของผู้คน เช่น คุณตาก้อน กลิ่นหลวย อายุ 87 ปี เป็นคนบ้านเดียวกับคุณตาบุ่น ตูสมบัติ คุณตาก้อนไม่ได้สักขาลาย คุณตาบอกว่า “บ่สักก็บ่เป็นหยง” ที่ไม่สักเพราะรู้ว่ามันเจ็บมาก แต่คุณตาก้อนก็มีรอยสักที่แขนข้างขวาเป็นเลข ๙ เรียงติดกันเป็นแถวๆ สักเพื่อเมตตามหานิยม คุณตาก้อนบอกว่าเจ็บเหมือนกัน แต่ไม่เจ็บมากเท่าสักขาลาย สักตอนบวชพระอายุ 21 ปี สักกับช่างอ่วมซึ่งเป็นช่างคนเดียวกันกับ

ที่สักขาลายให้คุณตาปู่ คุณตาก็ยังบอกอีกด้วยว่า “บ่มีขาลาย ผู้สาวบ่มีก นอกจากจะต้องขาลายแล้ว เอวกี่ต้องลายและมีพันทองด้วยเป็นเสน่ห์ที่ผู้ชายต้องมี” (ก้อน กลิ่นหลวย, 20 พฤศจิกายน 2560)

รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะตาค

“สักลายมอม เป็นลายเก่า เป็นคนโบราณ ลายมาแต่เกิด เรามาจากเวียงจันทน์ ลายมาแต่เกิด มาอย่างนั้นแหละ พ่อแม่เฒ่าให้ฟังว่า เป็นลายมาแต่เกิด ก็เลยสืบมาแต่เก่ามาจนมือนี่”

ภาพที่ 48 หลวงปู่มี อายุ 106 ปี วัดกกโต๋ บ้านกกปลาซิว อ.ภูพาน จ.สกลนคร

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

หลวงปู่มีบอกว่าตนเองเป็นคน “กะตาค” รอยสักขาลายที่เห็นมีรูปแบบไม่เหมือนกับรอยสักของกลุ่มผู้ไทที่กาฬสินธุ์กับอุดรธานี กล่าวคือ รอยสักที่ขาหน้าด้านเป็นรูป “ดอกบัวต้น” กับรูป “ดอกบัวเครือ” เห็นได้ชัดว่าด้านหน้าไม่มีรูปตัวมอม (ภาพที่ 48)

ภาพที่ 49 รอยสักขาลายด้านขาซ้ายของหลวงปู่มี

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

จากภาพที่ 49 รอยสักที่เป็นรูปสามเหลี่ยมแหลมๆอยู่ตรงปลายสุดของลายสักหลวงปู่มี เรียกว่า “แฉ่ว/เขี้ยวหมาตาย” มีลักษณะเป็นฟันหรือเขี้ยวซี่เล็กๆแหลมเรียวย สีดำทึบ ต่างกับลายแฉ่ว/เขี้ยวหมาตายของคนผู้ไท (ภาพที่19 และ 20) ส่วนลายสักในตำแหน่งเดียวกับแฉ่ว/เขี้ยวหมาตายของคนกะตานั้น คนผู้ไทเรียกว่า “ใบมะขาม/เม็ดมะขาม”(ภาพที่ 16)

นอกจากนี้ ลายสักที่มีลักษณะเป็นเส้นๆเหมือนฟันปลาที่อยู่ด้านข้าง เป็นลายสักที่กั้นระหว่างรูปดอกบัวตันกับรูปตัวมอมนั้น หลวงปู่มีบอกว่า “เป็นลำต้นไม้”หลวงปู่มีอธิบายว่า “ดอกบัวตันมันเป็นกกเป็นต้นไม้ มันเป็นเครือ ลามขึ้นไม้”รอยสักที่เป็นลำต้นไม้ก็น่าจะเป็นส่วนหนึ่งของดอกบัวตัน จากภาพที่ 49 และภาพที่ 50 จะเห็นว่ารอยสักขาลายของหลวงปู่มีซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะตากลักตั้งแต่โคนขาด้านบนลงมาถึงบริเวณต้นขาเหนือหัวเข่าขึ้นมาเกือบคืบ ไม่ได้สักขึ้นไปถึงบริเวณช่วงเอวและไม่ได้สักยาวลงมาถึงหัวเข่าเหมือนกลุ่มผู้ไท

เมื่อครั้งที่ผู้วิจัยนำภาพถ่ายรอยสักของหลวงปู่มี ไปให้หลวงพ่อแผน วัดภูโปในฝัน ดูเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560 หลวงพ่อแผนบอกว่า “ลายนี้เค้าเรียกลายดอกจัน” ส่วนลายอื่นๆที่หลวงพ่อแผนเคยเห็นก็มี “ลายชิดกับลายดอกผักแว่น”

ภาพที่ 50 รอยสักขาลายที่ขาด้านขวาของหลวงปู่มี

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

รอยสักในภาพที่ 50 จะเห็นว่า ตัวมอมหันหน้าไปทางเดียวกันทั้งหมด ไม่เหมือนรอยสักของผู้ไทที่ ตัวมอมหันหน้า-หลังสลับกัน เมื่อถามถึงตัวมอม หลวงปู่มีบอกว่า “มอมมาแต่ขอม โอ้ย บ่ฮู้จักแล้วตั้งแต่เกิด พ่อแม่เว้าให้ฟัง แล้วก็มาเว้าให้ลูกให้หลาน พ่อแม่ขี้จู้ปุ่ ปู่มาขี้จู้ลูกหลาน ขี้จู้เดียวทั้งหมด”

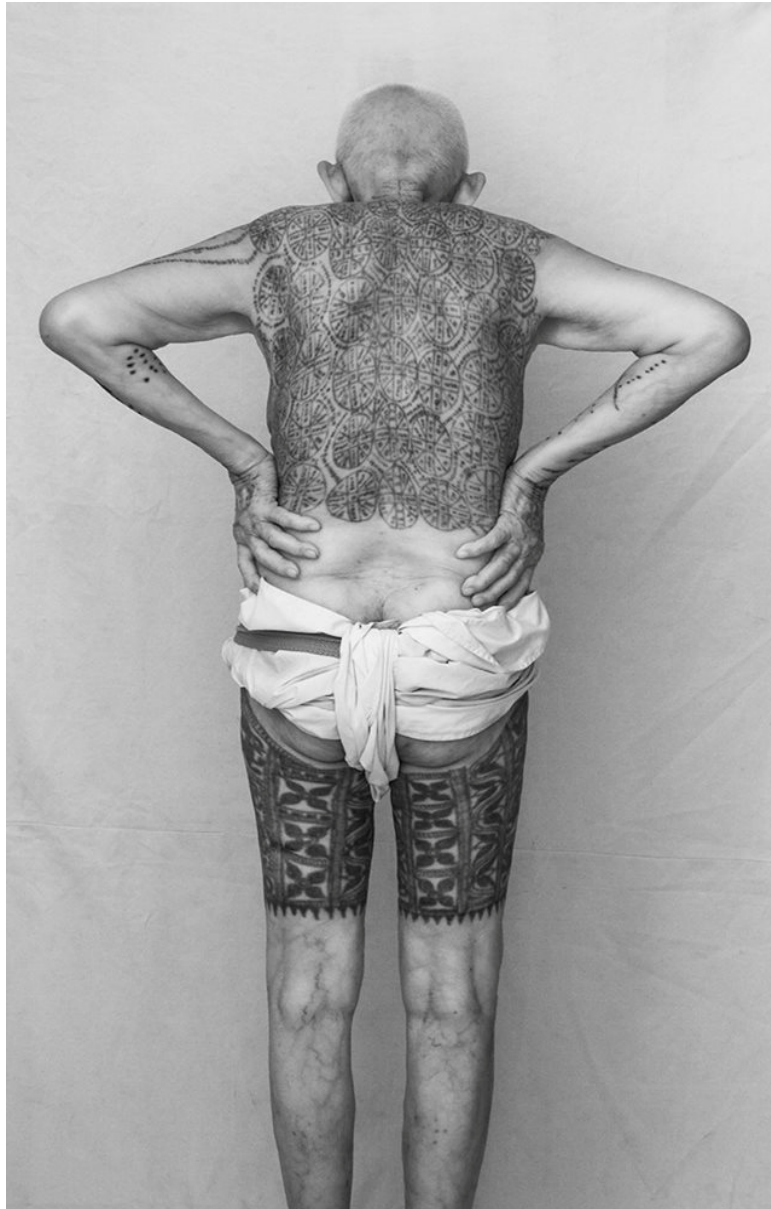
“คนบ้านเดียวกันสักเหมิต สักลายเดียวกันเหมิต รุ่นเดียวกันเกิด พ.ศ.2457 สักตอนค่นองสักตอน เป็นผู้บ่าวก็จะง่าย เห็นผู้หนึ่งได้ อยากรู้ตามหมู่ เลยพากันเฮ็ด ปู่วันดีมาสักให้ มาสักให้ที่เฮือนเลย คนบ้าน นี้ ลายนี้นักคน”

“ตอนออกโรงเรียนแต่เก๋า อายุ 14 ปีเต็ม พอออกโรงเรียนก็ไปสักอายุ 16-17 ปี” เพราะอะไรถึง ต้องสักขาลาย หลวงปู่มีตอบว่า “สักขาลายแล้ว เอาแอ้วให้มันก้าน สักกนน้อย คอยแก้มมันจั่งคือ บ่มีลาย ผู้สาว มิให้ก่าย” หมายความว่า ถ้าสักขาลายแล้วก็ต้องสักลายที่เอวให้มันงามด้วยและต้องสักกนน้อยที่ แก้มด้วยก็จะยังมีเสน่ห์ ถ้าบ่มีขาลาย ผู้หญิงก็จะไม่ให้เข้าใกล้

นอกจากสักขาลายแล้ว หลวงปู่มียังมีรอยสักยันต์และอักขระที่ลำตัวและแผ่นหลัง (ภาพที่ 51 และ 52) หลวงปู่มีบอกว่าที่สักลายต่างๆก็เพื่อความสบายใจ เป็นของดี ฟันแทงไม่เข้า ป้องกันเสนียดจัญไร ป้องกันอันตราย แขนขวาสักเป็นรูปใบมะพร้าว แขนซ้ายสักเป็นรูปมังกร เป็นมังกรปราบมาร ที่หน้าแข้งสัก คาถา“บังหลวง” สักแล้วสัตว์ต่างๆ ไม่กล้าเข้ามาใกล้ ไก่ที่เลี้ยงไว้เวลาโยนข้าวเปลือกให้กินก็ไม่กล้าเข้ามา กิน รอยสักเหล่านั้นเป็นรอยสักที่ปู่วันดีสักให้ นั่นสักตามแผนของโบราณ เป็นของดี ช่วยให้ แคล้วคลาด

ปู่วันดีที่หลวงปู่มีพูดถึงเป็นปู่ของหลวงปู่มี ปู่วันดีเป็นช่างสัก มีรอยสักเต็มทั้งตัว สักขึ้นไปถึงบนหัว เว้นที่ลูกตาเท่านั้นที่ไม่มีรอยสัก พ่อของหลวงปู่มีเป็นหมอธรรม สักขาลายเป็นรูปตัวมอมและสักตามตัว เหมือนกัน โดยมีปู่วันดีเป็นคนสักให้เช่นกัน

ครอบครัวของหลวงปู่ส่วนใหญ่อายุยืน ปู่วันดีเสียชีวิตตอนอายุ 125 ปี พ่อเสียชีวิตตอนอายุ 113 ปี น้องสาวของหลวงปู่ยังมีชีวิตอยู่ อายุ 103 ปี หลวงปู่มี อายุ 106 ปี บวชครั้งแรกตอนอายุ 51 ปี บวชอยู่ 8 พรรษา กลับมาบวชครั้งที่ 2 ตอนอายุ 73 ปี และแต่งงานมาแล้ว 5 ครั้ง

ภาพที่ 51 รอยสักด้านหลังหลวงปู่มี

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

ภาพที่ 52 รอยสักยันต์และรอยสักขาลายของหลวงปู่มี

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ

ภาพที่ 53 คุณตาบัวศรี ฆลาจันทร์ อายุ 98 ปี อยู่บ้านเลขที่ 94 ม.5 ต.หนองปลิง อ.นิคมน้ำอูม จ.สกลนคร

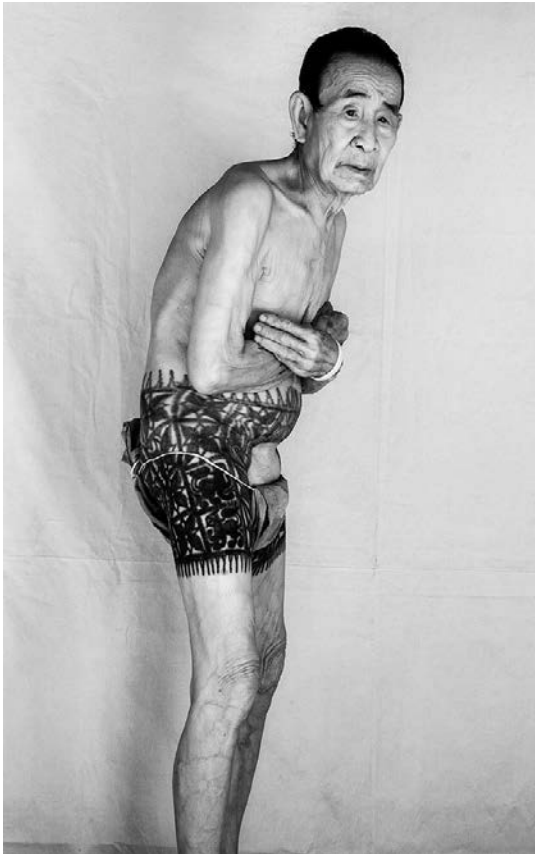
(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

จากที่ฟังคุณตาบัวศรีเล่าสรุปได้ว่า สักขาลายตามเพื่อน สักตอนอายุ 20 ปี สักตอนไปคัดเลือกทหาร ไปด้วยกันทั้งหมด 14 คน ทุกคนสักลายเดียวกันหมด เพื่อนที่สักตอนนี้เสียชีวิตไปหมดแล้ว คุณตาบัวศรีเรียกรอยสักที่ขาว่า สักขาลายและในรอยสักนั้นมีรูปดอกบัวอยู่ด้วย ส่วนลายที่สักนั้นช่างสักเป็นคนเลือกให้เอง ตอนนั้นค่าสักขาข้างละบาทและต้องกินยาฝิ่นเพื่อไม่ให้เจ็บ นอกจากนี้ รอยสักตรงหน้าขาสักเพื่อกันไม่ให้หมากัด ตาบัวศรีเล่าแบบขำๆว่า ตั้งแต่สักมา โดนหมากัด 3 ครั้งแล้ว

รอยสักขาลายของญ้อจะเห็นได้ว่า มีรอยสักขึ้นมาจากจนถึงพุง ยาวลงมาถึงบริเวณต้นขาด้านบนเท่านั้น ระยะความยาวของรอยสักสั้นกว่ารอยสักของกลุ่มผู้ไทมาก แต่อยู่ในระยะเดียวกันกับรอยสักของกลุ่มกะตาดอก นอกจากนี้ ยังมีรอยสักครอบคลุมไปถึงบริเวณก้นด้วย(ภาพที่ 54)ซึ่งเป็นลักษณะที่ยังไม่พบในกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่กล่าวมาก่อนหน้านี้

ภาพที่ 54 รอยสักขาลายกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ

ภาพที่ 55 รอยขาลายด้านข้าง

ภาพที่ 56 รอยสักขาลายด้านหลัง

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

จากรูปด้านหลัง (ภาพที่ 56) จะเห็นว่า บริเวณตรงกลางเหนือก้นขึ้นไปมีลวดลายเป็นรูปสามเหลี่ยม ลักษณะเหมือนฟันปลา บริเวณก้นมีรอยสักรูปดอกบัวและรูปตัวมอม จาก (ภาพที่ 54) ลวดลายที่เห็นมีกรอบสี่เหลี่ยมล้อมรอบรูปตัวมอมที่หันหน้า-หลังสลับกัน และมีรูปดอกบัว ในแถวเดียวกันจะเห็นว่า บางแถวมีลวดลายเป็นรูปเดียวกันทั้งหมด แต่บางแถวมีรูปตัวมอมกับรูปดอกบัวอยู่ด้วยกันซึ่งเป็นลักษณะที่ ต่างกับรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่เห็นมาก่อนนี้ที่ในแต่ละแถวจะเป็นลายเดียวกันทั้งหมด แต่จะสลับ ลวดลายกันคนละแถว นอกจากนี้ รอยสักขาลายของผู้นี้จะเห็นว่าด้านบนและด้านล่างมีรอยสักเป็นรูป สามเหลี่ยมเป็นริ้วๆ แต่ไม่มีรูปดอกบัวเครือ ไม่มีรูปกรรไกร และไม่มีรูปแส้วหมาตายซึ่งเป็นลวดลายที่มักจะ พบในรอยสักขาลายของคนผู้ไท

รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง

ภาพที่ 57 หลวงตากลม ปภากรโ อายุ 91 ปี อดีตเจ้าอาวาสวัดป่าวิรุพันธ์ ต.กุดบาก

อ.กุดบาก จ.สกลนคร

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

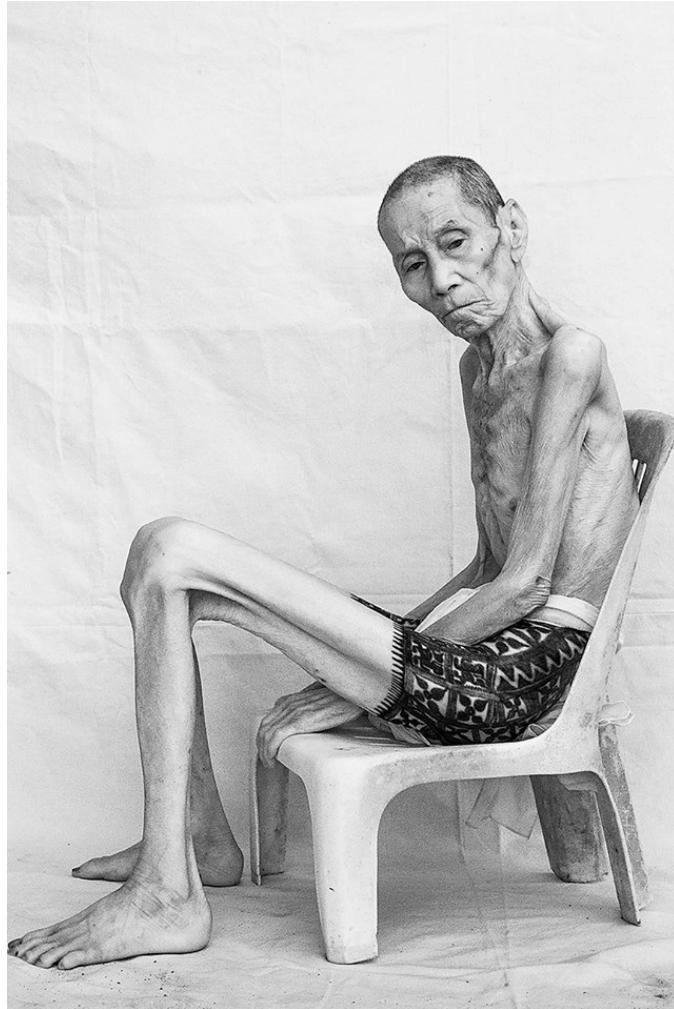
ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลที่วัดป่าวิเวก อ.กุตบาก จ.สกลนคร เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2560 รายละเอียดต่างๆ ต้องสอบถามจากลูกหลานที่ดูแลหลวงตากลม ปากาโร เนื่องจากหลวงตากป่วยเป็นโรคไตมาหลายปี หลวงตากไม่พูด สื่อสารด้วยการพยักหน้า เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2560 ผู้ใหญ่จิรณรงค์ ช่างสังข์ ได้โทรมาบอกว่า หลวงตากลม ปากาโร ท่านมรณภาพแล้ว

ผู้ใหญ่จิรณรงค์ ช่างสังข์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 เป็นหลานของหลวงตากลม เล่าให้ฟังว่า “เคยเห็นในคนรุ่นปู่ รุ่นพ่อ มีให้เห็นเยอะ เคยถามปู่หรือในภาษาบ้านเราเรียก โปะะ ไม่เจ็บหรือตอนสัก แกบอก ว่า แกสักอยู่โคราช ตอนหนุ่มๆแกเป็นลูกหาบ ตามพวกนายฮ้อยไป ก็เลยไปสักมาจากที่โน้น แต่สักไม่เสร็จ แล้วไม่รู้ยังงี้ ลูกศิษย์แกหรือยังงี้นี้แหละ มาสักให้ต่อ” และ “ลายสักขาที่เคยเห็นแต่ละคนสั้นยาวไม่เท่ากัน เวลากลักผ้าขาม้าขึ้นก็จะเห็นได้ชัด บางคนที่สักยาวขึ้นถึงมาถึงเอว ตอนนั้นก็ไม่ได้สนใจถามว่าคืออะไร เห็นเค้าเรียกกันว่าลายมอม ลายสักของกลุ่มกะเลิงกับญ้อรู้สึกว่ามีลักษณะคล้ายกัน” (18 พฤศจิกายน 2560)

ผู้ใหญ่อุชาติ ทองพรหม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 เล่าให้ฟังว่า “ลายสักของพ่อผมก็เป็นลายแบบเดียวกันนี้แหละ แต่แกสักตั้งแต่เอวยาวลงมาถึงเข่าเลย ผมเคยถามคนแก่ๆเหมือนกันว่าสักลายทำไม เค้าก็บอกว่าทุกคนต้องสักลายทุกคน ไม่รู้ว่าเค้าพูดจริงหรือพูดเล่นนะ เค้าว่าถ้าขาไม่ลายผู้หญิงเค้าจะไม่ชอบ” (18 พฤศจิกายน 2560)

หลวงตากลมเคยหนีเข้าป่า ตอนช่วงที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองเกี่ยวกับกลุ่มคอมมิวนิสต์ หลังจากออกจากป่ามาก็เลยมาบวชและจำพรรษาอยู่ที่วัดป่ามงคลวิเวกมาโดยตลอด ผู้ใหญ่จิรณรงค์ เล่าว่า “หลวงตากลมเคยเป็นหัวหน้ากลุ่มพรรคคอมมิวนิสต์ดูแลเขตพื้นที่ภาคอีสานและเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยคนสุดท้ายที่ออกจากป่ามาในช่วง พ.ศ.2525 - 2530 ได้มั้ง แกออกมา เค้าเอาเครื่องบินไปรับ เห็นบอกว่าเป็นคนสุดท้ายนะ แกไม่ยอมออก ต้องเอาเครื่องขยายเสียงเปิดกดดันให้ออกมา เพราะลูกน้องออกมาหมดแล้ว คนสุดท้ายของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยในเขตอีสานเหนือนี้แหละ”

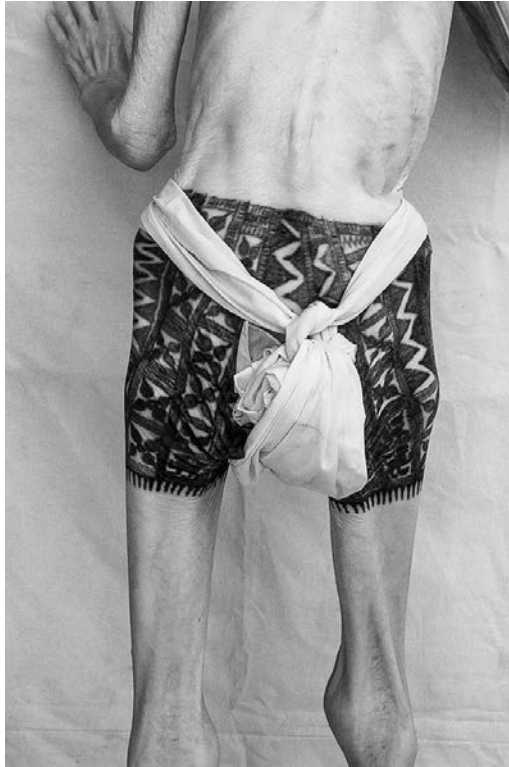
ส่วนพี่โต้งซึ่งเป็นหลานอีกคนหนึ่งที่เคยดูแลหลวงตากลมบอกว่า “จากการฟังมาบอกต่อปากเท่าที่รู้จักคือ ลายของหลวงตากลมสักเพื่อบอกว่าเป็นสัญลักษณ์ของคอมมิวนิสต์แต่ละกลุ่ม แบ่งแยกกันตามแต่ละจังหวัด ลายสักที่ขาเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มคอมมิวนิสต์ เค้ารู้กันครับ อยู่ในป่า เค้าจะมีวิธีส่งซิกให้กัน”

ภาพที่ 58 หลวงตากลม ปภากรโ

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ, 2560)

เมื่อดูจากรูปถ่ายอาจจะกล่าวได้ว่า รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงแตกต่างกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ โดยเฉพาะเรื่องของความยาว รอยสักขาลายของกะเลิงยาวจากเอวลงมาถึงต้นขาด้านบน ความยาวประมาณเดียวกันกับรอยสักของญ้อ (ภาพที่ 53 – 56)

ภาพที่ 59 รอยสักขาลายด้านหลังของหลวงตากลม

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

จากภาพที่ 59 รอยสักขาลายของหลวงตากลม ปภาโกร ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงนั้น จะเห็นว่า มีลวดลายเป็นรูปดอกไม้และรูปสามเหลี่ยมลักษณะเหมือนเลื้อยหรือพินปลาซึ่งเป็นลายที่ดูโดดเด่นมาก ส่วนตรงขอบด้านบนตรงเอวสักเป็นซี่เป็นเส้นถี่ๆลักษณะเหมือนเป็นขอบกางเกง ตรงปลายขอบด้านล่างสักเป็นสามเหลี่ยมลักษณะเป็นรีๆ และมีตัวมอมอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมด้านล่าง 3-4 ตัวเท่านั้นซึ่งถ้ามองผ่านๆก็จะไม่เห็นว่ามีลายรูปตัวมอมอยู่

ภาพที่ 60 รอยสักที่ขาด้านขวา

ภาพที่ 61 รอยสักที่ขาด้านซ้าย

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

จากตัวอย่างรูปแบบสักขาลายของ 5 กลุ่มชาติพันธุ์ และจากคำบอกเล่าของคนที่เคยเห็นรอยสักขาลายยืนยันได้ว่า รอยสักขาลายของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีรูปแบบต่างกัน “คนญ้อก็มีสัก แต่บ่เหมือนกัน ไม่เคยเห็นคนพวนสัก ไทลื้อสักขึ้นมาถึงข้างบนนี้ก็มี สักถึงแหว่ก้านก็มี แต่ว่าตายหมดแล้ว สักรูปหยั่ง บรู๊จัก” (รุน ปัสสะ, 19 กรกฎาคม 2560) และ “บ้านแถบนี้เป็นผู้ไท ส่วนมากคนผู้ไทเค้าสักขามอม” (พระอาจารย์ สัมพันธ์, 1 ตุลาคม 2560)

ความสั้นความยาวของรอยสักเป็นสิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนถึงความแตกต่างของรูปแบบรอยสักขาลายซึ่งพบว่ามีอยู่ 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่มีรอยสักขาลายตั้งแต่ช่วงเอวลงไปถึงบริเวณใต้หัวเขาคือ กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว และกลุ่มที่มีรอยสักขาลายตั้งแต่โคนขาด้านบนหรือเอวลงไปถึงบริเวณต้นขาเหนือเข่าขึ้นมาประมาณ 1 คืบ มีอยู่ 3 กลุ่มชาติพันธุ์คือกะตาค ญ้อ และกะเลิง จากลักษณะดังกล่าวผู้วิจัยเข้าใจว่าน่าจะเป็นดังที่ วิศัลย์ โฆษิตานนท์ (2557) อธิบายไว้ว่า “ลักษณะการสักนั้นจะมีการสักขาเป็น 2 แบบคือ สักตั้งแต่ใต้เข่าคลุมเข่าขึ้นมาถึงขาส่วนบน เรียกว่า สักขายาว...ส่วนอีกแบบหนึ่งคือการสักเพียงแค่เหนือเข่าขึ้นมาจนถึง ขาส่วนบน เรียกการสักแบบนี้ว่า สักขาก้อม”

ความแตกต่างของรูปแบบรอยสักขาลายในอีกประเด็นหนึ่งกล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับช่างสัก เพราะว่าช่างสักมีทั้งคนที่อยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นคนต่างถิ่นก็มี หรือไม่บางคนก็ไปสักมาจากต่างถิ่น อีกทั้งช่างสักแต่ละคนมีทักษะ มีฝีมือในการสักลายได้งดงามไม่เหมือนกัน ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“ช่างที่มาสักเป็นคนบ้านโพนก็มี บ้านหนองแมงก็มี บ้านหนองแมงเป็นคนลาว ส่วนที่บ้านโพนบ้านจารย์ บ้านหนองข้าง ช่างสักเป็นผู้ไท ช่างสักในหมู่บ้านก็มีอยู่หลายคน ทุกคนในหมู่บ้านสักลายเดียวกัน” (รุน ปัสสะ, 1 กรกฎาคม 2560)

“สักที่บ้านหนองนกเขียนนี้แหละ สักอยู่บ้านเฮานี้แหละ ช่างสักชื่อเสียงพิณ อายุราว 40-50 ปี เป็นคนรุ่นพ่อ เป็นคนผู้ไท” (แผน คำมงคล, 18 กรกฎาคม 2560)

อาจารย์ประดิษฐ์ คิอินธิ เป็นครูสอนดนตรีอยู่ที่โรงเรียนบ้านอากาศอำนวย อ.อากาศอำนวย จ.สกลนครและมีความรู้เรื่องการรำมวยโบราณ ให้ความเห็นว่า “คนที่นี่ส่วนใหญ่เป็นชาวไทยโย้ย คนที่มีรอยสักหรือเป็นคนขี้ต้อตายหมดแล้ว ปู่ก็มีรอยสักเหมือนกางเกง เป็นเหมือนลายซิ่นหมี่ หรือที่เค้าเรียกกันว่า สักโชน้อย ลายสักของปู่เป็นลายเหมือนใบสน บางทีก็คล้ายกับหมี่นาค มันจะเป็นลายหมี่นาคคล้ายกับหัวพญานาคอยู่ในตาแต่ละอันที่เป็นตารางสี่เหลี่ยม บางครั้งก็คล้ายกับลายเทพพนมนี้แหละ” แล้วชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มมีลายสักเหมือนหรือต่างกันไหมคะ “ต่างครับ ต่างกันแน่นอน ที่ต่างอีกอย่างหนึ่งก็คือตรงช่างสัก เพราะเหมือนกับผู้มีศิลป์ บางคนชอบวาดภาพอย่างอื่น ในผู้ไทก็จะเป็นอย่างอื่น ส่วนโย้ยก็เป็นอีกแบบหนึ่ง ช่างสักหรือช่างวาดภาพก็น่าจะเป็นพวกเดียวกันได้ เห็นทางภาคเหนือก็เห็นลายสัก แถวเชียงใหม่ที่เคยเห็นก็จะเป็นอย่างอื่น ดูจะมีความอ่อนช้อยกว่า ส่วนทางอีสานจะออกแนวแข็งๆแหลมๆ” (17 พฤศจิกายน 2560)

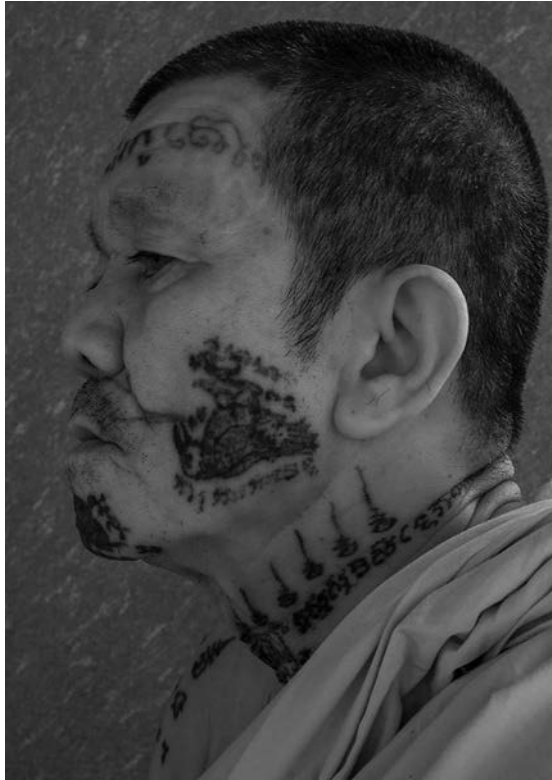
นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับรอยสักขาลายแล้วนั้น สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยคาดหวังว่าต้องการเห็นสักครั้งตามที่มีสัญญาหรือบทกลอนที่ได้ยินมาหลายต่อหลายครั้งว่า “สักขาลายแล้ว เอาแอมวให้มันก้าน สักนกน้อย คอยแก้มมันจิ้งคือ”

ในวันที่ 20 พฤศจิกายน 2560 ระหว่างทางตอนกลับจากไปกราบหลวงปู่มีที่วัดกกโด่ บ้านกปลาชีว อ.ภูพาน จ.สกลนคร แวะทานข้าวกลางวันที่ร้าน“ครัวเจ้าเล็ก”เพื่อลองชิมข้าวผัดกะเพราตามตามที่เห็นป้ายโฆษณาอยู่หน้าร้าน จากการสอบถามเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีรอยสักขาลาย เจ้าเล็กบอกว่า “ที่วัดใกล้ๆนี้มีหลวงตามีรูปนั่ง แกมีรอยสักทั้งตัวเลยนะ ไม่รู้ว่าจะใช้แบบที่ตามหาอยู่หรือเปล่า” เมื่อกินข้าวเสร็จ เจ้าเล็กก็ขี่รถมอเตอร์ไซด์นำทางไปวัดซึ่งอยู่ห่างจากร้านไปประมาณ 1 กิโลเมตร ผู้วิจัยจึงได้มีโอกาสพบกับหลวงตากว้าง อุตตานุรักษ์โช ผู้มีรอยสักนกน้อย

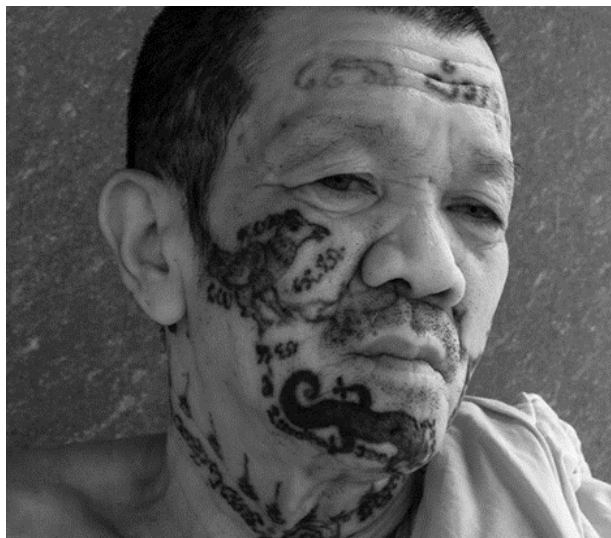
รอยสักนกน้อย

หลวงตากว้าง อุตตานุรักษ์โช อายุ 74 ปี เป็นชาวส่วย บ้านเดิมอยู่ที่ อ.สะตึก จ.บุรีรัมย์ หลวงตากว้างเพิ่งย้ายมาอยู่ที่วัดบ้านคำเพิ่ม ต.โคกภูมิจ อ.ภูพาน จ.สกลนคร ได้ 1 สัปดาห์ หลวงตากว้างเล่าให้ฟังว่า “พ่อใหญ่เป็นคนสักให้ตั้งแต่อายุได้ 13-14 ปี เนื่องจากสมัยเป็นเด็ก เป็นคนดี้อมาก ไม่ตั้งใจเรียน การสักจะช่วยคุ้มครองประพัตติที่ไม่ดีบางอย่างได้ เพราะมีข้อถือเอะอะ”

ลายสักของหลวงตากว้างมีทั้งลายสักยันต์ลงอักขระเป็นภาษาเขมรอยู่ทั่วทั้งตัวมี “รอยสักนกน้อย” ที่แก้มทั้งสองข้าง ลงคาถามหาเสน่ห์เขียนอยู่รอบตัวนกทั้งสองด้าน โดยแก้มข้างขวานกน้อยจะหัวขึ้น แก้มด้านซ้ายนกน้อยจะหันหัวลงและมีคาถาเขียนไว้รอบตัวนก (ภาพที่ 62)

ภาพที่ 62 รอยสักนกน้อยที่แก้มด้านซ้ายของหลวงตากว่าง อัตตารักษ์โช

ภาพที่ 63 รอยสักต่างๆที่บริเวณใบหน้าของหลวงตากว่าง อัตตารักษ์โช

(ภาพโดยชาญพิชิต พงศ์ทองสำราญ,2560)

นอกจากรอยสักบนน้อยที่แก้มทั้งสองข้างแล้ว ที่คางของหลวงตากว่างมีรอยสักเป็นรูปจิ้งจก ที่หน้าผากมีข้อความว่าสักคำว่า ผัวกู (ภาพที่63) หลวงตาบอกว่าเป็นการสักเพื่อเมตตามหานิยมซึ่งสักตั้งแต่ตอนที่ยังเป็นฆราวาส หลวงตามีเมีย 9 คน มีลูก 18 คน ส่วนที่ขาหลวงตากว่างมีรอยสักขาลาย แต่หลวงตาไม่สะดวกที่จะให้บันทึกภาพ

หลวงตาบอกว่า “คนสวยก็ความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลาย สักตัวมอม ถ้าขาบ่ลาย ผู้สาวบ่มัก” และ “การสักตัวมอมก็คือการเอาสัตว์หลายชนิดมาวาดรวมกันอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมๆ เช่น สักเป็นหมู เป็นวัว เป็นหมา เป็นควาย เป็นช้าง เป็นรูปสัตว์หลายชนิด รวมกันเรียกว่าตัวมอม”

ส่วนการสักเพื่อเมตตามหานิยม มีข้อห้ามคือการห้ามผิดลูกเมียคนอื่น หากผิดข้อถือข้อห้าม ห้ามกินสัตว์ เช่น งู หมา ช้าง ลิง เสือ ถ้าผิดข้อถือข้อห้ามก็ให้เป็นบ้าและเป็นปอบ หลวงตากว่างยังเล่าให้ฟังอีกว่า “การสักยันต์ลงอักขระคาถาต่างๆทำให้ หลวงตาแคล้วคลาดปลอดภัยจากไปรบในสงครามเวียดนาม ช่วง พ.ศ.2514 หลวงตาบอกว่าไปรบกัน 82 คน เหลือรอดกลับมา 12 คน”

อีกเรื่องหนึ่งที่หลวงตากว่างเล่าให้ฟังก็คือ ในสมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้มีการจัดประกวดลายสักของพระเนื่องจากโอกาสฉลอง 72 พรรษาของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ซึ่งจัดขึ้นที่พุทธมณฑล หลวงตาเป็นคนที่ประกวดได้รางวัลที่ 1 เพราะมีรอยสักครบถ้วนตามโบราณคือ มีขาลาย มีแฉ่ว/แหวลาย และมีนน้อยที่แก้ม

จากข้อมูลที่กล่าวมาทั้งหมดนอกจากจะเห็นความแตกต่างของรูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาว กลุ่มชาติพันธุ์กะตัก กลุ่มชาติพันธุ์ญ้อ และกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงแล้ว ผู้วิจัยพบว่า ผู้ชายที่มีรอยสักแบ่งได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่คือ กลุ่มที่สักขาลายเพียงอย่างเดียวหรือที่คนส่วนใหญ่มักจะเรียกกันว่า “พวกขาลาย/ผู้เฒ่าขาลาย” รอยสักในลักษณะนี้เป็นเครื่องหมายบ่งบอกถึงการเป็นผู้ใหญ่เต็มตัว เป็นลูกผู้ชายที่มีเข้มแข็ง อดทน และสักเพื่อความสวยงาม ให้มีเสน่ห์เป็นที่สนใจในสายตาของผู้หญิง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งนอกจากจะสักขาลายแล้วยังสักยันต์และลงอักขระคาถาคมตามส่วนต่างๆของร่างกายด้วย เช่น แขน ลำตัว คอ แผ่นหลัง และใบหน้า รอยสักในกลุ่มนี้สักเพื่อเป็นเครื่องรางของขลัง ให้ปลอดภัยจากสัตว์ร้าย ให้แคล้วคลาดปลอดภัยจากการไปทำศึกสงคราม และมีผลในทางเมตตามหานิยม

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้รอยสักขาลายยังคงปรากฏหลักฐานให้เห็นจนถึงปัจจุบันคือ อุปกรณ์และหมึกที่ใช้สักถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการบันทึกภาพรอยสักเหล่านั้นไว้ ดังมีรายละเอียดในหัวข้อถัด

อุปกรณ์และหมึกที่ใช้สัก

ภาพที่ 64 พระอาจารย์สัมพันธ์ วัดบูรพาคู่มือใหม่ อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดย ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ข้อมูลจากหนังสือเก่าที่พระอาจารย์สัมพันธ์สะสมไว้นั้น ท่านกรุณานำมาให้ดูและอธิบายให้ฟังมีประเด็นเกี่ยวกับอุปกรณ์และหมึกที่ใช้สักไว้ว่าประกอบด้วย 1) เหล็กจารหรือเข็มสักหมึก กล่าวคือ เหล็กจารทำด้วยโลหะ ไม่จำเป็นต้องเป็นเหล็ก อาจทำด้วยทองเหลืองหรือโลหะอื่นก็ได้ มีลักษณะสองซีกเรียวยาวประกบกัน ตรงปลายค่อนข้างแหลม ที่ต้องมีสองซีกประกบกันก็เพื่อให้เก็บน้ำหมึกไว้ ความยาวประมาณ 3 นิ้ว ต่อด้ามหรือคันทำด้วยไม้ยาวพอประมาณเพื่อจะได้เหมาะมือและลงน้ำหนักได้คงที่ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความถนัดของช่างสักแต่ละคน แต่ส่วนใหญ่แล้วเหล็กจารจะยาวไม่น้อยกว่า 1 ฟุตขึ้นไป 2) หมึกที่ใช้สักมี 3 ชนิด ได้แก่ หมึกสีขาวทำจากน้ำมันงาผสมวานิลา หมึกชนิดนี้เมื่อสักแล้วหากมองระยะไกลๆก็จะมองไม่เห็น แต่ถ้ามองใกล้ๆ จะเห็นเป็นรอยลางๆเท่านั้น หมึกสีแดง ทำจากน้ำมันงาผสมวานิลาและมีส่วนผสมของ “มะกาย” ซึ่งเป็นผลของพืชชนิดหนึ่งมีสีแดงหรือส่วนผสมของ “ชาด” เป็นส่วนผสมของพืชที่มีสีแดง เมื่อสักแล้วจะเห็นเป็นรอยสีแดงเรื่อๆ มองเห็นได้ชัดกว่าหมึกสีขาว และหมึกสีดำ มีหลายชนิด ตามตำราบอกว่าทำจาก “ห้อม” ซึ่งเป็นพืชชนิดหนึ่งนำมาหมักให้เน่าแล้วเอามาย้อมผ้าเรียกว่า ผ้าม่อห้อม หรือ คราม ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสมุนไพร หรืออีกอย่างทำจากเขม่าดินหม้อผสมยางเคือหรือเบ็กหรืออย่างที่สามทำจากคิงเหลื่อมผสมขี้เถ้า ไข่แห้งซึ่งเป็นพืชล้มลุกชนิดหนึ่งนำมาผสมด้วยน้ำมันงา

นอกจากนี้ ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับหมึกสักในสมัยโบราณอธิบายไว้ว่า หมึกที่สักส่วนใหญ่อาจารย์หรือช่างสักจะหามาจากธรรมชาติ เช่น ยางไม้ ต้นหมึก เขม่าไฟจากก้นกระทะหรือก้นหม้อ แล้วนำมาผสมกับดีควาย ดีปลาช่อน ดีหมี และดีเสื่อ อาจารย์บางคนผสมหลายอย่างในน้ำหมึกสัก ที่นิยมใช้กันก็คือเขม่าไฟ ก้นหม้อ กระจุกคน กระจุกสัตว์บางชนิดบดให้ปน กะลาเผาไฟบดให้ปน ต้นหมึก ต้นมูกเย น้ำมันงาดำ และขี้เถ้าจาก ใบมันแกวเผา เป็นต้น โดยเฉพาะทางภาคอีสานนั้นหมึกที่นิยมใช้มีอยู่ 5 สูตร ได้แก่ 1) ใช้ยางจากต้นหมึก กล่าวคือ เมื่อตัดกิ่งของต้นหมึกออกแล้วจะมีน้ำยางสีขาวออกมาให้น้ำภาชนะมารอง เมื่อแข็งตัว น้ำยางสีขาวจะเปลี่ยนเป็นสีดำ เมื่อจะใช้ทำหมึกสักต้องนำก้อนน้ำยางไปเคี้ยวตั้งไฟให้ละลาย 2) ใช้ดีควายผสมดินหม้อ กล่าวกันว่าต้องเป็นดินหม้อที่ได้มาจากภาชนะดินเผาที่หุงด้วยฟืนเท่านั้นจึงจะใช้ได้ผลดี สีดำสนิทติดทนนาน 3) ใช้ผงถ่านคาร์บอนสีดำจากไส้ในของถ่านไฟฉายชนิดต่างๆ นำมาแกะแล้วบดให้ละเอียดและนำไปผสมกับยางต้นมูกเกี้ยว 4) ใช้หมึกจีนชนิดแห้งมาผ่นจนละเอียดและผสมกับน้ำมันเสือน้ำมันงา หรือดีของสัตว์ต่างๆ เช่น ดีงูเหลือม ดีปลาช่อน ดีควาย หรือดีหมี สูตรนี้เชื่อกันว่าจะทำให้รอยสักมีอายุยืนยาวคงกระพันชาตรี และ 5) นำใบมันแกวมามาต้มจนเปื่อย กรองแล้วนำมาบดผสมกับผงเขม่าไฟ ก้นหม้อและผสมด้วยผงหมึกจีนแห้งที่บดละเอียดแล้ว และนำมาผสมกับดีหมึกอีกครั้งหนึ่ง เชื่อกันว่าสูตรนี้จะได้หมึกที่มีสีดำและเป็นมันวาว (สำนักพิมพ์ วิ.ที.เอส.บุ๊คเซ็นเตอร์, ม.ป.ป.)

ส่วนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีรอยสักขาลายเล่าให้ฟังเกี่ยวกับอุปกรณ์และหมึกที่ใช้สักกล่าวได้ว่า มีลักษณะแบบเดียวกัน ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“เอาเข้มาใส่ตำไม้ ใช้ดีควายมาตุ้กับก้นหม้อข้าวให้มีสีดำแล้วเอาหมึกสีดำนั้นมาเขียนลาย เวลาจะสักก็จะมีแผน คนสักก็จะดูแผนนั้นก็สักลวดลายตามแผนนั้น เบิ่งแผนแล้วมาเขียน เอาน้ำหมึกมาเขียนตามแผนนั้น สักไปตามแผนนั้น สามสี่มีรอยสักนั้นก็ตกสะเก็ด” (หลวงปู่มี, 30 มิถุนายน 2560)

“หมึกที่ใช้เป็นหมึกน้ำมันก๊าด เอามาจากเขมน้ำมันก๊าด ไม่ได้ผสมอะไรเพิ่มเติม เอาควันน้ำมันก๊าดที่ผ่านจากปล่องไม้ เทใส่กระดาด จากกระดาดเอาyardใส่กระป๋องมาเก็บไว้ เวลาจะใช้ก็เอามาผสมน้ำถึงจะสักลายได้ จะได้หมึกสีดำ เข้มที่ใช้สักก็เป็นเข้มแบบเดียวกันกับที่ใช้เย็บกระสอบ เข้มน้อย ช่างสักจะเอาเข้ 6-7 อันมามัดรวมกันต่อตำด้วยไม้ให้ยาว ตอนสักก็เจ็บหลาย เวลาช่างเอาเข้ไปจุ่มน้ำหมึก เราก็จะได้หยุดพัก ไม่เจ็บ (รุ่น ปัสสะ, 1 กรกฎาคม 2560)

“หมึกใช้เขม่าตะเกียง (ขี้กะบอง) เอาเขม่าจากไส้ตะเกียงน้ำมันก๊าด และผสมกับดีงูเหลือม ใช้เข้มน้ำมันยาว ประมาณ 1 สอก เป็นเหล็ก ใช้เข้มน้ำมันก๊าดที่จุดตะเกียง ขี้เขม่าตะเกียงผสมกับดีงูเหลือม มันจะเลื่อม มันจะเงา” (ใคร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“เข็มที่ใช้สักหัวจะแบนๆ คล้ายสี่เหลี่ยม สามเหลี่ยมเอามาจากยางต้นสักกับซี่กะบอง/ซี่ใต้ ใส่น้ำมันก๊าด มันจะทำให้หมึกเงา สวย” (มอญ ไชยราช และ เมย ไชยราช, 17 กรกฎาคม 2560)

“ใช้เข็มข้างละ 7 ตัว มันเป็นสองง่าม ข้างนี้ก็ 7 ข้างนี้ก็ 7 เข็มมันลึกตะ มันทึบเป็นเขี้ยวลงไป เค้กก็สัก ก็จุ่มเป็นน้ำหมึก เค้กก็เอาควันตะเกียง ขูดเอาควันมันเป็นก้อน แล้วเอามาใส่น้ำ ผสมกับดิงูเหลื่อม ให้มันดำ” (เครื่อง ศิลาพจน์, 18 กรกฎาคม 2560)

“หมึกทำมาจากดิงูเหลื่อม ผสมกับควันไฟตะเกียง ใช้ดิงูเหลื่อม ปรุงจางก็ได้ แต่ไม่รู้ว่าทำไมต้องใช้ดิงู” (มุน บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

“เข็มสักอันแหลมๆ คล้ายเข็มเย็บผ้า ปลายมันแหลมคือกัน เอาเข็ม 8 อันมามัดรวมกัน แล้วเอามาจุ่มๆ ให้เป็นหลอดลาย ดำเข็มยาวมาก ดำมันหนักแต่ละ น้ำหมึกนี้บ่ เขาเว้าว่า เอาเขม่าควันจากตะเกียง น้ำมันก๊าด เอาผสมน้ำ เอามาสักขาลาย” (หนา ทะวังษ์ษา, 19 กรกฎาคม 2560)

“น้ำหมึกเอาซี่ใต้ตะเกียงผสมน้ำมันก๊าด ใส่ปีควายเผือก” (จวง ค่ายศ, 19 กรกฎาคม 2560)

“เอาน้ำมันก๊าด เอาควันมันมา จับเป็นก้อนๆ ใส่ขวดเข้า ผสมตีควาย” (ลา สายสินธุ์, 20 กรกฎาคม 2560)

“ปู้จู้กว่าใช้หมึกอะไร เข็มหัวมันแบนๆ มีด้ามยาวเท่าแขน ตัวเข็มมันบ่ยาวหรอก ด้ามเข็มบู้จู้จู้ เบ็งคักขนาด” (คุ่น คะมิชม, 20 กรกฎาคม 2560)

“เข็มที่ใช้สักก็จะเอาเข็มเย็บผ้ามามัดรวมกัน 2-3อัน มีด้ามทำด้วยไม้ยาวประมาณ 1ศอก และเอาไปชุบน้ำหมึกที่ทำด้วยยางไม้ สักจึกๆลงไป เลือดพุ่งออกเลยต้องเอาผ้าเช็ด” (ชอย มังครัตน์, 28 กันยายน 2560)

“เข็มสักเป็นเหมือนกับหวี มันมี 4 เขี้ยว สักลงไปดึงขึ้นมาเลือดออกเลย มันมีเข็มอยู่ 4 ดอก เขี้ยวมันลึกลงไปครึ่งเซนติเมตร มีประมาณ 5 เขี้ยว น้ำหมึกทำจากอะไร ไม่รู้ ดูเหมือนดินปืนผสมกับตีควายดอนหรือควายเผือก” (รอด บุญลาสี, 29 กันยายน 2560)

“เอาเหล็กแหลมที่มีเคี้ยวมาทิ่ม เอาซี่กั่ว(ตะกั่ว) มาจุ่ม ข้างสักเอาขามากดไว้ตอนที่สัก และต้องมีคนมากดตัวเราไว้ 2-3 คน ไม่ให้ดิ้น แล้วเค้าเอาอะไรมาทำน้ำหมึก “เอาปีวัวปีควาย ควันตะเกียง ควันกระป๋องนี่ก็มี ไม่มีน้ำมันโซล่าก็เอาน้ำมันตะเกียง” (เทิม สุรินทร์, 30 กันยายน 2560)

“หมึกที่ใช้คือ ดิงูเหลื่อม ใช้เข็ม 3-4 อัน เข็มด้ามยาวถึงบ่า” (ก้อน กลิ่นหลวย, 20 พฤศจิกายน 2560)

พระอาจารย์สัมพันธ์ท่านก็เป็นช่างสัก สามารถสักได้ทั้งรอยสักขาลายและรอยสักแบบสมัยใหม่ ท่านได้กรุณาอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้ฟังว่า “น้ำหมึกเค้าจะเอากระบอกมารมควัน เอาซีลี้อย กับน้ำมันยางมาผสมกัน ท่อเข้ากับใบเตย ใบอะไรที่มีหนาม ต้นเคยหรือต้นเกศ แล้วก็เอาตอกมามัดๆเป็น ซี่ได้ แล้วก็เอาควันค่านั้นแหละ เอาซี่ค่านั้นแหละมาผสมกับดีงูเหลือม เอามาสักเข้าตัว บางคนก็เอามา ผสมกับว่านอยู่ยงคงกระพัน ว่านหนั่งเหนียว ว่านอะไรก็ได้ที่เป็นสิริมงคลมาผสมกับน้ำหมึก ว่านเพชร ว่านขจาย ว่านสามพันดิ่ง พวกว่านอยู่ยงคงกระพันเอามาผสมกับหมึกซี่ได้ แล้วก็ดีงูเหลือม ดีควาย ที่ได้ สัตว์ลงไปก็เพื่อให้หมึกติดกับร่างกายได้ทน คนโบราณที่สักขามอมอยู่เป็นร้อยๆปี รอยสักมอมก็ยังไม่ เหมือนเดิม ไม่เหมือนสมัยใหม่ แค่ 3-4 ปีก็จางแล้ว รอยสักสมัยใหม่มันลงไปแค่ชนิดเดียว รอยสักสมัยเก่ามัน ลงลึกไปเป็นเส้น เข็มสักมันลงลึก เข็มสักก็ต่างกัน เข็มสักโบราณ ด้ามจับรมนั่นนะเค้าจะเอามาทำให้เป็น ปากฉลาม เวลาเค้าจุ่มน้ำหมึกมันก็จะติดอยู่ในปากฉลาม ลายมันจะติดจนตาย จนหมดอายุขัย ส่วนลายสัก สมัยใหม่ส่วนใหญ่ใช้เครื่อง แต่ถ้าเป็นลายโบราณสมัยก่อนก็ใช้เครื่องมือแบบโบราณ” (พระจารย์สัมพันธ์, 1 ตุลาคม 2560)

สรุปได้ว่า เข็มสักหรือเหล็กจารที่ใช้สักมีปากปลายแหลม มีลักษณะเป็นเขี้ยว นำมามีตรวมกันอย่างน้อย 2-7 อัน ต่อด้ามด้วยไม้ยาวถึงประมาณบ่าเพื่อให้ช่างสักออกแรงกดน้ำหนักลงไปบนผิวหนังที่ต้องการ สักได้สะดวก ส่วนหมึกก็ใช้น้ำมันก๊าด เขม่าตะเกียง เขม่ากันหม้อ หรือไม้ก๊วยตันไม้มาผสมกับดีสัตว์ชนิด ต่างๆ เช่น ดีงูเหลือม ดีงูจาง ดีควายเผือก ดีวัว ดีควาย เพื่อให้หมึกติดได้ทน มันเป็นเงา สวยงาม หมึกที่ใช้สักขาลายส่วนใหญ่ไม่ผสมว่านที่มีสรรพคุณทางด้านเมตตามหานิยมหรืออยู่ยงคงกระพันลงไป เนื่องจาก เป็นการสักเพื่อความสวยงามเท่านั้น

บทที่ 4

ความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลาย

ความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ๆ คือ สักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย สักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน สักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย สักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง และสักขาลายเกี่ยวข้องกับตัวมอม ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 สักขาลายเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย

การสักขาลายเป็นสิ่งที่ผู้ชายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆถือปฏิบัติกันเพื่อแสดงออกถึงการเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กหรือวัยรุ่นมาเป็นวัยผู้ใหญ่บ่งบอกว่าตนเองได้เปลี่ยนจากภาวะความเป็นเด็กมาเป็นผู้ใหญ่หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเป็นการสักตามๆกันมา เนื่องจากว่าเป็นสิ่งที่คนที่เป็นผู้ชายส่วนใหญ่ต้องทำสิ่งนี้เมื่อถึงเวลาเมื่อถึงวัยอันสมควร เป็นการสักตามประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาจะเห็นได้ว่าผู้ชายส่วนใหญ่นิยมสักขาลายกันตั้งแต่ช่วงเป็นวัยรุ่น ตั้งแต่อายุ 13-14 ปีขึ้นไป เป็นช่วงที่เรียนจบ ป.4 แล้วจึงไปสักสักขาลายจึงเป็นประเพณีนิยมของผู้ชาย ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“สักตอนตัวน้อย ตอนอายุ 14 ปี” (เจ้ย สันปะภา, 19 กรกฎาคม 2560)

“ออกโรงเรียนตอน ป.4 ก็ไปสัก” (พอง บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

“สักแต่ยังหนุ่มยังน้อย ตอนอายุ 15 – 16 ปี ตอนเป็นหนุ่มแล้วนะ” (เครื่อง ศิลาพจน์ 18 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าไม่มีขาลายก็ถือว่ายังไม่เป็นผู้ใหญ่ จะสูบบุหรี่ก็ไม่ได้ ไปจีบสาวก็ไม่ได้ เพราะสาวไม่ชอบ” (จุม บุญลาดี, 29 กันยายน 2560)

“สักตามประเพณี ออกโรงเรียนตอน ป.4 แล้วถึงสัก 12 – 13 ปี ก็สักได้ ทุกคนสักลายเหมือนกัน เหมิด ช่างเค้าสักให้จิ้งใดก็เอา” (ไคร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“อยากสัก มันเป็นประเพณี” (บ่อ เขยชมศรี, 19 กรกฎาคม 2560)

“สักขาลายเป็นประเพณี สักขาลายเองตามประเพณี คนสมัยก่อน จะเป็นบ่าวเป็นสาว เขาให้สักขาลายเสียก่อน” (รุน ปัสสะ, 19 กรกฎาคม 2560)

“มันเป็นประเพณี อายุ 15 -16 ปีก็ต้องเริ่มสัก” (เทิม สุรินทร์, 29 กันยายน 2560)

“รุ่นปู่ รุ่นพ่อของพ่อใหญ่สักหมดทุกคน สักมาสมัยแต่เก่า” (เลี่ยน พันทะรี, 20 กรกฎาคม 2560)

4.2 สักขาลายเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน

การสักขาลายเป็นสิ่งที่ผู้ชายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ส่วนใหญ่ทำตามๆกันมาเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับตัวเอง เป็นความรู้สึกว่าตนเองไม่แปลกแยกไม่แตกต่างกับกลุ่มผู้ชายด้วยกัน ไม่แตกต่างไปจากบริบทแวดล้อมโดยทั่วไปในยุคนั้นสมัยนั้นถือเป็นค่านิยมของกลุ่มวัยรุ่นชายที่ทุกคนจะต้องมีรอยสักจึงจะได้รับเข้ากลุ่มและได้รับการยอมรับว่าเป็นพวกพ้องเดียวกันและยอมให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในสังคมสักขาลายจึงเป็นเครื่องหมายของการเป็นกลุ่มเดียวกัน ตัวอย่างเช่น

“หมูปาสัก” (บัวศรี ผลาจันทร์, 18 พฤศจิกายน 2560)

“หมูปาสัก มันขึ้นกัน” (คุน คะมิขม, 20 กรกฎาคม 2560)

“เพื่อนพาเฮ็ด” (แผน คำมงคล, 18 กรกฎาคม 2560)

“ทุกคนสักคือกัน” (เจ้ย สันปะภา, 19 กรกฎาคม 2560)

“สักหมดทุกคน” และ “หมู่เค้าสัก” (ไคร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“มันหมูปาสัก ผู้นั้นก็สัก ผู้นี้ก็สัก ก็เลยอยากได้หน้าเค้า อยากได้คือกัน” (เครื่อง ศิลาพจน์, 18 กรกฎาคม 2560)

“เห็นหมู่เห็นได้ สมัยนั้นคนนิยม คนบ้านโนนมีเหม็ด เห็นพาสักก็สัก” (ลา สายสินธุ์, 20 กรกฎาคม 2560)

“คนบ้านเดียวกันสักเหม็ด สักลายเดียวกันเหม็ด รุ่นเดียวนั้นเกิด พ.ศ.2457 สักตอนคะนอง สักตอนเป็นผู้บ่าวก็จะง่าย เห็นหมู่ได้ อยากได้ตามหมู่ เลยพากันเฮ็ด ปูวันตีมาสักให้ มาสักให้ที่เฮือนเลย คนบ้านนี้ ลายนี้ทุกคน” (หลวงปู่มี, 20 พฤศจิกายน 2560)

4.3 สักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นลูกผู้ชาย

การสักขาลายเป็นสัญลักษณ์ เป็นเครื่องมือ ในการสื่อสารให้บุคคลอื่นได้รับรู้ถึงนัยยะของคุณสมบัติสำคัญที่ผู้ชายจำเป็นต้องมี โดยเฉพาะเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชาย การมีความอดทน และการเป็นผู้นำ หากว่าชายคนใดมีรอยสักขาลายก็จะเป็นเครื่องหมายรับรองคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้ชายคนนั้นได้ ดังตัวอย่างคำบอกเล่าในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

4.3.1 สักขาลายบ่งบอกถึงศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชาย

ศักดิ์ศรีของความเป็นลูกผู้ชายเป็นความรู้สึกที่ผู้ชายรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองเกิดความรู้สึกมั่นใจในตัวเองที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อน สังคม และบุคคลรอบข้าง การมีรอยสักขาลายจึงเป็นเหมือนใบเบิกทางให้ผู้ชายเกิดความมั่นใจในตัวเอง รู้สึกได้ว่าตนเองมีความเป็นลูกผู้ชายอย่างแท้จริง โดยเฉพาะได้รับการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนผู้ชายด้วยกัน และยังเป็นเกราะป้องกันการถูกดูถูกเหยียดหยามจากเพศตรงข้ามอย่างผู้หญิงได้ด้วย เพราะว่าชายใดไม่มีรอยสักขาลายก็จะไม่ได้รับความสนใจของผู้หญิงซึ่งจะเป็นสิ่งที่ผู้ชายส่วนใหญ่ยอมรับไม่ได้ รอยสักขาลายจึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงศักดิ์ศรีความเป็นลูกผู้ชาย ตัวอย่างเช่น

“บ่สักบ่ได้ อายคน” และ “เป็นศักดิ์ศรี เป็นประเพณี” (รุณ ปัสสะ, 1 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าไม่สักก็อายเค้า อายเค้า ความอดทนก็ไม่มี” และ “สักเพราะว่าเป็นผู้ชาย สักขาลายเป็นผู้ชายโดยตรง (รอด บุญลาสี, 29 กันยายน 2560)

“สมัยก่อนผู้ชายในหมู่บ้านสักกันทุกคน พอบอกว่า เกิดเป็นผู้ชายต้องสักลายทุกคน” (ชูชาติ ทองพรหม, 18 พฤศจิกายน 2560)

“ถ้าไม่มีขาลาย ผู้สาวไม่รัก เค้าจะถ่มน้ำลายใส่” (มอญ ไชยราช, 17 กรกฎาคม 2560)

“ผู้ใดบ่มีขาลาย เขาถ่มน้ำลายใส่” “ผู้ใดบ่มีขาลาย เขาถ่ม/ขากน้ำลายใส่ เขาบ่รัก บ่เว้าหนา” “เขาขี้เดียด” (ฟอง บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าผู้ใดบ่มีขาลาย ผู้สาวบ่รัก ถ้าไม่สัก ผู้สาวเขาบ่คุย บ่มีขาลาย ไปคุยผู้สาว ถ่มน้ำลายใส่” (หนาม บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

4.3.2 สักขาลายบ่งบอกถึงความอดทนของผู้ชาย

การสักขาลายเป็นบทพิสูจน์ความเข้มแข็งของจิตใจ ความอดทนของร่างกายได้เป็นอย่างดีว่าผู้ชายที่มีรอยสักขาลายเป็นคนที่มีความอดทนมาก จากข้อมูลในบทที่ 3 จะเห็นว่าบางคนมีรอยสักขาลายข้างเดียว เนื่องจากทนความเจ็บปวดไม่ไหวและมีผู้ชายส่วนหนึ่งไม่สักขาลายเพราะรู้ว่า ตัวเองไม่สามารถทนความเจ็บปวดจากการสักได้ จากคำบอกเล่าของคุณตาเสย ทาระทา และคุณตามุ่น บุตรอินทร์ ซึ่งสักขาได้เพียงข้างเดียวได้บอกถึงความรู้สึกนั้นไว้ว่า

“มันปวด ทนไม่ไหว” (เสย ทาระทา, 1 ตุลาคม 2560)

“สักขาได้ข้างเดียว มันเจ็บมาก” (มุน บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

ความเจ็บปวดเป็นสิ่งที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกคนบอกไปในทิศทางเดียวกันว่า สักขาลายมันเจ็บมาก ถ้าไม่อดทนมากพอก็จะไม่สามารถสักขาลายได้เสร็จ เพราะขาข้างหนึ่งกว่าจะสักเสร็จก็ใช้เวลาเกือบทั้งวัน หรือไม่บางคนก็ใช้เวลาหลายวันกว่าจะได้รอยสักขาลายแต่ละข้าง ในระหว่างที่สักก็มีเลือดออก ต้องกิน ผื่นเพื่อระงับความเจ็บปวด และเมื่อสักขาข้างหนึ่งเสร็จแล้วก็ต้องใช้เวลาก่อนอย่างน้อยสัปดาห์สองสัปดาห์ กว่าเดินไปไหนมาไหนได้เหมือนปกติ หากสักขาทั้งสองข้างก็เท่ากับว่าความอดทนต่อความเจ็บปวดก็ยิ่ง ต้องเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายทั้งสองข้างได้ก็หมายความว่า ผู้ชายคนนั้นมีความอดทน มากจริงๆ รอยสักขาลายนอกจากจะบ่งบอกว่าผู้ชายคนนั้นมีความอดทนแล้วก็ยังคงเป็นคนเก่งด้วย และ ถ้าใครมีรอยสักตามร่างกายส่วนอื่นๆด้วยก็ยิ่งบอกได้ถึงการศึกษาที่มีความเข้มแข็งอดทนมากกว่าคนอื่นๆ ดังตัวอย่างเช่น

“ความเจ็บทำให้บางคน ทำบ่แล้ว ได้ข้างเดียว” และ “เจ็บฉิบหายเลย” (ทุ่น ศรีบัว, 20 กรกฎาคม 2560)

“มันเจ็บ บางคนสักได้ขาเดียว มันเจ็บ ปวด ร้องอือๆ (ลา สายสินธุ์, 20 กรกฎาคม 2560)

“ผู้ใดอดทน สักหมดตัวก็มี ผู้ใดสักได้ อดทน” และ “บางคนทนบ่ได้ สักขาเดียว ทนบ่ได้” (ไคร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“สักขาข้างละวัน มีดตดตีบเลย โอ้ย...มันเป็นเดือน กว่าจะได้สักอีกข้างหนึ่ง บางคนก็สองเดือนสาม เดือนกว่าจะเสร็จสักขาหนึ่ง เว้ยยยยยย 3 มื้อ 4 มื้อมันจะเดินไป ใช้ไม้เท้าหน้าไป มันบ่ใช่ของเล่น เจ็บ ร้าคาญหลาย” (เทิม สุรินทร์, 29 กันยายน 2560)

“คนบ่เก่ง บ่ได้สักขาลายหรอก” “บ่ยันเข็ม บ่ยันปวด ถึงจะสักขาลายได้” “คนบ่เก่ง บ่ได้สัก ขาลายดอก มันอดเจ็บบ่ได้” “คนบ่เก่งอีหลี บ่ได้เน้สักขาลาย” “บ่เก่งอีหลี บ่ได้หรอก” (ชอย มังครัตน์, 28 กันยายน 2560)

ความอดทนของคนรุ่นปู่รุ่นพ่อที่แลกมาด้วยความเจ็บปวดที่เกิดขึ้นจากการสักขาลายจึงเป็นเรื่องราวที่ลูกหลานคนใกล้ชิดได้รับรู้กันเป็นอย่างดีว่า หมึกสีเข้มและความสวยงามของลวดลายที่ปรากฏ อยู่บนขาเป็นสัญลักษณ์ที่บอกถึงความอดทนของลูกผู้ชายได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุณลุงสมาน บุตรอินทร์ อายุ 60 ปี เล่าให้ฟังว่า “ตอนเด็กๆ ที่เห็นพ่อหรือผู้ใหญ่สมัยนั้นเค้า สักกัน ไม่คิดจะสักเลย เจ็บเดะ เห็นเค้าสักแล้วเจ็บไม่คิดอยากจะสัก ร้องโอ้ยๆ คนก็ชี้ข้างหวั่นแหละ ชี้นั้นแวนั้นแหละ ถ้าไม่นั่งทับมันร้องโอ้ยยย บางคนสักมอมได้ตัวเดียวก็ไม่เอา ลูกหนีเลย มันเจ็บทนไม่ได้ เจ็บอย่างนี้ใครจะสู้ไหว ต้องมีคนขึ้นชี้ 2 คน 3 คน เพื่อกดไว้ไม่ให้ดิ้น ไม่ให้กระตุกกระดิก เจ็บก็ให้ทน

อยากจะได้ขาลายก็ต้องทนชิว บางคนก็ทนไม่ได้ ร้องโหยๆ บางคนก็ทนไม่ได้ ก็หนีไป ลูกหนีเลย ได้มอมไปตัวเดียว” (17 กรกฎาคม 2560)

คุณลุงเจริญ คำมงคล อายุ 63 ปี ลูกชายคุณตาแผน คำมงคล เล่าให้ฟังว่า “คนที่สักขาลายต้องดี ต้องมีเงิน ต้องอดทน ตาเล่าให้ฟังว่า ร้องไห้เลย” (18 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าเราไม่สัก อายเพื่อน เหมือนตัวเองเป็นคนที่ย้อย เป็นคนที่ไม่มีความอดทน ไม่มีความสามารถเป็นลูกผู้ชาย เป็นผู้ชายเต็มตัว ถ้าใครไม่สักเหมือนว่าจะเป็นคนจิตใจอ่อนแอ” (บุตร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“ตอนเด็กๆ หลวงตาเคยเห็นคนสักขาลาย เพราะถ้าสมัยนั้นเวลาไปเที่ยวไปจีบสาวก็ต้องมีสักขาลาย บางคนสักไม่จบก็มี เพราะมันเจ็บ” (หลวงตาเงิน พระครูประจักษ์สันติคุณ, 1 ตุลาคม 2560)

ประเทิน มหาจันทร์ (2534 : 66) กล่าวไว้ถึงประเด็นเรื่องความอดทนของผู้ที่สักลายไว้ว่า “การสักเป็นปทัสถานของสังคมอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้ที่ผ่านการสักแล้วยอมเปลี่ยนภาวะจากเด็กมาเป็นผู้ใหญ่ เป็นการแสดงว่าคุณคนได้บรรลุนิติภาวะจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ บุคคลที่สักนั้นมีความเข้มแข็งพอที่จะทนต่อความทุกข์ทรมานอันเนื่องมาจากความเจ็บปวดจากการสักได้ยอมบรรลุความเป็นผู้ใหญ่ได้ หากยังไม่ได้รับการสักถือว่า ยังไม่เป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์ ยังเป็นเด็ก เพราะทนต่อความเจ็บปวดไม่ได้”

นายสมพงษ์ สุทธิโย รองปลัดเทศบาลตำบลโพธิ์ อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า “ถ้าเป็นลูกผู้ชายแท้มันต้องมีความกล้าหาญ อย่างน้อยก็เป็นการแสดงออกถึงความเป็นผู้ชายให้กับผู้หญิงได้รับรู้ได้รับทราบว่าเป็นผู้ชายแท้ๆ ครั้น สิ่งที่ยากที่สุดที่เขาทำกันก็คือการสักขาลาย การสักขาลายก็ถามต่อไปว่าทำไมต้องเป็นขาลายทำไมไม่เป็นพื้นที่อื่น เพราะว่าเราเคยเห็นส่วนอื่นที่เราเคยเห็นก็จะเป็นบริเวณแผ่นหน้าอก แผ่นหลัง ตามแขนอะไรบ้างธรรมดาเนาะครับ แต่ว่าคนเฒ่าคนแก่ที่อยู่บ้านโพธิ์เนี่ยเราก็จะเห็นว่ามันมีความแตกต่างก็คือส่วนที่เขาสักก็คือส่วนขาลาย เขาก็บอกว่าส่วนขานี้โดยเฉพาะต้นขามันเป็นเนื้อที่อ่อนมาก เวลาสักมันจะเจ็บ ฉะนั้นคนที่ใจไม่ถึงจะสักไม่ได้ จะสักไม่ได้ อันนี้คือบทพิสูจน์ว่าความเป็นผู้ช่วยแท้ๆ อยู่ตรงนี้ และก็ที่สำคัญที่สุดเขาบอกว่าถ้าใครไม่สักขาลายเนี่ยะยังงี้ก็ไม่ได้เมียไม่ได้ภรรยาแน่นอนไม่ได้คู่ครองแน่นอน เพราะว่าผู้ใหญ่เค้าก็ไม่ชอบ ไม่เชื่อในความกล้าหาญ ไม่เชื่อในภาวะผู้นำที่จะสามารถนำครอบครัวได้ ก็เลยเป็นค่านิยม เป็นค่านิยมให้ผู้ชายในสมัยนั้นทุกคนต้องสัก ส่วนรูปแบบว่าใครจะสักรูปร่างอย่างไรก็แล้วแต่ความชอบของแต่ละคน บางคนที่มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเขาก็จะมีรูปแบบของลวดลายที่ดูสลัดซบซ้อนดูว่าต้องใช้กำลังเยอะ ใช้ความกล้าหาญเยอะในการที่จะได้รอยสักนั้นมาก็คิดว่าในเรื่องของรอยสักเนาะครับ ขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทบ้านโพธิ์ ความเชื่อ น่าจะเป็นเรื่องของการพิสูจน์ตัวเองมากกว่าว่าการสักขาลายแล้วจะทำให้เป็นที่ยอมรับของชุมชนของสังคมของเขาเนาะครับ” (20 กรกฎาคม 2560)

4.3.3 สักขาลายเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นผู้นำ

ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายเป็นคนมีคุณสมบัติเรื่องความอดทนและมีความเป็นลูกผู้ชายเป็นเบื้องต้นแล้วยังได้รับการยอมรับและดูมีความน่าเชื่อถือเชื่อมโยงไปสู่การได้เป็นผู้นำชุมชนได้ไม่ยาก รอยสักขาลายจึงเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นผู้นำได้อีกประการหนึ่ง ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“คนสักลายเป็นพ่อบ้านพ่อเมืองได้ เป็นผู้นำได้ มีความอดทน เมื่อก่อนเค้าดูกันจากนิสัยใจคอ ตรงไปตรงมา ไม่กินบ้านกินเมือง ไม่กินลูกกินหลาน แล้วก็หน้าคูดี การพูดจาเหมาะสม ไม่ไปปะทุปะทัง คนไหน แล้วก็ต้องมีขาลายด้วยเค้าก็จะเชื่อถือได้” (รอด บุญลาศรี, 29 กันยายน 2560)

“พ่อผมก็สักนะ แต่สักได้ข้างเดียว ความอดทนไม่มี มันเจ็บมันปวด พ่อสักครั้งแรกตอนอายุ 20 ปี พอประมาณ 27-28 ปี พ่อผมไปสักเพิ่มเติมอีก มันวกไปถึงความเป็นผู้นำ พ่อผมแก่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านนะ” (สมศรี จันทร์ศรีจักร, 18 กรกฎาคม 2560)

ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายนอกจากจะได้รับการยอมรับ เกิดความศรัทธา เลื่อมใส และสร้างค่าน่าเชื่อถือให้เป็นผู้นำชุมชนได้แล้วนั้น ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายยังถือว่าเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสามารถเป็นผู้นำครอบครัวได้ อีกทั้ง การมีรอยสักขาลายยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับค่านิยมในการเลือกคู่ครองด้วย

4.4 สักขาลายสักขาลายมีผลต่อการเลือกคู่ครอง

รอยสักขาลายเป็นเสน่ห์ดึงดูดเพศตรงข้าม ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ชายที่เป็นเจ้าของ รอยสักเกิดความมั่นใจ รู้สึกว่าตนเองดูดีในสายตาของผู้หญิง ช่วยให้ผู้ชายมีความมั่นใจมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเวลาที่ต้องไปจีบผู้หญิง รอยสักขาลายจึงเป็นคุณสมบัติข้อแรกที่สร้างความประทับใจให้กับผู้หญิงได้และผู้ชายคนนั้นไม่ถูกตั้งข้อรังเกียจ ที่สำคัญคือ ผู้หญิงในสมัยนั้นชื่นชอบชายหนุ่มที่มีรอยสักขาลาย กล่าวได้ว่า เป็นบรรทัดฐานสำคัญในการตัดสินใจเลือกชายหนุ่มคนนั้นเป็นคู่ครอง ส่วนการจะได้เป็นคู่กันหรือไม่นั้นก็รู้กันว่าเป็นเรื่องความรู้สึก เป็นเรื่องของพรหมลิขิต บังคับกะเกณฑ์กันไม่ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“พวกขี้ลาย ผู้ชายต้องมีขาลายถึงจะงาม” (ป๋อ เชยชมศรี, 19 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าไม่สัก ผู้สาวบ่มี” (ไคร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“ไม่มีขาลาย ผู้สาวบ่มี” (ศรีจันทร์ บัวศรี, 20 กรกฎาคม 2560)

“เพื่อนสักมา อยากรู้หน้าเขา ถ้าไม่ลาย ผู้สาวไม่มี” (มุน บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

“เป็นสมัยมัน ค่านิยม ถ้าไม่ขาลาย ผู้สาวจะไม่พูดด้วย” (เสย ทาระทา, 1 ตุลาคม 2560)

“สักแล้วทำให้ใจชื่นบาน เวลานุ่งผ้าเช็นก็ต้องเหน็บกะเตี๋ยวขึ้น โข้วขาลาย” (เทิม สุรินทร์, 29 กันยายน 2560)

คุณตาหนา ทะวังษ์ชา สักตอนอายุ 18 ปี แต่งงานตอนอายุ 30 ปี ที่แต่งงานช้าคุณตาบอกว่า “เพราะมัวแต่เล่นสาวอยู่” ส่วนเหตุผลที่สักก็เพราะ “ผู้สาวมัก ผู้สาวชอบ ผู้สาวตะพืดตะพื่อ” “ว้าย ก็มี ผู้สาวมาชอบหลาย แต่แต่งงานผู้เดียว” “เฮาก็ชอบอยู่แล้ว มันเกี่ยวกับผู้สาวเนาะ สมัยนั้นสามารถอด ขาลายได้ตลอด “เดินไปไหนมาไหนก็อดขาลายได้ตลอด หน้าบานหน้าเบ็งนี้ สบายตายแท้” (19 กรกฎาคม 2560)

“เค้าว่าสักแล้วมันโก้ สักแล้วผู้หญิงจะรัก เค้าก็ว่าจ้งสั้น แต่ถ้ามันจะมักก็มัก ไม่มักก็ไม่มักดอก” (รุน ปัสสะ, 19 กรกฎาคม 2560)

“ลายสักขาลายไม่เกี่ยวกับการแต่งงาน ว่าใครจะฮักหรือไม่ฮักของใครของมัน ตามแต่บุญ วาสนา มาแต่ฟ้าแต่แดน” (รอด บุญลาสี, 29 กันยายน 2560)

นอกจากนี้ บุคคลในบริบทแวดล้อมต่างก็บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับความมีเสน่ห์ของลูกผู้ชายที่มี รอยสักขาลายว่ามีผลต่อผู้ชายและผู้หญิงในการการเลือกคู่ครอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“บ่มีขาลาย ผู้สาวบ่มี นอกจากจะต้องขาลายแล้วต้องเอวลายและมีพันทองด้วย เป็นเสน่ห์ที่ ผู้ชายต้องมี” (ก้อน กลิ่นหลวย, 20 พฤศจิกายน 2560)

“เทห์ เห็นแล้วเด่น เป็นแพชั่น อดกัน ขาลายคือเด่น เป็นรสนิยม ใครไม่มีขาลายคือเซย เซย มาก ไม่ได้สักเพื่อกองกะพัน แต่สักเพื่อความโก้ รสนิยมยุคนั้น บ่มีขาลาย ผู้สาวบ่ให้กาย”(เลิ่น ไชยราช, 17 กรกฎาคม 2560)

“ถ้าผู้ใดบ่มีขาลาย ผู้สาวบ่มี ถ้าไม่สัก ผู้สาวเขาบ่คุย บ่มีขาลาย ไปคุยผู้สาว ถ่มน้ำลายใส่ สมัยก่อนสักขาลายเอามาอดกัน ว่าผู้ใดงาม ลายมันก็เทห์ งาม” (หนาม บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“ในสมัยโบราณใครไม่สักขาลายไปจีบผู้หญิงไม่ติด สักเพื่อความโก้” (หลวงตาเงิน พระครู ประจักษ์สันติคุณ, 1 ตุลาคม 2560)

ภาพที่ 65 พี่จรรย์ วิชาติ

ภาพที่ 66 คุณตาทุม วิชาติ

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

พี่จรรย์ วิชาติ (ภาพที่ 65) เป็นหลานของคุณตาทุม วิชาติ ซึ่งเสียชีวิตไปแล้ว (ภาพที่ 66) จากที่เคยฟังคุณตาเล่าก็คือ “เมื่อก่อนเค้าใส่เหมือนเป็นกางเกงขาสั้นเลย ถ้าใครไม่สักก็จะมีผู้หญิงมาพูดด้วยเลย ถ้าไม่มีขาลาย” (1 ตุลาคม 2560)

คุณยายส่อง บัวชะตา อายุ 76 ปี หลานของช่างสักชื่อพ่อเฒ่าจารย์โสมบอกว่า “เขาสักเขาก็ว่ามันสวย มันเท่ สมัยนั้นเท่ ผู้สาวก็เห็นมักชอบ ผู้สาวก็ชอบจิ้งสีเหล้า” (19 กรกฎาคม 2560)

คุณยายใส เปาวลี อายุ 90 ปี อยู่ที่ ต.สงเปือย อ.เขาวง จ.กาฬสินธุ์ คุณยายเล่าให้ฟังว่า “เมื่อก่อนผู้ชายขาลายเหม็ด สักขาลายมันโศย ผู้ชายขาลายสวย มันไม่ต้องใส่กางเกงก็ได้เหมือนเป็นกางเกงอย่างนี้”(1 ตุลาคม 2560)

ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายนั้นนอกจากจะมีเสน่ห์เป็นที่สนใจของหญิงสาวแล้ว ก็ยังมีส่วนช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับพ่อแม่ของผู้หญิงในการที่จะตัดสินใจลูกสาวให้แต่งงานกับชายคนนั้นเพราะเชื่อมั่นว่า ผู้ชายคนนั้นมีความอดทน เข้มแข็ง มีความเป็นผู้นำสามารถดูแลครอบครัวได้

นายสมศรี จันทรศรจักร นายก อบต. บ้านหนองนกเขียน ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี เล่าให้ฟังว่า “เมื่อก่อนเห็นกันเป็นปกติ มองไปเห็น แล้วแฟนของพวกที่ลายเยาะๆ นี้จะหน้าตาดีด้วยนะ ผมเคยถามแม่ว่า ทำไมพวกขาลายๆ เป็นภาพที่น่าเกลียดที่สุด แต่ทำไมแฟนของแต่ละคนหน้าตาดี แม่ตอบว่า ลูกไม่รู้หรอว่านี่เป็นความแข็งแกร่ง เป็นความรับผิดชอบของผู้ชายคนนั้น ผู้ชาย

ผู้ไท ถ้าไม่สักก็จะหาเมียลำบาก ถ้าคนลายเยอะๆนี่มันจะหาเมียง่าย สักขาลายแล้วมีเสน่ห์ บอกถึงความ เป็นลูกผู้ชาย ถ้าเทียบกับสมัยนี้นะก็เท่ากับว่าถ้ามีลายสักเยอะก็มีความรับผิดชอบสูง ถ้าสัก ขาลายแล้ว แสดงว่ามีความกล้าหาญ พ่อตา แม่ยาย เค้าจะดูว่าคนนี้ขาลายมาน้อยเพียงใด ถ้าสักขาลายเยอะแสดงว่ามีความสามารถในการเลี้ยงลูกสาวเค้า แสดงว่าฝากชีวิตไว้ได้ ถ้ามีสักขาลาย ผู้สาวเค้า ก็จะถูกตัวนี้แหละเป็นบรรทัดฐาน ไม่ต้องไปดูเรื่องที่ทำไรทำนาแล้ว แสดงว่าพร้อมแล้ว พร้อมจะแต่งงาน พร้อมที่จะเลี้ยงดูหล่อนคนนั้น ราคาสินสอดก็ต้องดูที่รอยสักขาลายด้วยนะ ถ้ามีลายเยอะๆ สมัยก่อน สินสอดเป็นสิ่งอะไรนี่เนาะ ถ้ามีลายสักเยอะ ราคาตองก็จะถูก คือเรียกสินสอดไม่แพง” (18 กรกฎาคม 2560)

ความเชื่อเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองของผู้หญิงและผู้ชายสมัยก่อนมีปรากฏอยู่ในบทกลอน หรือผญาที่คนส่วนใหญ่พูดกันติดปากกันโดยทั่วไป

“สักขาลาย..... ขาไม่ลาย....(ข้อความไม่ชัด ถอดความไม่ได้) ขามีลายมันไม่ซ่อง สักนกน้อยคอย แก้ม มันจิ้งคือ” (สววย ภูมิศาสตร์, 20 กรกฎาคม 2560)

“ขาลายแล้ว แอ่วบ่ลายบ่ให้กาย ถ้าบ่สักนกน้อย งอยแก้มก็บ่เอา”(พระอาจารย์สัมพันธ์, 1 ตุลาคม 2560)

“ขาลายแล้ว แอ่วบ่ลาย สักนกน้อย งอยแก้ม เค้าจิ้งคือ” “ขาบ่ลาย สาวบ่ให้ขึ้นกาย 9 ผืนผ้า 10 ผืนผ้า ยังบ่ปานขาลาย” “เค้าบ่ให้ขึ้นกาย ขาลายแล้ว เค้าให้ขึ้นกาย ปานผ้าหมื่นผืน” (เวส บุคดาสาร, 20 พฤศจิกายน 2560)

“ก็ชอบอยู่บ่รอยสัก จิเว้าให้ฟังว่า เค้าว่าขาขาวๆเข้ามาใกล้หมื่นคาวฮักซื่ออก ขาดำเข้ามา ใกล้หอมอ้อมก็บ่ปาน ก็เลยต้องสักเดะ” (รอด บุญลาดี, 29 กันยายน 2560)

“ความเชื่อว่าสักให้ผู้สาวชอบ ถ้าบ่สักขาลาย เมียซิบให้กาย ถ้าบ่สักนกน้อยงอยแก้ม มันก็บ่งาม ประมานนี้แหละ” (ประดิษฐ์ คีอินธิ, 17 พฤศจิกายน 2560)

นอกจากนี้ ในงานประเพณี “การลงช่วง” ยังเป็นอีกโอกาสหนึ่งให้หนุ่มๆได้อวดขาลายให้สาวๆ ได้เห็น ได้มีโอกาสพบปะพูดคุยกัน หากชอบพอกันก็จะนำไปสู่ขอและการแต่งงานในที่สุด ดังตัวอย่าง คำบอกเล่าและข้อมูลต่อไปนี้

ประเพณีลงช่วง สมมติว่าจักสี่ ไปหาพิน คุ่มนี้ก็ต้องมีผู้หญิง 4-5 คน ไปคุยกัน เมื่อก่อนนุ่ง ผ้าเชี่ยน ถ้าจะกับสมัยนี้ก็เปรียบเหมือนผ้าไหมราคาแพง โข้วขาลาย เจอกันที่ช่วงก่อน พอเขาติดใจผู้ใดก็ ไปคุยกันต่อที่บ้านผู้หญิง มีขันยา มีแก้วน้ำให้ผู้บ่าว ถ้าให้ขึ้นบ้านแสดงว่าชอบแล้ว เหมือนว่าถ้าต้องตา ถูกใจใครแล้วก็จะไม่มองคนอื่น แล้วก็มีผญา “เต็ดดอกไม้ ก้านทองบ่ได้วัน ฮอยๆ หอมดอกพะยอม

ยามแล้ง บุญเขาได้ส่งให้ได้เป็นคู่กัน” หมายความว่าปีนี้เป็นชู้ก่อน ปีหน้าถึงจะได้เป็นผัว ดอกไม้ที่เอาไปให้สาว เป็นดอกอะไรก็ได้ เอาไปทำพิธีเฉยๆ คนเมื่อก่อนเค้ามักจะเก็บลูกสาวเอาไว้ จะไปไหนก็ไปหน้าพ่อหน้าแม่ (รอด บุญลาศี, 29 กันยายน 2560)

ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ (2526 : 7) อธิบายถึงการลงข่วงไว้สรุปความได้ว่า โดยเฉพาะในช่วงก่อนที่แต่งงานนั้นหนุ่มสาวชาวผู้ไทจะจับกันในช่วงเวลา “ลงข่วง” หรือที่เรียกกันว่าอยู่ค้ำตามบ้าน โดยผู้ชายจะมีแคนคู่ใจไปกันเป็นกลุ่มลัดเลาะตามบ้านของหญิงสาวที่ทำงานปั่นฝ้าย อี้วฝ้าย และตำข้าว เป็นต้น โดยหญิงสาวจะนั่งทำงานบนแคร่อยู่ในบริเวณบ้าน เป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวได้พูดคุยกัน เล่นผญาโต้ตอบกัน แต่ทั้งหมดต้องอยู่ในสายตาของพ่อแม่ฝ่ายหญิง ห้ามแตะเนื้อต้องตัวกัน เพราะถือว่าผิดผีจนเมื่อรักใคร่ชอบพอกันแล้วจึงแต่งงานกัน

ภาพที่ 67 ประเพณีลงข่วง

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2561 ผู้วิจัยได้เดินทางไปทำงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมืองรองที่จังหวัดสุโขทัย ได้แวะไปที่ร้านผ้าทอแห่งหนึ่งมีภาพและข้อมูลเกี่ยวกับการลงข่วงเขียน (ภาพที่ 67) ซึ่งระบุไว้ว่า ผู้ให้ข้อมูลคือนายสาย เข้มทิศ เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2550 ผู้เรียบเรียงและวาดรูปประกอบคือ ครูวีรวรรณ โชนงนุช มีข้อความว่า

ลงช่วง หมายถึง การที่หนุ่มสาวชาวไทยพวนสมัยโบราณพากันมารวมกลุ่มเพื่อจัดเตรียม ส่วนประกอบที่ใช้ในการทอผ้า เช่น การอ้วฝ้าย(แยกเมล็ดฝ้ายออกจากดอกฝ้าย) การล้อมฝ้าย(การปั่นฝ้ายให้เป็นแท่งเพื่อดึงเป็นเส้น) การเข็นฝ้าย(การทำฝ้ายให้เป็นเส้นด้าย) การกวักฝ้าย ฯลฯ ณ บริเวณบ้านของใคร คนใดคนหนึ่งในช่วงเวลากลางคืนโดยใช้แสงสว่างจากกองไฟกองใหญ่ ช่วงการลงช่วงจะเริ่มตั้งแต่เดือน 1 ถึง เดือน 5 (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน)ซึ่งเป็นช่วงฤดูแล้งยังไม่ถึงเวลาทำนา แม่ของผู้หญิงเป็นฝ่าย จัดเตรียมพื้นไว้เพื่อให้ลูกสาวใช้จุดกองไฟในยามลงช่วง การลงช่วงนี้เป็นโอกาสของหนุ่มๆที่ถือโอกาสมาเกี้ยว สาวที่ตนหมายปองไว้ มีการเป่าแคนและร้องรำทำเพลงเกี่ยวพาราสีกันเป็นที่สนุกสนาน เป็นการเปิดโอกาส ให้หนุ่มสาวได้พูดคุยกัน สู้การชอบพอกันและแต่งงานกันในที่สุด นับเป็นสิ่งดีที่พ่อกับแม่ของผู้หญิงจะได้มี ความสบายใจ ไม่ห่วงเพราะลูกสาวอยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ เมื่ออย่างเข้าสู่ฤดูฝนการลงช่วงก็สิ้นสุดลง ต่างคน ต่างแยกย้ายกันไปเตรียมตัวทำนาต่อไป และในเวลากลางคืนจะทอผ้าที่ได้ถนบ้านของบ้านใครบ้านมัน

4.5 สักขาลายเกี่ยวกับตัวมอม

“สักขาลายมอม”หรือ “สักมอม” เป็นชื่อที่หลายคนเรียกรอยสักขาลาย แต่น้อยคนที่จะเล่าบอก หรืออธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับตัวมอมได้ว่า มอมคืออะไร มีความเชื่ออะไรเกี่ยวกับตัวมอม และทำไม ถึงต้องสักเป็นรูปตัวมอม ส่วนใหญ่รู้เพียงว่า ลวดลายที่สักไว้ที่ขานั้นเป็นลายมอมและเรียกตามๆ กันมา ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

พ่อใหญ่สักตัวอะไร “ตัวมอม” มอมคืออะไร “ไม่เห็น แต่เชื่อว่ามอมก็แล้วไป ไม่มีตัวจริงๆให้เห็น” แล้วมีความเชื่อคืออะไรเกี่ยวกับตัวมอมบ้างมั๊ยคะ “ไม่รู้” (รูน ปัสสะ, 1 กรกฎาคม 2560)

“เค้าเอ็นว่าเป็นตัวมอม” ตัวมอมคืออะไรคะ? “ปมีตัว ปมีตัวเปรียบ ปมีประโยชน์ เราสักรูปมันไว้” “ตัวมอมยังบ่เห็นจักเถื่อ” (ชอย มังครัตน์, 28 กันยายน 2560)

มอมคือตัวอะไรคะ “บู้จัก” (ขุน คะมิชม, 20 กรกฎาคม 2560)

“เพิ่นเค้าฮ้อง สักมอม มอมเป็นสัตว์ในหิมพานต์ มันก็บ่เห็น คือตัวอียัง” (ไคร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

มอมคืออะไรคะ “เค้าเฮ็ดรูป บ่เห็น ปมี” และ “บ่เคยเห็น เค้าเรียกขาลายมอม” (เทิม สุรินทร์, 29 กันยายน 2560)

“สักเป็นตัวมอม ตัวมอมมาน เอ็นนำเค้า บ่เคยเห็นมอมมาน” (เวส บุตดาสาร, 20 พฤศจิกายน 2560)

“เขาก็ตอบไม่ได้เหมือนกัน พ่อใหญ่ก็สอบถามเขาเหมือนกัน เขาก็ว่า ตัวมอม จะว่าม้า ม้าก็ไม่ใช่ จะว่าหนูก็ไม่ใช่ เขาวามอม แล้วก็จบ ไม่รู้ว่ามันคือตัวอะไร คือหนู คือม้าก็ไม่ใช่ คือหนูก็ไม่ใช่ เขาว่า มันคือมอม ตัวมันจริงๆ ไม่รู้ มันอยู่ไหนไม่มีใครเห็น เขาได้มาจากไหน พ่อใหญ่ก็ไม่รู้” (ปุ่จ๋า, 20 กรกฎาคม 2560)

ส่วนผู้ที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตัวมอมได้ก็มีความเชื่อว่า มอมเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

คุณตาใคร บุตรอินทร์ บอกว่า “มอมมันเป็นสัตว์ในหิมพานต์ มันก็บ่เห็น คือตัวอียัง พ่อใหญ่ไม่รู้” ในระหว่างนั้นมีผู้ชายคนหนึ่งที่เคยบวชเรียนอธิบายเกี่ยวกับตัวมอมให้ฟังว่า “เป็นความเชื่อ มีอยู่ที่หัวเสาที่วัด ตามหลักพุทธศาสนาที่อินเดีย ตามรอยพระพุทธศาสนา เหมือนสิงห์ แต่จะเป็นกิเลนมากกว่า มันเป็นสัตว์ป่าหิมพานต์ มอมเป็นภาษาขอม จะบอกว่าเป็นกิเลนก็ใช่ในภาษาไทย แต่ภาษาเขมรจะเรียกว่ามอม แต่วัดในแถบภาคอีสานไม่เห็นภาพวาดตัวมอม” (17 กรกฎาคม 2560)

“ลายมอม แต่ก่อนตัวมอมมันอยู่ในป่าหิมพานต์ ที่นี้หิมพานต์สัตว์ เจริญานพูดเป็น เหมือนคนนั้นแหละ บัดที่นี้เค้าบอกว่า สักจารึกไว้ให้ลูกให้หลานเกิดใหม่รุ่นใหม่ได้ดู มอมอยู่ในสระในป่าหิมพานต์ รักษา พระพุทธองค์ เป็นผู้รักษาความปลอดภัย ให้กับพระพุทธเจ้า แล้วที่นี้เค้าก็เลยให้จารึกไว้ให้ลูกหลานเบิ่ง มอมก็เป็นตัวจักษี่แหละ หน้าตามอมเป็นยังไงไม่รู้ เค้าเรียกว่ามอม มอม มีหูมีตา แต่ว่าถ้ามันหางลงเป็นมอมตัวเมีย ถ้าหางขึ้นอย่างนี้เป็นมอมตัวผู้ มันมีหงอนอยู่” (รอด บุญลาศรี, 29 กันยายน 2560)

“เท่าที่ทราบความเชื่อของคนโบราณสมัยก่อนก็คือในการสักรูปสักลายอะไรต่างๆมันจะแฝงไว้ความเชื่ออย่างหนึ่งก็คือการความอยู่ยงคงกระพันแล้วก็อิทธิฤทธิ์จากรูปสักนั้นๆ แต่ว่าในส่วนของรูปแบบของขาลายที่เห็นในลักษณะของชุมชนผู้ไทยบ้านโนนที่อยู่บนท่อนขาที่มีพื้นที่เยอะพอสมควร ฉะนั้น เวลาสักเนี่ยจะมีเรื่องราวประกอบอยู่ในนั้นด้วย บางทีอาจจะไม่ใช่เฉพาะสัตว์ อาจจะมีรูปต้นไม้ ดอกไม้ลวดลายอื่นๆเข้าไปแทรกได้เพราะว่าพื้นที่สักมาก อาจจะมีเยอะพอสมควรก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจ อย่างหนึ่งว่า คติความเชื่อที่แฝงไว้ในเรื่องของความกล้าหาญอย่างเดียวมันก็คงจะไม่ใช้ก็คงจะเป็นในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์ความมั่นคงแข็งแรงด้วยเพราะว่ามันไม่ใช่สัตว์ที่เราพบเห็น ในส่วนของเรื่องมอมเท่าที่สัมผัสกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย บ้านโนนยังไม่มีท่านใดที่กล่าวถึงเรื่องมอมได้ชัดเจนว่ารูปนั้นเป็นมอมแล้วสักเพื่ออะไรอันนี้ก็ยังไม่เห็นเค้าทำเป็นแค่เรื่องบอกเล่าคนอีสานเดิมๆว่ามีรูปมอมเป็นสัตว์ที่เรียกว่า มอมการสักในส่วนของชาติพันธุ์ผู้ไทยแล้วเวลาถามไปจริงๆ แล้วมันจะไม่มีรูปแบบของมอมที่ชัดเจนว่า มอมคือตัวอะไรมาจากไหนแล้ว สักแล้วจะมีอิทธิฤทธิ์ช่วยเหลืออะไรยังไงมันก็ยังไม่มีการศึกษาค้นคว้าในประเด็นที่ชัดเจน” (สมพงษ์ สุทธิโย, 20 กรกฎาคม 2560)

“สักเหมือนกันหมด ขามอมนี่มันจะเหมือนกันหมด สักเป็นรูปแมว เป็นรูปอะไรก็แล้วแต่ ก็จะเป็นมอมเป็นรูปเสือ รูปกระต่ายรูปอะไรก็แล้วแต่ก็จะเป็นจุดๆลงมา เรียกว่าขามอม ตัวมอม หมายถึงคนโบราณเค้าสักแล้วจะแคล้วคลาดปลอดภัย อยู่ยงคงกระพัน แบบนี้แหละที่เคยเห็น จะเป็นรูปสิ่งๆรูปเสือ รูปจระเข้ นี่แหละขาลายมอม” (พระอาจารย์สัมพันธ์, 1 ตุลาคม 2560)

ภาพที่ 68 พระอาจารย์สัมพันธ์อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับสักขาลายและตัวมอม

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า คนส่วนใหญ่รับรู้ว่ามีมอมเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา และเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างหน้าตาประหลาดหาบทรูปได้ยากว่ามีมอมเป็นสัตว์ที่รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไร

ทั้งนี้ ความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมกล่าวได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ทางล้านนาไม่อาจจะอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ไหนก็ยังคงมีตัวมอมปรากฏให้เห็นอยู่ที่วัด เช่น กลุ่มไท-ยวน ที่บ้านคูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มที่อพยพมาจากเชียงใหม่ ดังความตอนหนึ่งว่า

ก่อนปีพุทธศักราช 2347 คนไทยเชื้อสายไท-ยวน คนเมืองที่เคยมีความรุ่งเรืองในชื่อ "โยนกเชียงแสนนคร" มีบ้านเรือนอยู่ในเมืองเชียงแสน ปัจจุบัน คือ อำเภอเมืองเชียงแสนจังหวัดเชียงราย ต่อมาในปี พ.ศ.2347 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ ให้กองทัพเมืองหลวง น่าน ลำปาง เชียงใหม่ และเวียงจันทน์ ขับไล่พม่าออกไปจากเมืองเชียงแสนและทำลายเมืองเชียงแสนทิ้ง พร้อมกันนั้นได้โปรดเกล้าฯ ให้เคลื่อนย้ายชาวเชียงแสนทั้งหมดโดยแบ่งให้กองทัพ ทั้งห้านำไปไว้ ณ เมืองดังกล่าว ในส่วนที่ติดตามกองทัพหลวงลงมากรุงเทพฯ ขณะที่ผ่านมาแม่น้ำป่าสัก พี่น้องไท-ยวนส่วนหนึ่งขอตั้งบ้านเรือนทำกินอยู่ ณ ที่นั้น ส่วนที่เหลือเดินทางมาพำนักชั่วคราวที่กรุงเทพฯ ระยะเวลาหนึ่ง บริเวณบางขุนพรหมจากนั้นได้รับโปรดเกล้าฯ ให้เคลื่อนย้ายมาตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ราชบุรี เช่น คูบัว ดอนตะโก ห้วยไผ่ ดอนแร่ หินกอง ห้วยปลาตุ๊ก หนองโพ บางกะโดด หนองปลาหมอ รางบัว นาขุนแสน พุ่งหลวง หนองนกกระเรียน (จิปาณะพิพิธภักดิ์,2561)

ภาพที่ 69 ภาพการอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ภาพที่ 70 วิหารเชียงแสน วัดคูบัว อ.เมือง จ.ราชบุรี

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

หลวงตาบุญเสริม วัดคูบัว เล่าให้ฟังว่า “วิหารนี้สร้างมาประมาณ 3 ปี วิหารหันหน้าไปทางเมือง เชียงแสนเพื่อระลึกถึงที่มาของคนไท-ยวน มอมที่ป็นขึ้นมานี้มากี่ใช้ช่างที่มาจากเชียงแสน มอมเป็นภาษาลาว มันเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง มันเป็นสัตว์ในหิมพานต์ มอมมันอยู่ภาคอีสานภาคเหนือ มอมเป็นจินตนาการมาจากโลกภายนอก ทางอีสานหรือทางเชียงแสนค่านับถือกัน แต่ก็ไม่รู้จะว่าเค้ามีความเชื่ออะไรเกี่ยวกับมอม ไม่ได้ศึกษามา รู้แค่ว่ามันมาจากดึกดำบรรพ์”(หลวงตาบุญเสริม, 25 มกราคม 2561)

หลวงตาต้น วัดโฆลงสุวรรณคีรี อ.เมือง จ.ราชบุรี ซึ่งเป็นคนไท-ยวน เล่าให้ฟังเกี่ยวกับสักขาลาย ว่า “แต่ก่อนมีคนสักขาลาย เคยเห็น มันเป็นรสนิยมของคนโบราณเขา มันก็เหมือนกับเด็กวัยรุ่นสมัยนี้แหละที่มันสักมันเต็มไปหมด แต่มันไม่ใช่สักเพื่อขลังความเข้มแข็งอะไรหรอก สักเพื่อความสวยงาม มันก็แตกต่างกันไปแต่ละยุค แล้วแต่คนชอบคนนิยม แล้วแต่ความเชื่อ” (หลวงตาต้น, 25 มกราคม 2561)

จากเนื้อหาข้างต้นสรุปได้ว่า รอยสักขาลายทำหน้าที่สื่อความหมายส่วนสำคัญ 2 ลักษณะคือ รอยสักขาลายเป็นสัญลักษณ์สื่อความหมายถึงความเป็นลูกผู้ชาย เป็นการพิสูจน์ความอดทน ทดสอบความเข้มแข็งของคนที่เป็นผู้ชายเต็มตัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มผู้ชายด้วยกันเองว่าเป็นพวกเดียวกันและเป็นลูกผู้ชายเหมือนกัน ส่วนอีกลักษณะหนึ่งรอยสักขาลายเป็นเสมือนเครื่องหมายรับรองคุณภาพที่มีผลต่อความรู้สึก ความนิยมชมชอบในสายตาของผู้หญิงและพ่อแม่ซึ่งส่วนใหญ่เชื่อมั่นว่า ผู้ชายที่มีรอยสักขาลายเป็นคนที่มีความสามารถ มีความรับผิดชอบ สามารถในการเลี้ยงดูครอบครัว และดูแลลูกสาวของตนเองได้ รอยสักขาลายจึงมีผลต่อการเลือกคู่ของฝ่ายหญิง โดยเฉพาะในประเพณีการลงช่วงเป็นอีกบทพิสูจน์หนึ่งที่เปิดโอกาสให้ชายหนุ่มหญิงสาวได้พบปะพูดคุยกันและนำไปสู่การแต่งงานกันในที่สุด

นอกจากนี้ รอยสักขาลายยังเชื่อมโยงให้เห็นความเชื่อความศรัทธาทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับตัวมอมมอมว่า เป็นสัตว์มงคล เป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ และมีนัยยะความหมายที่ดี เช่น ความสุข สงบร่มเย็นของครอบครัว ความอุดมสมบูรณ์ ความอ่อนน้อมถ่อมตน และเมื่อเสียชีวิตไปก็จะเดินทางไปสู่ภพภูมิที่ดี จากความศรัทธาดังกล่าวจึงทำให้ผู้ชายส่วนใหญ่นิยมสักรูปตัวมอมไว้ตามร่างกายและมีปรากฏอยู่ในศาสนสถานต่าง ๆ นั้นก็เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า มอมไม่ใช่สัตว์ธรรมดาโดยทั่วไป

บทที่ 5

การเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน

จากอุปแต้มรอยสักขาลายที่อุโบสถหรือสิมวัดป่าเรไร บ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งสร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2460 เป็นหลักฐานอีกส่วนหนึ่งที่ยืนยันได้ถึงความเก่าแก่ของวัฒนธรรมการสักขาลายที่มีอยู่ในบริบทสังคมวัฒนธรรมภาคอีสานมาเป็นเวลากว่า 100 ปี และยังคงมีหลักฐานหลงเหลือให้เห็นได้จากรอยสักขาลายของคนรุ่นปู่รุ่นพ่อที่ยังมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน ส่วนการเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน กล่าวได้ว่า มีสาเหตุสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ความเจ็บปวดจากการสักขาลาย ช่างสักอาชีพที่ไม่มีผู้สืบทอดต่อ และค่านิยมเกี่ยวกับรอยสักขาลายเปลี่ยนไป ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคม วัฒนธรรม และการเมือง

กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ไทลาว กะตาค ญ้อ และกะเลิง ส่วนใหญ่เป็นชาติพันธุ์ที่ไม่ได้มีถิ่นฐานบ้านเดิมอยู่ในอาณาบริเวณพื้นที่ของอาณาจักรไทย แต่เป็นกลุ่มที่อพยพ โยกย้ายมาตั้งรกรากอยู่ในอาณาจักรไทยเป็นระลอกๆ เช่น เมื่อครั้งที่มีการปราบปรามเจ้าอนุวงศ์แห่งเมืองเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 และการอพยพครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อครั้งเกิดกบฏจีนฮ่อ เมืองหลวงพระบางซึ่งอยู่ในการปกครองของไทยถูกคุกคามจากพวกจีนฮ่อทำให้ไทยต้องยกกำลังไปปราบหลายครั้ง พร้อมทั้งส่งทหารจากหัวเมืองต่างๆ ในภาคอีสาน ไปช่วยปราบกบฏจีนฮ่อด้วย ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ก่อนที่จะอพยพเข้ามาในประเทศไทยมีสาระสำคัญโดยสรุปตามลำดับต่อไปนี้

ผู้ไทส่วนใหญ่อาศัยอยู่ที่แคว้นสิบสองจุไทยและอาณาจักรล้านช้าง ได้อพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอีสานตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 20 โดยขึ้นอยู่กับอาณาจักรล้านช้างและต่อมาได้อพยพเคลื่อนย้ายกลุ่มไทลาวมาอยู่ในบริเวณพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยอีกหลายครั้ง ดังที่ ศรีจักร วัลลิโกดม (2534 : 23) อธิบายไว้สรุปความได้ว่า ชาวผู้ไทถูกกวาดต้อนมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย 3 ระลอกใหญ่ๆ กล่าวคือ ในสองครั้งแรกกลุ่มที่อพยพมาเป็นกลุ่มไทดำหรือลาวโซ่ง โดยครั้งแรกอพยพมาในสมัยธนบุรี พ.ศ.2322 ถูกกวาดต้อนมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรี ครั้งที่สอง อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 1 พ.ศ.2335-2338 ถูกกวาดต้อนมาตั้งบ้านเรือนที่จังหวัดเพชรบุรีเช่นเดียวกัน ส่วนครั้งที่สาม อพยพมาในสมัยรัชกาลที่ 3 ภายหลังจากที่มีการปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์แล้วซึ่งในครั้งนี้ได้กวาดต้อนชน

กลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ไท กะเลิง โข ญ้อ และข่าเข้ามาด้วย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ไทถือว่าเป็นกลุ่มใหญ่ที่ถูกกวาดต้อนมามากที่สุด

ไทลาวเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในภาคอีสาน เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง และกระจายตัวตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสายหลัก เช่น แม่น้ำสงคราม แม่น้ำมูล แม่น้ำชี และแม่น้ำโขง กลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวอาจแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มคือ ลาวเวียง/ลาวเวียงจันทน์ เป็นกลุ่มที่มีตั้งบ้านเรือนอยู่ที่จ.อุดรธานี ชัยภูมิ ร้อยเอ็ด อุบลราชธานี และบางส่วนของนครราชสีมา เป็นต้น กลุ่มลาวกวาด ตั้งบ้านเรือนอยู่กระจัดกระจายในจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู ร้อยเอ็ด และมีบางกลุ่มไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคอื่น เช่น จ.ปราจีนบุรี เพชรบูรณ์ ราชบุรี และสุพรรณบุรี เป็นต้น กลุ่มลาวพวน เป็นกลุ่มที่อพยพมาจากฝั่งแม่น้ำโขง แขวงเชียงขวาง ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ จ.ร้อยเอ็ด อุดรธานี ลพบุรี ราชบุรี และสระบุรี ส่วนกลุ่มลาวโคราชเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทที่มีสำเนียงการพูดและชีวิตความเป็นอยู่ต่างกับกลุ่มอื่นๆ เชื่อกันว่ามีเชื้อสายมาจากเขมร (บุญยงค์ เกศเทศ , 2551 : 105-106)

กะตาก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาจจะกล่าวได้ว่ามีความเป็นมาที่หลากหลาย ดังตัวอย่างความคิดเห็นต่างๆ เช่น บุญยงค์ เกศเทศ (2551 : 121) อธิบายไว้ว่า “กะตากเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่อยู่กระจัดกระจายแหล่งละเล็กละน้อยในท้องที่จังหวัดสกลนคร ไม่ทราบว่าจะอพยพโยกย้ายมาจากถิ่นเดิมที่ไหนบ้าง” หรือ “ด้วยเหตุที่กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทอพยพมาจากหลายที่จึงทำให้มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามถิ่นที่อยู่เดิมของตนเอง ผู้ไทวัง คือ ผู้ไทที่อพยพมาจากเวียงวัง มาตั้งบ้านเรือนอยู่แถบอำเภอมหาชนะชัย ผู้ไทกระป๋อง คือผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกะป๋อง มาตั้งบ้านเรือนในเขตอำเภอมหาชนะชัย ผู้ไทกะตาก คือผู้ไทที่อพยพมาจากเมืองกะตากมาตั้งบ้านเรือนอยู่แถบตำบลโนนหอม และแถบริมหนองหาร ทางทิศใต้ เป็นต้น” (คนภูไท, 2557) และ “คนบ้านกอกโค่ส่วนใหญ่เป็นคนญ้อ แต่หลวงปู่เป็นคนกะตาก เรามาจากเวียงจันทน์” (หลวงปู่มี, 20 พฤศจิกายน 2560)

ญ้อ/ไทยย้อ มีผู้ค้นพบว่าเดิมอยู่แคว้นสิบสองปันนา หรือ ยูนาน ต่อมาชาวฮ่อบางพวกได้อพยพลงมาตามลำน้ำโขง เพื่อเลือกหาที่ตั้งบ้านตั้งเมืองที่อุดมสมบูรณ์กว่าที่อยู่เดิม เมื่อ พ.ศ.2350 ในสมัยรัชกาลที่ 1 เจ้าอนุวงศ์ เวียงจันทน์เป็นกบฏได้รวบรวมกองทัพยกมาสู้รบกับสยามในปี พ.ศ. 2369 ไทยย้อเมืองไชยบุรีถูกกองทัพเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์กวาดต้อนให้อพยพข้ามโขงไป โดยให้ไปตั้งอยู่ที่เมืองหลวงปู่เลง เมืองคำเกิด เมืองคำม่วน ในแขวงคำม่วนของลาว ต่อมากองทัพสยามได้กวาดต้อนกลุ่มไทยย้ออพยพข้ามโขง กลับมาอีกครั้งหนึ่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ไทยย้อกลุ่มหนึ่งตั้งชุมชนขึ้นเป็นเมืองท่าอุเทน และเมื่อ พ.ศ.2373 ให้ไทยย้ออีกกลุ่มหนึ่งนำโดยท้าวคำก้อนอพยพข้ามโขงมาตั้งชุมชนอยู่ที่บ้านท่าขอนยาง เป็นเมืองท่าขอนยาง ขึ้นกับเมืองกาฬสินธุ์ ให้ท้าวคำก้อนจากเมืองคำเกิดเป็นพระสุวรรณหักดี เจ้าเมืองท่าขอนยาง ปัจจุบันจึงมีไทยย้อที่ตำบลท่าขอนยาง บ้านกุดน้ำใส บ้านยาง

บ้านลีนฟ้า บ้านโพน และยังมีไทยย้อที่บ้านนาุง จังหวัดอุดรธานี บ้านกุดนางแดง บ้านนามแห่ง อำเภอพรรณานิคม บ้านจำปา บ้านดกนอ บ้านปุงเป่า บ้านนาสีนวน อำเภอวานรนิวาส จังหวัด สกลนคร บ้านโพนสิม บ้านหนองแขง บ้านสา อำเภอยางตลาด บ้านหนองไม้ตาย อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ไทยย้อเมืองสกลนคร อพยพมาจากเมืองมหาชัย (แขวงคำม่วนของลาว) มาตั้งอยู่ริมน้ำ หนองหานสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งขึ้นเป็นเมืองสกลนคร เมื่อ พ.ศ.2381 (หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม,2560)

กะเลิงหรือข้าเลิง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งบ้านเรือนกระจัดกระจายอยู่ตามเชิงเทือกเขาภูพานใน จังหวัดนครพนมและสกลนครมีทั้งกลุ่มข้าเลิงและกลุ่มข้าไส มีถิ่นเดิมอยู่ที่แขวงนะหวั้นนะเขต แขวงคำ ม่วน และแขวงสาละวันในประเทศลาว ดังที่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ในพระราชนิพนธ์นิทานโบราณคดีว่า พวกกะเลิงพบในแขวงจังหวัดสกลนครถิ่นเดิมอยู่เมือง กะตาก ไม่รู้ว่าเมืองกะตากอยู่ที่ไหน เพราะอพยพมาอยู่ในดินแดนล้านช้างหลายชั่วคนแล้ว พูดภาษา หนึ่งต่างหาก ผู้ชายไว้ผมประบ่าและมักสีกเป็นรูปนกที่แก้ม (บุญยงค์ เกศเทศ, 2551 : 115-116)

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆได้อพยพโยกย้ายจากถิ่นฐาน บ้านเดิมเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในอาณาจักรสยามส่วนใหญ่มาด้วยเหตุผลทางการเมืองและการทำศึก สงคราม เมื่อถูกกวาดต้อนและอพยพย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่ใดก็ย่อมต้องนำอัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเอง ติดตัวมาด้วยเพื่อปกป้องถึงรากเหง้าตัวตนของตนเองว่ามีลักษณะแตกต่างกับคนกลุ่มอื่นอย่างไร ดังที่ นงคินุช ไพรพิบูลยกิจ, 2541 : 85) กล่าวว่า “การนิยมสักขาลายของพวกไทยยวนที่อพยพมาจาก เวียงจันทน์ สมัยรัชกาลที่ 1 มีวัตถุประสงค์ในการสักของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน อาทิ การสักของคน ไทยในภาคเหนือและภาคอีสานนั้นมุ่งให้เกิดความสวยงาม ส่วนคนไทยภาคกลางสักเพื่อเป็นเครื่องราง ของขลัง เป็นต้น” ที่สำคัญก็คือเมื่อต้องเข้าไปอยู่ในพื้นที่ใหม่ดินแดนใหม่ที่มีบริบทสังคมวัฒนธรรม การเมืองการปกครองแตกต่างไปจากเดิม การปรับตัว การผสมกลมกลืน การถูกหลอมหลอม รวมไปถึง การถูกบังคับกะเกณฑ์ภายใต้เงื่อนไขวัฒนธรรมของกลุ่มคนที่มีอำนาจเหนือกว่าจึงเป็นสิ่งส่งผลให้เกิด ความเปลี่ยนแปลงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ในสมัยที่สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์มาเป็นข้าหลวงมณฑลลาวกาว ได้ทรงประกาศให้ประชาชนเลิกเชื่อในเรื่องนี้ว่า “การสักนี้ เห็นว่าไม่เป็นการมีคุณประโยชน์แต่อย่างใด เลย สำหรับแต่จะทำให้ตนได้รับความเจ็บปวดเมื่อเวลาสัก และทำให้ร่างกายเปื้อนดำติดตัวไปจนตาย เท่านั้น เพราะฉะนั้นการที่ประชาชนผู้มีความคิดอันดีทั้งหลาย จะตักเตือนว่ากล่าวสั่งสอนบุตรหลานพี่น้องเพื่อนฝูงของตน อย่าให้พากันนิยมในการสักขาน หรือสักตามร่างกายอันเป็นเครื่องหาประโยชน์มิได้

เลยนั้น...” แต่คำประกาศดังกล่าวไม่อาจปล้ำความเชื่อความนิยมสมัยนั้นได้จนกระทั่งในปัจจุบันจึงค่อยเสื่อมหายไป (สุรัตน์ วรวงศ์รัตน์, 2556)

“การสักขาลายเริ่มเสื่อมความนิยมลง เมื่อดินแดนลาวตกอยู่ในการปกครองของสยามและมีข้าราชการจากสยามขึ้นไปปกครองตามหัวเมืองต่างๆ และได้ปลูกฝังค่านิยมใหม่ๆ ไปด้วย จนได้มีการเลิกนิยมการสักขาลายไปเมื่อประมาณราวๆ สงครามโลกครั้งที่ 2” (วิศัลย์ โฆษิตานนท์, 2557)

“ในสมัยสร้างชาติเนื่องจากทางการมีนโยบายปรับปรุงและฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติและพลเมืองข้าหลวงประจำจังหวัดเชียงรายได้สังเกตว่า มีสิ่งหนึ่งที่สมควรแก้ไข คือ การนิยมสักร่างกายโดยทั่วไปของพลเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวไทยในภาคเหนือและอาจพบในภาคอีสานด้วย...การสักตามร่างกายถูกพิจารณาว่าป่าเถื่อนในสายตาราชชน มีแต่อาชญาชนในป่าดอยเท่านั้นที่นิยม การสักเป็นรูปต่างๆทำให้ร่างกายดูสกปรกน่าเกลียดน่ากลัว และไม่สวยงาม จึงไม่เหมาะที่จะเป็นประเพณีของคนอารยะยิ่งกว่านั้นอาจสามารถย้อมใจให้ฮึกเหิม กล้าในทางที่ผิด เช่น ปล้นสะดม ทำร้าย เกะกะเกร การสักในคำอธิบายนี้ถูกนำไปเทียบกับผู้ต้องโทษในเรือนจำที่นิยมการสัก นอกนั้นในทางสุขภาพกายการสักอาจจะเป็นอันตรายก่อให้เกิดความเจ็บป่วย เพราะมีสิ่งเป็นพิษเข้าไปเจอในโลหิตในร่างกายได้” (ก้องสกุล กวินรวีกุล 2545 : 129-130)

แสดงให้เห็นว่า ค่านิยม ความคิด ความเชื่อของกลุ่มคนที่มีอำนาจเหนือกว่ามีอิทธิพลเข้ามาควบคุมกำหนดกฎเกณฑ์ในเรื่องพฤติกรรมความเชื่อของคนต่างวัฒนธรรมให้ปรับเปลี่ยนตัวเองให้เข้ากับบริบทสังคมวัฒนธรรมใหม่ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดีกว่า มีความเป็นอารยะมากกว่า อัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จึงค่อยๆ ถูกกลดคุณค่าลงด้วยการตีความและการกำหนดความหมายใหม่ในโดยผู้มีอำนาจทางการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัย

นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแล้ว แต่เดิมในงานประเพณีอย่างงานบุญบั้งไฟ ประเพณีลงช่วง รวมถึงการประกวดผู้ชายที่มีรอยสักขาลายนั้นต่างเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ผู้ชายได้แสดงออกถึงคุณลักษณะของความเป็นลูกผู้ชายในภาพลักษณ์ต่างๆ ดังตัวอย่างคำบอกเล่าต่อไปนี้

“ปกติผู้ชายนุ่งโสร่ง ผู้สาวจะเห็นขาลายตอนที่เห็นบเดียว ตอนที่ไปเล่นสาว เค้าจะเล่นผญาใส่กัน ถ้าผู้ใดขาลาย ผู้สาวบให้กำย ตอนไปจีบสาวงานลงช่วง ตอนเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว เกี่ยวข้าวขึ้นยั้งฉางก็จะไปลานกิจกรรมที่เรียกว่าโข่ง มันเป็นแคร่ไม้ไผ่ กว้างพอสมควร ให้สาวๆไปปั่นฝ้าย หนุ่มๆก็จะไปจีบสาว มีเครื่องดนตรีไปเล่น คล้ายๆเป็นลานก็หมู่บ้าน ถ้าสาวคนไหนพอใจกันก็ส่งซิกกัน นั่งขาก่ายกัน โข้วขาลายให้เห็น” (บุตร บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“เวลามีงานบุญบั้งไฟช่วงเดือน 6 มักจะอวดขาลายกัน แต่เดิมมีพ่อนนะ ผู้ชายนี้แหละพ่อนพ่อนรำ พ่อนแคนกัน 5 หมู่บ้าน” (รูน ปัสสะ, 1 กรกฎาคม 2560)

“แต่ก่อนขาลายใช้พ่อนละคร งานบุญเดือน 6 บุญบั้งไฟ พ่อนกันเป็นวงๆ งานบุญบั้งไฟมีพ่อนพ่อนภูไท พ่อนเป็นวงๆ” (นวล พันธะรี, 20 กรกฎาคม 2560)

“เมื่อก่อนงานบุญเดือน 6 งานบุญบั้งไฟก็จะมีพ่อนละคร ผู้ชายนุ่งโจงกระเบนเห็นขาลาย พ่อนละครมันก็เลยสวย แต่ในชีวิตมันดูไม่สวย” (ปู่จำ, 20 กรกฎาคม 2560)

“ในช่วงระยะ 11 -12 ปีก่อนนี้ ช่วงตอนเดือน 3 นี้เค้าจะมีประกวดขาลายกัน แต่ทำไมไม่รู้เค้าตัดสินยังไงนะ ผมก็เคยเป็นกรรมการนะ ตอนที่ให้คะแนนผมก็ไม่รู้ว่าผมให้คะแนนแบบไหน ตอนนั้นมีคนสักขาลายเยอะ รุ่นพ่อผม คนที่เข้าประกวดตอนนั้นก็อายุ 70 80 ขึ้นไป ผมก็ให้คะแนนว่า ลายมากให้คะแนนมาก เวลาประกวดก็เช่น นาย ก ก็ยืนขึ้นบนแคร่นั้นแหละ ดูลาย คนที่จะให้คะแนนก็ยังไม่มีความรู้ ก็น่าจะประมาณว่า หนึ่ง ดูหน้าตา ดูผ้าเดียว ถ้าเป็นใหม่ก็ให้มากหน่อย แต่บางทีดูแล้วคนจนก็หาผ้าไหมไม่ได้ สอง ดูลายมากลายน้อย รางวัลตอนนั้นก็ไปพวกชน หลังๆเลิกไปเพราะว่าบางคนมีขาลาย แต่ยากจน ลูกหลานหาผ้าเดี่ยวดีๆ มาใส่เข้าประกวดไม่ได้” (สมศรี จันทร์ศรีจักร, 18 กรกฎาคม 2560)

“เมื่อก่อนเป็นสมัยมัน ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ.ศ.2484 เฟื่องฟูมาก พอมา 2490 หหมดไปเลย เคยมีประกวดขาลาย แต่ละหมู่บ้านต้องส่งคนไปประกวด พ่อใหญ่ไม่ได้ไปประกวดนะ มีคนอื่นไปแล้ว” (รอด บุญลาสี, 29 กันยายน 2560)

จากคำบอกเล่าของคุณตารอด บุญลาสี ที่บอกว่ามีการประกวดผู้ชายที่มีรอยสักขาลายในช่วง พ.ศ.2484-2490 นั้นอยู่ในสมัยจอมพลป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นยุคของการสร้างชาติ รัฐนิยม12 ฉบับที่ประกาศใช้และส่งผลให้ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนความคิด วิถีชีวิตเพื่อสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้ทันสมัย สอดรับกับนโยบายสร้างชาติและแสดงออกถึงความมีอารยะในหลายด้าน รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ให้กับผู้ชาย ดังที่ ก้องสกุล กวินรวีกุล 2545 : 111) อธิบายไว้ว่า “เวทีการประกวดชายฉกรรจ์ นับเป็นพื้นที่ที่ใช้นำเสนอภาพรูปร่างมาตรฐานของชายไทยในสมัยสร้างชาติอีกพื้นที่หนึ่ง การประกวดนี้จัดขึ้นเนื่องจากทางกรมมีนโยบายที่จะเพาะพลเมืองให้ร่างกายแข็งแรง เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชาติในอนาคต” การประกวดชายฉกรรจ์จึงเป็นการสร้างการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับคุณลักษณะความเป็นชาย ดังที่ นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ (2559) อธิบายไว้ว่า “ความหมายของความเป็นชายในสมัยจอมพล ป. จึงต่างไปจากยุคก่อนหน้านั้น โดยมุ่งไปสู่เรื่องสุขภาพอนามัยหรือกล่าวได้ว่าความเป็นชายคือการเป็นพ่อพันธุ์เป็นผู้ที่จะต้องทำหน้าที่สืบทายาท เป็นพ่อ และเป็นสามีพ่อพันธุ์ในอุดมคติต้องกำยำล่ำสัน สูงใหญ่ ไม่ผอมแห้ง รูปร่างได้สัดส่วน รัฐจึงส่งเสริมให้มีการประกวดชายฉกรรจ์ในวันปีใหม่” เวทีการประกวด

ชายฉกรรจ์และการประกวดรอยสักขาลายที่เกิดขึ้นในสมัยจอมพล. พิบูลสงคราม จึงเป็นพื้นที่ที่กำหนดขึ้นเพื่อประกอบสร้างคุณลักษณะความเป็นชายที่พึงประสงค์ตามนโยบายสร้างชาติและสร้างวัฒนธรรมไทยในภาพลักษณ์ใหม่ตามแนวทางของท่านผู้นำ เมื่อมีความผันผวนทางการเมืองเกิดขึ้นการสร้างภาพลักษณ์ใหม่ การสร้างวาทกรรมความเป็นชายในมุมมองใหม่ก็ย่อมเป็นไปตามไปเงื่อนไขใหม่ที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

5.2 ความเจ็บปวดจากการสักขาลาย

ความเข้มแข็ง ความอดทน และศักดิ์ศรีของความเป็นลูกผู้ชายในอดีตที่ต้องพิสูจน์และแลงมาด้วยความเจ็บปวดจากการสักขาลายถูกบอกเล่าส่งผ่านประสบการณ์ของผู้ที่มีรอยสักขาลายเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ส่งผลให้ความเป็นลูกผู้ชายที่สื่อสารผ่านรอยสักขาลายจึงค่อยๆ ลดน้อยลง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ตอนเด็กๆ ที่เห็นพ่อหรือผู้ใหญ่สมัยนั้นเค้าสักกัน ไม่คิดจะสักเลย เจ็บอะ เห็นเค้าสักแล้วเจ็บ ไม่คิดอยากจะสัก ร้องโหยๆ เวลาสักเจ็บมาก ต้องมีคนขึ้นชี้ 2 คน 3 คน เพื่อกดไว้ไม่ให้ดิ้น ไม่ให้กระดุกกระดิก คนก็ชี้ข้างหัวนี้แหละ ชี้นั่นเอาไว้แหละ ถ้าไม่นั่งทับมันร้องโหย โหย บางคนสักมอมได้ตัวเดียวก็ไม่เอา ลูกหนีเลย มันเจ็บทนไม่ได้ เจ็บอย่างนี้ใครจะสู้ไหว เจ็บก็ให้ทน อยากจะได้ขาลายก็ต้องทนซิ บางคนก็ทนไม่ได้ ร้องโหยๆ บางคนก็ทนไม่ได้ ก็หนีไป ลูกหนีเลย ได้มอมไปตัวเดียว ตอนสักเสร็จแล้วนั่งถ่ายไม่ได้เลยละเป็นเดือนโน้นแหละกว่าจะแผลจะดี กว่าจะเป็นตัวมอมขึ้นมา คนรุ่นอายุ 80 ลงมาไม่มีใครอยากจะสักขาลาย ไม่มีใครอยากจะได้” (สมาน บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“ที่สักขาลายหายไปหมดก็เพราะว่า ย่านเจ็บ สักแล้วมันก็ไข้ ไข้ กว่าจะลอกหนังได้ ต้องกินฝิ่น บางคนก็กัดหมอนจนขาด ลดความเจ็บปวด ไม่มีอะไรเลย นอกจากฝิ่น” (หนาม บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

“ก็น่าเสียดายอยู่ ไม่รู้เสียดายยังไง ถ้ามันหายไปแล้วก็สิ้นซากไปเลย แต่ว่าอย่างพ่อใหญ่บ่กล้าสัก มันเจ็บ” (ปู่จ๋า, 20 กรกฎาคม 2560)

คุณตาบ๊ (ภาพที่ 71) อายุ 85 ปี เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่อายุมากที่สุด ในบ้านเก่าเตื่อ อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ บอกว่า “ที่บ้านเก่าเตื่อไม่มีสักขาลายเหลืออยู่แล้ว” ส่วนสาเหตุที่คุณตาบ๊ไม่สักขาลายก็เพราะว่า “มันเจ็บ สักแล้วเป็นไข้ บ่มีใครรักษา เดินไปไหนก็ไม่ได้ ต้องให้คนอุ้มไปก็เลยบ่เอ็ดหน้าเค้า” (30 กันยายน 2560)

ภาพที่ 71 คุณตาบีและคุณยายหัน

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ภาพที่ 72 คุณยายส่อง บัวชะตา อายุ 76 ปี บ้านเลขที่ 172 หมู่ 10 บ.หนองซอแมว ต.โพน

อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

5.3 ช่างสักอาชีพที่ไม่มีผู้สืบทอดต่อ

คุณยายส่อง บัวชะตา (ภาพที่ 72) เป็นหลานของช่างสักชื่อ จารย์โสมหรือนายโสม ศรีรักษา เล่าให้ฟังว่า “พ่อเฒ่าจารย์โสมบวชเป็นพระมาก่อน ก็สักคือกัน บ่สักตัวหрок สักที่ขา ผู้ใดมกหน้าตัวเพิ่นก็สักให้เหมิด บ่มีลูกหลานสักต่อ มันเหมิดแล้วรุ่นนั้นบ่มีใครเรียนสักต่อ มันยากเนาะ ไม่มีใครสนใจ” (19 กรกฎาคม 2560)

นายก อบต.บ้านหนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี นายสมศรี จันทร์ศรีจักร เล่าว่า “ช่างสักก็เป็นคนกลุ่มเดียวกัน หมายความว่าเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน สงสัยเค้าจะเรียนมาจากบรรพบุรุษพ่อแม่เค้า แต่ก่อนมันเยอะนะ แลวผู้ไท เยอะทุกบ้าน บ้านละหลายคน ลูกหลานช่างสักคงจะไม่เหลือแล้ว เพราะว่ามันหนีเจ็บปวดหมดแล้ว” (18 กรกฎาคม 2560)

คุณลุงสมาน บุตรอินทร์ คนในหมู่บ้านหนองนกเขียน เล่าให้ฟังว่า “ช่างในหมู่บ้านตายหมดแล้ว ช่างสุ บ้านหนองนกเขียนนี้แหละ เก่งมากละ สักตุ๊กแก สักอะไรเป็นหมดแหละ ช่างสุเค้าก็เรียนมาจากครูบาอาจารย์เหมือนกัน มาจากสุรินทร์ บุรีรัมย์ มาจากเขมรทั้งนั้นแหละพวกนี้ คนเรียนวิชาพวกนี้ต้องนุ่งขาวห่มขาวนะ พวกนี้ สามารถเอามือตีฟาดเดียวต้นไม้ตายได้ วิชาฟ้าผ่าแล้ง เรียนวิชานี้มันจนนะ ไม่รวย พวกมันดั่งหลัง คนเป็นช่างสักไม่รวย เค้ามีวิชา ไม่รวยนะ ไม่รวยเงิน แต่รวยวิชา บ้านเค้าก็หลังเล็ก ๆ พวกนี้แปลงร่างเป็นเสือโคร่ง เสือสมิง เสือลาย เสือเหลืองนี้แหละ ทำได้จริงๆนะ พวกนี้คนมีวิชาแต่จน สร้างไม่ลูก ปลูกไม้ขึ้น ส่วนใหญ่มักจะหมดอยู่แคว้นพ่อใหญ่ เค้าจะเตือนกันไว้เลย ไม่ให้ลูกหลานสืบทอดต่อ อย่าเรียนนะ อย่าเรียนแบบพ่อใหญ่ นะ ถ้าปฏิบัติไม่ได้ มีข้อห้ามแตกต่างกัน ห้ามกินงู ห้ามกินเสือ ห้ามกินปลาไหล ถ้าทำผิดข้อห้ามก็จะเป็นปอบ เป็นอะไร มันแพ้ววิชา แพ้ตัวเอง อายุจะไม่ยืน พุดอย่างง่าย ๆ มันมีข้อห้ามอยู่ ถ้าผิดก็จะอายุไม่ยืน ตาย ถ้าปฏิบัติไม่ได้ก็อย่าเรียน (17 กรกฎาคม 2560)

กล่าวได้ว่า ข้อถือข้อห้ามสำหรับผู้ที่เป็นช่างสักเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพื่อให้วิชาความรู้ที่มีอยู่เข้มขลัง ศักดิ์สิทธิ์ อีกทั้งคนที่เป็ช่างสักก็ย่อมต้องมีรอยสักที่ทุกคนรับรู้กันว่า มันเจ็บปวดมากกว่า การที่จะเป็นช่างสักที่มีฝีมือจึงไม่ใช่เรื่องง่าย แรงจูงใจที่ลูกหลานจะสืบทอดวิชาความรู้ด้านนี้ต่อบรรพบุรุษจึงยากยิ่งกว่าและไม่มีพลังมากพอที่จะสานต่อความเชื่อที่มีมาแต่เดิมให้คงอยู่

5.4 ค่านิยมเกี่ยวกับรอยสักขาลายเปลี่ยนแปลงไป

“เมื่อก่อนผู้หญิงคนเห็นขาลาย ตัวลาย เค้าชอบ แต่เดี๋ยวนี้ถ้าแขนลาย ขาลายตัวลาย เค้าเรียกว่าคนโทษ คนติดคุกมา เค้าไม่เอาก็เลยเลิกสักขาลาย” (สมาน บุตรอินทร์, 17 กรกฎาคม 2560)

“สมัยก่อนเขาสักเองงาม สักเต็มโตก็มีเป็นพวกซี้คุก” (เครื่อง ศิลาพจน์, 18 กรกฎาคม 2560)

“มันบ่แม่น่รุ่นแล้ว” (หนาม บุตรอินทร์, 18 กรกฎาคม 2560)

“สงสัยจะหายไปหมดแล้วละ สมัยนี้ที่สัก กลุ่มแรกถ้าดูก็เป็นพวกติดคุกติดตะรางนี่แหละ ยาเสพติด ไปติดคุกมา ถ้าผู้หญิงมีสักลายก็เป็นผู้หญิงหากินมาก่อน กลุ่มที่สองคือพวกกลุ่มวัยรุ่น เด็กเรียนหนังสือในเมือง อย่างหลานนายนี้ก็เหมือนกัน ไม่ได้เรียนคาถาอะไร สักเพราะว่าโอ้อวดกัน” (สมศรี จันทร์ศรีจักร, 17 กรกฎาคม 2560)

คุณลุงเถิน ไชยราช อายุ 60 ปี เป็นลูกชายของคุณตาเมย ไชยราช เล่าว่า “เคยถามพ่อเหมือนกันว่าสักทำไม ไม่ได้สักเพื่อคงกระพัน แต่สักเพื่อความโก้ รสนิยมยุคนั้น บ่มีขาลาย ผู้สาวบ่ให้กายสักแล้วเทห์ เห็นแล้วเด่น เป็นแฟชั่น อวดกัน ขาลายคือเด่น เป็นรสนิยม ใครไม่มีขาลายคือเชย เชยมากมันคนละยุค คนละสมัยนะ ถ้ามองตอนนี้ก็รู้สึกว่ามันเปื้อน มันเลอะ มันเป็นมูมมอแต่ละยุคแต่ละสมัย” (17 กรกฎาคม 2560)

ถ้าสักขาลายหมดไป คุณยายรู้สึกยังไง “บ่เสียดาย บ่ชอบ มันบ่สวย” (ส่อง บัวชะตา, 19 กรกฎาคม 2560)

“ผมก็สักตอนอายุ 20 ปี เพื่อความโก้ ก็เลยเทียบเคียงว่าคนในสมัยก่อนก็น่าจะเหมือนกับกับพวกผมคือ ผู้ใดสักลายจะมีความกล้า มีความเป็นนักเลง นี่เป็นความเชื่อ เป็นผู้ที่เรียนรู้เรื่องราวต่างๆในโลก ผู้ที่บ่สักก็เป็นคนที่บ่กล้า แต่ถ้าสักเพื่อลงคาถาอาคมจะเป็นอีกแบบหนึ่ง สักที่ขาไม่ลงคาถาอาคมแต่ถ้าสักเป็นหนุมาน เป็นเสือ ก็ลงคาถา ลงน้ำมัน” (ประดิษฐ์ คิอินธิ , 17 กรกฎาคม 2560)

ภาพที่ 73 ปู่จำหรือ นายศึก ศรีบ้านโพน ประชาชนชาวบ้าน ต.โพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

ปู่จำหรือ นายศึก ศรีบ้านโพน ซึ่งเป็นประชาชนชาวบ้าน บอกว่า “เดี๋ยวนี้เขาจะสักไปทำไม เขาไม่ต้องการ แต่ว่าทุกวันนี้ คนไหนๆมาก็ต้องการแต่คนขาลาย อยากดูคนขาลาย แต่ว่าพ่อใหญ่นี้ก็อยู่ในใจ มาแต่ละเที่ยว แต่ละครั้ง พ่อใหญ่นี้ก็ว่า อยากได้ไปทำไม อยากเห็นไปทำไม คนขาลาย ไม่สวยเลย แต่ว่ามันก็สวยเป็นยุค พ่อใหญ่ว่ามันไม่สวย พ่อใหญ่มาคิดอยู่ทุกวันนี้ ก็แปลกๆ นะเค้าอยากได้ไปทำไม พ่อใหญ่ไม่ชอบ ขาวแล้วจะเอาดำๆ มาใส่ เขาจะว่าตามสมัยก็จริง แต่พ่อใหญ่ไม่ชอบ บ่มีขาลายมันก็บ่งบอกกันมันว่าอยู่ไปตามลักษณะของมัน ตอนนี้นั้นบ่มีขาลายมันก็อยู่ได้ มีขาลายแล้วเขาจะไปเห็ดหยัง เขาจะเก่งกว่าหมูปู หรือจะมีแรงแกว่าหมูปู หรือจะทำงานขยันกว่าหมูปู บิไซ ก็เหมือนกันกับที่เค้าไปได้ขาลายอยู่ เค้าว่ามิงขาลาย มิงแบกเสาดันนี้ได้บ่นี้ ยกตัวอย่างกันจิงซี เอ้าขามิงลายมิงแบกดู ถ้ามิงแบกได้ กูก็แบกได้เหมือนกัน มันก็คล้ายๆทำนองนั้นแหละ ความคิดของคนแต่ละคนมันก็ไม่เหมือนกันหรอก” (20 กรกฎาคม 2560)

นายสมพงษ์ สุทธิโย รองปลัดเทศบาลตำบลโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ ซึ่งเป็นเขยบ้านโพนและเขียนหนังสือเรื่อง “เขยผู้ไทย” ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่เปลี่ยนไปว่า “ความรับผิดชอบ ความเป็นลูกผู้ชายดูจากที่นา ทर्फยสิน ดูจากการสร้างครอบครัว คือ ความขยันขันแข็งของเขานี้สามารถสร้างครอบครัวสร้างฐานะ มีที่ดินที่นาอะไรเยอะแยะแสดงว่าเขาได้รับการยอมรับแล้วครับ” (20 กรกฎาคม 2560)

จากเดิมรอยสักกลายเป็นสัญลักษณ์ของความอดทน ความเข้มแข็งของผู้ชายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่เมื่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในบริบทสังคมวัฒนธรรมที่มีความต่างทางเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ความผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ความหลากหลายของผู้คน และเงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนไปส่งผลให้ทำให้ความเป็นลูกชายในสายตาของผู้หญิงตามค่านิยมแบบดั้งเดิม รวมถึงการยอมรับจากสังคมรอบข้างมีเครื่องมืออย่างอื่นเข้ามาทำหน้าที่แทนด้วยการให้ความสำคัญกับความเป็นลูกผู้ชายผ่านสัญลักษณ์ใหม่โดยที่ไม่จำเป็นต้องสื่อสารผ่านสักขาลายเหมือนที่เคยเป็นมา แต่เปลี่ยนมาเป็นการให้คุณค่าให้ความสำคัญกับสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นได้ในเชิงประจักษ์ถึงความเข้มแข็งในการทำงาน การมีความรู้ความสามารถ การมีทรัพย์สิน มีอาชีพ มีรายได้ที่มั่นคง

อีกทั้ง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้สักขาลายซึ่งเคยเป็นเครื่องหมายแสดงตัวตนอย่างหนึ่งในวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์บางอย่าง เพื่อให้ยังคงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดยรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองเอาไว้ได้ด้วยการสื่อสารผ่านสัญลักษณ์อย่างอื่น เพื่อบอกคนอื่นรับรู้ได้ว่า สัญลักษณ์นี้เป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงร่องรอยความเป็นมาที่มีรากเหง้า มีตัวตนบอกเล่าความเป็นอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ได้เช่นกัน เป็นต้นว่า การรำมวยโบราณของกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยที่ อ.อากาศอำนวย จ.สกลนคร แต่เดิมผู้ชายที่รำมวยโบราณส่วนใหญ่มีรอยสักขาลายตามความเชื่อเดิมที่ไม่ต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ต้องสักเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นลูกผู้ชาย ในปัจจุบันคนที่มียอยสักขาลายในกลุ่มชาติพันธุ์ไทโย้ยกล่าวได้ว่าไม่มีเหลืออยู่แล้ว ในขณะที่การรำมวยโบราณยังคงมีอยู่ แต่สิ่งที่เปลี่ยนไปก็คือ “การฟ้อนมวยโบราณสมัยนี้ก็เป็นการเล่นลายสมัยใหม่แล้วนะ” (ประดิษฐ์ คิอินธิ, 17 พฤศจิกายน 2560)

“ปัจจุบันการสักขาลายบนเรือนร่างได้กลับมาเป็นที่นิยมในหมู่วัยรุ่นไม่ว่าจะเป็นบุรุษและสตรี โดยอาศัยความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ สามารถเนรมิตลวดลายหลากสีได้ตามความต้องการ และไม่ต้องทนเจ็บปวดทรมานเหมือนครั้งสมัยอดีต การฟ้อนสักขาลายนับเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่ผู้เขียนเคยได้เห็นเมื่อปี 2541 โดยคณะครูและนักเรียนโรงเรียนหนองสูงสามัคคีวิทยา อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร การแสดงจะประกอบผู้แสดงชายหญิง 50 คน ร่ายรำในจังหวะที่เรียบง่ายเหมือนหนึ่งวิถีชีวิตของชาวอีสาน ประโคมจังหวะด้วยกลองต๋ม ฉิ่ง ฉาบมณฑลขึงแห่งดนตรีอีสาน ช่างเร้าใจและบาดลึก บ่งบอกถึงความเป็นมาของอดีต เสียงปรบมือของผู้ชมดังกึกก้องเมื่อการแสดงสิ้นสุด บ่งบอกถึงความประทับใจในลีลาการแสดงการฟ้อนสักขาลายจึงนับเป็นศิลปะการแสดงที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของชาวอีสานมีเพียงสถานศึกษาในชุมชนเท่านั้นที่จะช่วยสืบสานและฟื้นฟูร่องรอยความเป็นมาของอดีต” (เจนอักษรพาวิจารณ์, 2561)

ส่วนลายสักรูปตัวมอมที่เคยมีอยู่ในรูปแบบรอยสักขาลาย แม้จะหมดสิ้นไปตามกาลเวลาและอายุขัยของผู้ที่สักขาลาย แต่ความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมยังคงโลดแล่นอยู่ในจินตนาการ ในความเชื่อ และในความทรงจำ ตัวอย่างเช่น กลุ่มชาติพันธุ์กะเลิง ที่ชุมชนบ้านหนองสังข์ ต.หนองสังข์ อ.นาแก จ.นครพนม จากข้อมูลพบว่า ไม่มีผู้เฒ่าขาลายเหลืออยู่แล้ว แต่ร่องรอยความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมยังมีปรากฏให้เห็นในรูปลักษณะอื่น ผ่านความทรงจำของคุณยายเตีอะซึ่งเป็นประธานกลุ่มคราบใบ ยายเตีอะเป็นผู้คิดค้น ขึ้นรูป ทอผ้าเป็นลายรูปตัวมอมที่มาจากความทรงจำที่เคยเห็นผู้เฒ่าขาลายและนำมาทำเป็นย่าม กล่าวได้ว่า ไม่ว่ามอมจะอยู่ในรูปลักษณะแบบใดก็ยังคงแฝงไว้ด้วยคติความเชื่อที่ฝังงมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่นำมาผสมผสานเข้ากับจินตนาการของช่างฝีมือเพื่อทำหน้าที่สื่อความหมายและยึดโยงคติความเชื่อที่มีมาแต่เดิมในยังคงอยู่ได้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทสังคมวัฒนธรรมในปัจจุบัน ดังภาพด้านล่างนี้

ภาพที่ 74 และ 75 ย่ามลายมอม

(ภาพโดยวิกรม นันทวิโรจน์ศิริ, 2560)

กล่าวได้ว่า รอยสักขาลายซึ่งเคยเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมโดดเด่นเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงให้เห็นถึงความเป็นลูกผู้ชาย ความเข้มแข็ง อดทนที่แฝงฝังอยู่ภายใต้ลวดลายของหมึกสีเข้มจะกลายเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่เรียกได้ว่าทันสมัยไปแล้ว แต่รอยสักขาลายก็ได้ทำหน้าที่เชื่อมโยงให้เห็นรากเหง้าร่องรอยความคิด ความเชื่อ และยังได้เผยให้เห็นถึงความเป็นธรรมชาติของอัตลักษณ์ว่า จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทสังคม วัฒนธรรม การเมืองซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ การยอมรับ การหล่อหลอม และการสร้างสรรค์อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคอีสานให้ยังคงอยู่อย่างเหมาะสมและร่วมสมัย

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง“สักขาลาย” อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน : กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุตรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสักขาลาย ศึกษาความเชื่อในการสักขาลาย และศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์วัฒนธรรมการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน มีสาระสำคัญสรุปได้ดังต่อไปนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ สกลนคร อุตรธานี มหาสารคาม ขอนแก่น และชัยภูมิ รวม 5 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ผู้ไท ไทลาว กะตาค ญ้อ และกะเลิง ผลการวิจัยพบว่า รอยสักขาลายมีรูปแบบต่างกัน 2 ลักษณะใหญ่ๆคือ ความยาวของรอยสักและรูปแบบลวดลาย

ความยาวของรอยสักแบ่งได้ 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีรอยสักขาลายตั้งแต่ช่วงเอวหรือไม้ก่โคนขายาวลงมาถึงบริเวณหัวเข่า ส่วนใหญ่เป็นรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและไทลาว อีกกลุ่มหนึ่งมีรอยสักขาลายตั้งแต่พุงหรือไม้ก่จากเอวลงไปถึงต้นขาเหนือหัวเข่าขึ้นมาประมาณ 1 คืบ เป็นรอยสักขาลายที่มีความยาวสั้นกว่ากลุ่มแรก ส่วนใหญ่เป็นรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์กะตาค ญ้อ และกะเลิง

ลักษณะต่างกันประการที่สองคือ รูปแบบลวดลายของรอยสักพบว่า รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทลักษณะเด่น คือมี “รูปตัวมอม” หันหน้าสลักัน ทางขึ้น-ลง “รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม” อยู่ตรงหัวเข่า “รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมาก” เป็นติ่งอยู่ด้านหน้าของหัวเข่าด้านใดด้านหนึ่งหรือมีอยู่ที่หัวเข่าทั้งสองด้าน “รูปแฉ่ว/เขี้ยวหมาตาย” เป็นรูปสามเหลี่ยมโป่งๆอยู่บริเวณขาด้านหลังเหนือข้อพับทั้งสองข้าง และ “รูปนกน้อย รูปดอกบัวเครือ รูปดอกไม้/ดอกบัว” เป็นลายที่อยู่สลักันคนละแถวกับรูปตัวมอม

รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลาวพบว่า มีทั้งรูปแบบเหมือนรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไท ตามกล่าวไปข้างต้น ส่วนรูปแบบที่ต่างไป เช่น ไม่มีแฉ่ว/เขี้ยวหมาตายอยู่ตรงบริเวณด้านหลังเหนือข้อพับที่ขาทั้งสองข้าง

รอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์กะตากพบว่า มีรูปดอกบัวและรูปดอกบัวเครืออยู่ด้านหน้า ตัวมอมหันหน้าไปทางเดียวกัน ไม่ได้หันหน้า-หลังสลับกันเหมือนกลุ่มผู้ไท และลายสักตรงปลายสุดที่ขอบด้านล่าง เรียกว่า แช่ว/เขี้ยวหมาตายซึ่งเป็นชื่อเรียกแบบเดียวกับกลุ่มผู้ไท แต่อยู่ในตำแหน่งต่างกัน กล่าวคือ ถ้าเป็นรอยสักรูปแห้ว/เขี้ยวหมาตายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทอยู่ด้านหลังเหนือข้อพับที่ขาทั้งสองด้าน ส่วนรอยสักในตำแหน่งเดียวกับแห้ว/เขี้ยวหมาตายของกลุ่มชาติพันธุ์กะตากนั้นคนผู้ไทเรียกว่าใบมะขามหรือเม็ดมะขามและไม่ได้สักเป็นรูปสามเหลี่ยม แต่สักเป็นรูปสี่เหลี่ยมๆลักษณะเหมือนใบมะขาม

รอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ญ้อพบว่า มีรูปตัวมอม รูปดอกไม้ มีลวดลายลักษณะเป็นสามเหลี่ยม อยู่บริเวณเอวและบริเวณขอบด้านล่าง แต่ไม่มีรูปดอกบัวเครือ ไม่มีรูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมาก และไม่มีรูปแห้ว/เขี้ยวหมาตาย

รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์กะเลิงพบว่า มีรูปดอกไม้และรูปสามเหลี่ยมลักษณะเหมือนเลื่อยหรือฟันปลาซึ่งเป็นลายที่ดูโดดเด่นมาก ตรงขอบด้านบนบริเวณเอวมีรอยสักเป็นซี่ๆเป็นเส้นถี่ๆ ลักษณะเหมือนเป็นขอบกางเกง ด้านล่างรอยสักเป็นสามเหลี่ยมลักษณะเป็นริ้วๆ มีตัวมอมอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมด้านล่าง ถ้ามองผ่านๆก็จะไม่เห็นว่าเป็นลายรูปตัวมอมอยู่ด้วย ต่างกับรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทและกลุ่มไทลาวซึ่งมีรูปตัวมอมให้เห็นได้ชัดเจน

จากลวดลายในรอยสักขาลายของทั้ง 5 กลุ่มชาติพันธุ์พบว่า มีทั้งลายสักที่นำเอาธรรมชาติและสิ่งของบางอย่างในชีวิตประจำวันมาเป็นส่วนประกอบ เช่น รูปดอกบัวต้น รูปดอกบัวเครือ รูปใบมะขาม/เม็ดมะขาม รูปแห้ว/เขี้ยวหมาตาย รูปกรรไกร/มีดฉนาก/คิมตัดหมาก และลายสักที่เป็นรูปสัตว์ส่วนใหญ่เป็นรูปตัวมอมและรูปนก ลวดลายเหล่านี้สักเพื่อความสวยงาม ไม่เกี่ยวกับคาถาอาคมแต่อย่างใด ส่วนอุปกรณ์และหมึกที่ใช้สักรนั้นก็ใช้เข็มสักปากปลายแหลม มีลักษณะเป็นเขี้ยวนำมามัดรวมกันอย่างน้อย 2-7 อัน และต่อด้ามให้ยาวเพื่อให้ช่างสักกดน้ำหนักลงไปในผิวหนังได้ประมาณ 1 เซนติเมตร หมึกที่ใช้ก็มีน้ำมันก๊าด เขม่าตะเกียง เขม่ากันหม้อ หรือไม้ก้างตันไม้ผสมกับดีสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น ดีงูเหลือม ดีงูจงอาง ดีควายเผือก ดีวัว ดีควาย ให้หมึกติดได้ทนและเป็นมันเงา

ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ตั้งไว้กล่าวคือ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีรูปแบบการสักขาลายแตกต่างกันแสดงออกถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกับคนกลุ่มอื่น สอดรับกับงานวิจัยรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ทางภาคเหนือที่บ่งบอกว่า รอยสักขาลายของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีลักษณะเฉพาะของตนเอง เช่น สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “อาวุธและศิลปะการป้องกันตัวของผู้ชายล้านนา”พบว่า การสักขาลายของชาวไทใหญ่สักตั้งแต่เอวช่วงล่างลงมาถึงขาด้วยหมึกสีดำ ลวดลายที่สักจะเป็นลายเส้นทึบหนาเพื่อแสดงถึงความอดทนเข้มแข็งอันเป็นเอกลักษณ์ของลูกผู้ชาย ส่วนใหญ่สักเป็นรูปเหลี่ยมต่างๆ รูปใบไม้ รูปสัตว์ คนไทใหญ่นิยมสักเป็นรูปเสือ เพราะเชื่อกันว่าตนเองมีต้นกำเนิดมาจากเสือ การสักขาลายจะใช้หมึกสีดำ แต่ไม่ได้ผสมยาสัก และไม่มี

กาลา จึงไม่จำเป็นต้องมีข้อห้ามหรือข้อจำกัดแต่อย่างใด ส่วนความแตกต่างระหว่างการสักขาลายของ คนไทใหญ่กับคนไทยวนก็คือ คนไทใหญ่นิยมสักตั้งแต่ใต้เอวลงมาถึงเข่า ส่วนคนไทยวนนิยมสักตั้งแต่ เอวส่วนล่างลงมาถึงครึ่งขา และงานวิจัยของวันดี สันติวุฒิมณี (2545) ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้าง อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า การสักขาลายคือ การสักตั้งแต่เอวช่วงล่างลงมาถึงขาคือด้วยหมึกดำซึ่งมีส่วนผสม จากเขม่าไฟกับดีหมี ดิงูเหลื่อม ดีวัวกระทิง โดยไม่จำเป็นต้องผสมตัวยาคหรือเสกคาถากำกับ ลายที่สัก ส่วนใหญ่เป็นลายเสือ ตามความเชื่อของคนไทใหญ่ที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์ของตนเองมีต้นกำเนิดมาจากเสือ ลายสักชนิดนี้มักสักเป็นเส้นทึบหนา แสดงออกถึงความเข้มแข็งอดทน เป็นผู้ชายเต็มตัว หนุ่ม ไทใหญ่ในอดีตจึงนิยมสักขาลายกันทุกคน จากผลการวิจัยดังกล่าวจึงยืนยันได้ว่า รอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆทางภาคเหนือและภาคอีสานมีรูปแบบแตกต่างกันและบอกลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์

ผลการวิจัยข้อที่ 2 เกี่ยวกับความเชื่อในการสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในภาคอีสานพบว่า เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานมีความเชื่อเกี่ยวกับการสักขาลายไม่ต่างกัน กล่าวคือ สักขาลายเป็นการสักเพื่อความสวยงาม ไม่มีเรื่องของความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ใดๆ เป็นการสัก ที่มีนัยยะสื่อความหมายเพื่อบอกถึงการเปลี่ยนผ่านจากสถานะของการเป็นเด็กมาเป็นผู้ใหญ่ เปลี่ยนจาก เด็กชายมาเป็นผู้ชายที่มีความเข้มแข็ง อดทน มีความเป็นผู้ชายเต็มตัว มีความเป็นผู้นำ มีความ รับผิดชอบ พร้อมทั้งจะสร้างครอบครัว และสามารถปกป้องดูแลผู้หญิงที่ตนรักได้ การสักขาลายจึงเป็น สัญลักษณ์ที่ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้ชาย ช่วยสร้างการยอมรับจากสังคมได้ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ชาย ด้วยกัน เป็นเครื่องมือช่วยสร้างเสน่ห์ ช่วยดึงดูดความสนใจจากผู้หญิง อีกทั้ง มีผลต่อความเชื่อมั่นของ พ่อแม่ฝ่ายหญิงในการที่จะยกลูกสาวให้แต่งงานด้วย รอยสักขาลายเป็นหลักประกันไว้ส่วนหนึ่งว่า ผู้ชาย คนนั้นเป็นคนที่มีความรับผิดชอบและสามารถที่จะเลี้ยงดูลูกสาวของตนเองได้ สอดรับกับที่โครงการ พิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา (2551) ศึกษาเรื่อง “ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์” ซึ่ง ผลการวิจัยพบว่า การสักขาลายเป็นการสักเพื่อแสดงออกถึงความเป็นชายชาติรี เรียกว่าเป็นแพชั่น ใครไม่สักขาลายถือว่าไม่เป็นชายเต็มตัว ผู้หญิงจะไม่เลือกคนที่ไม่สักเป็นคู่ครอง จากผลการวิจัยข้างต้นแสดง ให้เห็นว่า ความเชื่อเรื่องรอยสักขาลายในกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆทางภาคเหนือและภาคอีสานเป็นความเชื่อ ในแนวทางเดียวกัน ไม่ต่างกัน

ผลการวิจัยข้อที่ 3 เกี่ยวกับการเปลี่ยนอัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาติพันธุ์บ่งบอกถึงตัวตนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ว่า ได้รับผลกระทบจากบริบทสังคม วัฒนธรรม และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละ สมัย รวมถึงค่านิยม ความคิด ความเชื่อที่เปลี่ยนไปของคนในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆเองด้วย สัญลักษณ์ที่จะ บ่งบอกตัวตนของตนเองให้ต่างกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นสามารถแสดงออกได้ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ภาษา ประเพณี และอาหารการกิน ที่สำคัญก็คือ ผู้ที่เป็นเจ้าของอัตลักษณ์วัฒนธรรม ต้องรู้จักตัวตนของตัวเอง

มองให้เห็นว่าจะสร้างตัวตนของตัวเองให้อยู่ท่ามกลางตัวตนของคนอื่นอย่างไรให้กลมกลืนและไม่สูญเสียความเป็นตัวเอง การรู้จักปรับประยุกต์อัตลักษณ์วัฒนธรรมของตนเองให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอจึงเป็นสิ่งสำคัญ การเลือกใช้สัญลักษณ์ร่วมสมัยมาทำหน้าที่เป็นภาพสะท้อนความคิดที่บ่งบอกอัตลักษณ์เดิมผ่านรูปแบบใหม่เป็นสิ่งจำเป็น เช่น การร่ำรวยโบราณของผู้ชายกลุ่มชาติพันธุ์ไทยัยในปัจจุบันไม่มีใครสักขาลายก็เปลี่ยนมาเขียนลวดลายเดิมด้วยวิธีการแบบสมัยใหม่แทนหรือความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมของกลุ่มกะเลิงเปลี่ยนผ่านจากฝีมือของช่างสักที่เป็นผู้ชายมาเป็นตัวมอมในงานฝีมือที่ผู้หญิงนำมาทอเป็นลายทอผ้าและทำเป็นย่ามลายมอมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงร่องรอยความคิดความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมที่มีอยู่ในภาคอีสาน แต่เปลี่ยนไปอยู่ในรูปลักษณะอื่นที่เข้ามาแทนที่รอยสักขาลาย

อภิปรายผล

ผู้วิจัยมีข้อสังเกตสำหรับการอภิปรายผลในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การสักถือว่าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของมนุษย์มาแต่โบราณ มีพัฒนาการมาจนปัจจุบัน ความเชื่อ ความสวยงามของรูปแบบและเส้นสายลายสักเป็นศิลปะที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย แต่สิ่งที่ไม่เปลี่ยนไปก็คือ การสักเป็นการสร้างอัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคล เป็นการสร้างอัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคล และเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางสังคมที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างทางสังคม ความเชื่อ และการกระทำของบุคคล ที่สำคัญคือ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่มีผลให้รอยสักเป็นเครื่องหมายที่บอกถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ความเป็นตัวตนได้ชัดเจนขึ้นในสังคมที่มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนเป็นหนึ่งเดียวกันเพิ่มขึ้น ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้โลกดูแคบลง แต่ในขณะที่วันเวลาผ่านไปเร็วขึ้นนั้น รอยสักไม่ได้เป็นเครื่องมือในการจำแนกคุณลักษณะและบทบาทที่แตกต่างกันระหว่างเพศอย่างชัดเจนเหมือนในอดีต แต่รอยสักเป็นสัญลักษณ์ส่วนบุคคลที่ใช้สื่อถึงความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ใช้เป็นเครื่องเตือนความทรงจำถึงเหตุการณ์บางอย่างที่ผ่านเข้ามาในชีวิต สื่อความหมายบางอย่างให้บุคคลอื่นรับรู้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดรอยสักก็ยังคงทำหน้าที่เชื่อมโยงให้เห็นถึงความเป็นตัวเราความเป็นตัวตนผ่านรอยสักตามส่วนต่างๆของร่างกายในรูปแบบที่เป็นของเราเองมากขึ้น เช่น ขาวของนางสาวศิริอร กาสุยะ อายุ 32 ปี ชาวจังหวัดเชียงใหม่ เป็นเจ้าของรอยสักที่แขนข้างขวาซึ่งระบุชื่อยาและอาหารที่แพ้ ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า “ถ้าหากเราเกิดอะไรขึ้นไม่มีสติ บอกว่าเราแพ้ อะไรบ้าง ทางแพทย์ผู้รักษาจะได้อ่านตรงนี้ได้ และระวังกับการใช้ยาของเรามากขึ้น คิดว่าหากได้รับยาซ้ำอาจไม่รอด แม้ตัวหนังสือจะเล็กอาจจะไม่เห็น จึงติดสัญลักษณ์งูพันถ้วยยาของเทพีไฮเกียซึ่งอในวงการแพทย์วงการยาจะเข้าใจทันที สำหรับการเริ่มต้นของรอยสักนี้ก็เพราะความกลัวตายจริงๆหลายๆ

คนอาจให้ความปลอดภัยกับชีวิต โดยการสักรันต์สักน้ำมันเพื่อให้ตัวเองมีความปลอดภัยมากขึ้น แต่ตนเองถือว่ารอยสักนี้ คือ รันต์ป้องกัน”

(ที่มา : ภาพและเนื้อหาข่าวจาก <https://www.thairath.co.th/content/25> เมษายน 2561)

ส่วนการสักที่มาจากสำนักสักของครูบาอาจารย์ต่างๆแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลที่มีความเชื่อ ความศรัทธา เคารพนับถือครูคนเดียวกัน และทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ในงานไหว้ครู กล่าวได้ว่ายังคงเป็นความเชื่อที่ยึดโยงชีวิตเข้ากับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เรื่องเหนือธรรมชาติ และพิธีกรรมซึ่งเป็นค่านิยมแบบหนึ่งที่มีอยู่ในสังคม แต่ในอีกด้านหนึ่งจะเห็นได้ว่า การสักได้ขยายวงกว้างออกไปถึงในเรื่องความสวยงาม รอยสักเป็นงานศิลปะ เป็นความคิดสร้างสรรค์ของช่างสักและของผู้เป็นเจ้าของรอยสัก เพศและวัยไม่ได้เป็นข้อจำกัดสำหรับการสัก ทั้งช่างสักและผู้เป็นเจ้าของรอยสักสามารถออกแบบเลือก ลวดลายได้อิสระ ไม่จำเป็นต้องผูกยึดไว้กับความเชื่อเดิมๆที่สืบทอดกันมา แต่สามารถสร้างอัตลักษณ์ของ“ตัวเรา”ให้โดดเด่นเป็นที่จดจำว่าแตกต่างกับ“คนอื่น”อย่างไร รวมถึง ความทันสมัยของอุปกรณ์และหมึกที่ใช้ก็ทำให้รอยสักสมัยใหม่ส่วนใหญ่ไม่ฝังลึกติดร่างกายไปตลอดอายุขัยเหมือนรอยสักขาลายในอดีต แต่สามารถลบออกและสักเพิ่มเติมหากต้องการสร้างตัวตนใหม่ การสักและรอยสักที่เกิดขึ้นจึงกล่าวได้ว่า เป็นแฟชั่นอย่างหนึ่งที่เปลี่ยนไปตามกระแสนิยมในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่ยังคงผลิตซ้ำตามความเชื่อเดิมก็มีและสร้างความหมายใหม่ก็ได้

2. ระหว่างการเดินทางตามหาผู้ที่มีรอยสักขาลายนั้น ผู้ชายนั่งเหลาไม้ไผ่ ทำเครื่องจักสาน เช่น กระจับปี่ กระจับป้ง กระจับปง ตะกร้า ผู้หญิงทอผ้าเป็นภาพมีให้เห็นคันทาและยังคงเป็นวิถีชีวิตสะท้อนความแตกต่างระหว่างเพศซึ่งทำให้ผู้หญิงกับผู้ชายมีหน้าที่ มีบุคลิกภาพ มีอาชีพที่แตกต่างกันตามบริบทของวัฒนธรรมและบรรทัดฐานของสังคม เช่น ในอดีตนั้นผู้เฒ่าขาลายส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา จักสาน และมีบางคนเป็นนายฮ้อยเดินทางไปขายวัวขายควายระหว่างจังหวัด จะสังเกตได้ว่าคนที่เคยเป็นนายฮ้อยจะมีรอยสักยันต์อักขระ คาถาอาคมต่างๆนอกเหนือจากรอยสักขาลาย เช่น คุณตาแผน

คำมงคล คุณตาฟอง บุตรอินทร์ คุณตาแจ้ สันประภา และคุณตาเทิม สุรินทร์ จากงานวิจัยของประสงค์ ยมนันต์ และคณะ (2549) เรื่องกระบวนการศึกษาถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญา "นายฮ้อยจัว –ควาย" ใน เขตทุ่งกุลาร้องไห้ อธิบายไว้ว่า นายฮ้อยยุคแรกๆอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่2 การค้าวัวควายในถือ ว่าเป็นการค้าที่สำคัญของชาวอีสานและนายฮ้อยส่วนใหญ่เป็นผู้บวชเรียน มีความรู้ภาษาไทย สามารถ พูดภาษากลางได้ มีความรู้ด้านเส้นทาง มีวิชาป้องกันตัว และมีคาถาอาคม อีกทั้ง ในช่วงก่อนการ เปลี่ยนแปลงการปกครองหรือในช่วงก่อนการคมนาคมจะสะดวกมากขึ้นอาชีพนายฮ้อยถือว่ามี ความสำคัญต่อชาวอีสานเป็นอย่างมาก เพราะเป็นอาชีพที่หาเงินได้ง่าย จะเห็นได้ว่าครอบครัวใดที่มี สมาชิกในครอบครัวเป็นนายฮ้อยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้างดี อาจกล่าวได้ว่านาย ฮ้อยเป็นอาชีพที่เป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจในภาคอีสาน

นอกจากนี้ คนที่เป็นนายฮ้อยต้องมีคุณลักษณะดังนี้ คือ 1) เป็นผู้ชำนาญทาง 2) เป็นผู้พูดจา คล่องแคล่ว 3) เป็นผู้รู้กฎหมาย ระเบียบ และประเพณีของท้องถิ่นนั้นๆ เป็นคนฉลาดในการเจรจา ต่อรอง ในการซื้อขาย ในการรักษาทรัพย์ ในการรักษาชีวิต 4) เป็นคนซื่อสัตย์สุจริต โอบอ้อมอารี มี เมตตาจิต ไม่เห็นแก่ประโยชน์ตน ไม่คดโกง ฉ้อฉล เบียดบังเอาเปรียบในลูกน้องของตน 5) เป็นผู้มีความ แก่กล้าสามารถอาจหาญ และเสียสละ 6) เป็นผู้เก่งทางอยู่ยงคงกระพัน ยังไม่ออก ฟันแทงไม่เข้า ตีไม่ แดก จับไม่อยู่ 7) เป็นผู้ฉลาดในการวางแผน เช่น จะออกเดินทางในเวลาใด ควรจะให้ใครออกก่อน อยู่ ท่วม และอยู่ตามหลัง พักกลางวันและพักค้างคืนที่ใด และ 8) เป็นผู้รู้จักสอดส่อง ช่างสังเกตกับ เหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้น (ตำนานนายฮ้อย,2561) แสดงให้เห็นว่าการมีวิชาอาคม มีของขลังป้องกันภัย และการอยู่ยงคงกระพันเป็นคุณลักษณะสำคัญประการหนึ่งของผู้ชายที่เป็นนายฮ้อย การสักยันต์ต่างๆ ถือว่าเป็นเครื่องรางของขลังที่พบเห็นได้ตามร่างกายของผู้ชายในภาคอีสานที่ประกอบอาชีพนี้

3. การรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่มีอยู่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทแวดล้อม และยุคสมัยเพื่อให้สิ่งเหล่านั้นสามารถยังคงสื่อสารบอกเล่าเรื่องราวต่างๆได้ต่อไป เช่น เครื่องมือที่ใช้ เหลาไม้ไฟให้เนียน เรียบ บางได้ขนาดเท่าๆกันเป็นส่วนหนึ่งที่ยกถึงการปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย ดังภาพที่ 76 จะเห็นว่าเครื่องมือที่คุณตารอด บุญลาศ ใช้เหลาไม้ไฟนั้นเป็นไม้รูปสี่เหลี่ยม วางอยู่บนพื้น และมีขนาดใหญ่ ส่วนภาพที่ 77 เครื่องมือที่พี่จรรย์ วิชาดี ใช้เหลาไม้ไฟจะเห็นว่าขนาดเล็กกว่า จับถนัด มือ น้ำหนักเบา และทำจากพลาสติก ทั้งสองชิ้นเป็นเครื่องมือที่ใช้ประโยชน์แบบเดียวกัน แต่ปรับเปลี่ยน รูปลักษณะให้เหมาะกับยุคสมัยและทำงานได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ภาพที่ 76 เครื่องมือเหลาไม้ไผ่แบบเดิม

ภาพที่ 77 เครื่องมือใช้เหลาไม้ไผ่แบบใหม่

(ภาพโดยศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว, 2560)

งานจักสานเป็นหน้าที่ของผู้ชาย งานทอผ้าเป็นหน้าที่ของผู้หญิง จากที่อดีตเคยทอผ้าใช้เองและสวมใส่กันในชีวิตประจำวันก็ปรับเปลี่ยนมาเป็นทอผ้าขาย ใส่ชุดพื้นเมืองกันน้อยลง แต่ก็เชื่อว่าการ ทอผ้า จะเลือนหายไปจากบทบาทหน้าที่วิถีชีวิตของผู้หญิงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ แต่ได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวิถีชีวิต หน้าที่การงาน และโอกาสต่างๆ ผ้าทอและเสื้อผ้าชุดพื้นเมืองกลายเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมใช้เป็นเครื่องสื่อสารและเผยให้เห็นตัวตนผ่านงานประเพณีสำคัญต่างๆ เช่น งานแห่เทียนเข้าพรรษา งานบุญบั้งไฟ งานภูไทโลก และงานต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่มาเยี่ยมเยือน เป็นต้น

อีกทั้ง อัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ได้ถูกนำมาปรับใช้ตามเงื่อนไขที่เข้ามาเกี่ยวข้องของ “โครงการไทยนิยม ยั่งยืน สู่ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี” ซึ่งกรมการพัฒนาชุมชนเป็นหน่วยงานรับผิดชอบ เพื่อส่งเสริมให้หลายพื้นที่นำเสนอตัวตนผ่านนวัตกรรมสินค้า OTOP และการสร้างสรรค์เสน่ห์อัตลักษณ์วิถีชุมชนให้มีคุณค่า (<http://plan.cdd.go.th>) หลายพื้นที่ได้เข้าร่วมโครงการนี้และมีการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น แนวตอนของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทหนองแก่นทราย ต.หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ ในภาษาภูไท “แนว” หมายถึง สิ่งของ “ตอน” หมายถึง การนำไปฝาก “แนวตอน” หมายถึง ของที่ระลึกหรือของฝาก ตุ๊กตาของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทหนองแก่นทรายเป็นการนำเอาเศษผ้าทอที่เหลือจากร้านตัดเสื้อมาดัดแปลงเป็นเสื้อผ้าตุ๊กตาในชุดพื้นเมืองและเสื้อผ้ารูปแบบต่างๆที่ใช้ผ้าทอลวดลายแบบพื้นเมืองของกลุ่มชาติพันธุ์ภูไทมาออกแบบ จำหน่ายแต่ละ 99 บาท (นุชจีรา สารจิต, 29 สิงหาคม2561)

ภาพที่ 78 ตุ๊กตาชุดพื้นเมืองของกลุ่มภูไทบ้านหนองแก่นทราย ต.หนองช้าง
อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

(ภาพจากเฟซบุ๊ก คุณนุชจีรา สารจิต, 11 สิงหาคม 2561)

ภาพที่ 79 แนวต้อนรับหรือของที่ระลึก ตุ๊กตาชุดพื้นเมืองของกลุ่มภูไทบ้านหนองแก่นทราย
ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

(ภาพจากเฟซบุ๊ก คุณนุชจีรา สารจิต, 11 สิงหาคม 2561)

ผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มภูไทบ้านหนองแก่นทราย ต.หนองซ่าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ ยังมี “โมงน้อย” ซึ่งแต่เดิมเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพใช้จับปลา มาดัดแปลงเป็นกระปุกออมสิน จำหน่ายอันละ 400 บาท ผลิตภัณฑ์ทั้งสองอย่างนี้เป็นส่วนหนึ่งที่น่าเอาวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนผู้ไทมาดัดแปลงถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้และคนกลุ่มอื่นได้รู้จักได้สัมผัสอัตลักษณ์วัฒนธรรม ภูไทได้หลายรูปแบบเพิ่มขึ้นแทนอัตลักษณ์บางอย่างที่เป็นความชอบเฉพาะกลุ่ม เช่น ผ้าไหมแพรวา

ภาพที่ 80 โมงน้อยกระปุกออมสิน

(ภาพจากเฟซบุ๊ก คุณนุชจีรา สารจิต, 21 สิงหาคม 2561)

จากการทำงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นในพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ท้องถิ่น ผู้วิจัยมีข้อสังเกตที่ได้จากจังหวัดสุโขทัยในฐานะที่เป็นเมืองมรดกโลก มีอุทยานประวัติศาสตร์ มีสถาปัตยกรรมที่บ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัยในอดีต มีชีวิตความเป็นอยู่สงบ เรียบง่าย ได้สัมผัสความเป็นเมืองสุโขทัยในหลายด้านเป็นต้นว่ากิจกรรมทำพระพิมพ์ดินเผาสุโขทัย ณ บ้านพระพิมพ์ ลักษณะศิลป์ กิจกรรมปั่นจักรยาน โดยบริษัท Sukhothai Bicycle Tour การได้นั่งรถคอกหมู ได้สัมผัสบรรยากาศเมืองที่มีความรุ่งเรืองในสมัย 100 ปีที่ผ่านมาของประเทศไทย เรื่องราว ประวัติศาสตร์วิถีชีวิตของชาวสุโขทัย ได้กินอาหารท้องถิ่นที่มีเสน่ห์ที่ครัวลุงจ้อย และมีนวัตกรรมอาหารที่น่าสนใจที่ครัวสุโขทัยมีอาหารเพื่อสุขภาพและนำเอาข้าวมาแปรรูป เช่น ส้มตำผักน้ำ น้ำคลอโรฟิล เทมปุระใบข้าว และไอศกรีมใบข้าว สิ่งต่างๆเหล่านี้ทำให้ได้เรียนรู้ได้สัมผัสประสบการณ์ท้องถิ่นผ่านความเป็นเมืองสุโขทัยในหลายมุมเพิ่มขึ้น

ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่า ผู้ที่มีเกี่ยวข้องกับภาคส่วนต่างๆพยายามค้นหาและสร้างอัตลักษณ์เพื่อบอกเล่าเรื่องราวรกรากเหง้าวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่มีอยู่ ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมองว่าการสร้างอัตลักษณ์มีลักษณะเช่นเดียวกับการสร้างแบรนด์สินค้าจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผ่านมุมมองความคิดและประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน เพื่อให้อัตลักษณ์หรือแบรนด์สินค้านั้นๆเป็นที่จดจำ ยอมรับ เชื่อมั่นในคุณภาพได้ว่าแตกต่างกับคนกลุ่มอื่นหรือพื้นที่อื่นอย่างชัดเจนจึงจะทำให้อัตลักษณ์หรือแบรนด์ดังกล่าวคงอยู่ได้อย่างยั่งยืน รูปแบบรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ก่อนที่รอยสักขาลายจะหมดไปตามอายุขัยของผู้เป็นเจ้าของรอยสักนั้น น่าจะนำมาออกแบบสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อบอกเล่าเรื่องราวความคิดความเชื่อผ่านรอยสักขาลายในภาพลักษณ์อื่นที่ร่วมสมัยได้มากขึ้นนอกเหนือไปจากรูปแบบเดิมที่มีอยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมรอยสักขาลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน เพื่อจะได้รวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมสักขาลายในภาคอีสานไว้ก่อนที่รอยสักขาลายจะหมดไป
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบอัตลักษณ์วัฒนธรรมรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ เช่น กะเหรี่ยง ไทใหญ่ กับอัตลักษณ์วัฒนธรรมรอยสักของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสานเพื่อจะเข้าใจอัตลักษณ์วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ชัดเจนมากขึ้นว่ามีลักษณะเหมือนหรือต่างกันอย่างไร
3. ควรศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมที่มีอยู่ในบริบทสังคมไทยเพื่อจะได้เข้าใจความคิดความเชื่อเกี่ยวกับตัวมอมได้ชัดเจนมากขึ้น
4. ควรศึกษาการประยุกต์ใช้ลายสักไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในรูปแบบต่างๆ

บรรณานุกรม

- ก้องสกุล กวินรวีกุล. (2545). “การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487.” วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กิตติ วัฒนมหาคม. (2547). **สัตว์มงคล เครื่องราง ของขลัง**. กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์ บุ๊คส์.
- ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์. (2546). **อีสานเมื่อวันวาน**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด จิรัชการพิมพ์.
- โครงการพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมและชาติพันธุ์ล้านนา. (2551). **ไทใหญ่ ความเป็นใหญ่ในชาติพันธุ์**. เชียงใหม่ : สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). **การวิเคราะห์ข้อความ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- จิปาละพิพิธภักดิ์. (2561). เข้าถึงได้จาก <http://www.jipathaphan.com> เข้าถึงเมื่อ 25 มกราคม.
- จีระเดช ดิสกะประกาย. (2553). “รอยสักสุวรรณภูมิ.” ใน **คนสุวรรณภูมิ**, หน้า 24-31. กรุงเทพฯ : เอเชียทีวีผู้จัดการ.
- เจนอักษรไพจารณ์.(2561). “ฟอนสักขาลาย : มนต์ขลังแห่งอดีต.” เข้าถึงได้จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog> เข้าถึงเมื่อ 12 กรกฎาคม 2561.
- ชนกภรณ์ นรากร. (2548). “วิวัฒนาการการสักและวัฒนธรรมมวลชนกับการสักรอยศิลปะบนเรือนร่าง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลพรรษ ดวงนภา. (2559) “รอยสัก : จากความเชื่อ...สู่แฟชั่น” เข้าถึงได้จาก <http://province.m-culture.go.th/trat/3> June 53.pdf เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม.
- ชนาธิป สุวรรณทอง. (2560). “ศึกษาและสืบสานมรดกฮูปแต้ม.” เข้าถึงได้จาก <http://isan.tiewrussia.com> เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม.
- “ชีวประวัติ พระคุณเจ้าหลวงปู่ชอบ ฐานสโม.” (2560). เข้าถึงได้จาก <https://www.facebook.com> เข้าถึง เมื่อ 10 ตุลาคม.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. และอัครยา สังข์จันทร์. (2547). **การสำรวจสถานภาพองค์ความรู้เบื้องต้น จากงานวิจัยเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคอีสาน พ.ศ.2500 – 2545**. ขอนแก่น : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- “ตำนานนายฮ้อย” (2561) เข้าถึงได้จาก <http://www.ubonpra.com> เข้าถึงเมื่อ 11 สิงหาคม.
- ตี๊ก แสนบุญ. (2553). “สักขาลาย สัญลักษณ์แห่งความเป็นชายอายลาว” **ศิลปวัฒนธรรม**. 31,5 (มีนาคม) : 50-53.

- ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ. (2526). **ภูเก็ต**. กรุงเทพฯ : อักษรสยาม การพิมพ์.
- “ไทกะเลิง.” (2559). เข้าถึงได้จาก <http://lovenakhonphanom.blogspot.com> เข้าถึงเมื่อ 30 ตุลาคม.
- “ไทยนิยม ยั่งยืน สู่ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี.” (2561). เข้าถึงได้จาก <http://plan.cdd.go.th> เข้าถึงเมื่อวันที่ 20 สิงหาคม.
- นงคณัฐ ไพโรหิบูลย์กิจ. (2541). **ลายศิลป์ไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทฐานการพิมพ์ จำกัด.
- นฤพนธ์ ดัวงวิเศษ. (2559). “ร้อยสร้างมายาคติ “ความเป็นชาย” ในสังคมไทย.” เข้าถึงได้จาก www.sac.or.th/main/content_detail.php?content เข้าถึงเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม.
- นันท์ชญา มหาจันทร์. (2540). การศึกษาเปรียบเทียบการสักของไทยกับของญี่ปุ่น. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิติ ภาวีครพันธ์. (2541). “รอยสักกับการสร้างตัวตน” ใน **เผยแพร่-พรางกาย ทดลองมองร่างกายใน ศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และมานุษยวิทยา**, หน้า 185 – 234.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2561). “เจาะลึก “ยาภูเขา” อำนาจ-เงินตรา-ธุรกิจสีดำ กลุ่มอิทธิพล 300 ปีของ ญี่ปุ่น.” เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net> เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน.
- “ประวัติความเป็นมาของเผ่าภูไท ตำนานแรก.” (2557). เข้าถึงได้จาก <http://e-shann.com> เข้าถึงเมื่อ 1 เมษายน.
- ประสงค์ ยมนันต์ และคณะ. (2549). **กระบวนการศึกษาถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญา “นายฮ้อยจ้าว – ควาย” ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พจมาน นิตยใหม่. (2550). “รอยสัก : การสร้างอัตลักษณ์ที่ปรากฏบนเรือนร่างของตน.” สารนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระวิรัตน์ จทนโก (ศรีคำมนตรี). (2550). “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียะในศิลปะลายสัก.” วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ ราชวิทยาลัย.
- พรชัย ตระกูลวรานนท์. (2514). “จักรวาลบนเรือนร่างมนุษย์ : ข้อสังเกตบางประการ.” ใน **เผยแพร่-พรางกายทดลองมองร่างกายในศาสนา ปรัชญาการเมือง ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และ มานุษยวิทยา** , หน้า 161 – 184. ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันกุล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ภัทรพล ภูริดำรงกุล. (2553). “ผู้หญิงกับการสักยันต์ : กระแสแฟชั่นหรือการพยายามสร้าง อัตลักษณ์.” วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัฐกานต์ กัณพิพัฒน์. (2557). “พฤติกรรมเลียนแบบกับค่านิยมการสักของวัยรุ่นหญิงในเขต กรุงเทพมหานคร.” วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. 25,3 (กันยายน- ธันวาคม) : 39-47.

- รัตน อรุณศรี. (2546). “ประวัติศาสตร์สังคมสังเขป เรื่องการสักร่างกายมองในมิติของความสัมพันธ์ทางเพศสภาพ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสตรีศึกษา สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- “ลายสักล้านนา” (2559). เข้าถึงได้จาก http://frestlyeblog.blogspot.com/2011/12/blog-post_19.html เข้าถึงเมื่อ 25 สิงหาคม.
- วรัญญา มุลดี (2559) . “เรื่องเล่าจากอดีตกับศิลปะการสัก...รอยสักไม่ได้หมายถึงการตีตราหรือลงโทษเสมอไป.” เข้าถึงได้จาก <http://mcot-web.mcot.net/lively/content.php?> เข้าถึงเมื่อ 20 สิงหาคม.
- วรรณิภา ขวนชม บุญยงค์ ชื่นสุวิมล และนิติ ภควัตรพันธ์ุ. (2554). “ทุนและพื้นที่ : กรณีศึกษาการก่อตัวของกลุ่มสักยันต์ห้าแฉกหนองแขงในกรุงเทพมหานคร.” **วารสารวิทยบริการ**. 22, 1 (มกราคม – เมษายน) : 100 – 108.
- วันชัย สุวรรณภูมิ สุเทพ บุญซ้อน และกาสัก เตชะชั้นหมาก. (2550). “สาเหตุและผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการสักร่างกายของผู้ต้องขังเรือนจำกลางลพบุรี.” **วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**. 1,1 (กุมภาพันธ์ – พฤษภาคม) : 157 -167.
- วันดี สันติวุฒิมณี. (2545). “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า กรณีศึกษาหมู่บ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิศัลย์ โฆษิตานนท์. (2557). “ไทหล่มและลาวพุงขาว.” เข้าถึงได้จาก <https://wisonk.wordpress.com> เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 กันยายน.
- วีรพงศ์ มีสถาน. (2548). **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : กะเลิง**. สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วีรพงศ์ มีสถาน. (2545). “มอม.” **ศิลปวัฒนธรรม**. 23 : 11 (กันยายน 2545) : 125 – 128.
- ศิริพร ณ ถลาง, บรรณาธิการ. (2559). **มองคติชนเห็นตัวตนชาติพันธุ์**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- “สักขาลายของชาวอีสานสมัยโบราณ.” (2560). เข้าถึงได้จาก <http://damrong102.blogspot.com> เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน.
- “สัญลักษณ์ของเภสัชศาสตร์.” (2551). เข้าถึงได้จาก <https://my.dek-d.com> เข้าถึงเมื่อ 26 เมษายน.
- สังคีต จันทนะโพธิ. (2552). **รอยสักสยาม**. กรุงเทพฯ : สยามบันทึก.
- สำนักศิลปากรที่ 8. (2560). “อุโบสถวัดป่าเรไร บ้านหนองพอก ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม. เข้าถึงได้จาก <http://www.finearts.go.th> เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม.
- สิริวัฒน์ คำวันสา. (2523). **อีสานปริทัศน์ (อีสานคดี ๒)**. กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สุขสันต์ กมลสันติโรจน์. (2548). “การสื่อสารและการรับรู้ความหมายของ "รอยสัก" ในสังคมไทย ปัจจุบัน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรัตน์ วรารัตน์. (2541). การศึกษาเปรียบเทียบประเพณีวัฒนธรรมชาวผู้ไทย-ชาวโซ่ (ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอพรหมานิคมและอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร). สกลนคร : สถาบันราชภัฏสกลนคร.
- _____. (2556). **หนังสือสารานุกรมไทยภาคอีสาน เล่ม 1** เข้าถึงได้จาก <http://www.phusing.com> เข้าถึงเมื่อ 30 กรกฎาคม.
- สุริยา สมุทคุปต์ และพัฒนา กิติอาษา. (2544). **“ยวนสี่คว” ในชุมชนชาติพันธุ์ : เรื่องเล่า ความทรงจำ และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยยวนในจังหวัดนครราชสีมา**. นครราชสีมา : บริษัทสมบุญธรรมการพิมพ์ จำกัด.
- _____. (2543). **“ผ้าขาวม้า ย่อม ว่า : ความเรียงว่าด้วยร่างกาย อัตลักษณ์ และพื้นที่ในวัฒนธรรมไทย**. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- _____.บรรณาธิการ. (2536). **ฮิตบ้านคองเมือง : รวมบทความทางมานุษยวิทยาว่าด้วยสังคมและวัฒนธรรมอีสาน**. (ม.ป.ป.). นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุริยา สมุทคุปต์ พัฒนา กิติอาษา ศิลปกิจ ตั้ขันติกุล และจันทนา สุระพิจิจ. (2540). **วิถีคิดของคนไทย : พิธีกรรม “ช่วงผีฟ้อน” ของ “ลาวข้าเจ้า” จังหวัดนครราชสีมา**. นครราชสีมา : สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สุเทพ ไชยจันทร์. (2556). **ผู้ไท ลูกแดน สานสัมพันธ์ เชื่อมพรมแดนอาเซียน...เป็นหนึ่งในเดียว**. กรุงเทพฯ : บริษัท ตถาตา พับลิเคชั่น จำกัด.
- หอสมุดแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ นครพนม. (2560). “ตำนานชาวย้อและเผ่าต่างๆในนครพนม” เข้าถึงได้จาก <http://www.finearts.go.th/nakhonphanomlibrary/parameters/km/item> เข้าถึงเมื่อ 31 มีนาคม.
- อภิญา เพ็องฟูสกุล. (2546). **อัตลักษณ์ Identity การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด**. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อังคาร ปัญญาศิลป์. (ม.ป.ป.) **รอยสักเอเชีย ญี่ปุ่น-ยุโรป**. กรุงเทพฯ : ฮาซันพรีนติ้ง.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์, บรรณาธิการ. (2546). **ทะเลกรอบของทฤษฎี**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- เอกวิทย์ ณ ถกลาง. (2544). **ภูมิปัญญาอีสาน**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : อมรินทร์.

สัมภาษณ์

ก้อน กลิ่นหลวย. (2560). สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน.

คุณ คมวิชม.(2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

เครื่อง ศิลาพจน์. (2560). สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

ไคร บุตรอินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

จิรณรงค์ ช่วงทิพย์. (2560). ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร. สัมภาษณ์,
18 พฤศจิกายน.

จรัญ วิชาติ. (2560). สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม.

จุม บุญราศี. (2560). สัมภาษณ์, 29 กันยายน.

จวง ค่ายศ. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

เจัย สันประภา. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

เจริญ คำมงคล. (2560). สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

ชูชาติ ทองพรหม. (2560). ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 ต.กุดบาก อ.กุดบาก จ.สกลนคร. สัมภาษณ์,
18 พฤศจิกายน.

ชอย มังครรัตน์. (2560). สัมภาษณ์, 28 กันยายน.

ดี ยุระตา. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

ทา โพนทะนา. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

เทิม สุรินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 30 กันยายน.

ทุ่น ศรีบัว. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

นวล พันทะรี. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

นุชจีรา สารจิต.(2561).สัมภาษณ์, 29 สิงหาคม.

บาง ศรีศิริรินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

บัวศรี ผลาจันทร์. (2560). สัมภาษณ์, 18 พฤศจิกายน.

บ่อ เขยชมศรี. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

บุน ตูสมบัติ. (2560). สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน.

บุตร บุตรอินทร์. (2560). รองนายก อบต. นาบูล อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี. สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

ประดิษฐ์ คิอินธิ. (2560). สัมภาษณ์, 17 พฤศจิกายน.

แผน คำมงคล. (2560). สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

พระครูประจักษ์สันตคุณ (2560). สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม.

พระญาณลักขิต. (2560). รองเจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าอาวาสวัดภูปูนในฝัน. สัมภาษณ์,
1 กรกฎาคม.

พระอาจารย์สมพันธ์. (2560). สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม.

พอง บุตรอินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

มอญ ไชยราช. (2560). สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

มุ่น บุตรอินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

เมย ไชยราช. (2560). สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

รอด บุญราศี. (2560). สัมภาษณ์, 29 กันยายน.

รุน ปัสสะ. (2560). สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม และ 19 กรกฎาคม.

ลา สายสินธุ์. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

เลี่ยน พันทะวี. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

เล็น ไชยราช. (2560). สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

เวส บุคดาสาร. (2560). สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน.

วุฒิศักดิ์ รัตน์โรจน์. (2560). รองปลัด อบต.นาบุง อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี. สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

ศรีจันทร์ ศรีบัว. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

ศึก ศรีบ้านโพน. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

สมาน บุตรอินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม.

สวาย ภูมิศาสตร์. (2560). สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

สมพงษ์ สุทธิโย. (2560). รองปลัดเทศบาลตำบลโพน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์. สัมภาษณ์, 20 กรกฎาคม.

สมศรี จันทร์ศรีจักร. (2560). นายก อบต.บ้านหนองนกเขียน ต.หนองนกเขียน อ.ศรีธาตุ จ.อุดรธานี.
สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

สิม ราชวงศ์. (2560). สัมภาษณ์, 2 ตุลาคม.

ส่อง บัวชะตา. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

เสย ทหารทา. (2560). สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม.

ใส เปาวลี. (2560). สัมภาษณ์, 1 ตุลาคม.

หนา ทะวังษ์ษา. (2560). สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม.

หนาม บุตรอินทร์. (2560). สัมภาษณ์, 18 กรกฎาคม.

หลวงตากว้าง อัตตานุรักษ์โช. (2560). สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน.

หลวงปู้มี. (2560). สัมภาษณ์, 30 มิถุนายน และ 20 พฤศจิกายน.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภรัตน์ แสงฉัตรแก้ว
ที่ทำงาน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ เพชรบุรี
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2544	สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
พ.ศ. 2557	สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2544 – 2546	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
พ.ศ. 2547 – ปัจจุบัน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ เพชรบุรี